

**T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI**

MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE SÜNNET

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Kadriye PATAN**

**Danışman
Doç. Dr. Aslı BALI**

AĞUSTOS-2024, MERSİN

**T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI**

MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE SÜNNET

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Kadriye PATAN
ORCID No: 0000-0003-2344-7510**

**Danışman
Doç. Dr. Aşlı BALI
ORCID No: 0000-0002-7677-2563**

AĞUSTOS-2024, MERSİN

ONAY

.....tarafından.....danışmanlığında
hazırlanan “.....” başlıklı
çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından,

☐ Oy birliği ile

☐ Oy çokluğu ile

Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Unvanı, Adı ve SOYADI	İmza
Başkan		
Üye		
Üye		

Yukarıdaki Jüri kararı T.C. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun
.....tarih vesayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Yusuf Gürhan TOPÇU
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

*Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.*

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi

beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to Mersin University.

12 Ağustos 2024/ 12 August 2024

İmza / Signature

Kadriye PATAN

ÖZET

MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE SÜNNET

Sünnet gelenekleri, kültürlerin doğasında var olan, kendine has birtakım inanç ve ritüelleri bünyesinde barındıran, zengin bir görünüme sahiptir. Bu bağlamda “Mersin Halk Kültüründe Sünnet” adını taşıyan bu tez çalışmasında Mersin ili ve merkeze bağlı ilçeler coğrafi sınır olarak belirlenerek ilgili yöredeki sünnet ve sünnete bağlı ritüeller, inançlar, gelenekler tespit edilmiştir. Çalışmanın amacı önemli bir gelenek olan sünnetin Mersin yöresindeki konumunu göstererek halk bilim çalışmalarına katkı sağlamaktır. Geçiş dönemlerinin alt başlığı olarak ele alınan sünnet geleneğinin müstakil olarak ele alınıp kapsamlı olarak çalışılması, bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Çalışmada yöredeki bilgiler gözlem ve görüşme yöntemleriyle elde edilmiştir. Kaynak kişilerden elde edilen bilgiler telefon, kamera vb. cihazlarla kaydedilmiştir. Bununla birlikte çalışma sırasında katılım sağlanan bazı sünnet törenlerine ait videolar için QR kod oluşturulması yeni teknolojik gelişmelerin halk bilim çalışmalarına uygulanabilir olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Çalışma başlıca sekiz bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Mersin’in tanıtılması ve sünnet hakkında yapılan çalışmalara değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde teorik açıdan sünnet konusu incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümde Türklerde sünnet hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde Mersin’de kirvelik konusu ele alınmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde Mersin’de sünnet ele alınarak il ve ilçedeki sünnet gelenekleri sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler İslamiyet bağlamında, Hristiyanlık bağlamında ve Yahudilik bağlamında incelenip geçmişten günümüze uğradığı değişimler ele alınmıştır. Çalışmanın altıncı bölümünde Mersin’de sünnetçilik geleneği kaynak kişilerden alınan bilgiler doğrultusunda geleneksel sünnetçilik ve fennî sünnetçilik bağlamında ele alınmıştır. Çalışmanın yedinci bölümünde Mersin halk kültüründe sünnet etrafında gelişen inançlar ve ritüeller hakkında bilgi verilerek bazı ritüellerin değişim ve dönüşümleri tespit edilmiştir. Çalışmanın sekizinci bölümünde Mersin halk kültüründe sünnetle ilgili halk edebiyatı ürünleri derlenmiştir. Yapılan bu çalışmadan hareketle Türklerin İslam’ı kabul etmesiyle yaşamına giren sünnetin zamanla kendine Türk coğrafyasında yer bulduğunu, dinî bir vecibe kabul edilip uygulanmasının mecburi olduğunu, kendine has birtakım pratiklerinin olduğunu ve teknoloji çağında belli başlı değişiklikler gösterdiğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: İnanç ve Ritüeller, Sünnet, Kirvelik Geleneği, Sosyal Akrabalık, Mersin.

Danışman: Doç. Dr. Aslı BALI, Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.

ABSTRACT

CIRCUMCISION IN MERSIN FOLK CULTURE

Circumcision traditions have a rich appearance that is inherent in the nature of cultures and incorporates a number of unique beliefs and rituals. In this context, in this thesis study titled “Circumcision in Mersin Folk Culture”, Mersin province and the districts connected to the center were determined as geographical boundaries and rituals, beliefs and traditions related to circumcision and circumcision in the relevant region were determined. The aim of the study is to contribute to folklore studies by showing the position of circumcision, which is an important tradition, in Mersin region. The fact that the circumcision tradition, which is considered as a subheading of transition periods, is handled separately and studied comprehensively makes this study important. In the study, information in the region was obtained through observation and interview methods. The information obtained from the source persons was recorded by telephone, camera, etc. devices. However, the creation of QR codes for the videos of some circumcision ceremonies attended during the study is important in terms of showing that new technological developments can be applied to folklore studies. The study mainly consists of eight chapters. In the first part of the study, the introduction of Mersin and the studies on circumcision were mentioned. In the second part of the study, the subject of circumcision was examined theoretically. In the third part of the study, information about circumcision in Turks is given. In the fourth part of the study, the subject of kirvelik in Mersin is discussed. In the fifth part of the study, circumcision in Mersin is discussed and the circumcision traditions in the province and district are examined in the context of Islam, Christianity and Judaism, and the changes from past to present are discussed. In the sixth part of the study, the tradition of circumcision in Mersin is discussed in the context of traditional circumcision and scientific circumcision in line with the information obtained from the source persons. In the seventh part of the study, information about the beliefs and rituals developed around circumcision in Mersin folk culture was given and the changes and transformations of some rituals were determined. In the eighth part of the study, folk literature products related to circumcision in Mersin folk culture were compiled. Based on this study, it is possible to say that circumcision, which entered the lives of Turks with the acceptance of Islam, has found a place in Turkish geography over time, that it is accepted as a religious obligation and its implementation is obligatory, that it has its own set of practices and that it has shown certain changes in the age of technology.

Keywords: Beliefs and Rituals, Circumcision, Kirvelik Tradition, Social Kinship, Mersin.

Advisor: Assoc. Dr. Aslı BALI, Department of Turkish Folk Literature, Mersin University, Mersin.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgilerini, tavsiyelerini, desteklerini ve kütüphanesini esirgemeyen; bu çalışmanın konu seçiminde beni destekleyen, hazırlanmasında teşvik edip yönlendiren ve emek harcayan kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Aslı BALI'ye teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans ders ve tez dönemim boyunca bilgilerinden ve kütüphanelerinden yararlandığım hocalarım Prof. Dr. Nilgün ÇIBLAK ÇOŞKUN'a ve Doç. Dr. İmran GÜNDÜZ ALPTÜRKER'e, lisans yıllarımda Eski Türk Edebiyatı alanında hoca olmasına rağmen bu alana yönelmemi sağlayan, daima yol gösteren ve bugünleri göremeyen rahmetli hocam Prof. Dr. Mehmet ARSLAN'a, engin bilgileriyle lisans yıllarında bu alanı keşfetmemi ve yetişmemi sağlayan hocam Dr. Doğan KAYA'ya, sahada beni yalnız bırakmayan, tezin düzenlenmesinde vaktini bana ayıran, manevi olarak desteğini daima yanımda hissettiğim arkadaşım Gizem ÇELİK'e teşekkür ederim. Mersin ili ve ilçelerindeki yöre halkına, Yahudilikte sünnet bölümü için benden yardımlarını esirgemeyen, nazik davetiyle bu geleneğe ve buna bağlı ritüellere şahitlik etmemi sağlayan Hahambaşı Albert GARŞON'a teşekkür ederim. Hayatım boyunca aldığım her kararda yanımda olan, daima mutlu olacağım işi yapmam gerektiğini söyleyen, maddi ve manevi daima yanımda olan, düşüğüm her an beni kaldıran kıymetli annem Gülsüm PATAN'a, fennî sünnetçi olan sahada engin bilgilerini benden esirgemeyen ve sahada bana yol göstererek Mersin ili ve ilçelerinde sünnet ritüelini gözlemlememi sağlayarak saha çalışmamı eğlenceli hâle getiren, daima varlığından güç aldığım babam İhsan PATAN'a, beni daima özel hissettiren kardeşlerim Tuğba'ya, Sümeyye'ye ve Hayrun Nisa'ya sonsuz teşekkür ederim.

Kadriye PATAN
Mersin, 2024

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	xi
KISALTMALAR ve SİMGELER	xii
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMA ALANININ TANITILMASI VE ARAŞTIRMA KONUSUYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR	3
1.1. Coğrafi, Tarihî, Nüfus, Ekonomik ve Sosyokültürel Özellikleri Bakımından Mersin	3
1.1.1. Coğrafi Yapı	3
1.1.2. Tarihî Yapı	4
1.1.3. Nüfus ve Ekonomik Yapı	4
1.1.4. Sosyokültürel Yapı	5
1.2. Araştırma Konusuyla İlgili Yapılan Çalışmalar	6
1.2.1. Kitaplar	7
1.2.2. Tezler	8
1.2.2.1. Doktora Tezleri	8
1.2.2.2. Yüksek Lisans Tezleri	8
1.2.3. Makaleler	10
1.2.4. Bildiriler	12
1.2.5. Ansiklopediler ve Ansiklopedi Maddeleri	13
1.2.6. Surnâmeler	13
1.2.7. Değerlendirme	14
2. TEORİK AÇIDAN SÜNNET	14
2.1. Sünnetin Tanımı	15
2.2. Sünnetin Dayandırıldığı Temeller	16
2.2.1. Mitolojik Temeller	16
2.2.2. Kültürel Temeller	19
2.2.2.1. Helenistik Kültür Çevresinde Eski Mısır ve Sünnet Uygulamaları	20
2.2.2.2. Erginlenme Törenleri ve Sünnet Ritüelleri	22
2.2.3. Dinî Temeller	25
2.2.3.1. Semavi Dinlerde Sünnet Uygulamaları	26
2.2.3.1.1. Yahudilikte Sünnet	26
2.2.3.1.2. Hristiyanlıkta Sünnet	28
2.2.3.1.3. İslamiyet'te Sünnet	30
2.3. Disiplinler Arası Sünnet	33
2.3.1. Tıbbi Açıdan Sünnet	33
2.3.2. Psikolojik Açıdan Sünnet	37
2.3.3. Sosyolojik Açıdan Sünnet	41
2.4. Değerlendirme	43
3. TÜRKLERDE SÜNNET	45
3.1. Türklerin İslamiyet'e Girmesi ve Sünnetle Tanışmaları	45
3.2. Anadolu Dışında Yaşayan Türk Topluluklarında Sünnet Uygulamaları	46
3.3. Anadolu'da Yaşayan Türk Topluluklarında Sünnet Uygulamaları	47
3.3.1. Selçuklu Döneminde Sünnet Uygulamaları	48
3.3.2. Osmanlı Döneminde Sünnet Uygulamaları	48
3.3.3. Cumhuriyet Döneminde Sünnet Uygulamaları	52

3.4. Değerlendirme	56
4. MERSİN'DE KIRVELİK	58
4.1. Kirvelğin Tanımı ve Yayılışı	58
4.2. Kirvelğin Kökeni	59
4.3. Türk Dünyasında Kirvelik	60
4.4. Anadolu Coğrafyasında Kirvelik	60
4.5. Mersin'de Kirvelik Geleneği	62
4.5.1. Mersin'de Kirve Seçimi	67
4.5.2. Mersin'de Kirve ve Çocuğun Birbirine Karşı Görevleri	69
4.5.3. Mersin Halk Kültüründe Kirvelğin Değişim ve Dönüşümü	71
4.6. Değerlendirme	73
5. MERSİN'DE SÜNNET	75
5.1. Mersin Halk Kültüründe Sünnnet	75
5.2. Mersin'de Sünnnet Geleneği	75
5.2.1. İslamiyet Bağlamında Sünnnet	75
5.2.1.1. Sünnnet Çağı ve Sünnnet Zamanı	75
5.2.1.2. Sünnnet Çocukları	77
5.2.1.2.1. Sünnnet Olacak Çocuğun Tek ya da Çift Olması Durumunda Yapılan Uygulamalar	77
5.2.1.2.2. Akraba veya Komşu Çocuklarının Sünnneti	78
5.2.1.2.3. Fakir, Yetim ve Öksüz Çocukların Sünnneti	79
5.2.1.3. Sünnnet Öncesi Hazırlıklar	79
5.2.1.3.1. Sünnnet Yatağı	80
5.2.1.3.2. Sünnnet Elbisesi	83
5.2.1.3.3. Sünnnet Kınası	88
5.2.1.3.4. Sünnnet Hamamı ve Sünnnet Spası	91
5.2.1.3.5. Sünnnet Arabası	92
5.2.1.3.6. Sünnnet Yemekleri	93
5.2.1.3.7. Sünnnet Davetiyeleri	95
5.2.1.3.8. Sünnnet Törenleri	96
5.2.1.3.8.1. Gezme ve Dinî Mekân Ziyaretleri	96
5.2.1.3.8.2. Sünnnetçiyle Buluşma ve Sünnnet Operasyonu	98
5.2.1.3.8.3. Eğlence	100
5.2.1.3.8.4. Mevrit	102
5.2.1.3.8.5. Toplu Sünnnet Şölenleri	103
5.2.1.3.8.6. Sünnnet Merasiminin Belgelemesi	104
5.2.1.3.8.7. Hediye	106
5.2.1.3.8.8. Sünnnet Sonrası Yaraları Sağaltma Yöntemleri	108
5.3. Hristiyanlık Bağlamında Sünnnet	108
5.4. Yahudilik Bağlamında Sünnnet	110
5.5. Mersin Halk Kültüründe Sünnnet Geleneklerinin Değişim ve Dönüşümü	121
5.6. Değerlendirme	130
6. MERSİN'DE SÜNNETÇİLİK	132
6.1. Geleneksel Sünnnetçiler	132
6.1.1. Şuayip Kurşunsaçan	133
6.1.2. Yusuf Yücel	134
6.2. Fennî Sünnnetçiler	134
6.3. Değerlendirme	135
7. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE SÜNNET ETRAFINDA GELİŞEN İNANÇLAR VE RİTÜELLER	137
7.1. Sünnnet Zamanı ile İlgili İnanç ve Ritüeller	137
7.2. Sünnnet Çocuğu Etrafında Gelişen İnançlar ve Ritüeller	138
7.3. Mersin'de Halk Kültüründe Sünnnet Etrafında Gelişen İnançlardaki Değişim ve Dönüşümler	140
7.4. Değerlendirme	142
8. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE SÜNNETLE İLGİLİ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ	143
8.1. Türküler	143

8.2. Mâniler	144
8.3. Kalıplaşmış Sözler	146
8.4. Değerlendirme	146
SONUÇ	147
KAYNAKLAR	150
EKLER	163
BENZERLİK RAPORU ÖZET SAYFASI	197
ÖZGEÇMİŞ	198

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

	Sayfa
Fotoğraf 2.1. Köle Yahudiler ile Tanrı Arasındaki Sünnet Antlaşması (Cirp, 2023).	21
Fotoğraf 2.2. Eski Mısır’da sünnetin tasvir edildiği sünnet sahnesi / Sakkara, Ankhmahor Tapınağı (Sünnet Geleneği, 2023).	22
Fotoğraf 2.3. Sleeve tekniği (Şencan ve ark., 2015, s.87).	33
Fotoğraf 2.4. Gomco Klempli sünnet tekniği (Şencan ve ark., 2015, s. 87).	34
Fotoğraf 2.5. Dorsal silt ve eksizyon tekniği (Şencan ve ark., 2015, s. 87).	35
Fotoğraf 2.6. Hastane ortamında sünnet operasyonu (Mersin, 2000).	36
Fotoğraf 4.1. Türkiye haritasında kirvelüğün en çok yaygın olduğu yerler (Kudat, 2004, s. 20).	59
Fotoğraf 4.2. Sünnet davetiyelerinde kirve adı yazma geleneği (Mersin- Erdemli, 2022).	67
Fotoğraf 4.3. Kadın Kirve (Mersin-Erdemli, 2023).	68
Fotoğraf 4.4. Toplu sünnet şöleni, çocukların kirvesi belediye başkanı Sadık Altunok (Silifke- 2022).	69
Fotoğraf 4.5. Kirvenin sünnet öncesi duası (Mersin-2023).	70
Fotoğraf 4.6. Berat’ın ailesinin ve kirvelerinin verdiği ortak yemek (Mersin-Erdemli, 2023).	71
Fotoğraf 5.1. Aynı ailedeki sünnet çocukları (Mersin-Erdemli, 2023).	78
Fotoğraf 5.2. Sünnet Yatağı (Mersin-Gülnar, 2023).	80
Fotoğraf 5.3. Sünnet Yatağına Örtülen Mavi- Beyaz Yatak Örtüsü (Mersin- Anamur, 2023).	81
Fotoğraf 5.4. Yeni moda sünnet yatak örtüleri (Mersin- Erdemli, 2023).	82
Fotoğraf 5.5. Sarkeçeli Yörük Sünnet Kıyafeti (Mersin, 2022).	84
Fotoğraf 5.6. Sünnet Öncesi Pelerin Kıyafeti (Mersin- Erdemli, 2023).	85
Fotoğraf 5.7. Sünnet Sonrası Sünnet Örtüsü Bağlama (Mersin- Erdemli, 2023).	85
Fotoğraf 5.8. Padişah Sünnet Kıyafeti (Mersin- Gülnar, 2023).	86
Fotoğraf 5.9. Şehzade sünnet kıyafeti (Mersin, Aydınçık- 2023).	86
Fotoğraf 5.10. Sünnet Tulumu (Mersin- Silifke, 2023).	87
Fotoğraf 5.11. Pelerinli Sünnet Kıyafetleri (Mersin- Silifke, 2022).	88
Fotoğraf 5.12. Sünnet Çocuğunun Serçe Parmağına Kına Yakma Âdeti (Mersin- Anamur, 2023).	89
Fotoğraf 5.13. Sünnet Çocuğunun Avuç İçine Kına Yakılması (Mersin- Gülnar, 2023).	90
Fotoğraf 5.14. Sünnet Kınası Süslemesi (Mersin, 2023).	90
Fotoğraf 5.15. Sünnet Spası (Mersin, 2023).	91
Fotoğraf 5.16. Sünnet Arabası Süslenmesi (Mersin, 2023).	92
Fotoğraf 5.17. Toplu Sünnet Yemeği (Mersin-Silifke, 2023).	94
Fotoğraf 5.18. Ashâb-ı Keyf (Mersin- Tarsus, 2023).	97
Fotoğraf 5.19. Zeyne Türbesi (Mersin- Gülnar, 2023).	98
Fotoğraf 5.20. Sünnet çocuğunun sünnetçiyle buluşması (Mersin- Erdemli, 2023).	99
Fotoğraf 5.21. Sünnet eğlencesi (Mersin- Erdemli, 2023).	101
Fotoğraf 5.22. Yöresel Oyun Ekibi (Mersin- Silifke, 2023).	101
Fotoğraf 5.23. Âşık ve Mâşuk (Mersin- Erdemli, 2023).	102
Fotoğraf 5.24. Geleneksel Toplu Sünnet Şöleni Çocukların Mekâna Girişi (Mersin- Silifke, 2023).	104
Fotoğraf 5.25. Ailenin Sünnet Merasimini Belgelemesi (Mersin, 2000).	105
Fotoğraf 5.26. Sünnet Merasiminin Belgelemesi (Mersin- Silifke, 2023).	105
Fotoğraf 5.27. Sünnetçiye Verilen Teşekkür Belgesi (Mersin- Erdemli, 2013).	106
Fotoğraf 5.28. Sünnet çocuğuna gelen hediyeler (Mersin-Anamur, 2023).	107
Fotoğraf 5.29. Kirve ve kirvenin eşine verilen hediyeler (Mersin, 2023).	107

Fotoğraf 5.30. Mersin Aziz Cebraail Aziz Mikail Rum Ortodoks Kilisesi, Vaftiz Mekânı (Mart- 2023).	109
Fotoğraf 5.31. Mersin Aziz Cebraail Aziz Mikail Rum Ortodoks Kilisesi, Vaftiz Mekânının Süslemesi (Mart-2023).	110
Fotoğraf 5.32. Ets Ahayim Ortaköy Sinagogu Birit Milah Töreni (İstanbul, 2023).	111
Fotoğraf 5.33. Bebek giydirme odası (İstanbul, 2023).	112
Fotoğraf 5.34. Birit milah sünnet kıyafeti (İstanbul, 2023).	112
Fotoğraf 5.35. Çocuk sünnet yerine getirilirken koyulan yastık (İstanbul, 2023).	113
Fotoğraf 5.36. İlyas'ın sandalyesi ve sandeğin oturduğu sandalye (İstanbul, 2023).	114
Fotoğraf 5.37. Tallit (İstanbul, 2023).	115
Fotoğraf 5.38. Mohel'in sünnete başlama anı (İstanbul, 2023).	115
Fotoğraf 5.39. Mohel tarafından p'riah işleminin yapılması (İstanbul, 2023).	116
Fotoğraf 5.40. Mohel tarafından m'tzitzah işleminin yapılması (İstanbul, 2023).	117
Fotoğraf 5.41. Birit Milah ritüeli anında şarabın hazırlanması/ kutsanması (İstanbul, 2024).	117
Fotoğraf 5.42. Birit Milah ritüeli anında dua (İstanbul, 2024).	118
Fotoğraf 5.43. Birit Milah ritüeli sonrası dua (İstanbul, 2024).	118
Fotoğraf 5.44. Birit Milah ritüeli sonrası kutsanan şarabın dağıtılması (İstanbul, 2024).	119
Fotoğraf 5.45. Birit Milah Kutlama Töreni (İstanbul, 2023).	119
Fotoğraf 5.46. Sünnet derisinin toprağa gömülmesi (İstanbul, 2023).	120
Fotoğraf 6.1. Şuayip Kurşunsaçan- Geleneksel Sünnetçi- Abdal (Mersin, 2024).	133
Fotoğraf 7.1. Sünnet anında kesilecek kurban (Mersin-Elvanlı, 2023).	138
Fotoğraf 7.2. Nazar değmesin diye çapraz kırmızı örtü bağlama (Mersin- Mut, 2023).	139
Fotoğraf 7.3. Sünnet anında kurban kesilmesi ve Türk bayrağına kan değdirme inancı (Mersin-Bozyazı, 2023).	140

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simge	Tanım
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
akt.	Aktaran
Apa	American Psychological Association
ark.	Arkadaşları
Bkz.	Bakınız
C	Cilt
C°	Santigrat derece
Çev.	Çeviren
Dr.	Doktor
Doç.	Doçent
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
Ed.	Editör
ET.	Erişim Tarihî
Hız.	Hazreti
Km	Kilometre
km ²	Kilometrekare
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
MSAN	Mersin Sünnet Anıları
MSKAS	Mersin Sünnetinde Kalıplaşmış Sözler
MSM	Mersin Sünnet Manileri
MST	Mersin Sünnet Türküleri
Prof.	Profesör
s.	Sayfa
S	Sayı
t.y	Tarih yok
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türk Diyanet Vakfı
TS	Türkçe Sözlük
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
vs.	Ve sonra
YA	Yurt Ansiklopedisi
Yay Haz.	Yayına Hazırlayan
YKY	Yapı Kredi Yayınları
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Sünnet, erkek cinsel organının belli bir oranda kesilme işlemine verilen addır. Bu ritüel, geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren eski bir gelenektir. Arkaik kökeninden Tanrı'ya bir kurban sunma amacıyla gerçekleştirilen sünnet, birçok örf, âdet, gelenek ve göreneği içeren önemli bir geçiş aşamasıdır. Erkek çocuklar için yetişkinliğe geçişin bir eşiği olarak kabul edilen sünnet, belli bir yaşa gelmiş erkek çocuğunun cinsel organının kesilmesi durumu olarak tanımlanır ve hem dinî hem de kültürel bir öneme sahiptir. Dinî inançlara ve kültüre bağlı olarak sünnetle ilgili davranış kalıplarının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Mersin yöresinde de sünnet, birçok örf, âdet, gelenek, görenek ve inancı barındıran, erginlenmenin ilk adımını oluşturan ritüellerden biri olarak uygulanmaktadır.

Çalışmada Mersin ili ve ilçelerindeki sünnet ritüeli ile ilgili folklorik öğeler ele alınmış; bu bağlamda, Mersin'deki sünnet ritüelleri, kirvelik ve sosyal akrabalık arasındaki ilişki, sünnet ritüeli etrafında gelişen inançlar, gelenekler ve görenekler, yemekler ve halk edebiyatı ürünleri derlenip detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmada, yüzyıllardır sürdürülen bu geleneğin gelişimi ve değişimi üzerinde durulmuştur.

Sekiz bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümü; araştırma alanının tanıtılması ve araştırma konusuyla ilgili yapılan çalışmalar, ikinci bölümünü; teorik açıdan sünnet, üçüncü bölümünü; Türklerde sünnet, dördüncü bölümünü; Mersin'de kirvelik, beşinci bölümünü; Mersin'de sünnet, altıncı bölümünü; Mersin'de sünnetçilik, yedinci bölümünü; Mersin halk kültürü etrafında gelişen inanç ve ritüeller, sekizinci bölümünü; Mersin halk kültüründe sünnetle ilgili halk edebiyatı ürünleri oluşturmakta olup sonuç bölümü ile çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmanın sınırı Mersin ili ve il merkezine bağlı Akdeniz, Mezitli, Toroslar, Yenişehir ilçeleri, Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mezitli, Mut, Silifke ve Tarsus ilçeleri ve bu ilçelere bağlı köylerdir. Bahsi geçen ilçelerde Müslümanların yanı sıra Hristiyan ve Yahudilerle de görüşülerek ilgili ritüelin diğer dinlerde de görünümü tespit edilmiştir.

Yapılan ön çalışmada Mersin'in zengin kültürel dokusunu koruduğu gözlemlenmiştir. Mersin ili ve ilçelerinde sünnetle ilgili yapılmış herhangi bir müstakil çalışma yapılmadığı için bu çalışma önem arz etmektedir.

Çalışmanın amacı Mersin ili ve ilçelerindeki erkekliğe geçiş aşaması ve “eşik” olarak uygulanan sünnet ritüelini ve bu ritüele bağlı olarak ortaya çıkan inançlar, uygulamalar, kirvelik geleneği ve sosyal akrabalık bağını halk bilimsel açıdan tespit etmek ve halk bilimi kuram ve yöntemlerini kullanarak konuyla ilgili bir kaynak oluşturmaktır.

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet geleneğinin görünümünü ortaya koymak amacıyla ilk olarak konuyla ilgili yazılı kaynaklar taranmıştır. Bunun yanı sıra halk bilimi araştırma metotlarından

gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılmıştır. Mersin yöresindeki sünnet ritüelinin görünümünü ortaya koymak için saha çalışması yapılmıştır. Kaynak kişilere daha önceden hazırlanmış sorular yöneltilmiştir. Bununla birlikte birçok sünnet ritüeli izlenmiş, ilgili ritüelin aşamalarına şahitlik edilmiştir.

Derleme sırasında sahadan elde edilen bilgileri kayıt altına almak için kamera ve telefon gibi teknolojik aletlerden yararlanılmıştır. Sahada 109 kişi ile görüşülmüştür. Bu kişilerin yaş aralığı 24 ile 90 arasında değişmektedir. Çalışmada bilgi veren ve adının gizli tutulmasını isteyen kaynak kişilerin gizliliğin korunması adına kaynak kişi listesinde adının ve soyadının olduğu yere * işareti koyulmuştur. Derleme esnasında 18 yaş altındaki kaynak kişilerden alınan fotoğraf ve bilgilerde ise ailelerine “veli onam formu” imzalatılmıştır. Çalışma esnasında çekilen videolar için kare kod oluşturulmuştur. Yapılan çalışma 20 Eylül 2022 tarihli 341 karar numaralı Mersin Sosyal ve Beşerî bilimler etik kurulu onayına sahiptir. Tezin yazımında Türk Dil Kurumu ve Genel Türkçe Sözlüğünden yararlanılmıştır. Kaynak göstermede ise Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nün yayımlamış olduğu Apa 7 yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma sırasında karşılaşılan problemlerden biri, derleme esnasında kadın bir araştırmacıya sünnet geleneği hakkında kaynak kişilerin bilgi vermektan çekinmesi olmuştur. Bu problem sahada yöre halkına öncelikle çalışma hakkında kısa bilgi verilerek ve yöredeki kaynak kişilere ulaşmamızı sağlayan kılavuz kaynak kişilerden de yardım alınarak çözülmüştür. Diğer bir problem ise dinsel boyutta ele aldığımız sünnet ritüelinde Hristiyan ve Yahudilerin bilgi verme konusunda çekimser kalmalarıdır, özellikle Yahudilerin bu konuda kapalı olması ve bilgi vermek için özel izin talep etmeleri çalışmanın işleyişini zora sokmuştur. Bu problem resmî izin alınarak çözülmüştür.

1. ARAŞTIRMA ALANININ TANITILMASI VE ARAŞTIRMA KONUSUYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırma alanının coğrafi ve ekonomik yapısı, tarihî yapısı, sosyokültürel yapısı, turizm yapısı, iklimi ve nüfusu hakkında genel bilgiler verilmiştir.

1.1. Coğrafi, Tarihî, Nüfus, Ekonomik ve Sosyokültürel Özellikleri Bakımından Mersin

1.1.1. Coğrafi Yapı

Mersin, eski adıyla İçel, Çukurova'nın batısında yer alır. Kuzeyinde Niğde ve Konya, batısında Karaman ve Antalya, doğusunda Adana ile sınır komşusudur.

Mersin ili 36-37° kuzey enlemleri ve 33-35 ° doğu boylamları arasında bulunmaktadır. İlin kara sınırı 608 km, deniz sınırı 321 km olup yüz ölçümü 15.853 km²'dir. Mersin ilinin büyük bir kısmını oldukça yüksek, engebeli ve kayalık Batı ve Orta Toros Dağları oluşturmaktadır. Ovalık ve hafif eğimli alanlar ise bu dağların denize doğru uzandığı il merkezi, Tarsus, Silifke gibi alanlarda gelişmiştir. Bunun dışında kalan düzlük veya hafif eğimli alanlar, kuzeyde dağların arasında veya yüksek kesimlerinde görülmektedir (Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022).

Mersin ilinde, Akdeniz ikliminin etkisi görülür. Yazları kurak ve sıcak, kışlar ise ılık ve yağışlıdır. Yıllık ortalama sıcaklık 18,7 C°'dir. Yıl içinde sıcaklığın en düşük olduğu aylar Ocak ve Şubat; en yüksek olduğu aylar ise Temmuz ve Ağustos aylarıdır (Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022).

Bölgenin yüksek olmayan kısımlarında yağışın azlığı ve şiddetli sıcaklar sebebiyle ortaya çıkmış olan “maki” bitki örtüsü bulunmaktadır. Makiler sert yapraklı, bazen dikenli, her mevsimin yeşilliğini muhafaza eden bir türdür. Makilerin ortalama boyu 1-2 metredir. Defne, murt, keçiboynuzu, harnup, nane, kekik, lavanta çiçeği, pırnal meşesi, koca yemiş vb. makileri meydana getiren başlıca bitkilerdir. Maki bitki örtüleri genellikle geçit vermeyecek kadar yoğun bir biçimde gelişmişlerdir, toprakta oldukça yoğun sıkı bir doku oluştururlar. Yağışın artması sebebiyle ormanlara daha çok yükseklerde rastlanır. Bu ormanların bir kısmı ormanken bir kısmı da bataklıktır. Ağaç türünde genellikle meşe, pırnal, sandal, kesme, defne, gürgen, kayın, kızılçam, karaçam, akçam, katran, ardıç, köknar, palamut türleri görülür (Çıplak, 2003, s. 8).

Orta Torosların tek geçidi, Akdeniz kıyılarını İç Anadolu'ya bağlayan Gülek Boğazı'dır. İlin diğer önemli geçidi ise Orta Toroslar ile Batı Torosları birbirinden ayırarak Anadolu'nun iç kısmına doğru sokulan Sertavul geçididir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3618).

Mersin ilinde doğal göller bulunmaktadır. Bunlar: Silifke'de Akgöl, Keklik Gölü, Paradeniz Gölü; Gülnar'da Aygır Göl, Kamışlı Göl, Uzun Göldür. Bunlara ek olarak, yörede Gezende ve Berdan Baraj Gölleri ve çok sayıda sulama amaçlı yapılmış göletler bulunmaktadır (Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022).

1.1.2. Tarihî Yapı

İlk kez 12. yüzyılda Göksu ırmağının iki yanındaki bölgeye “İçel” adı verilmiştir. Bu il dağlar arasından girilmesi ve görülmesi zor olduğu için Konya Selçukluları tarafından “İç-el” diye adlandırılmıştır. Bu ilin tarihî oldukça eskiye dayanmaktadır. Bölgenin tarihteki adı “Kilikya”dır. Fenikelilerin ünlü savaşçısı Kiliks, yaptığı savaş sonunda doğu Akdeniz kıyılarını yönetimi altına almış ve bu bölgeye “Kilikya” demiştir. Kilikya Bölgesi jeolojik yapısına göre Dağlık ve Ovalık Kilikya olarak ikiye ayrılmıştır. Dağlık Kilikya ve Ovalık Kilikya’nın sınırını Soli oluşturmaktadır. Bu iki yeri birbirinden ayıran diğer sınır ise Lamos Nehri’dir (Demirtaş, 1995, s.53 ; Kerem, 2009, s. 17).

Günümüzde ilin ismi resmî olarak Mersin’dir. Fakat yukarıda da bahsedildiği gibi ilin ilk olarak İçel ismine sahip olduğu bilinmektedir. Günümüzde resmî olarak kullanılan Mersin ismi ile ilgili iki farklı görüş vardır: Bunlardan biri civarda yetişen Mersin ağacı sebebiyle “Mersin” adının verilmesidir. Diğer ise Evliya Çelebi’nin seyahatnamesinde bahsettiği “Mersinoğulları” adındaki yetmiş kişilik bir Türkmen ailenin bu bölgede yaşadığı ve bu sebeple bu adı aldığı düşünülmektedir (Develi, 1991, s. 54; Çelebi, 2011, s. 352).

Mersin ilinin, yazılı tarih öncesinden itibaren yerleşim merkezi olmasının temelinde, Seyhan ve Göksu ırmaklarının denize döküldüğü verimli ovalara ve deniz ticaretine elverişli kıyılara sahip olması yatmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3631). İnsanoğlu için yaşadığı coğrafyanın konumu, yaşama elverişli olması oldukça önemlidir. Mersin ili de verimli ve yaşanabilir bir yer olması nedeniyle tarih boyunca gözde yerleşim yerlerinden biri hâline gelmiştir.

Mersin ilinde sırası ile Hititler, Asurlular, Persler, Makedonyalılar, Romalılar ve Bizanslılar hüküm sürmüştür. 11. yüzyılda Selçukluların 14. yüzyılda Karamanoğulları ve Ramazanoğulları’nın 15. yüzyılda da Osmanlı İmparatorluğunun hâkimiyeti altına girmiştir. I. Dünya Savaşında İtilaf Devletlerinin hâkimiyeti altına giren Mersin, Millî Mücadele ile 3 Ocak 1922 tarihinde tekrar Türk hakimiyetine girmiştir. 1924 yılında Mersin ismiyle vilayet olmuş, 1933 yılında da Mersin İçel ile birleştirilerek İçel adını almıştır. 28 Haziran 2002 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 4764 sayılı Kanunla da İl’in ismi yeniden Mersin olmuştur (Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022). Görüldüğü üzere tarih boyunca Mersin ili çeşitli uygarlıkların hâkimiyeti altına girmiştir.

Mersin’in ilinin ilçeleri: Akdeniz, Mezitli, Toroslar, Yenişehir, Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Toroslar, Mut, , Silifke, Akdeniz ve Tarsus’tur.

1.1.3. Nüfus ve Ekonomik Yapı

İl, 2023 yılı sonu ADNKS sonuçlarına göre 1.938.389 nüfusa sahiptir bu nüfusun 969.526’sını erkek nüfusu, 968.863’ünü kadın nüfusu oluşturmaktadır. Nüfus artış hızı binde 11.4’tür. Nüfus net göç hızı ise binde 6.77’dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024).

Nüfusun en fazla olduğu 15 il içerisinde Mersin net göç hızı ile 4.sıradadır. Mersin ili nüfus gelişmesi açısından oldukça kuvvetlidir. İlin nüfusu her yere eşit olarak dağılmamıştır. İlçe merkezlerinde nüfus yoğunluğu fazladır. Toros dağlarının yüksekliği, ulaşım ve üretim sebebiyle nüfus yoğunluğu bu bölgelerde daha azdır (Demirtaş, 1995, s. 4-5; YA, 1982, s. 3627).

Mersin ilinin ekonomisini büyük ölçüde tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Yaz aylarında ve kış aylarında tarımsal üretim yapılabilmektedir. Ülkemizde en erkenci meyve ve sebze çeşitleri Mersin ilinde yetiştirilmektedir. Turunçgiller, portakal, limon, mandalina ve Anamur muzunu ilin tarım ürünlerindendir. Yazı çok kurak olmasına karşın sulama ile ilin verimli alanlarında turfanda sebzeçiliği çok gelişmiştir. Mersin'in dağlık kesimlerinde hayvancılık, önemli bir geçim kaynağı olarak varlığını sürdürmektedir. İlde kıl keçisi, koyun ve sığır yetiştirilmektedir. İlde son zamanlarda arıcılık da ön plana çıkmıştır. Mersin, Tarsus ve Mut çevresinde de kümes hayvancılığı yapılmaktadır (Çıplak, 2003; Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.3637- 3638).

Mersin ilinin bereketli topraklara sahip olması ekonomisini büyük ölçüde geliştirmiştir. Mersin ilinin topraklarında birçok meyve, sebze ve tahıl ürünü yetişmektedir. Bu da ilin tarım faaliyetleri yönünden gelişmesine katkı sağlamıştır. Bununla birlikte küçük ve büyük baş hayvancılık da ilin önemli geçim kaynaklarından olmuştur.

Akdeniz kıyı kesimlerinde yer alan Mersin ilinde balıkçılık da ekonomik geçim kaynakları arasındadır. Diğer bölgelere oranla balık çeşitliliği oldukça fazladır. Bunların arasında, lüfer, mercan, barbun, karides, ıstakoz ve birçok çeşit vardır. İlde endüstrinin geliştiği iki merkez vardır: Mersin ve Tarsus. Pamuklu dokuma ve besi endüstrisi gelişmiştir (Çıplak, 2003, s. 11).

1.1.4. Sosyokültürel Yapı

Mersin ili farklı coğrafyalardan göç aldığı için çeşitli kültürel özelliklere sahip insan grupları bulunmaktadır. Mersin ili ve ilçeleri inanç turizmi açısından önemli olan iki merkez vardır. Birincisi İsa'nın Havarilerinden St. Paul'un Tarsus'ta bulunan evi ve kuyusu Vatikan tarafından "Hacıyeri" ilan edilmiştir. Diğeri ise Müslüman ve Hristiyan âleminde önemli olan ve Taşucu'nda yer alan erken Hristiyan devrinde "Hacıyeri" olarak kabul edilen Azize Aya Tekla önemli dinî ziyaret merkezleridir. Ayrıca dinî açıdan önemli ziyaret yerlerinden olan Tarsus Ashâb-ı Kehf Mağarası da il sınırları içerisinde bulunmaktadır. Günümüzde "İnanç Turizmi ve Kültür Turizmi" kapsamında yapılan seyahat güzergâhları arasında bulunan Ashâb-ı Kehf Mağarası, yapılan çevre düzenlemeleri ile Tarsus'un önemli turizm merkezi hâline gelmiştir. Ayrıca her yıl 6-10 Mayıs tarihleri arasında yapılan Hıdırellez törenlerinde Ashâb-ı Kehf Mağarası anılmaktadır (Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022).

Mersin ilinin bünyesinde barındırdığı kültürel eserler, Mersin ilinin hem tarihi hem de kültürel olarak ne denli zengin olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte dinî değerler bağlamında da Mersin ili semavi dinlerin buluştuğu ortak merkezlerden biri hâline gelmiştir.

Tarihî ve turistik açıdan oldukça zengin olan bölgede görülmesi gereken başlıca yerler şu şekildedir: Mersin müzesi, Atatürk evi ve müzesi, Güdübeş (Yaka) kalesi, Yumuktepe, Kızlar kalesi, Soli-Pompeipolis (Viranşehir), Roma hamamı, Aziz Paulus Anıt müzesi, Aziz Paulus kuyusu, Makâm-ı Danyal Camii, Kleopatra Kapısı, Silifke-Uzuncaburç, Karaduvar, Ayaş, Namrun Kalesi, Alahan Manastırı, Narlıkuyu, Jupiter tapınağı, Cennet Cehennem mağaraları, Çukurpınar Mağarası, Korikos Kalesi, Mamure Kalesi, Aslanköy Kaya Mezarları, Adam Kayalar, Tarsus-Ulu Cami, Tarsus-Eski Cami, Büyükeceli Kaya mezarları sayılabilir (Kerem, 2009, s. 22). Mersin ilinde bulunan tarihî ve kültürel yapılar ilin turistik açıdan gelişmesine katkı sağlamaktadır. Mersin ilinde bulunan bu yapılar her yıl binlerce ziyaretçinin uğrak yeridir.

Mersin’de dört üniversite vardır. Bu üniversiteler şunlardır: Mersin Üniversitesi, Çağ Üniversitesi, Toros Üniversitesi ve Tarsus Üniversitesidir. Bunların ikisi devlet üniversitesi, ikisi vakıf üniversitesidir. Mersin Üniversitesi 10 Kasım 1922 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Kuruluşundan bu zamana kadar; fakülte sayısını 16’ya, yüksekokul sayısını 7’ye, meslek yüksekokulu sayısını 11’e, enstitü sayısını 5’e, araştırma merkezi sayısını ise 34’e çıkarmıştır. İldeki bir diğer üniversite ise Yenice’de bulunan Çağ Üniversitesi 9 Temmuz 1997 yılında kurulmuştur. Çağ Üniversitesi bünyesinde 4 fakülte, 1 meslek yüksekokulu, 2 enstitüsü bulunmaktadır. Çağ Üniversitesi vakıf üniversitedir. Toros Üniversitesi 2009 yılında kurulmuş olup eğitim ve öğretim faaliyetlerine 2010-2011 yılında başlamıştır. Toros Üniversitesi bünyesinde 4 fakülte, 2 meslek yüksekokulu, 1 enstitü barındırmaktadır. Toros Üniversitesi vakıf üniversitesidir. Mersin’e açılan son üniversite Tarsus Üniversitesidir. Tarsus Üniversitesi ilk olarak Mersin Üniversitesine bağlı olarak eğitim-öğretim faaliyetlerini göstermiştir. Tarsus Üniversitesi 2018 yılında kendi bünyesinde eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Bu üniversite; 7 fakülte, 1 yüksekokul, 3 meslek yüksekokulundan ve 1 enstitüden oluşmaktadır (Mersin Üniversitesi, Çağ Üniversitesi, Toros Üniversitesi, Tarsus Üniversitesi, 2023). Mersin ilinde bulunan üniversiteler her yıl binlerce öğrencinin tercih ettiği üniversiteler arasındadır. Bu bağlamda Mersin ili eğitim faaliyetleri açısından da önemli bir konumdadır.

Kentte kültür düzeyi ve kültürel çalışmalar son derece fazladır. Türkiye’nin dördüncü devlet opera ve balesi mevcuttur. Mersin Devlet Opera ve Balesi gösterileri vardır. Kentte düzenli olarak festivaller düzenlenmektedir. İl ve ilçe belediyeleri kurdukları tiyatrolarla değişik zamanlarda halka ücretsiz tiyatro gösterileri sunmaktadır (Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022).

1.2. Araştırma Konusuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de sünnet üzerine 417 kitap, 337 tez, 823 makale, 924 bildiri yazılmıştır. Bu çalışmaların çoğu tıbbi açıdan sünneti ele alan çalışmalardır. Tanıtılan eserlerin tam künyeleri kaynakça bölümünde yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümünde halk bilimi disiplini ile ilgili olan çalışmalar tanıtılmıştır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde sünnetin; tarih, halk bilimi, psikoloji,

sosyoloji, din bilimleri çalışma alanları tarafından incelendiği ve bu bağlamda da disiplinler arası incelenmeye oldukça müsait bir konu olduğu tespit edilmiştir. Sünnetle ilgili tespit edilen çalışmalar kitaplar, tezler, makaleler, bildiriler alt başlıklar halinde verilmiştir. Sünnet konusu hakkında yapılan çalışmalara değinilirken “kirvelik” ile ilgili yapılan çalışmalara da yer verilmiştir. Bu bölümde sünnet konusunu sosyal bilimlerin tarih, halk bilimi, psikoloji, sosyoloji, eski Türk edebiyatı ve dinî-mitolojik bakış açısıyla değerlendiren çalışmalara yer verilmiştir.

Yapılan çalışmaların her biri kendi arasında yayımlanma tarihî temel alınarak kronolojik olarak sıralanmıştır. Bu bağlamda 8 kitap, 1 doktora tezi, 13 yüksek lisans tezi, 12 makale, 2 bildiri, 4 ansiklopedik madde, surnâme ve kasideler okuyucuya bir fikir vermesi amacıyla kısaca tanıtılmıştır.

1.2.1. Kitaplar

Halk bilimi alanında sünnet törenlerini ve bu törenler etrafında gelişen inanç ve ritüelleri anlatan müstakil bir kitap mevcut değildir. Mevcut eserlerde sünnetin İslam dinindeki yeri ve İslamiyet’te sünnet merasimleri, Osmanlı dönemindeki sünnet törenleri konuları ele alınmıştır.

Ayşe Kudat’ın yazmış olduğu “Kirvelik Sanal Akrabalığın Dünü ve Bugünü” (1974) adlı kitap, kirvelik hakkında geniş bilgilerin yer aldığı çalışmalardan biridir. Türkiye’de ve başka ülkelerde kirvelerin özellikleri, görevleri, gelişimi, değişimi vb. konularını saha çalışması yaparak ortaya koymuştur. Bu eser kirvelüğün dünü ve bugünü arasındaki farkları göstermesi açısından önemlidir.

Güler Karataş’ın “Sünnetin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Yönleri” (1983) adlı kitabı ilk olarak İstanbul Üniversitesinde Sosyoloji ve Antropoloji ana bilim dalı alan araştırması ödevi olarak yazılmış daha sonra kitap hâline getirilmiştir. Bu eserde sünnet ailelerinin çeşitli yönlerden durumuna, sünnet çocuğunun yaşına, sünnet zamanına vb. gibi konular hakkında bilgi vermektedir. Eserin son kısmında ise Karataş’ın konu hakkındaki düşüncelerine yer verilmiş ve sahadaki düşünceler genel olarak değerlendirilmiştir.

Osman Salih Dalcı’nın yazmış olduğu “İslam’da Sünnet ve Merasimleri” (1997) adlı kitap, sünnet ve İslam’da sünnet hakkında kısa bilgiler veren ilk eserdir. Dalcı bu eserde sünnet hakkında genel bilgiler vererek tek Tanrılı dinlerdeki sünnet uygulamalarına değinmiştir.

Asaf Ataseven’in yazmış olduğu “Tarih Boyunca Sünnet” (2005) adlı kitapta, sünnetin tarihî ve ilk çağlardan günümüze kadar çeşitli toplumlarda nasıl uygulandığı hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye’deki sünnet ritüeli ve bu ritüelin sağlık açısından faydaları hakkındaki konulara değinmiştir.

Nil Gün “Sünnet, Sünnetle İlgili Yalanlar ve Gerçekler” (2005) adlı kitabında sünnetin tıbbi aykırı bir işlem olduğunu, sağlık amacıyla sünnet yaptırılmaması gerektiğini, psikolojik olarak kişilerin yaşamlarını etkileyebileceğini ileri sürmüştür. Nil Gün, yazmış olduğu bu eserde bebek ve

çocuk sünnetinin sadece doğaya değil, tıp etiğine de aykırı olduğunu savunarak sünnet karşıtı olduğunu açıkça belirtmiştir.

Seyit Ali Kahraman'ın yazdığı “1720 Şehzadelerin Sünnet Düğünü” (2008) adlı kitapta, Hafız Mehmet Efendi'nin eseri günümüz Türkçesine transkribe etmiştir. Eserde III. Ahmet'in şehzadeleri için yaptırmış olduğu sünnet töreni anlatılmakla birlikte eser görsellerle de zenginleştirilmiştir.

Ragıp Güzel'in yazdığı “Sağlık Açısından İslam'da Sünnet ve Sünnet Şölenleri, Hitân” (2009) adlı kitapta sünnet kavramının tanımı, sünnetin ortaya çıkış tarihçesi, sünnetin dinî boyutu vb. gibi konulara değinilmiştir. Güzel bu eserinde daha çok sünnetin dinî gerekliliği üzerinde durmuştur.

Emine Gürsoy Naskali ve Aylin Koç editörlüğünde hazırlanan “İğdiş, Sünnet, Bedene Şiddet Kitabı” (2009) adlı kitapta, konu farklı disiplinler tarafından değerlendirilmiştir. Bu eserin ön oluşumunu ise Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi olarak 4-5 Nisan 2007'de düzenledikleri “Türk Kültüründe Beden” konulu sempozyum oluşturmuştur. Bu eser, 12 alt başlıktan oluşmakla birlikte her başlığının altında ana temayı kapsayan makaleler bulunmaktadır.

Sünnet hakkında yazılmış kitapların bir kısmında sünnetin ne olduğu, nasıl yapılması gerektiği, dinî açıdan önemini vurgulamıştır.

1.2.2. Tezler

Sünnet törenleri hakkında şu zamana kadar yapılmış 3 müstakil çalışma vardır. Diğer mevcut çalışmaların çoğunda ise araştırmacılar, Osmanlı döneminde yapılan sünnet törenleri konusunu işlemiştir, günümüz sünnet törenleri genellikle geçiş dönemleri tezleri içerisinde ele alındığı tespit edilmiştir.

1.2.2.1. Doktora Tezleri

Mehmet Arslan, “Divan Edebiyatında Manzum Surnâmeler” (1990) adlı doktora tezinde Osmanlı döneminde yapılan düğün ve şenlikler hakkında zengin bilgiler sunarak bu düğün ve şenliklerin şekli ve mahiyetini, hangi surnâmede nasıl işlendiğini; yapılan hazırlıkları, masrafları, esnaf alaylarından oyun ve gösterilerine, spor ve eğlencelerden sünnetin yapılmasına kadar her şeyi surnâmelerden yola çıkarak ayrıntılı biçimde aktarmıştır. Mehmet Arslan, bu tez çalışmasında karşılaştırmalı bir yaklaşımla surnâmeleri ele almış, geniş ve ayrıntılı bilgi vermiştir. Arslan bu çalışmasını genişleterek daha sonra “Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri” adlı altı ciltlik bir kitap olarak yayınlamıştır.

1.2.2.2. Yüksek Lisans Tezleri

Sünnet üzerine yazılan tezlerin büyük çoğunluğu tıbbi açıdan sünnet, sünnet yöntemleri ve uygulamaları üzerine yazılmıştır. Bu bölümde sosyal bilimler alanında yazılmış tezlerden konuyla

alakalı olanlar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Sünnet konusuyla alakalı olan tezler kronolojik olarak aşağıda tanıtılmıştır:

Şeref Boyraz'ın "Surnâme-yi Humayunda Folklorik Unsurlar" (1994) adlı yüksek lisans tezinde tarihin en görkemli, en uzun şenliği olan şehzade III. Mehmet için 1582 yılında yapılan sünnet düğününü İntizâmî'nin "Surnâme-i Humayun" adlı eserinden yola çıkarak ele alınmıştır. Çalışmada düğün hazırlıkları, düğüne davet edilenler, düğünün zamanı, düğünün şekli ve programının yanı sıra diğer folklorik unsurlar alt başlıklar altında ele alınmıştır. Bu çalışma geçmiş dönem sünnet törenleri hakkında önemli bilgiler içermektedir. Çalışma özellikle "Surnâme-i Humayun" türü içerisinde ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu bakımdan diğer çalışmalara kaynaklık etmektedir.

Bilal Gök'ün "Semavî Dinlerde Sünnet Geleneği" (1995) adlı yüksek lisans tezinde Yahudilik, Hristiyanlık, İslamiyet ve hadislerde sünnet hakkında bilgi verilmiştir. Sünnetin Yahudilik, Kıpti Hristiyanlık ve İslamiyet'in ortak noktası olduğunu tespit etmiştir.

Ebru Baykal'ın "Osmanlılarda Törenler" (2008) adlı yüksek lisans tezinde, Osmanlı döneminde yapılan törenler tasnif edilerek bu törenler hakkında bilgi verilmiştir. "Toplumsal Törenler" başlığı altında "Sünnet Törenlerini" ele almıştır. Baykal sünnet törenlerinin yapılış şeklini anlatmış ayrıca o dönemki sünnet davetiye örneklerine, davetiyedeki sözlere de yer vermesi açısından önemlidir.

Saida Burhanidinova'nın "Fergan Türklerinin Doğum, Sünnet, Düğün ve Ölüm Merasimleri" (2009) adlı yüksek lisans tezinde geçiş dönemlerindeki merasimler hakkında bilgi verilmiştir. "Düğün Adetleri" adlı bölümde sünnet merasimleri ve sünnete verilen adlar üzerinde durmuştur.

Yasemin Yasa'nın "1920-2009 Tarihlerinde Konya'da Kullanılan Sünnet Giysilerinin Fotoğraflarda İncelenmesi" (2011) adlı yüksek lisans tezinde sünnet törenlerinin tarihî, sosyolojik ve dinî yönünün ele alınmasının yanı sıra Konya yöresi sünnet geleneklerine de yer verilmiştir.

Emrah Tunç'un "Sivas'ta Sünnet Merasimleri ve Kirvelik Kurumu" (2012) adlı yüksek lisans tezi, halk bilimi disiplini sünneti müstakil olarak ele alan ilk çalışmadır. Tunç çalışmasının ilk kısmında sünnetin tanımı ve kapsamı, semitik dinlerde ve kültürlerde sünnet; Türk kültüründe sünnet ve kirvelik kurumu üzerinde ayrıntılı bir biçimde durmuştur. Sivas'taki sünnet merasimlerinin yapılış şekline dair bilgiler vermiş, Sivas'taki kirvelik kurumu işlenmiştir. Tunç bu çalışmasını daha sonra kitap olarak yayınlamıştır.

Atilla Barutçu'nun "Türkiye'de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları" (2013) adlı yüksek lisans tezinde, sünnet ritüelinin erkekliğin inşasında ilk ciddi bedensel aşama olarak ele almış ve sünnet ritüelinin toplumsal yönlerine değinmiştir.

Ayşegül Taşıtman'ın "Terbiye Edilen Bedenler, Tecrübe Edilen Erkeklik: Sünnet Ritüeli" (2013) adlı yüksek lisans tezinde, erkeklik kavramı ve erkeklik pratikleri, üretildiği ve toplum tarafından erkeklik kavramının ne ifade ettiği bilgisiyle yapılan bu çalışma, erkek iktidarının gerek coğrafi gerek tarihsel anlamda erginleşme serüveni hakkında bilgi vermiştir.

Halk bilimi alanında sünneti müstakil olarak ele alan ikinci çalışma Yedigâr Öztürk'ün "Geçmişten Günümüze Denizli Yöresi Sünnet Törenleri" (2018) adlı yüksek lisans çalışmasıdır. Öztürk çalışmasının giriş kısmında sünnetin tanımı ve kapsamı üzerinde ayrıntılı bir şekilde durmuştur. Denizli'deki sünnet merasimlerinin yapılarına dair bilgiler vermiş, Denizli'deki sünnet uygulamalarındaki değişimleri ve dönüşümleri işlemiştir. Öztürk'ün bu çalışması halk biliminde sünnet konusunda yapılmış ikinci müstakil monografik çalışma olması bakımından önemlidir.

Sadia Hassan İbrahim'in "Kadına Yönelik Şiddetin Bir Boyutu: Somali'de Kadın Sünneti" (2019) adlı yüksek lisans tezinde; kadın sünneti, uygulamalarına maruz kalan kişilerin fiziksel, zihinsel, psikolojik sağlıkları ele alınarak bir örnek olarak "Somali kadın sünneti" üzerinde durulmuştur.

Ebubekir Al'ın "1720 Sûr-ı Humayun Hazırlıkları ve Organizasyonu" (2019) adlı yüksek lisans tezinde, Osmanlı'nın son ihtişamlı sünnet töreni anlatılmaktadır. Bu çalışmanın üçüncü bölümünde sünnet, hediyeleri ve masrafları detaylıca işlenmiştir. Çalışmanın ekler kısmında da sünnet ile ilgili resimler mevcuttur.

Halk bilimi alanında sünneti ele alan üçüncü müstakil çalışma Süheyla Erol'un "İğdır Halk Kültüründe Sünnet Geleneği" (2021) adlı yüksek lisans çalışmasıdır. Erol, çalışmasının birinci bölümünde teorik açıdan sünnet üzerine ayrıntılı bir şekilde durmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde ise İğdır yöresinde sünnet geleneği ve uygulamaları hakkında bilgi vermiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise İğdır'da kirvelik konusu işlenmiştir.

Yüksek lisans tezlerinin inceleme konuları oldukça farklılık göstermektedir. Sünnet konusuna halk bilimsel açıdan yaklaşan üç tezin olduğu tespit edilmiştir. Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Ana Bilim Dalı, Giyim Endüstri ve Giyim Sanatları Ana Bilim Dalı, Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı, Sosyoloji Ana Bilim Dalı gibi çeşitli disiplinler tarafından yüksek lisans tezleri hazırlanmıştır.

1.2.3. Makaleler

Sünnet ile ilgili birçok makale yayımlanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde sünnet konusunu sosyal bilimlerin tarih, halk bilimi, psikoloji, sosyoloji, eski Türk edebiyatı ve dinî-mitolojik bakış açısıyla ele alan on üç makale tespit edilmiştir. Konumuzla alakalı olan bu on üç makale incelenmiş olup aşağıda kısa bir şekilde tanıtılmış ve kronolojik olarak sıralanmıştır.

Ali Haydar Bayat'ın "Osmanlı Devri Saray Sünnet Şenlikleri" (1982) adlı makalesi, Osmanlı sarayında şehzadeler ve devlet adamlarının çocukları için yapılan sünnet törenlerini anlatırken çeşitli tarihlerde farklı devlet adamlarınca yapılan sünnet merasimlerini de anlatması bakımından önemlidir.

Ali Haydar Bayat'ın "Fatih'in Tertip Ettiği Sünnet Şenlikleri (Sûr-ı Humayunlar)" (1983) adlı makalesi, Fatih Sultan Mehmet'in oğulları Mustafa ve Bayezid için yaptırdığı sünnet merasimi anlatarak o dönemde yapılan sünnet eğlenceleri hakkında da bilgi vermiştir.

Sıtkı Bahadır Tutu'nun "Kula'da Sünnet Gelenekleri" (2004) adlı makalesinde, Kula'daki sünnet geleneklerinden bahsedilmiştir. Tutu, Kula'daki eski ve yeni sünnet gelenekleri hakkında bilgiler vererek eski geleneklerin bazı aileler tarafından devam ettirildiğini vurgulamıştır.

Evrin Ölçer Özünel "Kan Olgusunun Soyun Devamlılığı Bağlamındaki Dönüştürücülüğü" (2005) adlı makalesinde, kan olgusunun bireysel ve toplumsal dönüşüme kaynaklık etmesini hakkında bilgi vermiştir. Kan ve soyun devamı arasındaki ilişkiyi kanlı ritüeller aracılığıyla kızların adet kanları, erkeklerin sünnet kanları, bekâret ve doğum kanlarının önemli bir yer tuttuğunu, bunların insanı dönüştürdüğünü vurgulamıştır.

Erdal Yıldırım "Tunceli Alevilerinde Sünnet ve Kirvelik Geleneği Uygulamaları" (2011) adlı makalesinde, Türkiye'deki sünnet gelenekleri ve kirvelik kurumu hakkında bilgi vermiştir. Makale Tunceli Alevilerinde kirvelik kurumu ve önemi hakkında bilgiler vermesi bakımından önemlidir.

Şahide Yavuz'un "İktidar Olma Sürecinde Erkeklerin Erkeklikle İmtihanı" (2014) adlı makalesinde, erkekliğin sünnet, askerlik, iş bulma ve evlilik geçiş dönemleri temel alınarak erkeklik iktidarının nasıl kurulduğu ve bu aşamalarda hegemonik erkekliğin nasıl işlendiği üzerinde durulmuştur.

Gülnehal Erdoğan'ın "Düğünlerle Kutsanan Erkeklik" (2017) adlı makalesinde, erkek kimliğinin ortaya çıkması, erkeklik kavramının toplumsal düzende nasıl var olduğu ve devam edebildiği incelenmiştir. Ritüellerden yola çıkılarak Türkiye'deki sünnet ve evlilik törenlerindeki erkeği kutsama mekanizmalarının saptanması bakımından önemlidir.

Aynur Eryiğit Bader'in "Sünnet Olma ve Kadın Sünneti" (2018) adlı makalesinde, sünnet olmak ve kadın sünneti hakkında bilgi vermiştir. Kadınların sünnet olması konusunda, semavi dinlerinin kutsal kitaplarında kadınların sünneti ile ilgili bir açıklama olmadığını ancak başta Müslümanlar olmak üzere çok az da olsa Yahudi ve Hristiyanlar arasında uygulanan bu âdetlerin dinî bir zorunluluğu olmadığını sadece bir örf olduğunu vurgulaması bakımından önemlidir.

Mustafa Kıranathıoğlu'nun "Yahudilikte Sünnet" (2018) adlı makalesinde, Yahudilikteki sünnet anlayışı ve onun etrafında şekillenen pratikler ve ritüeller ele alınarak incelenmiştir. Bu eser

Yahudi yaşamının en önemli olaylardan biri olan sünnetle ilgili bilgileri içermesi bakımından oldukça önemlidir.

Kürşat Öncül “Kültürleşme Açısından Türk Kültüründe Sünnet” (2019) adlı makalesinde, sünnet ritüelini Türk kültürü çevresinde anlatmıştır. Sünnet ritüelinin kültürleşme serüveni hakkında bilgi verilmiştir. Makale, sünnet törenlerine yönelik çalışmaların dışında bir yaklaşımla, yazılı-sözlü kültür ürünleri ve tarih merkezli öğeler esas alınarak yorumlanmıştır.

Gülzana Nauanova’nın “Kazak Türklerinde Sünnet Töreni” (2020) adlı makalesi Kazak Türklerinin sünnet merasimleri, sünnet esnasında söylenen özel şarkılar, sünnet mevlitleri, sünnet hediyeleri vb. hakkında bilgileri içerir.

Serap Yasubuğa’nın “Son Dönem Osmanlı Toplumunda Eğlence Kültürü Açısından Sünnet Düğünleri” (2021) adlı makalesinde, son dönem Osmanlı sünnet düğünleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma, eğlence kültürü açısından sünnet düğünlerinin çok yönlü işlevi hakkında bilgi vermesi bakımından önem teşkil etmektedir.

Mustafa Diktaş’ın “Sünnet Davetiyelerine Feminist Antropolojik Bir Bakış” (t.y) adlı makalesinde, Türkiye’deki matbaalarda basılan sünnet davetiyelerindeki metinlerin söylem analizi yapılmıştır. Bu çözümlemeler sünnetin kökeni, toplumsal cinsiyet politikalarındaki işlevi ve dinsel açıklamalarına yönelik daha önceki çalışmalarla karşılaştırılması bakımından önem teşkil etmektedir.

Sünnet ile ilgili yazılan makaleler incelendiğinde sünnet konusuna diğer disiplinlerden daha ziyade halk bilimsel açıdan yaklaşıldığı tespit edilmiştir. Halk bilimsel açıdan konuya yaklaşan araştırmacıların yapmış olduğu çalışmalarda, sünnetin yapıldığı yer ve sünnet gelenekleri hakkında bilgi vermektedir.

1.2.4. Bildiriler

Ali Haydar Bayat’ın II. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi’nde sunduğu “Osmanlı İmparatorluğu Türkiye’inde Saray Dışı Sünnet Merasimleri” (1982) adlı bildirisinde, sünnet kavramı, sünnetin tarihî ve Türk toplumunda sünnet hakkında kısa bilgi verildikten sonra Osmanlı döneminde saray dışında toplumun varlıklı kişilerince sünnet merasimlerinin nasıl yapıldığı anlatılmaktadır. Bu törenlerin şekli ve mahiyeti konusunda da değerli bilgiler içeren bildiride Osmanlı döneminde saray dışında yapılan sünnet törenleri ve eğlenceleri hakkında bilgi içermekle birlikte sünnet olacak çocuk tek ise yedi yaşına kadar beklendiğinden, sünnet çocuklarının giydiği kıyafetlerden, törenlerin birlik ve beraberlik içerisinde yapılması gibi hususlardan bahsetmektedir.

Hasan Köksal’ın II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu’nda sunduğu “Güneydoğu İllerimizde Kirvelik Geleneği” (1991) adlı bildirisinde, kirvelik kavramı,

kirvelğin kökeni, kirve seçimi-görevleri, kirvelğin toplumdaki fonksiyonları ve kirvelğin bugünkü durumu hakkında bilgilerden bahsetmektedir.

1.2.5. Ansiklopediler ve Ansiklopedi Maddeleri

Sünnet ve kirvelik üzerine yazılan müstakıl bir ansiklopedi yoktur. Ansiklopedi maddeleri ise oldukça sınırlıdır. Bu ansiklopedi maddeleri şu şekildedir:

Meydan Larousse Ansiklopedisi’nin (1992) on birinci cildinde “kirvelik” maddesi yer almaktadır.

TDV İslam Ansiklopedisi’ndeki (2002), Özdemir Nutku’nun yazmış olduğu “kirve” maddesi, kirvelğin tanımı ve kirvelik hakkında önemli bilgiler vermesi bakımından önemlidir.

Ana Britannica (2004) ansiklopedisinde “sünnet” maddesi konuyla ilgili önemli maddeler arasında yer almaktadır. Sünnetin tanımını ve çeşitli toplumlarda yaygın olarak uygulanan dinî-kültürel bir ritüel biçiminde uygulanışını aynı zamanda tedavi edici ve hastalık önleyici yönüyle modern tıpta yerini vurgulaması bakımından önemlidir.

TDV İslam Ansiklopedisi’ndeki (2010), Salime Leyla Gürkan’ın yazmış olduğu “sünnet” maddesi, sünnetin tanımı ve sünnetin ortaya çıkışı ve gelişimi hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

1.2.6. Surnâmeler

Surnâmeler ve kasidelerin edebiyatımızda önemli bir yeri vardır. Osmanlı padişahlarının çocuklarının doğumu, sünneti ve düğünleri de bu eserlerde anlatılmaktadır. Bu bağlamda sünnet ile ilgili tespit edilen surnâme ve suriyye kasideleri şu şekildedir:

Osmanlı döneminde evlenme ve sünnet merasimlerini anlatan eserlere “Surnâme, Surnâme-i Humayun, Sûr-ı Humayun,” vb. isimler verilmiştir. Bunlardan özellikle sünnet törenlerini anlatanlara “Sûr-ı Hitân” denmiştir. Surnâmeler, sünnet törenleri hakkında bilgi edinilen en eski kaynaklardır.

Mehmet Arslan’ın aktardığı bilgilere göre, III. Murat’ın 1582 yılında şehzadesi III. Mehmet’in yapılan görkemli sünnet düğününü anlatan dört, 1675 yılında IV. Mehmet’in şehzadeleri Mustafa ve Ahmet için yapılan sünnet düğünü ve Hatice Sultan ile Mustafa Paşa’nın evlenmelerinden dolayı yazılan iki, III. Ahmet’in 1720 yılında şehzadeleri Süleyman, Mustafa, Mehmet ve Bayezid için yapılan görkemli sünnet düğününü konu alan ve Sultan II. Mustafa’nın kızları Ayşe Sultan ile Osman Paşa’nın evlenmelerini konu edinen iki, 1986 yılında II. Mahmut’un kızı Mihrimah Sultan ile Ferik Mehmet Said Paşa’nın düğünlerini ve şehzadeleri Abdülmecit ve Abdulaziz’in aynı tarihteki sünnet düğünleri ele alan iki, Abdülmecid’in 1847 yılında şehzadeleri Mehmet, Abdülmecid ve Murat için düzenlenen sünnet düğününü konu alan bir tane olmak üzere toplamda on bir tane surnâme

kaleme alınmıştır. Bu eserler şehzadelerin sünnet düğünleri ve sultanların evlilik törenleri hakkında bilgi vermektedir (1990, s. 90).

Figani'nin "Surriye" adlı kasidesi de Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadeleri Mustafa, Mehmet ve Selim için düzenlemiş olduğu sünnet töreni hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Yahya Bey'in kaleme almış olduğu "Kaside Der Medh-i Sultan Süleyman" isimli kasidesinde ise 1530 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadeleri için düzenlemiş olduğu sünnet düğünü ve bu sünnet düğününde süslenen çadırlar, kasırlar, gelen misafirlere verilen ziyafetler, ilmî sohbetler ele alınmıştır. Nev'inin "Kaside-i Dürer-Bâr Der-Evsâf-ı Sûr-ı Şehriyar Sultan Murad Berây-ı Şehzade Sultan Mehmet" isimli kasidesinde III. Murat'ın şehzadesi III. Mehmet için 1582 yılında düzenlenen ihtişamlı sünnet düğünü hakkında bilgiler verilmektedir. Nev'inin "Der- Vasef-ı Sûr-ı Sünnet-i Mahdûm-ı Mehmed Çelebi Merhûm" isimli kasidesinde ise zamanın büyüklerinden Şeyh Mehmet Çelebi'nin oğlu için yapılan muhteşem sünnet düğünü anlatılmaktadır (Arslan, 1990, s. 99-108).

1.2.7. Değerlendirme

Sünnet töreni ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiği zaman Osmanlıdan günümüze kadar birçok çalışmanın yapıldığı tespit edilmiştir. Osmanlı döneminde surnameler, suriyyeler ve kasidelerin Osmanlı dönemindeki sünnet ritüellerini tanıtan önemli eserler olduğu göze çarpmaktadır. Günümüze yakın çalışmalarda ise sünnetin tıbbi, psikolojik, kültürel ve dinsel yönleri ele alınmıştır.

Sünnet ile ilgili yazılan 8 kitap tespit edilmiştir. Bu kitapların çoğu bilimsellikten uzaktır. Bu kitaplar genellikle sünnetin tarihî, semavi dinlerde sünnet uygulamaları, sünnetin sağlık açısından gerekli olup olmadığını savunan tezler ve antitezler şeklindedir. Bu eserler, sünnet törenlerini halk bilimi bakış açısıyla ele almamıştır.

Halk bilimsel açıdan ise sünnet kavramının yeterince irdelenmediği dikkat çekmektedir. Bu kavramlara genellikle çeşitli yörelerin halk kültürü araştırmaları içerisinde ayrıntılardan uzak bir şekilde ele alınmıştır. Bazı çalışmalarda ise sünnet ve sünnet törenlerinin tek bir yönü üzerine durulmuştur. Konuya halk bilimsel açıdan yaklaşan 3 müstakil tez tespit edilmiştir. Bu tezlerde, sünnet ve sünnet ritüeline değinilmiştir. Sözlü kültür ürünlerinden bahsedilmemiştir.

Sünnet ile ilgili yazılan 12 makale tespit edilmiştir. Bu makalelerde, sünnet konusuna tek bir bakış açısıyla bakılmıştır ve bu nedenle de çalışmalar sınırlı kalmıştır. Tüm bu disiplinlerin içinde sünnet konusunu en çok ele alan disiplin ise eski Türk edebiyatı ve sosyoloji disiplindir.

2. TEORİK AÇIDAN SÜNNET

Sünnet ile ilgili teorik bilgilerin verildiği bu bölümde köklü bir gelenek ve çeşitli ritüeller dizisine sahip olan sünnetin tanımı ve kapsamı verildikten sonra sünnetin dayandırıldığı temeller ve disiplinler arası sünnet değerlendirilmiştir.

2.1. Sünnetin Tanımı

Arapça bir sözcük olan “sünnet”, “s-n-n” kökünden türemiştir (Nişanyan Sözlük, 2023). Çeşitli sözlüklerde sünnetin anlamını karşılamak için şu tanımlar verilmiştir:

Türkçe Sözlük’te: “1. Hz. Muhammed’in yolunu izleme, onun söz ve davranışlarını Müslümanların hayatına uygulaması 2. Erkek çocuklarının, erkeklik organlarının ucundaki derinin çepeçevre kesilme işlemi 3. Sünnet düğünü” (2011, s. 2181).

Sünnet sözcüğü, 1. Gelenek, tavır, 2. Erkek cinsel organını kesme geleneği ve töreni sözcüğünden alıntıdır, 3. Geleneksel yoruma göre Arapça sözcüğün nihai kaynağı, eski Arap töresi uyarınca belli yaşa gelen erkek çocukların dişlerinin yontularak keskinleştirilmesi olayıdır (Nişanyan Sözlük, 2023).

Sünnetin çeşitli lehçelerindeki karşılıkları ise şu şekildedir: Azerbaycan Türkçesinde “sünnät”, Başkurt Türkçesinde “sönnät”, Tatar Türkçesinde “sönnät”, Kazak Türkçesinde “sündet” (Lehçeler, 2023).

Avrupa dillerindeki sünnet kelimesinin karşılıkları ise şöyledir: Almancada “beschneidung”, Fransızca “circoncision”, İtalyancada “circoncisione”dir. Avrupa dillerinde sünnet kelimesini karşılamak için ortak bir kelime kullanılır: Circumcision (Lehçeler, 2023).

Sünnet kelimesinin birinci anlamı takip edilmesi gereken yol ve Hz. Muhammed’in yaşayış tarzını, davranışlarını örnek alarak kişinin kendi hayatına yön vermesidir. Erkek çocuklarının cinsel organın belli bir oranda kesilerek fazla parçayı alma işlemi ise Arapça hitân kelimesinden gelmektedir. Sünnet kelimesinin ilk anlamı Müslümanlığın kabulüyle birlikte görülmeye başlanmıştır. İslam dininde ne farz ne de vacip olan bu davranışların yapıldığı takdirde sevap getireceği yapılmadığında ise bir götürüsü olmayacağı inancı yaygındır. Sünnet davranışlarını yerine getirmek ve yaşatmak sevap getirirken sünnetleri uygulamamanın herhangi bir cezası yoktur (Bedir, 2010, s. 150-151; Koca, 2010, s.154-155). İkinci anlamı da sünnet, erkekler çocuklarının cinsel organlarındaki deri parçasının kesilmesi işleminin adıdır. Çalışmada erkek cinsel organından bir parçanın kesilmesi işlemi ve bu işlemin geleneksel durumu değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın esas konusu olan sünnet kavramı, erkek çocuklarının ergenliğe girmeden önce cinsel organlarının ucundaki deri parçasının kesilmesi olarak tanımlanmaktadır. Türk toplumunda sünnet hem dinî vecibeleri yerine getirme amacıyla hem de tıbbi açıdan beden sağlığını koruma amacıyla yapılmaktadır. Bu gelenek beraberinde “sünnet eğlenceleri”, “sünnet düğünleri” gibi kutlamaları getirmiştir. Sünnet; tıbbi-tedavi edici, koruyucu-hijyenik, dinî vecibe olması vb. sebeplerden dolayı yapılmaktadır.

2.2. Sünnetin Dayandırıldığı Temeller

Sünnet ritüelinin çok yönlü oluşu bu konuda değişik görüşlerin ortaya atılmasına sebep olmuştur. Farklı ülkelerde ortaya çıkan sünneti tek bir görüş etrafında değerlendirmek mümkün değildir. Bu sebeple sünneti kültürel, dinî, toplumsal, cinsî ve psikolojik tesirlerinin çeşitliliği vb. etrafında değerlendirmek doğru olacaktır (Örnek, 1977, s.173).

Sünnetin dayandırıldığı temeller; mitolojik temeller, kültürel temeller ve dinî temeller çerçevesinde tasnif edilip değerlendirilmiştir

2.2.1. Mitolojik Temeller

Sünnet ritüelinin çok eski zamanlardan beri mevcut olması, sünnetin kökeni hakkındaki görüşleri arttırmakla birlikte başlangıç meselesinde de çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Tarih ve mitolojinin iç içe girdiği dönemlerde insanın evreni ve bilinmeyeni açıklama çabasına girmesinden dolayı sünnetin temeli hakkında görüş ortaya koyabilmek için sünnet ile ilgili olan anlatıları da değerlendirmek gerekir. Sünnetin kökeni hakkında bu sahada üretilen bilgilere bakmadan önce yazılı kaynaklardan tespit edilen fallusun tanımına ve tarihine değinmek yerinde olacaktır.

Fallus, phallus “erkek cinsel organı” sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Eski Yunanca phállos “φάλλος” yani “ereksiyon hâlinde erkek cinsel organı” sözcüğünden alınmıştır. Bu sözcük Hint-Avrupa ana dilinde yazı örneği bulunmayan “bʰl-nó-s” şeklinden değişime uğramıştır. Bu şekilde Hint-Avrupa ana dilinde örneği bulunmayan “bʰel-” “ışışmek, kabarmak” kökünden türetilmiştir (Nişanyan Sözlük, 2015).

Fallusun somut olarak ortaya çıkmasından önce toplumsal yapı içinde varlığını hissettirdiği söylenebilir. Bu durumda somut bir nesne olsun ya da olmasın, fallusun ilk ortaya çıkışını verebilmek için çok daha eski tarihlere bakmak gerekir. Bu yüzden dil ve kültürle birleştirilen bir gösterinin bu öğelerle ilişkisinin başladığı noktanın irdelenmesi daha yararlı bir giriş olur. Yani, yasa anlamına gelen fallusun, dil ve kültür yoluyla üretildiği için başlangıç noktası olarak da dil ve kültürü göstermek mümkündür (Gezgin, 2012, s. 81).

Jacques Lacan’ın aktardığı bilgilere göre: Temel eksiklik Oedipus’tan kaynaklanır. Fallus imlemi de buradan gelir. Babanın Yasası’na (ensest yasağı yapısına) tabidir. Özü itibarıyla bu yasa Oedipus’a uzanmaktadır. Cinselliğe adanmış organı daha cinsellik statüsü kazanmamış olan çocuk, annenin fallus eksiliğini onun arzusuna bağlayarak kendi yetersizliği ya da eksikliği onu babaya götürür. Anneyi arzulayan çocuk, babaya düşman olur ve kendi iç benliğinde onunla savaşı (1994, s. 25).

Dünyanın her coğrafyasında, uygarlık tarihlerine bakıldığında hemen hemen her kültürde karşımıza fallus çıkmaktadır. Fallus genellikle bereket sembolü olarak kullanılmaktadır. Cinsellik

toplumun oluşmasının koşuludur, fallus da bunun en önemli öğelerinden biridir. Çeşitli topluluklarda fallusa tapıldığı görülmektedir (Gezgin, 2012, s. 84-85).

Sırbistan'daki Çingeneler, erkek cinsel organlarının uğur getirdiğine inanırlar. Bu sebeple de ona taparlar. Bu Çingeneler kötüye giden bir olayı tam tersine çevirmek için cinsel organlarını elleyerek ondan güç alırlar. Hatta "hav co kar" yani "penisi yiyim" anlamına gelen sözler söyleyerek olayın değişmesini hızlandırmaya çalışırlar. Bölgede en önemli yemin penisin üzerine yapılan yemindir, bu sebeple de penisin bağışlayıcı ve kutsal bir güce sahip olduğuna inanırlar. Evlerinin felaketlerden korunması amacıyla da çalı dikenlerini yontarak bir fallus elde ederler ve bu fallusu evinde bulundururlar. Sıkıntılı zamanlarında çalı dikeninden yapılan fallusa dua ederler. Bu toplumu inceleyen A. Petroviç'e göre Sırp halkında görülen belirgin benzerliklere rağmen fallusa tapılma Çingene kökenine dayanmaktadır (Berger, 2005, s. 45-46).

Fallus farklı kültürlerde kutsal ve önemli sayılmaktadır. İnsanın üremesini sağlaması da onun önemini daha çok arttırmıştır. Bununla birlikte insanın en değerli uzvu fallus, en yüce varlığa kurban edilmektedir. Carol Delaney, sünnetin Tanrı'nın gücüne boyun eğmek olduğunu vurgulamaktadır. Ankara'da yaptığı çalışma sonucunda ortaya çıkardığı Tohum ve Toprak adlı eserinde Türklerin sünnet edilecek çocuğun bu eylemin farkında olması için bilerek ileriki yaşlarda yani çocuğun bu eylemi hatırlayabileceği yaşta yapıldığını vurgular (2018, s. 110). Çocuk, fallusunun Tanrı'ya yani yüce varlığa kurban edildiğinin bilincinde olmalıdır ve bundan sonraki davranışları ona değişim göstermelidir.

Sünnetin mitolojik kökenine dair yorum yapabilmek için öncelikle penisi güneşle özdeşiren ve onu kutsal bir imge olarak kabul eden Mısır medeniyetine bakmak gerekir: Mısır mitolojisindeki anlatıya göre, gök tanrısı (Geb) ve yer tanrısının (Nut) çocukları vardır. Bu çocukların isimleri şöyledir: Osiris, İsis, Set ve Nepthys. Bu kardeşlerin en büyüğü Osiris'tir. Osiris, Mısır'ın kralıdır ve kardeşi İsis ile evlidirler. Set, kardeşlerinin kral ve kraliçe olmasını çekemediği için sihirli güçlerini kullanmıştır. Canavar şekline bürünerek kardeşine vahşice saldırarak onun bütün vücudunu paramparça etmiştir. Bunun üzerine diğer kardeşi Nepthys ile birlikte Mısır medeniyetinin başına geçerler. Nepthys abisine yapılanlardan dolayı rahatsızlık duymuş ve İsis'e giderek özür dilemiştir. İsis de büyülü güçlerle dolu bir kişidir. Bu sebeple de Nepthys ve İsis güçlerini birleştirerek Osiris'e ait 14 ayrı vücut parçalarını bir araya getirerek ona bu büyülü güçlerinden vermek isterler. Osiris'in yalnızca 13 uzvu bulunmuş ve cinsel organı bulunamamıştır. Osiris'in penisinin bir timsah ya da balık tarafından yenildiği düşünülerek ona bir yapay penis yapmaya karar verdiler. Mumdan bir fallus yaparak güneşin ilk ışıklarında 14 parçayı bir araya getirdiler. Karısını hamile bırakabilecek kadar can alan Osis, karısı hamile kalınca tekrar ölür. Hayatına da Mısır ölülerinin efendisi olarak yeraltında devam eder. Doğan çocuğu da ülkeye kral olur (Refaey, 2019, s. 441-442 ; Narçın, 2008, s. 324). Mısır medeniyeti güneşe tapmaktadır. Mısır mitolojisinde anlatılan bu anlatıda da İsis

soyunun devamlılığını sağlayabilmek için eşi Osiris'in penisini mumdan yapıp bütün uzvunu güneşin ilk ışıklarında bir araya getirerek hamile kalmayı başarmış ve soyun devamını sağlamıştır.

Egemen Eroğlu'nun aktardığı bilgilere göre: Güneş batmaya başladığında tedavi edici özelliği de yok olmaktadır. Güneş ışıkları sabahın ilk saatlerinde tedavi edici özelliğe sahiptir ve zindelik sağlar. Bu gücün olduğuna inanan Mısır medeniyeti de güneşi fallusla imgesel olarak anmışlardır (2021, s.67). Bu sebeple de Mısır mitolojisindeki Osiris ve İris anlatısında güneş ve penis üretkenliği, soyun devamlılığının sağlanmasını sembolize eder.

İlkel toplumlar akıllarını daha çok doğum ve ölüm konusu hakkında meşgul etmişlerdir. Bu sebeple de kadınları izleyerek çeşitli sonuçlara varmak istemişlerdir. Kadınları izleyerek onların doğurganlığının gizli bir güç olduğu kanısına varmışlardır. Yaşadıkları toplulukta en yaşlı kadını kutsal kabul etmişlerdir (Çetin, 2006, s.193).

Özkul Çobanoğlu, kadınların öncü ve egemen olduğu toplum sistemlerinde kadınların kutsallaştırıldığını ve bir tapınma biçimi olarak da Umay kültü ve diğer farklı kültlerin ortaya çıktığını savunmaktadır (2012, s. 981-982).

Yunan mitolojisindeki anlatıya göre: Kybele ve Attis birbirine âşık iki gençtir. Aradan geçen uzun bir zamandan sonra Attis, Kybele'ye karşı hissettiği duyguları unutarak Kral Midas'ın kızıyla evlenir. Bu evliliğin haberini alan Kybele, düğün yerine gider. Attis, Kybele'yi görünce ona olan sevgisini hatırlar ve çıldırarak erkeklik organı penisini keser. Kendini hadım eden Attis'in cinsel organından kanlar akar bu kanlar toprağı sulayarak bitkilerin yeşermesini sağlar. Attis'in acılar içinde kıvrınmasına üzülen Kybele onu bir çam ağacına dönüştürerek sonsuza kadar yaşamasını sağlar. Attis'in cinsel organını feda etmesi ve toprağın canlılık kazanması Kybele kültüründe önemli bir yere sahiptir. Kybele dininde de başrahipler törenlerde de kendilerini hadım ederek sevdikleri kadına kurban olarak sunmuşlardır. Azra Erhat'ın aktardığı bu anlatı da erkeklik uzvunu kaybederek akan kan ve yeşeren toprak sayesinde erkeklik gücü evrensellik kazanmıştır. Bolluk ve bereket bununla ilişkilendirilmiştir (Erhat, 2007, s.185).

Anadolu mitolojisinde ise bu durum şu şekilde anlatılmaktadır: Zeus bir gece rüya görür ve tohumlarını yeryüzüne döker. İnsanlar da tanrıça Kibele için bu tohumları tapınaklardaki taşın üzerine dökerek bu taşlardan hem erkek hem de kadın olan Agdistis doğmasını sağlarlar. Tanrıların eline geçen bu garip yaratığın penisini kesilerek atılır ve atılan penisten bir badem ağacı çıkar. Nana bu ağaçtan bir badem alarak göğsüne saklar, gebe kalır ve gebeliğinden Attis doğar. Nana'nın dağa bıraktığı Attis o kadar yakışıklı ve güzel bir genç olur ki artık sadece kadın hâline gelmiş olan Agdistis ona âşık olur. Bu durumdan kurtulabilmek için kral Pesinus'un kızıyla evlenmek isteyen Attis, düğün gecesi tanrıça Agdistis'in kendisine görünmesiyle çıldırır ve penisini keserek ölür. Akan kanlardan menekşeler ve çamlar çıkar. Aynı şekilde Pessinus ve Başrahip penislerini kesmek zorunda

kahırlar (Eroğlu ve Oktar, 2010, s. 2-3). Bu anlatılardaki en önemli öge fallustur. Fallusa tapınma ve onu çeşitli ayinlerde kullanma antik dönemlerden kalan bir gelenek olduğu tespit edilmiştir.

Musevi mitolojisinde ise altıncı gün Tanrı erkek ve kadını yaratır. Bunlar Âdem ve Lilith'tir. Âdem saf tozdan yaratılırken, Lilith'in yaratılmasında kir, çamur ve pislik kullanılmıştır. Âdem ve Lilith yaşantıları boyunca hiç huzur bulamamışlardır. Lilith başına buyruk olduğu için Tanrı meleklerini gönderir ve onu geri yanına aldırır. Tanrı Âdem'e Havva'yı eş olarak gönderir. Lilith bir yolunu bularak şeytanla anlaşır ve her gün başka bir erkek ile ya da mastürbasyon yapan erkeklerle birlikte olarak şeytan yavruları doğurur. İnsanlar bundan korunmak için bir erkek çocuk dünyaya geldiğinde sekizinci gün sünnet ettirilir. Lilith sünnetli erkeklere dokunamaz (Eroğlu, 2021, s. 64).

Musevi anlatısında geçen bu hikâye de Museviler tarafından günümüzde şekil değiştirerek anlatılmaya devam etmektedir. Hatta Musevi inancında bir kadın erkek çocuk dünyaya getirdiğinde sünnet gününe kadar yalnız bırakılmaz. Lilith'in çocuğa ve anneye musallat olacağından korkulduğu için evin kapısına İbranice "Âdem ve Havva içeri, Lilith dışarı" yazılmaktadır. Museviler arasındaki bu uygulamanın temelini bu anlatıya dayandırmak yanlış olmayacaktır. Museviler, yeni doğum yapan kadına Lilith'in musallat olmaması için evin kapısına üç büyük meleğin ismi yazılır, Tevrat koyulur hatta sünnet günü gerçekleşene kadar evde mum yakılarak kadın Lilith'ten korunmaya çalışılır (KK.32, KK.35).

Sünnetin temelini mitolojiye dayandıran araştırmacılar da yukarıdaki anlatıları dayanak göstererek sünnetin başlangıç noktasını tespit etmeye çalışmışlardır. Sünnetin antik dönemden kalan bir gelenek olduğu kanısına varmışlardır. Fallus ya da penis anlatılarda tapınılan nesne, tanrıya kurban sunulan parça ya da bolluk ve bereketin sembolüyle özdeşleşerek mitolojide bir simge hâline gelmiştir.

2.2.2. Kültürel Temeller

Sünnet ritüeli semavi dinlerden de önce olan bir ritüeldir. Çeşitli kültürlerde ortaya çıkan sünnet ritüeli kimi toplumlarda kabile izi, erkeklığe geçiş ritüelinin ön basamağı ya da tanrıya bolluk ve bereket için kendinden bir parçayı adamak amacıyla ortaya çıksa da bazı kültürlerde de bu ritüelin küçük düşürülmek amacıyla yapıldığını söylemek mümkündür. Sünnetin yapılış amacı ve yapılış şekli kültürden kültüre değişiklik göstermiştir. Sünnet ritüelinin kökenine inildiğinde sünnet ritüelinden önce insanların tanrıya her sene bir kurban verdiği bilinmektedir. Bu sebeple de kabileler ortaya sünnet ritüelini atmışlardır (Brondz ve Aslanova, 2019, s. 6).

Sünnet ritüeli bugün her ne kadar dinî bir mahiyet kazanmışsa da aslında kökeni oldukça eski olan toplumların kültürlerine ait olan parçadır. Bu kültürlerde kimi zaman sünnete dair dinsel öğeler de mevcut olmakla birlikte genel olarak dinden bağımsız olarak kültürel bir gerekliliğin yerine getirilmesi görevidir. Sünnet ritüelinin bulunduğu toplumlara bakıldığında sünnete atfedilen anlamların kültürlere bağlı olarak değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Sünnetin kültürel dayanağını açıklamak ve kökenine dair teorilere değinmek sünnetin ortaya çıkışını ve geçmişten günümüze

kadarki değişimini görmek açısından önemlidir. Bu değişimi görmek amacıyla kültürel temeller başlığı altında sünnet ritüeli değerlendirilmiştir.

2.2.2.1. Helenistik Kültür Çevresinde Eski Mısır ve Sünnet Uygulamaları

Sünnet ritüellerinin hangi dönemde ortaya çıktığı hakkında kesin bir şey söylemek pek mümkün değildir. Tarihî bilgi ve belgelere dayanarak sünnete dair ilk bilgilere eski Mısır'da rastlanılmaktadır. Antropologlar sünnetin kökenine dair farklı görüşler ortaya atmıştır. İngiliz Mısır bilimci S.G. Elliot Smith'e göre yaklaşık 15.000 yıl önce dünyanın büyük bir çoğunluğuna "helolitik" kültür yayılmış durumdadır. Diğer araştırmacılara göre ise sünnet birkaç farklı kültürden bağımsız olarak ortaya çıkmıştır. Kolomb'un Yeni Dünya'da yaşadığını tespit ettiği yerli halkın büyük çoğunluğu sünnetlidir. Sünnet bilindiği üzere Yakın Doğu'dan başlayarak Afrika kabilelerini de kapsayacak şekilde yayılmıştır. Hindistan bölgesini Güneydoğu Asya'nın Müslüman halk kesimleri arasında uygulanan bir ritüeldir. Sünnet uygulamasının neden ortaya çıktığı ve sünnet uygulamasının neden geliştiği açık bir şekilde belli olmamakla birlikte birçok teorinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 19. yüzyıl tarihçilerine göre bu ritüel sosyal bir kontrol biçimidir. Bir erkeğin penisinin kanatılması ve acı vermek amacıyla kesilmesinin ona Kilise'nin gücünü hatırlatmak amacıyla olduğu düşüncesi yaygındır. Aslında burada sünnet ritüeli bir uyarıdır, erkek olma ayrıcalığınız olsa da zevkiniz ve üreme hakkında üzerinizde kontrolümüz var demektir (Dunsmuir ve Gordon, 1999, s. 7).

Mısır'da Altıncı Hanedanlık Dönemi'ne ait bir kabartma resimde sünnet ritüeline rastlanmaktadır. MÖ 23. yüzyılda Uha adındaki bir Mısırlının kendini sünnet ederek orada bulunan kişilerin de kendilerini sünnet ettikleri tasvir edilmiştir. Bulunan bazı mumyaların da MÖ 1300 sünnetli olduğu tespit edilmiştir. Aydınlanmaları için rahiplerin de sünnet edildiği bilgisi yaygındır. Bu bilgilere göre, sünnetin ortaya çıkışı hakkında net bir bilgi söylemek mümkün olmasa da Mısır medeniyetinde yaygın bir uygulama olduğunu söylemek mümkündür (Eroğlu, 2001, s. 154).

Özkul Çobanoğlu'na göre, kültürün ve medeniyetin ilk çıkış noktası Mısırdır. Kültürün, ilk merkezi olan Mısır'dan diğer coğrafyalara yayılması varsayımı yüksektir. Dünya'da bulunan diğer kavimlerle arasındaki kültürel benzerlikler ancak bu şekilde açıklanabilir (2012, s. 103).

E. Smith, bu medeniyetlerin büyük devresine héliolithique adını vermiştir. Bu medeniyetler arasında ortak vasıflar şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- 1) Sünnet olmak (hitan),
- 2) Babanın lohusa yatması (Couvade),
- 3) Cesetlerin mumyalanması,
- 4) Piramit gibi abideler,
- 5) Yeni doğanların baş şekillerini değiştirmek,

6) Cildi damgalamak (Veşmu) vs. (Ülken, 2006, s. 265).

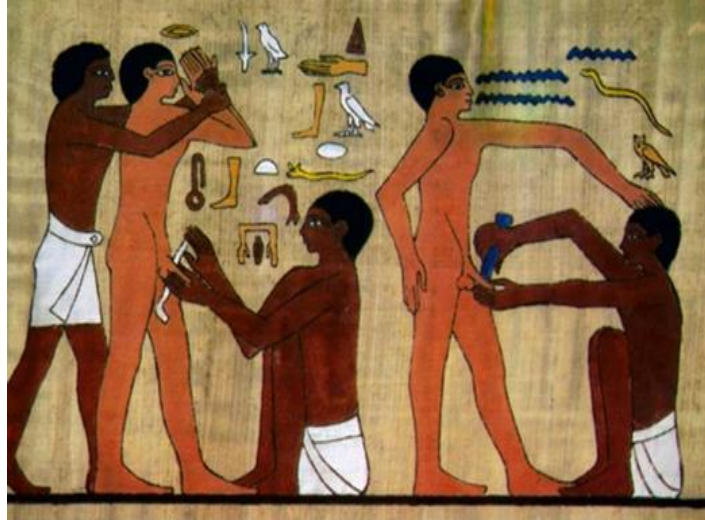
Eski Mısır’da esir alınan savaşçılar genellikle köleliğe mahkûm edilmiştir. Köleliğe mahkûm edilmeden önce de vücutları sakat bırakılmıştır. Hadım etmek ve parmak kesme yöntemi yaygın bir uygulamadır. Fakat bunlar toplum tarafından çok aşağılayıcı bir uygulama sayılmadığı için kölelere “sünnet” işlemi uygulanmıştır. Sünnet erkek bireylerde eksikliğe sebep olmuştur. Köleler genellikle sünnet edilmiş hatta kölelerin çocukları ve torunları da sünnet edilerek damgalama işareti yaygınlık göstermiştir. Bu sebeple de köleler yalnızca kendi içinde evlenmişlerdir. Eski Mısır medeniyetinde sünnet uygulaması genellikle kölelere uygulanan bir ritüeldir. Kendi halkını ve köleleri ayıran bir izdir (Dunsmuir ve Gordon, 1999, s. 7-10).

Fotoğraf 2.1. Köle Yahudiler ile Tanrı Arasındaki Sünnet Antlaşması (Cirp, 2023).

Eski Mısır’da genellikle Fenikeliler ve Yahudiler damgalanmıştır. Yahudiler sünnet izini benimseyerek kendi toplulukları arasında bunu ritüel hâline getirmişlerdir. Bir süre sonra Tanrı ile kendi aralarında bir işaret olarak kabul etmişler ve kendilerinden olan halkı sünnete teşvik etmişlerdir (Dunsmuir ve Gordon, 1999, s. 7-10). Mısır’da temizlik amacıyla ve bazı hastalıklardan korunmak için sünnet olan kabileler de vardır (Herodot, 1973, s.127). Savaş anında esir düşen savaşçılara uygulanan bu pratik zamanla değişim ve dönüşüme uğrayarak Yahudi toplumu tarafından uygulanması zorunlu hâle gelen bir ritüel olmuştur. Eski Mısır medeniyetinde sağlık ve temizlik amacıyla sünnet olan kabileler de vardır, bunlara kabartmalarda ve mumyalarda rastlamak mümkündür.

Firavun Teti insanları sınıfsal olarak şu şekilde ayırmıştır: Domuz eti yiyenler, kan tüketenler, sünnetsizler. Eski Mısır’dan kalan mumyaların ve kabartmaların bir kısmı Teti döneminden kalmıştır. Teti insanları sınıfsal olarak ayırdığı için toplum da sınıfsal ayrımı gözeterek sadece kendi gibi olanlarla iletişim kurmuştur (Brondz ve Aslanova, 2019, s.3).

Fotoğraf 2.2. Eski Mısır’da sünnetin tasvir edildiği sünnet sahnesi / Sakkara, Ankhmahor Tapınağı (Sünnet Geleneği, 2023).

Eski Mısır’da Physician adlı kabartmada sünnet operasyonunun açıkça yapıldığı tespit edilmiştir. Solda oturan kişinin hiyeroglifte “Hem Ka rahibini sünnet ediyor” yazmaktadır (Sünnet Geleneği, 2023).

Eski Mısır sanatında, sünneti tasvir eden birçok eser vardır. MÖ 2350 - 2000 yıllarına ait Sakkaraha da bulunan Ankhmahor Tapınağı’ndan çıkartılan lahitte sünnet ritüeli açıkça resmedilmiştir. Fenikeliler ve Suriyeliler bu ritüelini Mısırlılardan almıştır. Makronlar da bu geleneği Kolkhislilerden öğrenmişlerdir. Sünnet geleneğini uygulayan halk yalnızca bunlardır. Bu ritüeli kimin kimden öğrendiği hakkında kesin bir bilgi yoktur (Herodot, 1973, s. 151).

Sünnetin kaynağı hakkında kesin bir kanıt olmamasından dolayı çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Sünnetin hangi kültürde ortaya çıktığı hakkında kesin bir yorum yapmak mümkün değildir. Sünnetin *phehistorik* dönemden kalan bir ritüel olduğu görüşü yaygınlık kazanmıştır. Buradan da çeşitli topluluklara yayıldığı düşünülmektedir.

2.2.2.2. Erginlenme Törenleri ve Sünnet Ritüelleri

Erginlenme törenleri toplumun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Yetişkinliğe adım atmayı temsil etmektedir. Bu törenler, geleneklere ve dinî değerlere dayanmaktadır. Sünnet ritüeli de bu erginlenme törenlerinden biridir, özellikle erkek çocukların erginlenmesinde sünnet ritüeli önemli bir yer kaplamaktadır.

Sünnet ritüeli, erkeklik nişanesidir. Ata soyu sürdürme işleminin sembolik bir göstergesidir. Erkek cinsiyetin vermiş olduğu ilk sınavın merkezinde sünnet ritüeli yer alır. Çoğu zaman erkekliğe geçişi sembolize ederken kimi zaman da cinsel bir güç olarak algılanan sünnet, diğer erginlenme ritlerinden erken yaşlarda olan bir olay olmasından dolayı ayrılmaktadır (Güven, 2019, s.64).

Sünnet ritüeli; Arabistan, Etiyopya, Amerika ve Avustralya’nın ilkel kabileleri tarafından uygulanan bir ritüeldir. Bu ritüel çocukların yetişkinliğe geçişini sembolize etmektedir. Ritüelin asıl

amacı ergenlik çağına gelmiş kadını, erkeği fark etmeksizin hayatlarındaki yeni rollere hazırlamaktır. Merasim gereği bireylerin yaşaması ve geçirmesi gereken üç temel aşama vardır: Soyutlanma, yarı inziva ve topluma yeniden katılma. Bu ritüelde özellikle erkek çocukların annelerinin etkisinden çıkarak erkekler dünyasına yani avcılık ve savaşçılığa katılması beklenir (Çinpolat, 2017, s.111). Sünnet ritüeli sadece Türk topluluklarında değil, dünya üzerindeki diğer topluluklarda da aynı misyona sahiptir. Doğduğu andan sünnet olduğu ana kadar erkek çocuk, ebeveynlerinin koruması altındadır ve ailesinin karnını doyurma ve güvenliğini sağlama vb. gibi görevlerden muaf tutulduğu bilinmektedir.

Joseph Campbell geçiş aşamasını “eşik” olarak adlandırmıştır. Joseph’e göre: İnsanlar yaşam sahnesinde daima bir dönüşüm ve eşik içindedir. İnsanın doğumla başlayan eşik aşaması ölümle son bulmaktadır. İnsan doğum ile ölüm arasında da çeşitli eşiklerden geçer. Sünnet de bu eşiklerden biridir (2013, s. 65-66).

Eliade ise erginlenme törenlerini üç aşamada değerlendirmiştir:

1. Yetişkinliğe kabul töreni (Genellikle kabilelere giriş töreni olarak bilinmektedir. Bu törenler artık çocukluk çağlarının sona erdiğini ve yetişkinliğe geçişi gösterme amacıyla yapılır),
2. Gizli bir tarikat ya da topluluğa kabul için çeşitli sınavlardan geçilen törenlerdir,
3. Şaman ve otacılar gibi toplum tarafından öncü kabul edilmiş kişilerin sınamalarıdır. Bu kişiler bu sınamaları geçerek bu ünvanlara ulaşırlar (1995, s.127-128).

Eliade’nin bahsetmiş olduğu bu törenlerdeki birinci aşama genellikle Amerika ve Pasifik Okyanusu’nun etrafında yaşayan kabilelerden derlenmiştir (1995, s. 127-128). Yetişkinliğe kabul törenlerinde erginlenecek kişiler genellikle ailelerinden özellikle annesinden habersiz bir şekilde alınarak ıssız bir ormana bırakılır. Bırakılan çocuğa yemek ve su verilmez. Oraya bırakıldığı andan itibaren çocuğun sınavı başlamış olur. Çocuğa fiziksel cezalar da verilmektedir: Çocuğun saçının kopartılması, içi arı iğneleri ile dolu olan eldivenlerin giydirilmesi, sünnet, kırbaç, dövme yapma vb. eylemler bu adaya uygulanarak adayın dayanıklılığı ölçülmektedir (Campbell, 2006, s. 136). Sünnetin özellikle erkek çocuk etrafında şekillenen bir ritüel olduğu düşünüldüğünde Campbell’in bahsini ettiği ve sünnet olacak çocuğa uygun görülen birtakım cezalar ve uygulamalara mantıklı bir yorum getirilebilir. Tüm topluluklarda erkeğin kadından daha güçlü olup ailesini koruması, karnını doyurması, ihtiyaçlarını gidermesi beklenir. Verilen bu fiziksel ve psikolojik cezalar çocuğun kuvvet kazanmasına, dayanıklılığının artmasına vesile olup arzu edilen erginliğe erişmiş erkek modelini ortaya çıkaracaktır.

Törenin ikinci aşaması ise bir cemaate ve gizli bir topluluğa giriş ritüeli olarak uygulanmaktadır. Bu sürecin anaerkillikten ataerkilliğe geçişi olarak rol oynadığı düşünülmektedir. Bu tür topluluklara girişte de genellikle işkence, dövme, sünnet edilme, hadım vb. ritüeller

mevcuttur. Bu aşamada ritüeller daha katıdır. Seçilmiş kişi olarak kabul edildikleri için her türlü tanrısal ve mitsel atalar tarafından kabul görecektir modellere göre şekillenmişlerdir (Eliade, 1995, s.130).

Erginlenme törenlerinden üçüncü aşamada genellikle şaman ve otacıların geçmiş olduğu sınavları içermektedir. Şaman olma sürecine bakıldığında zaman genellikle üç şekilde şaman olunduğu görülmektedir. 1. Kalıtsal yani babadan oğula geçme yoluyla, 2. Kendiliğinden gelen iç çağrı ya da seçilme yoluyla, 3. Kişinin kendi isteğiyle şamanlığa aday olmasıyla (Eliade, 2018, s. 35; Günay, 2018, s. 46). Bahsi geçen yollardan hangisi seçilirse seçilsin bir şaman adayını ancak “esrime” ve “gelenek eğitimi” şeklinde iki yönlü eğitim aldıktan sonra toplum tarafından şaman olarak kabul edilir (Eliade, 2018, s. 35). Şaman adayını olarak seçilen veya kendi isteğiyle şaman olmak isteyen kişiyi psikolojik olarak gerekli sınavlara tabi tutulmakla birlikte gelenek eğitimi sırasında da fiziksel olarak kendini kanıtlamak zorundadır. Şaman adayını esrime yoluyla birtakım sırlara vakıf olur, ata ruhlarını tanıır. Şamanizm’in üçlü dünya algısındaki üç dünya varlıklarıyla da iletişim hâlinde olur. Bu, üçlü dünyadaki varlıklar ve esrime durumu herkesin yapabileceği bir şey olmadığı için şaman adayının bu şekilde dayanıklılığı ölçülmüş olur. Bu da bahsi geçen erginlenme törenlerinden biridir.

Malinowski’nin ilkeller üzerine yapmış olduğu çalışmada sünnetle ilgili şunları tespit etmiştir: Avustralya yerlileri erginlenme törenlerinde çeşitli sınamalardan geçmektedir. Bunlardan en önemlisi de inisiyasyondur. Erginlenme törenlerinde en yumuşak sınama hafif bir kesik ya da dişin sökülmesiyle en katı sınama ise sünnettir. Avustralya yerlilerine uygulanan bu sınav önce adayın ölümünü daha sonra yeniden doğuşunu temsil etmektedir (2020, s. 28).

J.G. Frazer’in aktardığı bilgilere göre: Avustralya’da yaşayan Dieriler, sünneti genellikle erkek çocukların yetişkinliğe geçmesi amacıyla “erginlenme törenleri” adı verdikleri törenlerle gerçekleştirmektedir. Bu törende erkek çocuğunun sünnet derisi kutsal sayılmaktadır. Yörede yaşayan kadınların bu deriyi görmesi yasaktır. Sünnet derisinin yağmur yağdırmakta büyük bir gücü olduğuna inanılır. Bu sebeple de erkek çocuklarının sünnet derileri Yüksek Danışma Kurulu adını verdikleri kurul tarafından yılan yağı ve yaban köpeği derisi içerisinde saklanarak muhafaza edilir. Yağmur yağmadığı dönemlerde kurul, saklanan sünnet derisini çıkartır ve tören başlamış olur. Tören bittikten sonra yöreye yağmur yağarsa birkaç kişi ameliyata alınır. Göğüs ve kol derileri keskin bir çakmak taşıyla kesilir. Kan akışı devam etsin diye bir sopa ile yara açık tutulur. Yerliler bu uygulamayı yağmura sevindiklerini gösterme amacıyla yaptıklarını ileri sürmektedir. Yağmur bittikten sonra sünnet derisinin kutsal bir özelliği kalmadığı için gömülür (2004, s. 61-62).

Sui generis erginlenme törenlerinde sünnet vazgeçilmez bir ritüeldir. Bu ritüelde sünnet ve derin yaralar açma gibi çeşitli gelenekler uygulanır. Buradaki amaç cinsel organlara güç vermektir. Bölgedeki delikanlıların evlenebilmesi için sünnet ayininden geçmesi gerekir yoksa evlenmelerine izin verilmez (Durkheim, 2005, s. 68).

Avustralya Aranda’da erginlik törenlerinde büyüyen gençlerin bir sınavdan geçmesi gerekmektedir. Erginlenme ritüeli bir akşam aniden erkekler kampında başlatılır. Kamptaki üç güçlü erkek aniden sünnet edilecek çocuğun üzerine atlayarak çocuğu törenin başlayacağı yere bağırarak, korkutarak götürür. Topluluğun bütün erkekleri orada bulunur ve çocuğu selamlarlar. Selamlaşma işi bittikten sonra tören başlar, çocuk taş ile sünnet edilir. Sünnet bittikten sonra erginlenme ritüeli biter. Bu çocuk üç gün boyunca kalacağı yere götürülür ve üç gün boyunca az yemek verilerek çocuğun töreni başarıyla geçmesi beklenir (Campbell, 2004, s. 103). Aborjinlerde ise sünnet genellikle kabile kimliği kazanmak ve sosyal hayatta rol almak amacıyla yapılmaktadır. On üç yaşına gelen erkek çocukları kabile tarafından bir mekâna toplanarak çeşitli sınavlardan geçirilir, bu sınavları başarılı bir şekilde geçiren çocuklar sünnet olarak kabile içinde sosyal kimliklerini kazanmış olur (Darby, 2005, s. 4-5). Bu sünnet töreninde de yine çocuğun psikolojik ve fiziksel olarak bir sınava tabi tutulduğu, zorlu şartlara alıştırıldığı görülmektedir. Bununla birlikte toplumun erkek algısına göre çocuktan da bu zorlu ritüeller bütününe dayanarak sınavlardan geçmesi beklenir.

Nandilerde erkeklerin ve kadınların eğitimleri farklılık göstermektedir. Erkekler bu toplulukta önemli bir rol oynamaktadır. Erkeklerin genç bir bireyden yetişkinliğe geçmesi için çeşitli ritüelleri başarı ile geçirmesi beklenir. Kız ya da erkek törenlerine “yeniyetme” töreni denir. Bu törende kişi yavuklusunun giysisini giyerek sünnet yapılacak alanına götürülür. Yeniyetme törenlerinde erkeklere sünnet ritüeli uygulanırken kızlar da farklı törenlerden geçirilir. Bu törenlerin başarıyla geçilmesi, kişilerin cinsel bir yetişkinlik konumuna geldiğinin kanıtıdır. Bu aşama evlilik öncesi uygulanır. Töreni başarıyla geçiren kişilerin evlenmesine izin verilir (Benedict, 2011, s. 43).

Dünya topluluklarında sünnet ritüeline bakıldığı zaman tek bir ortak amaç gözetilir, o da “erginleme”dir. Bu erginleme kız veya erkek çocuk için de geçerlidir. Erginlenme amacıyla yapılan sünnet ritüellerinde genellikle çocuğun psikolojik ve fiziksel olarak sınandığı görülmektedir. Buradaki amaç çocuğu her türlü hayat şartlarına hazırlamak, dayanıklılığını arttırmak ve ailesinin yükünü taşıyacak bir duruma getirmektedir. Yukarıda verilen örneklerde de bunu görmek mümkündür.

2.2.3. Dinî Temeller

Dinî temeller çerçevesinde semavi dinlerdeki sünnet ritüeli tartışılmıştır. Semavi dinler kapsamında sırasıyla Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet açısından sünnet ritüeli değerlendirilmiştir. Semavi dinlerde sünnet ritüeline ilk olarak kutsal kitaplardaki sünnet ayetlerinde yer verilmiş, bu ayetler sünnet ritüeli etrafında değerlendirilmiştir. Daha sonra da yazılı kaynaklar taranarak bu konu hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

2.2.3.1. Semavi Dinlerde Sünnet Uygulamaları

2.2.3.1.1. Yahudilikte Sünnet

Semavi dinlerde sünnetin kökenine dair çeşitli anlatılar bulunmaktadır. Sünnetin kökeni belli olmamakla birlikte geçmişten günümüze kadar uygulanan bir ritüel olduğu düşünülmektedir. Yahudi halkının da sünnet geleneğini Mısırlılardan öğrendiği düşüncesi yaygındır. Semavi dinlerin ilki olan Yahudilik inancında sünnetin kökeni Tevrat'taki ayetlere dayanmaktadır. Yahudilikte sünnet ritüeline, “Birit Milah” adı verilmektedir. Birit Milahın¹ kökenine dair yorum yapabilmek için öncelikle kutsal kitaplarda geçen ayetlere değinip bu ayetler değerlendirilmiştir.

Yahudiler sünnet uygulamasının ataları Avraam ile başladığına inanmaktadırlar. Tevrat'ta geçen ayetler de bunu desteklemektedir. Tevrat'a göre sünnet Tanrı ile Avraam arasındaki bir çeşit antlaşmadır. Bu antlaşmaya göre: “ Avraam (Yüce Baba) doksan dokuz yaşına geldiğine Rab ona görünmüştür. Ve ona, “ben her şeye yeten Tanrıyım” demiştir. Avraam'a yolundan yürümesini ve kusursuz olmasını emretmiştir. Bunu yaparsa soyunun çoğalacağını vadetmiştir. Rab ile yaptığı anlaşmada birçok ulusun babası olacağını ve artık isminin Avraam değil de İbrahim olacağını söylemiştir. Avraam bu denilenleri yaparsa soyundan çeşitli uluslar doğacak, krallar çıkacak ve soyu yüzyıllar boyunca devam edecektir. Yaşadıkları Kenan toprakları da Avraam'a vadedilmiştir. Rab, ondan sonsuza kadar bu antlaşmaya bağlı kalmasını istemiştir. Antlaşma şu şekildedir: Erkeklerin hepsi sünnet olacaktır, sünnet Rab ile Avraam arasındaki nişanedir. O toplumda doğmuş ya da o soydan olmayan satın alınmış köleler dâhi sünnet olacaktır. Eğer bir erkek bebek dünyaya gelmişse o da sekizinci gün sünnet edilecektir. Bu antlaşma gelecek kuşaklarla da devam edecek ve bu simge sonsuza dek erkeklerin vücudunda kalacaktır. Sünnet edilmeyi kabul etmeyenler ise bu halktan atılacaktır. Avram, Rab ile arasındaki bu antlaşmaya sadık kalarak o gün önce kendini sünnet etti daha sonra da evindeki bütün erkekleri sünnet etti. Ve artık İbrahim adını kullanmaya başladı. O günden sonra bu dinde olan bütün erkekler sünnet edildi ve Rab ile bu antlaşma sağlanmış olur (Eski Ahit, Yaratılış / Bap 17)”. Eski Ahit'teki bu ayete göre; Avraam ile Tanrı arasındaki bir antlaşma sünnetin temelini oluşturmuştur. Bu antlaşma Avraam ve soyunun yerine getirmesi gereken bir antlaşmadır. Bu emre ilk uyan kişi Avraam'dır. Avraam, sünnet olduktan sonra Avraham (İbrahim) adını almıştır. Ardından Avraham'ın soyundaki bütün erkekler sünnet olmuştur. Sünnet Tanrı'dan bir iz olarak insan bedeninde taşınacak ve Tanrı Avraham'ın soyunu sonsuza kadar bereketli kılacaktır.

Yahudi dininde kadınlar ve kız çocukları sünnet ritüelinin dışında tutulmuştur. Bunun sebebi ise Havva'nın dünyaya gelişi Âdem'in kaburga kemiğinden yaratılmasıdır (KK. 32, KK.35). Eski

¹Birit Milah: Sünnet ritüeline verilen isimdir. Yahudi inancında Brit Milah, Brith Milah ve Berit Milah isimleri de verilmektedir.

Ahit'te bu yaratılış şu ayetlerde geçmektedir: “Kadın şu şekilde yaratılmıştır: Âdem'in göğüs altından alınan kaburga kemiğinden kadın yaratılmıştır (Eski Ahit /Yaratılış Bap 2/ 22)”.

Sünnet, Tanrı ve Avraam arasındaki bir antlaşmadır. Erkeğin sünnet ritüeli, antlaşmayı sağlamak için kendisinden bir parçayı Tanrı'ya adamasıdır. Kadın da erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı için kocasının bir parçasıdır. Bu sebeple de sünnet ritüelinden muaf tutulmuştur (Cohen, 2005, s.115).

Yahudi dininde erkek çocukların doğumunun sekizinci günü sünnet edilmesi gerekmektedir. Buna dair bilgiler ise şu ayette geçmektedir: “İbrahim ve Sara'dan dünyaya gelen erkek çocuğunun adı İshak'tır. Tanrı ile yapmış olduğu antlaşma gereği İshak doğumunun sekizinci gününde sünnet edildi. İbrahim yüz yaşında baba olmuştur (Eski Ahit, Tekvin / Bap 21)”.

Yahudiler Eski Ahit'e ve İbrahim'e indirilen ayetlere dayanarak sünnet ritüelini, çocuğun doğumundan sonra sekizinci günde gerçekleştirmektedirler. Sekizinci gün cumartesi gününe denk gelse bile sünnet yaptırılır. Yahudiler için cumartesi günü kutsal bir gün sayılmaktadır. Bu sebeple bugün sadece ibadet yapılmaktadır. Bugün ateş yakmak ve bıçak gibi kesici aletler kullanmak yasaktır ama sünnet günü bugüne denk geliyorsa sünnet malzemeleri bir gün önceden sünnet yerine bırakılır (Bayat, 2016, s. 14). Hahambaşı Albert Garşon'un (K.32) aktardığı bilgilere göre; Yahudilerde sünnet sadece çocukta bir sağlık problemi varsa ertelenebilir, başka hiçbir sebeple bu ritüel ertelenemez.

Eski Ahit'te sünnet çeşitli ayetlerde geçmektedir. Diğer bir ayet ise Gilgal'deki sünnet olayıdır. Gilgal, İsrailoğullarının Ürdün Nehri'ni geçtikten sonraki kamp alanlarıdır. Sünnet olayı ayette şu şekilde geçmektedir: “Tanrı Yeşu'ya seslendi ve kendisini sünnet etmesi emrinde bulundu. Yeşu, İsrailoğullarının on iki kabilesinden biridir. Yeşu da taştan yapılmış olan keskin bıçakla Givat-Haarot ile sünnet edildi. Bunu yapmalarındaki sebep, İsraililer Mısır' a gittiklerinde hepsi sünnetliydi. Mısırda kırk yıl dolaştıkları için dünyaya gelen diğer erkek çocukları sünnet edilmemişti. Mısır'da bozguna uğradılar. Bundan dolayı da Tanrı ile yapılan antlaşma gereği çocuklar Yeşu tarafından sünnet edildi. Tanrı'da onlara Mısır'da yaşadığınız bu utancı üzerinizden kaldırdım, dedi. Tekrar antlaşma sağlanmış oldu (Eski Ahit, Yeşu Bap / 5)”.

Eski Ahit'te geçen bu ayette Yahudi dinindeki sünnetin önemi vurgulanmıştır. Sünnet Tanrı ve Avraam arasında bir antlaşma olmakla kalamamış onun soyundan gelen herkesi kapsamıştır. İsrailoğulları Tanrıya verdiği sözü unutarak Mısır'da cezalandırılmışlardır. Yeşu, dünyaya gelen çocukları tekrar sünnet ederek antlaşmanın devamlılığını sağlamıştır. Sünnet olmamak bir utanç meselesi olmuştur, bu da bu ayette açık bir şekilde vurgulanmıştır.

Yahudilik inancında kendin soyundan olmayan ve sünnetsiz erkeklere kız verilmediği vurgulanmıştır. Bu Eski Ahit'te şu şekilde geçmektedir: “Erkek kardeşleri, kız kardeşlerini sünnetsiz

bir adama vermeyiz, dediler. Onlar için bu büyük bir utançtır. Kardeşlerini o adama vermek için tek şart sundular. Bu da dinlerinin emri olan sünnettir. O topluluktaki bütün erkekler sünnet olursa, ancak kız alınıp verilebilir. Beraber yaşayan bir halk oluruz. Eğer kabul etmezlerse de sünnetsiz kişiye kız vermeyiz, kız kardeşimizi alıp gideriz (Eski Ahit, Yaratılış Bap 34/14-17)”. Bu ayetten de anlaşıldığı gibi bir kişi İsrailoğullarından biriyle evlenmek isterse ailesi buna karşı çıkmaktadır. Bu evliliğin gerçekleşebilmesi için o kişinin ve soyunun sünnet olması gerekir. Aynı şekilde Yahudi cemaatine girebilmek için sünnet şarttır.

Eski Ahit’te sünnetli olmak yalnızca bedenen yapılan bir operasyon olarak geçmemektedir. Kalplerin de sünnet olması şu ayetlerle vurgulanmıştır: “Sadece bedence sünnet olanların yakında cezalandırılacağı günler geliyor. Rab, Mısır’ı ve Yahuda’yı Edom’u, Ammon’u ve Moav’ı çölde yaşayan ve zülüflerini kesenler cezalandırılacaktır. Çünkü bu uluslar gerçekte sünnetsiz, bütün İsrail halkı da yürekte sünnetsiz (Eski Ahit, Yeramya Bap, 9/25-26)”. Bu ayetten de anlaşılabacağı gibi cerrahi sünnet ve manevi sünnet birbirinin bütüncül bir parçasıdır. Sadece bedenen sünnet olan Yahudiler eğer Yahudi kurallarına uymazsa manevi sünneti yerine getirmemiş sayılır.

Verilen bilgilerden de anlaşıldığı üzere Yahudilerin Birit Milah töreni üzerinde önemle durmalarının nedeni kökeninin Tevrat’ta dayanmasıdır. Tevrat açıkça sünnet olunması gerektiğini vurgulayan ayetlerle doludur. Nitekim kadim dönemden günümüze kadar sünnet, Yahudi toplumlarının vazgeçilmez ritüellerinden biridir.

2.2.3.1.2. Hristiyanlıkta Sünnet

Hristiyanlık, yaklaşık iki milyar insanın mensubu olduğu, semavi dinlerden dünyanın en çok kabul gören dinidir. Hristiyanlık bugün Katolik, Ortodoks ve Protestan kiliselerinden teşekkül eden üç büyük mezhep ile daha küçük çaptaki birçok mezhep veya tarikattan meydana gelen çeşitli cemaatlara ayrılmış durumdadır. Kaynaklar göz önüne alınırsa Hristiyanlık her şeyden önce İsa Mesîh anlayışı üzerine temellenen bir inanca sahiptir (Demirci, 1998, s. 328).

Hristiyanlığın ortaya çıkış temellerinden biri Yahudiliktir. Hristiyanlığın ortaya çıktığı Filistin, Hristiyanlık dininden önce bir Yahudi ülkesidir. Bir süre sonra Filistin Helenizm’in etkisi altında kalmıştır. Dolayısıyla bu iki farklı inanç ve düşünce biçiminin etkisi Hristiyanlıkta görülmektedir (Demirci, 1998, s. 328).

Hristiyanlar Tanah’a² inanırlar. Bu kitapları kendi inanç sistemleri çerçevesinde yorumlamışlardır. Bu yorumlardan biri de Eski Ahit’te geçen sünnet ritüelidir. Hristiyanlıkta, Tanrı’nın Tevrat’ta gerçekleştirilmesini istediği sünnetin, fiziksel bir

² Tanah: Yahudiliğin kutsal metinleri, yazılı ve sözlü olmak üzere iki kısıma ayrılmaktadır. Yazılı kutsal metinler, Türkçede Eski Ahit olarak bilinen Tanah adıyla anılmaktadır. Tanah; Tevrat (Tora), Peygamberler (Neviim) ve Kitaplar (Ketuvim) bölümlerinden meydana gelmektedir. Tanah, bu üç bölümün İbranice isimlerinin baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır. Bu bölümler toplam 24 kitap içermektedir. Hristiyanların elindeki Tanah ise 39 kitaptan oluşmaktadır. Bu farklılık, Tanah’taki kitapların tasnifinden kaynaklanmaktadır.

eylem olarak değil, manevi bir anlam taşıdığına inanılır. İnsanların bedeninde ve ruhunda gerçekleşen en önemli dönüşümdür. Şu an Hristiyanlar Yeni Ahit'i mukaddes kitap kabul etmişlerdir. Yeni Ahit'in ortaya çıkışı şu şekildedir: Tanrı insanların Eski Antlaşma kurallarına uymadığını görmüştür. Bu sebeple de Tanrı yeni bir antlaşma yapmak istemiştir. İnsanoğlunu günahtan kurtarmak için de İsa'yı göndermiştir. İnsanlarla yapılan bu yeni anlaşmayla da ortaya "Yeni Ahit" çıkmıştır (KK.31, KK.32).

Hristiyanlık inancında sünnet ritüelinin kökenine dair yorum yapabilmek için Yeni Ahit'te geçen ayetlere değinip bu ayetleri değerlendirmek gerekmektedir. Yeni Ahit'te sünnet ile ilgili birçok ayet bulunmaktadır. Luka'da sünnet ayeti şu şekilde geçmektedir: "Sekizinci gün, çocuğu sünnet etme zamanı gelince, O'na İsa adı verildi. Bu, O'nun anne rahmine düşmesinden önce meleğin kendisine verdiği isimdi (Luka 2/21)". Yeni Ahit'teki bu ayete göre, İsa da Yahudiler gibi sekizinci gün sünnet edilmiştir. Fakat anne rahmine düştüğünde melekler tarafından adı Meryem'e bildirilmiştir. Sünnet ettirildikten sonra İsa ismi verilmiştir. Yahudi dininde de çocuk sekizinci gün sünnet olur ve sünnet olduktan sonra isim verilir. Bu bakımından Yahudilerdeki sünnet inancı ile benzerlik göstermektedir.

Eskilerin İşleri'nde de sünnet ayeti şu şekilde geçmektedir: "Petrus Yerusallim'e girmiştir. Gittiğinde de sünnet yanlıları da onu eleştirmişlerdir. Ona, sünnetsiz kişilerin evine gidip yemek yemişsin, dediler. Petrus, olayları tek tek anlattı. Yafa kentinde dua ederken kendinden geçerek bir şey gördüğünü söyler. Gördüğü şey büyük bir çarşafı andıran bir nesnenin dört köşesinden sarkıtıldığını ve bunun gökten indiğini, bulunduğu yere kadar geldiğini söyler. Gözlerini çarşafa dikerek dikkatle bakmıştır. Çarşafın içinde yeryüzünde yaşayan dört ayaklılar, yabanıl hayvanlar, sürüngenler ve kuşlar görmüştür. Sonra bir ses işittiğini söyler. Ses şöyledir: "Petrus, kalk ! Kes ve ye !". O duyduğu sese şu şekilde cevap vermiştir: "Asla olmaz, ya Rab!". Ağzına hiçbir zaman bayağı ya da murdar bir şey girmediğini söyledi (Eskilerin İşlerin, 11/2-8)". Eskilerin İşleri'ndeki bu ayete göre; sünnet olmak iki görüş etrafında şekillenmiştir: Sünnet yanlıları ve sünnete karşı olanlar. Ayette sünnetsiz bir kişinin yemeğinin yenmesi uygun karşılanmazken Petrus bir ses işitip yemeği yemiştir. Buradan da anlaşılıyor ki Hristiyanlık inancında sünnet tartışmalı bir konu hâline gelmiştir bir kısım grup sünneti kabul ederken bir kısım grup etmemiştir.

Başka bir ayette de sünnet hadisesi şu şekilde geçmektedir: "Yürekleri ve kulakları sünnet edilmemiş olanlar... (Eskilerin İşleri, 7/51)". Bu ayette geçen ifadeyle yüreklerin ve kulakların manevi olarak sünnet edilmesine işaret etmektedir. Hristiyan inancına göre asıl sünnet manevi sünnettir. Manevi sünneti yerine getiremeyen kişiler Hristiyan olamazlar.

İsa, insanlara dinî konuda şekilsellik gerektiren ibadetleri tavsiye etmiş fakat bu ibadetleri yerine getirmeyenlere de ılımlı bir tutum sergilemiştir. Bu ibadetlerde şekilcilik önemli değildir manayı anlamak ve yaşatmak bu sembolü taşımak önemlidir. Sünnet için de bu durum bu şekildedir. Sünnet Tanrı'ya inancın ve bağlılığın en önemli sembollerindendir. İnancı eksik olan kişilerin bu

sembolü taşıması anlamsızdır. Hristiyanlık inancında sünnet zorunlu değildir. İsa Yahudi olduğu için sünnet ettirilmiştir. Fakat bu durum onun sünneti onayladığı ya da tavsiye ettiğinin göstergesi değildir. Sünnet olduğunda sekiz günlük bir bebek olduğu için düşüncelerini ifade etmesi mümkün değildir. Ancak büyüdüğü zaman sünnetle ilgili düşüncelerini ifade edebilmiştir. İsa sünnetin Musâ'nın emri olmadığını, Yahudilerin âdeti olduğunu ifade eder (Kıranatlıoğlu, 2021, s. 126). Bu sebeple de Hristiyanlık inancında sünnet zorunlu bir ritüel olmaktan çıkmıştır.

Kanonik İncillerde³ İsa'nın sünnete karşı olduğu dolaylı bir şekilde anlatılır. Apokrif İncillerde⁴ ve Tomas İncil'inde ise bu karşıtlık net olarak ifade edilmiştir: Havariler İsa'ya sünnetin faydalı olup olmadığını sormuşlardır. İsa, insanlara dünyaya sünnetsiz geldiğini söyler, "Sünnet gerekli bir şey olsaydı Tanrı onları sünnetli yaratırdı" der. Bu sözler aslında sünnet operasyonunun insan vücuduna cerrahi bir müdahale olduğunu belirtir. Gerçek sünnetin ruhen sünnet olduğunu ve faydalı olduğunu ifade etmiştir (Ondokuzgen, 2023). Kısacası İsa sünneti zorunlu bir ritüel olarak kabul etmemiştir. İsa'ya göre mühim olan kalbin sünnet olması, temizlenmesidir.

Sünnet ritüeli Hristiyanlıkta zaruri olmamakla birlikte İsa Yahudi toplumunun içinden çıkmış biri olarak sünnet edilmiştir. 25 Aralık'ta dünyaya gelen İsa sekiz günlükken yani 1 Ocak'ta sünnet olmuştur. Bugüne de "sünnet bayramı" denilmektedir (Herbermann, 1907, s.1697).

2.2.3.1.3. İslamiyet'te Sünnet

Semavi dinlerin sonuncusu İslamiyet'tir. Bu din Arap coğrafyasında ortaya çıkmıştır. İslam dinine inen kutsal kitap da Kur'an-ı Kerim'dir.

Hiz. Osman döneminde bir komisyon tarafından çoğaltılan Kur'an-ı Kerim'in nüshaları çeşitli yerlere gönderilmiştir: Mekke, Kûfe, Yemen, Bahreyn ve Şam. Hiz. Osman döneminden sonra Müslümanlar, Kur'an'ı korumuş ve hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar ulaşmıştır (Maşalı, 2006, s. 242- 248). İslam dinini diğer semavi dinlerden ayıran en temel fark ise kutsal kitabının çeşitli varyantlarının olmamasıdır.

Sünnet ile ilgili doğrudan Kur'an'da hiçbir ayet tespit edilememiştir. İslam dinî kendinden önceki semavi bir din olan Yahudilikteki sünnet ritüeli devam ettirmiştir. Bu iki din arasında iki fark tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Yahudilik dininde sünnet çocuğunun sünnet olacağı gün net bir şekilde belliyken (çocuğun doğumunun sekizinci günü) İslam dininde sünnet çocuğunun sünnet günü, yaşı hakkında net bir bilgi yoktur. Diğer bir fark ise Yahudilik dininde sünnet ritüeli gerçekleştirildikten sonra çocuğa isim verme töreni gerçekleştirilirken İslamiyet'te böyle bir uygulama tespit edilememiştir.

³ Kanonik İnciller: Hristiyan din adamları tarafından kabul görülen incillerdir. Bunlar 4 tanedir: Matta, Markos, Luka ve Yuhanna

⁴ Apokrif İnciller: Hristiyanlıkta kabul edilen Kutsal Kitap'ta yer almayan ancak bazı Hristiyan gruplarında nispeten saygı gören dinî yazılar koleksiyonudur.

İslam dininde hadislerin önemli bir yeri vardır. Sünnetle de ilgili sahih hadisler mevcuttur. Bu hadisler tespit edilerek yorumlanmış ve İslam dininin sünnete bakış açısı değerlendirilmiştir.

Sünnetle ilgili sahih hadisler şu şekildedir: İbrahim peygamber seksen yaşında olduğunda Kaddum adı verilen bir köyde sünnet olmuştur ya da bunu şekilde açıklayanlarda vardır: İbrahim peygamber seksen yaşında bir marangoz aleti olan keserle sünnet olmuştur (Dalcı, 1977, s. 47). Yapılan çalışmalar incelendiğinde İbrahim peygamberin sünnet yaşı ile ilgili çeşitli rivayetler mevcuttur. Tevrat'ta bu yaş 90'lı yaşlar olarak geçerken hadislerde ise 80'li yaşlar geçmektedir.

Diğer bir hadiste ise şu şekilde geçmektedir: “Eğer bir erkek sünnet olmadıysa ve akıl sağlığı yerindeyse, şahitlik yapması caiz olmaz (İbnü'l-Kayyim, 1966, s. 367). İslam dininde erkek bir kişi birine şahitlik yapmak istiyorsa sünnet olması ve akıl sağlığı yerinde olması gerekmektedir. Yoksa bu kişinin yapmış olduğu şahitlik geçerli değildir.

“İslamiyet dinini kabul etmemiş bir kişi Hz. Muhammed'in yanına gelerek, İslam dinini kabul etmek istediğini beyan etmiştir. Bunun üzerine Hz. Muhammed şöyle buyurmuştur: Kendinden küfrün kıllarını at ve sünnet ol” (Ahmed İbn Hanbel, 2024). Bu hadisi şu şekilde değerlendirmek mümkündür: İslam'a girmek için kişinin öncelikle içsel bir dönüşüm geçirmesi gerekmektedir daha sonra da bu dönüşümün bir parçası olarak bedensel bir işaret olan sünnet olması yönündedir. Bu, kişinin sadece inançsal olarak İslam'a geçmekle kalmayıp aynı zamanda İslam topluluğuna uyum sağlamıştır.

“Bir erkek kişi seksen yaşına geldiğinde Müslüman olsa bile bu kişinin sünnet olması gerekmektedir (Beyhakî, 2023)”. Hadiste kişi kaç yaşında olursa olsun İslamiyet'i kabul ettiğinde sünnet olması gerektiğini vurgulamıştır.

Salih Dalcı'nın aktardığı bilgilere göre, İslamiyet'te sünnet hakkında farklı görüşler vardır. Bu görüşler içerisinde Hanefiler ve Şafiler arasında farklılıklar mevcuttur. Âlimler sünnetin vacip olduğunu görüşü hakkında İmam Şafi'ye tabi olmuşlardır. Bu şu şekilde açıklanmıştır:

1. Kur'an'da: “Bir Müslüman olarak İbrahim peygamberin dinine uy diye” vahiy edilmiştir. İslam dininde ve Yahudilik dininde ilk sünnet olan kişi olarak İbrahim peygamber geçmektedir. İbrahim peygamberin dinine uymayı emretmiştir. Bu sebeple de bu ayetin tefsirini yapan alimler sünnet ritüelinin vacip olduğu görüşünde hükümler vermiştir.
2. Taberi'nin rivayetine göre, Muhammed peygamber sünnet olmaya çok önem vermiştir. İslam dinini sonradan kabul edenlerin kaç yaşında olursa olsun sünnet olması emredilmiştir. Muhammed peygambere: “Sünnet ol ki, temizlenesin” diye buyurmuştur. Bu rivayeti esas alan alimler sünnetin vacip olduğu kanaatine varmışlardır. Bu sebeple İslamiyet'i sonradan kabul eden kişilerin de sünnet olması beklenmektedir.

3. İslamiyet'te avret yerlerini örtmek farzdır. Avret yerlerinin açılması ise haramdır. Sünnet için avret yerinin açılması haram değildir.
4. Cinsel uzvun tamamen kesilmesi haramdır. Fakat sünnette derinin kesilmesi bunu kapsamamaktadır. Sünnet vaciptir bu sebeple de erkek cinsel organlarındaki deri parçasının kesilip atılması haram değildir.
5. İslamiyet temizliğe önem veren bir dindir. Sünnet yapılmadığı takdirde cinsel organın deri kısmında idrar birikintisi kalarak idrar pisliğinin birikmesine sebep olur. Dinde necasetten teharete önem verilir. Bu sebeple de kılınacak namaz kabul olmaz.
6. İslamiyet'te gusül abdesti önemlidir. Sünnet olmayan kişilerin gusül abdesti tam kabul edilmemektedir. Bu sebeple sünnet olması zorunludur.
7. Sünnet, Müslümanlar için önemlidir. Onları Gayr-i Müslimlerden ayırmanın en önemli yolu sünnettir. Sünnetsiz olan kişiler ölse bile sünnet edilmesi gerekir yoksa yıkansa bile tam yıkanmış sayılmayacaktır.

Yukarıda sayılan yedi sebepten dolayı âlimler sünnetin İslamiyet'te vacip olduğu görüşüne varmışlardır (s. 20-22). Sünnet Türk kültüründe ve İslamiyet'te önemli bir gelenek hâline gelmiştir.

Çocukların yedi günlükken sünnet edilmesine dair çeşitli rivayetler tespit edilmiştir. Hz. Muhammed'in, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i yedi günlükken sünnet ettirmiştir. İmâm Şafii'ye göre çocuğun yedinci gün sünnet edilmesi uygundur. Çocuk yedi günlükken sünnet edilemezse kırkıncı gününde ya da yedi yaşında sünnet edilmesi gerekmektedir (Beyhakî, t.y, 8/ 324).

Hanefiler ve Mâlikiler, Yahudilere benzememek amacıyla çocuğun sünnetini yedinci günde yapılmasını mekruh olarak görmektedirler. Şafiiler ise Hz. Peygamber'in torunlarını yedinci gün sünnet ettiğine dair çeşitli rivayetlerin olduğunu bildiği için yedi günlükken sünnet edilmesini uygun bulmuştur (İbnü'l-Münzir, 1988, I- 381).

Kur'an'da geçen bazı ayetlerde insanoğlunun eksik olarak yaratıldığı vurgulanmıştır: "O ki, yarattığı her şeyi en güzel ve en sağlam yapan, insanı yaratmayı çamurdan başlayandır (Secde, 32/7)". "And olsun ki, insanı en güzel surette yarattık (Kur'an-ı Kerim, Tin, 95/4)". "Allah gökleri ve yeri hikmetli olarak yarattı, size şekil verdi, şekillerinizi de güzel yaptı. Dönüş de ancak O'nadır (Kur'an-ı Kerim, Tegâbün, 64/3)". Sünnetin Kur'an'da yer almaması ve bu ayetlerin yer alması sünnet hakkında çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Nil Gün gibi araştırmacılar bu ayetleri delil olarak göstererek sünneti Tanrı'nın yaratma şekline bir müdahale olarak görmektedirler ve bu sebeple de sünnet uygulamasına şiddetle karşı çıkmaktadırlar.

2.3. Disiplinler Arası Sünnet

Disiplinler arası yaklaşımla çalışmanın bu bölümünde tıbbi, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere üç farklı disiplin açısından sünnetin yeri ve sünnet ritüelinin çocuklar üzerindeki etkileri tespit edilip değerlendirilmiştir.

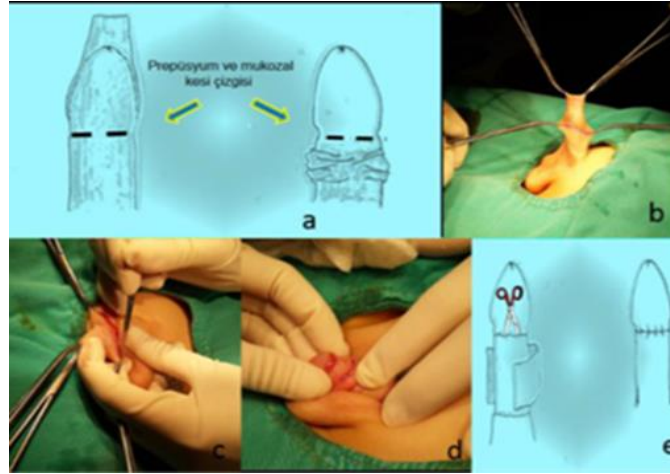
2.3.1. Tıbbi Açıdan Sünnet

Türkiye’de çoğunlukla erkek çocuklar için uygulanan sünnet operasyonu, genel anlamda erkeklerde bulunan penis başını örten sünnet derisinin, belirli şekil ve uzunlukta cerrahi işlemlerle kesilerek alınması ve penisin uç kısmının deriden açığa çıkarılma işlemidir (Balkan ve ark., 2005, s. 22).

Tıpta sünnet, dünyanın farklı ülkelerinde ve Türkiye’de farklı tekniklerle ve cihazlarla yapılmaktadır. Sünnette uygulanan çeşitli cerrahi işlemler vardır. Yapılacak cerrahi işlemlerde aileye ön bilgi verildikten sonra çocuk için en uygun olan cerrahi işlem tercih edilir.

Tıpta çeşitli sünnet teknikleri vardır: Sleeve, Gomcoklempi, Dorsal Slit ve Eksizyon vb. Sleeve tekniği, pek çok cerrah tarafından tercih edilmektedir. Dorsal Slit tekniği ise pek fazla tercih edilmemektedir.

Sleeve tekniği, işaretli yerlerin üzerinden cilt ve mukoza, bistüri yardımıyla çepeçevre insize⁵ edilmesidir. Sleeve yönteminde iki insizyon⁶ arasında kalan deri ve mukoza parçası çepeçevre dönülerek eksizye⁷ edilmeme işleminin adıdır.

Fotoğraf 2.3. Sleeve tekniği (Şencan ve ark., 2015, s.87).

Fotoğraf-1 açıklaması: a) Sünnet yapılacak kişinin sünnet derisinin ve mukozasının işaretlenmesi, b) Sünnet dersinde işaretli alanlar klempeler yardımıyla tutulması, c) İşaretlenen alanın

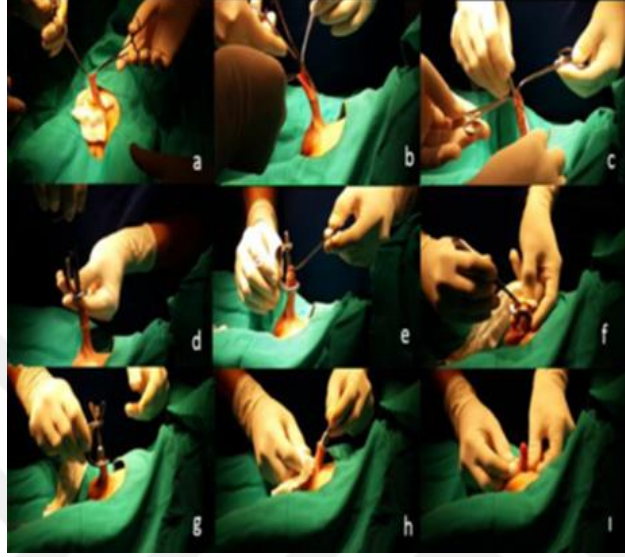
⁵ İnsize: Belli bir ölçüde.

⁶ İnsizyon: Vücudun dokusunda cerrahi olarak kesi yapılma operasyonuna verilen isimdir.

⁷ Eksizye: Vücuttan bir organ, doku, kemik ya da tümörün kısmen çıkarılma işlemine denir.

dokudan çıkarılması, d) Mukozal alanın işaretlenerek vücuttan çıkarılması, e) Sünnet derisinin çepeçevre eksizyonu ve penil deri ile mukozanın yaklaştırılması (Şencan ve ark., 2015, s.87) işlemleri yapılır.

Gomcoklempi tekniği, özel bir alet ile sünnet derisinin sıkıştırılarak bistüri yardımıyla kesilip çıkarılması işleminin genel adıdır (Antalya Sünnet, 2022).

Fotoğraf 2.4. Gomco Klempli sünnet tekniği (Şencan ve ark., 2015, s. 87).

Fotoğraf-2 açıklaması: a) İlk olarak sünnet derisi prepüsyum klemplerle askıya alınır, b) Saat 12 hizasından düz bir klemp ile prepüsyumun derisi ezilerek kesilecek yer tamamen belirlenir, c) Uygun boyuttaki Gomco'nun çanı glans üzerine yerleştirilir, d) Prepüsyumu Gomco'nun çanı arasında sıkıştıracak ikinci aparat yerleştirilir, e-f) Prepüsyum, çanın üzerinden çepeçevre bistüri yardımıyla kesilir, g) Hemostaz için bir süre beklenir, h-ı) Çan ve gomconun diğer aparatları glans penisten çıkarılarak işlem tamamlanır (Şencan ve ark., 2015, s. 87).

Dorsal Slit ve Eksizyon tekniği, sünnet derisine saat 12 hizasında yapılan vertikal bir insizyondan ibarettir. Böylece glans ortaya çıkarılarak fimozis önlenmiş olur. Bu teknik estetik yönden kabul edilmemektedir. Dorsal Slit, akut fimozis ve parafimozis vakalarında tercih edilir (Antalya Üroloji, 2022).

Fotoğraf 2.5. Dorsal silt ve eksizyon tekniği (Şencan ve ark., 2015, s. 87).

Fotoğraf-3 açıklaması: Dorsal Slit işlemi tamamlandıktan sonra çepeçevre insizyon yapılarak sünnet işlemi tamamlanır (Şencan ve ark., 2015, s. 87).

Tıbbi açıdan sünnetin birçok faydası tespit edilmiştir: Sünnetli erkeklerde penis malignitelerinin⁸ sünnet operasyonu geçirmemiş erkeklere göre 3-40 kat az görülmesi, sünnetli erkeklerde cinsel temas yoluyla geçen hastalıkların daha az görülmesi, infertilite⁹, idrar yolu enfeksiyonları, altına kaçırma, aşırı mastürbasyon ve fimozis¹⁰ çözümlenmesine katkı sağlaması vb. (Yılmaz vd., 2008, s. 93-101; Sivash ve ark., 2003, s. 114).

Sünnet operasyonu uygun anestezi ve ekipmanla tecrübeli uzmanlar tarafından gerçekleştirildiğinde bir komplikenin ortaya çıkma oranları oldukça düşüktür. Sünnet operasyonu için ideal yaş oldukça önemlidir. Genellikle yenidoğan ve süt çağındaki çocuklarda rahatsızlıkların görülme oranı daha azdır. Sünnetin sağlık açısından faydalı olduğunu iddia eden uzmanlar olduğu gibi sağlık açısından son derece olumsuz sonuçları olduğunu iddia eden uzmanlar da vardır. Uzmanlar arasındaki bu düşünce farklılığı ebeveynler arasında da benzer bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bir kısım ebeveyn dinî inançları gereği çocukların sünnet olması gerektiğini savunurken bir grup ebeveyn ise Tanrı'nın işine karışmak olarak algıladığı için sünnet operasyonuna karşıdır. Sünnetin bazı hastalıkları önlediği iddiasının bilimsel olarak ispatlanamadığı için bu işlemin yasaklanması gerektiğini söyleyen ebeveynler de mevcuttur.

Yapılan saha araştırmasında sünnetin toplumsal, dinî ve sağlıksal amaçlarla yapıldığı tespit edilmiştir. Sahada edindiğimiz bilgiler ışığında şunları söylemek mümkündür: Mersin ili ve ilçelerindeki yöre halkı sünnet ritüelini hem dinî bir amaçla hem de

⁸ Penis malignitesi: Penis kanseri demektir. Penis dokusunda başlayan, diğer kanserlerde olduğu gibi kontrolsüz hücre çoğalmasını ifade etmektedir.

⁹ İnfertilite: Üreme fonksiyonunun yerine getirilmeme anlamına gelir. Halk arasında kısırlık olarak bilinmektedir.

¹⁰ Fimozis: Penisin başını kapatan derinin ucundaki deliğin dar olması.

sağlıksal sebeplerden dolayı yaptırmaktadır (KK. 1, KK.3, KK. 5, KK.6, KK. 7, KK.55, KK.56, KK.57, KK.58, KK.74, KK.81).

Fotoğraf 2.6. Hastane ortamında sünnet operasyonu (Mersin, 2000).

Mersin’de uzmanlar tıbbi açıdan sünnet operasyonuna şu şekilde bakmaktadır:

Tıbbi açıdan sünnet hastane ortamında ve ev ortamında doktorlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Çocuk sünnet yapılmadan önce kan testi verir ve herhangi bir sağlık probleminin olup olmadığı tespit edilir. Sağlık problemi olmayan çocuklar lokal anestezi altında sünnet edilir. Sağlık problemi ya da kalıtsal bir engeli bulunan çocukların sünneti, anestezi verilerek yapılır (KK.1, KK.2, KK.3).

Sünneti iki boyut oluşturmaktadır: Tıbbi boyut ve dinî boyut. İnanç boyutu ailelerin tercihi bırakılan bir durumdur. Tıbbi açıdan sünnet faydalıdır. ABD’de yapılan çalışmalar da bunu desteklemektedir¹¹. Yapılan çalışmalarda sünnet olmayan kişilerde ileride cinsel isteksizliğe sebep olduğunu ve bunun da toplumda boşanmalara yol açtığı tespit edilmiştir. Hastanede sünnetler genellikle çocuk cerrahisi ve üroloji bölümleri tarafından yapılmaktadır. Tıbbi amaçla yapılan sünnetlerde önerilen yaş grubu 0-2 ve 5 yaş ve üzerini kapsamaktadır. Çocuk cerrahisinde genellikle 0-18 yaş grubu çocukların sünnet operasyonu gerçekleştirilir. Çocuk cerrahisi bölümünde sorunlu, kalp hastası, kan hastası, peygamber sünneti¹², otizmlı çocuklar, psikolojik sıkıntıları olan çocukları genel anestezi altında uyutularak yapılmaktadır. Üroloji bölümünde ise kalıtsal bir hastalığı olan çocuklar lokal anestezi altında sünnet edilmektedir. Bireylerin sünnet olmaması çeşitli hastalıklara sebep olmaktadır. Türkiye’de yaygın bir şekilde tıbbi amaçla sünnet yapılmaktadır. En sık rastlanılan hastalık sünnet derisi altındaki enfeksiyonlardır. Sünnet ülkemizde en sık yapılan cerrahi işlemdir. Sünneti öneren çalışmalar genellikle Müslüman toplumlarda yaygındır. Çeşitli ülkelerde sünnetin tıbbi açıdan yasaklanmasıyla ilgili kararlar mevcutken ülkemizde hukuka uygunsuzluğu tespit edilmemiştir ve bununla ilgili herhangi bir yasa yoktur (KK.1, KK.2, KK.3, KK.4 KK.5).

¹¹ Çalışmalar şu şekildedir: *American Academy of Pediatrics Task Force on Circumcision. Circumcision policy statement. Pediatrics* 2012;130:585-6. <https://doi.org/10.1542/peds.2012-1989>; Morris BJ, Bailis SA, Wiswell TE. Circumcision rates in the U.S.: Rising or falling? What effect might the new affirmative pediatric policy statement have? *Mayo Clin Proc* 2014;89:677-86. <https://doi.org/10.1016/j.mayocp.2014.01.001>.

¹² Peygamber sünneti: Ürolojik rahatsızlıklar arasında yer alan doğumsal bir durumdur. Normalde erkek bebeklerde idrar kanalı (üretra) penisin ucundan açılırken, bu anomaliye sahip bebeklerde üretra açıklığı penisin alt kısmında, sünnet derisinin altında veya skrotumun yakınında yer alır.

2.3.2. Psikolojik Açıdan Sünnet

Sünnet ritüelinin dinî ve kültürel nedeninin yanı sıra psikolojik nedeni de oldukça önemlidir ve sünnet olan çocuğun üzerinde derin etkileri vardır. Sünnet, psikolojik yönden ele alındığı zaman muhakkak Freud ve ekolünün bu konuya karşı düşünce ve tavırlarına değinmek gerekmektedir. Psikolojide sünnet kavramına karşılık olarak iğdiş veya kastrasyon kavramları kullanılmaktadır. Bu uygulama psikanaliz dünyasının da ilgisini çekmiş ve ilk görüşleri Freud ortaya koymuştur. Freud iğdiş edilmenin kökenini Oedipus mitine bağlamaktadır. Oedipus adlı kişi, yanlışlıkla babasını öldürerek annesi ile evlenmiştir. Bu şekilde kehaneti gerçekleştirmiş ve bu durumu öğrenince de kendi cezasını vererek gözlerini kör etmiştir. Erkek çocuğun libidosundan kaynaklı olarak annesine duyduğu sevgi, çocukta korku uyandırarak nevrotik bir hâl almıştır. Bu korku ve nevrozların temelinde çocuğun anneye duyduğu sevginin cezası olarak iğdiş edileceği düşüncesi yatmaktadır. Sünnet de ilkelerde erkekliğe adım atma törenlerinin bir parçası olarak iğdişle eşdeğerdir. Aslında kişi cinsel hazların karşılığında iğdiş edilmeyeceğini bilir fakat içgüdüsel olarak bunu tehlikeli olarak algılar (Freud, 2018, s.127-131 ; Soysal, vd., 2005, s. 89-96).

Freud, sünnetin psikolojik boyutuyla ilgilenen çalışmalar ortaya koymuştur. Öncelikle cinsel gelişim süreçlerini ele almıştır. Freud'a göre cinsel gelişim evreleri beş dönemde incelenir: Oral, anal, fallik, gizlilik ve ergenlik. Bu dönemlerde sünnet için en önemli olan dönem fallik dönemdir. Fallik dönemde, cinsel anatomisinin farklılıklarının keşfedilme zamanıdır. Keşfedilme sonucu kız çocuğunun Elektra kompleksi, erkek çocuğunun da Oedipus kompleksi yaşadığı görülmektedir. Çocuklar 3-6 yaş aralığında fallik dönemin etkisi altındadır. Fallik dönemde çocukların cinsel bölgelerine ilgileri artmaktadır. Bu dönemde çocuklar dış dünyayı algılamaya başlarlar. Bu sebeple de iki farklı cinsiyet olduğunu kavramaktadırlar. Ailelerine çeşitli sorunlar yönelterek karmaşayı çözmeye çalışırlar. Çocuklar 3-6 yaş aralığında bu dönemin etkisi altındadırlar. Fallik dönemde çocukların cinsel bölgelerine ilgileri artmakla birlikte cinsel rollerini de kazanmaya başlarlar. Bu dönemde çözülmemeyen psikoseksüel karmaşa, sonraki dönemlerde çocuklarda suçluluk duygusuna yol açmaktadır. Freud'un görüşlerine göre iğdiş edilme bir tür cezalandırma yöntemidir. Erkek çocuğun fallik dönemde annesine duyduğu sevgi masumane bir sevgiden ziyade cinsellik ağırlıklı bir sevgidir, bu sebeple erkek çocuk annesine duyduğu bu sevgiden ötürü kendisinin cezalandırılacağını düşünmektedir. Ayrıca cinsel organları ve cinsel kimliği keşfetme evresi de çocuğu karmaşık bir duyguya hapsedmektedir ve bu karmaşanın yarattığı suçluluk duygusu iğdiş edileceği korkusunu yaratmaktadır (Freud, 2022, s. 45-69).

Freud'a göre sünnet Mısır'dan Hz. Musa aracılığıyla Yahudi toplumuna girmiştir ve bu sünnet ritüeliyle Yahudi kavmini kutsamıştır. Fakat sünnet ritüeli bir kutsamadan ziyade baba figürüne boyun eğmenin işaretidir. Sünnet, bir zamanlar ilk babanın sahip olduğu katıksız otoriteye dayanarak oğullarına dayattığı iğdiş edilmenin sembolik ikamesidir ve bu sembolü kabul eden her kim ise, en acı verici fedakârlıklara katlanacaktır. Bu da babanın isteklerine boyun eğmeye hazır

olduğunu göstermiş olur (Freud, 2012, s. 165). Freud'un bu görüşüne göre ilk babadan kasıt Tanrı'dır. Bu bağlamda iğdiş edilme Tanrı'ya itaat etme olarak görülmektedir.

Fransız psikanalist Jacques Lacan'a göre sünnet, varoluşçuluk ve var olmak kavramlarıyla açıklanmalıdır. Erkek çocuk sünnet olursa kıza benzeyeceği, üstünlüğünü yitireceği düşüncesiyle yaşar. Ötekinin arzusunun nesnesi olmaktan, bazı şeylerden yoksun olmaktan korkar (aktaran Tüzemen, 2021, s. 16). Erkek cinsel organı, erkeği kadından ayıran kıymetli bir parçadır. Bu kıymetli parçasının kaybedileceği düşüncesi kişide çeşitli psikolojik hastalıklara yol açmaktadır.

Freud ve ekolünün sünnet ritüeli ile ilgili ilk görüşleri Oedipus'a, Tanrı'ya itaat etmeye, cinsel kimliği ve cinsel organı keşfetme ve ele aldığı sünnet varoluşçuluğa dayandırılmaktadır. Bu görüşlerin yan sıra Mersin'de yaşayan psikolog ve psikiyatrların da bu konudaki görüşlerine başvurulmuştur. Mersin ilinde çocuk psikiyatri ve psikologlarla yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilerde sünnetin psikolojik etkileri ile çeşitli bilgiler tespit edilmiştir. Tespit edilen bilgiler ise şu şekilde değerlendirilmiştir:

Psikolog ve psikiyatrlar sünnet yaşını genellikle 0-2 yaş ve 7 yaş üzerinde önermektedirler. 2- 7 yaş arasında yapılan bütün eylemler çocukta hasar bırakır, bu sebeple sünnet yukarıda verilen yaş grubundan daha küçük veya daha büyüklere önerilmez. Çocuklar belli yaş aralığında sünnet operasyonunu geçirmezse bu da travmalara sebep olmaktadır. Bu her çocukta görülen bir şey değildir. Ebeveynlerin sünnet operasyonundaki yanlış yaklaşımları da çocukta travmaya sebep olmaktadır. Anne ile bağı kuvvetli olan çocuklar, babaya karşı yarış hâlinindedir, bu sebeple babanın kendisini hadım edeceğini düşünür. Kastrasyon düşüncesinin altında da bu düşünce yatmaktadır. Kastrasyon erkek çocuklarının cinsel organ kaybetme korkusudur ve babaları tarafından cezalandırılacağını düşünen çocuklarda görülür. Çocuklar en güvenli bağı ailesiyle kurar, bu sebeple çocuğa sünnet operasyonu ailesi tarafından anlatılmalıdır. Öncelikle aile, sünneti çocuğa nasıl anlatacağına karar vermelidir. Burada devreye yaş faktörü girer. Çocuğun yaşı büyükse aile bireyleri tarafından çocuk karşısına alınarak konu hakkında detaya girilmeden bilgi verilmesi gerekir. Çocuğun yaşı küçükse bu durum çocuğa oyuncaklarıyla ya da doktor-hasta oyunu içerisinde, sünnet ile ilgili olan hikâye kitapları eşliğinde anlatılmalıdır. Aileler çocuklarını ikna edemezlerse o zaman bir uzmandan destek alırlar ve uzman aile ile birlikte çocuğa sünneti anlatır. Sünnet işleminden önce doktor, çocukla bu operasyon hakkında konuşarak onu bilgilendirilir ve çocuğun merak ettiği her soruyu cevaplandırılarak çocuğun güven duygusu kazanılır. Sünnet öncesinde doktoru ve hemşiresiyle anesteziyi prova edebilecek oyunlar oynarlar. Oyunda hasta, maske, bant, iğne vb. tıbbi oyuncaklar kullanılarak çocuk ikna edilir. Sünnet sonrasında çocuğa çeşitli şakalar yapmaktan kaçınılmalıdır. Çocuk sünneti kendisine karşı bir cinsel saldırı olarak algılasa çocukta çeşitli rahatsızlar görülmektedir. En sık karşılaşılan durumlar: Gece kâbusu, anormal psişik sıkıntılar, ileride erken boşalma, farklı cinsel eğilimler, cinsel isteksizlik vb. Çocukların fallik dönemlerinde cinsel organa müdahale çocukta travmalara sebep olabilir. Sünnet operasyonu çocuk tarafından kendisine karşı bir savaş olarak algılanabileceği için çocuğun benliği üzerinde çeşitli hasarlara sebep olabilir. Çocuğun sünnete hazırlanış şekli, sünnet operasyonu ve sonrasında yaşadığı sıkıntılarda çocukta istenmedik etkiler bırakabilir. Çocuğa uygulanan cerrahi işlem yalnız çocuğun fallik dönemine etki etmez aynı zamanda çocuğun ilerideki cinsel yaşamına da müdahale etmekle birlikte çocuğu homoseksüelliğe iter. Sünnet operasyonundaki travmalara ebeveynler sebep olur.

Sünnet çok normal bir operasyondur. Ebeveynler bunu farklılaştırarak çocuklara abartılı çeşitli kutlamalar yaparlar. Sünnet operasyonunu farklılaştırmanın bir anlamı yoktur. Çocukta travmaya sebep olmamak için her şey ölçülü bir şekilde yapılmalıdır (KK.2, KK.3, KK.4, KK.5, KK.6).

Günümüzde sünnet olmanın, ergin olmanın ön koşulu kabul edilmesi, psikolojik bir etki yaratmıştır. Sünnet töreninde, çocuğun kendi cinsiyet rollerine uygun biçimde davranışlar göstermesi beklenir. Uygun koşullarda ve uygun yaş dönemi göz önünde bulundurulmadan yapılan sünnetler, ileride oluşabilecek psikolojik hastalıklara davetiye çıkarır. Bu yüzden sünnet yaşı ve zamanı çok önemlidir (KK.3).

Her birey kadınsı ve erkeksi özellikler taşımaktadır. Erkek çocukta iğdiş edileceği düşüncesi, kadın cinsel organının kendininkinden farklı olduğunu anladığı anda görülmeye başlar. Bu dönemde erkek çocuk için penis, çocuğun bütün benliği, varlığı ile eşdeğer bir anlam kazanır. Toplumsal tutumların da desteğiyle erkek çocuğu kız çocuktan ayıran bu değerli, üstün organla ilgili olarak çocuk zihninde birtakım korkular gelişir (KK.5, KK.6).

Mersin’de psikolog ve psikiyatrlarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de Freud’un görüşlerine uygun düşmektedir. Tüm bu verilen bilgilerden hareketle erkek çocuğun annesine duyduğu sevgi, cinsiyeti keşfetme serüveni ve sünnet yaşının psikolojik bir etki yaratığını söylemek mümkündür.

Freud, Jung, Lacan ve Mersin’deki psikiyatr ve psikologların görüşlerinin yanı sıra sünnet olmuş veya sünnet olmamış kaynak kişilerin sünnet anılarını da otobiyografik bellek kavramıyla değerlendirmek gerekmektedir. Otobiyografik bellek, psikolojik bir kavram olarak kişisel yaşantılarla ilgili anılara işaret eder ve kişisel bir geçmişi hatırlamaya ilişkin kapsayıcı bir terim olarak kullanılır (Gülaçtı ve ark, 2016, s. 358). Otobiyografik bellek sisteminde hiyerarşik olarak depolanmış anılar, ilk anda tek tipte ve özellikte anılar topluluğu gibi düşünülebilir. Bununla birlikte

Williams ve arkadaşları dört farklı özellikte otobiyografik anı tanımlamışlardır:

1. Biyografik veya kişisel anı: Bu anılar, çoğunlukla biyografik bilgileri içerir,
2. Kopya veya yeniden yapılandırılmış anı: Bazı kişisel anılar, o olayın yaşanmışa yakın bire bir kopyası gibidir. Kopya anılar çok canlıdır ve çok ilişkisiz bir yığın detay içerir,
3. Özgül veya jenerik anı: Otobiyografik anı detaylarına göre de farklılaşabilir. Özgül otobiyografik anı belli özgül otobiyografik anı belirli bir olaya dair detayları içerir,
4. Alan veya gözlemci perspektifinde anı: Otobiyografik anı farklı bakış açısından yaşanmasına göre değişebilir. Alan perspektifi, orijinal bakış açısından toplanan birinci elden görüşe dayanır. Gözlemci perspektifi ise dışarıdan bir bakış açısıyla toplanan anılardır (Sarp ve Tosun, 2011, s. 448-449).

Olayların olumlu veya olumsuz duygusal değeri ve yoğunluğu arttıkça anıların daha özellikli ve canlı hatırlandığı bulunmuştur. Ayrıca, bir olayın kişisel önemi arttıkça bireylerin anılarını daha canlı biçimde hatırladığı tespit edilmiştir. Bir başka deyişle, anının bellekte oluşmasına neden olay yaşanırken nasıl ve ne hissettiğimiz, daha sonra bu anılarımızı nasıl hatırladığımızı etkilemektedir

(Gülaçtı ve ark., 2016, s. 358). Otobiyografik bellek bir psikolojik olgudur ve tezin kapsamında yer alan sünnet anıları bu bağlamda değerlendirilmiştir. Türk halk kültüründe ve İslamiyet’te önemli bir gereklilik olan sünnet bahsi geçen otobiyografik belleğe de etki etmiştir. Sahadan derlenen anılardan bazıları şu şekildedir:

“65 yaşımdaydım. İsmimi vermek istemiyorum. Bu yaşıma kadar sünnet olmamıştım. Küçükken sünnetçiden korktum kaçtım büyüyünce olur dediler. Bir türlü sünnet olmaya cesaret edemedim. Tömük taraflarında erkek arkadaşlarla çıplak havuza giriyorduk. Sünnetsiz olduğumu gördüler benimle dalga geçtiler. Bir kısım arkadaş benimle konuşmak istemedi. Eksik adam dediler. O gün sünnet olmaya karar verdim. Sünnet olduktan 1 hafta sonra iyileştim arkadaşlarla aramı düzelttim tekrar çıplak havuza girmeye devam ediyoruz. Sünnetimi hepsi beğendi tabii onlarınki öyle olmamış biraz özendiler sanırım” (KK. 54).

Bu kaynak kişinin uzun süre sünnetten korkup kaçtığı belleğinde yer edinmiştir. Fakat 65 yaşına geldiğinde sünnet olmadığı arkadaşları tarafından anlaşılnca hem kültürel hem dinî bir gerekliliği yerine getirmemiş olduğundan arkadaşları arasında dalga konusu hâline gelmiştir. Bu psikolojik baskıya dayanamayarak 65 yaşında sünnet olduğu, arkadaşlarıyla arasını düzelttiği dikkat çekmektedir.

Otobiyografik bellekteki diğer bir anı ise şöyledir: *“Abimle sünnet olacaktık ikimiz de korkuyorduk. Önce abim sünnet olsun diye ağladım durdum. Abim sünnet olurken ben arkada ağlıyordum sonra bir de ne göreyim abim sünnetçinin üzerine korkudan büyük tuvaletini yapmış kimse bir şey diyemedi. Abim ağlasa da zırlasa da sünneti yapıldı. Sonra adam babamın kıyafetlerinden üstünü değişti. Benim sünnetimi yaptı ben de korkudan bir şey diyemedim” (KK.55).*

Otobiyografik bellekte yer edinen bu sünnet anısı da sünnetin çocuk üzerindeki etkisini ve bellekte yer almasını göstermektedir. Kaynak kişi abisinin sünnet sırasında korkup altına kaçırıldığını ve kendisi de korkmasına rağmen ses çıkarmamaya gayret ettiği görülmektedir.

Mersin sahasında tespit edilen bir başka anı ise şu şekildedir: *“Küçük yaşta mahallemize Abdal denilen sünnetçiler gelirdi. Büyüklerimizden dinlendiğimiz sünnet anılarından dolayı bu kişilerden ben ve kardeşim korkuyorduk. Yine bir gün mahallemize gelmişler sünnet için, mahallede sünnet olmayan çocukları bir eve topladılar orada sünnet edeceklerdi. Ben korktuğum için kaçtım gittim. Kardeşim sünnet olmuş. Sonra annem beni aramak için kapı kapı dolaşmış. Beni bulduğunda da Abdallar mahalleden ayrılmıştı. Tam 5 sene sünnet için gelen giden olmadı. Okulda erkekler arasında sünnet olayı konuşulduğunda yalan söylüyordum sünnet oldum diye. Sonra bir gün anneme ve babama dedim sünnet olmak istiyorum diye onlarda beni Mersin merkezde bir doktora götürdüler. Doktor bana şakayla karışık hiç gelmeseydin askere giderken keserdik dedi, çok utandım. Uzun bir süre sünnet anından yaşadıklarım hafızamdan silinmedi. Evlendiğimde kendi çocuklarım olur olmaz daha yedi günlükken sünnetlerini yaptırdım. Bu bana bir ders oldu” (KK. 96).*

Otobiyografik bellekte yer edinen bu anı da kaynak kişinin hem sünnetten korktuğu hem de daha sonradan büyük bir utanç duyduğu göze çarpmaktadır. Erkek çocukları arasında sünnet olmanın bir övünç kaynağı olması ve kaynak kişinin de sünnet olmamasının getirdiği utanç uzun süre hafızasında yer edinmiştir.

Yukarıda verilen olaylar kaynak kişilerin o anda hissettikleri ve duygu durumlarının etkisiyle hatırlanmakta ve bu da otobiyografik bellekte kendine yer bulmaktadır. Verilen anıların uzun süre kaynak kişilerin aklında kalmasının sebebi hem korku hem de utanç duygularıdır. Sünnetten korktukları uzun süre belleklerinde yer etmiştir fakat bununla birlikte en bariz göze çarpan durum ise sünnetten kaçmaları sonucunda sünneti ilerleyen yaşlarda olmalarından ve çevrelerinden aldıkları tepkilerden duydukları utançtır ve bu duygularla birlikte sünnet anıları otobiyografik bellekte uzun süre yer edinmiş ve psikolojilerini de derinden etkilediği tespit edilmiştir.

2.3.3. Sosyolojik Açıdan Sünnet

Sünnet, sosyolojik olarak bir toplumun kültürel ve dinî geleneklerinin derin bir parçası olarak kabul edilir. Bu ritüel, genellikle aile ve toplumun diğer üyeleri tarafından kabul gören ve desteklenen bir adımdır. Sosyolojik olarak sünnet, bir erkek bireyin toplumsal kimliğinin bir parçası hâline gelmiştir ve onun toplum içerisinde erişkinliğe adım atmasını ifade etmektedir.

Lacan, kastrasyonu kültürel bir evreye taşımıştır. Sosyokültürel sebeplerin sünnetin yaygın bir uygulama olmasındaki rolü oldukça önemlidir. Sünnetin yapılma nedenleri çeşitli toplumlarda farklılık göstermektedir. Örneğin Yahudilerde dinî bir sebepken Afrikalılarda, Aborjinlerde ve bazı etnik gruplarda hem dinî hem de kültürel kökenli sebeplerle sünnet yapılmaktadır (Lacan, 1966, s. 46; Yavuz ve ark., 2012, s. 64-68).

Erkekler toplum tarafından daima farklı bir sosyal mertebeye yerleştirilmiştir. Erkeklerin toplum içinde varlığını kanıtlayabilmesi için çeşitli basamaklardan geçmesi beklenir. Bu basamaklar sırasıyla şu şekildedir: Sünnet olmak, askerlik yapmak, iş bulmak ve evlenmek. Kişi bu basamakları geçtikten sonra toplumdaki saygısı da konumu da artar. Bu sebeptendir ki sünnetsiz erkekler toplum tarafından baskılara maruz kalmıştır. Sünnet olmayan bireylere “adam olmak, erkek olmak, delikanlı olmak” vb. kavramlar atfedilmemiştir. Sünnet, çocukluktan yetişkinliğe geçişin basamağı sayılmıştır.

Sünnet ritüelinin çok yönlü olması, bu konuda çeşitli görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Farklı ülkelerde karşımıza çıkan sünneti tek görüş etrafında değerlendirmek yanlış olacaktır. Bundan dolayı da sünneti kültürel, dinî, toplumsal, cinsî ve psikolojik tesirlerin çeşitliliği etrafında değerlendirmek doğru olacaktır (Örnek, 1977, s.173).

Müslüman ülkelerde sünnet ritüeli kendine bir yer bulmuştur. Sünnet kültürel kodları da içeren çeşitli gelenek ve görenek etrafında şekillenen bir ritüeldir. Toplumda var olabilmek için kişinin kendinden bir parça vermesi ya da adaması beklenir. Türkiye’de bir kesim insan “kan” olgusunun devamlılığının erkek bireyler üzerinden nesilden nesil aktarıldığı düşüncesindedir. İlk aktarım dünyaya bir erkek çocuğunun gelmesidir bu şekilde soyun devamlılığını kan bağıyla sağlamış olur. İkinci aktarım ise, bu çocukların sünnet olarak kendi kanlarının akıtılmasıdır. Bir nevi toplumda ilk kabul edilmiştir. Erkek bireyden kan akıtma sünnet ritüelinin tam manada gerçekleşmesi

için önemli bir olgudur. “Gerçek” ve “tam” bir tören olması için penisten kan akması gerekir. Bu akan kanın bir diğer anlamı sözleşme için dökülen kandır, bir nevi “adam, erkek” olmak ya da “bize” ait olmak için ödenen bedellerden biridir. Bu Türkiye’de erkekliğe geçişin ilk ve en önemli aşamasıdır. Erkekliğe geçiş ritüelinde bu aşama törenlerle kutlanır, davullar ve zurnalarla yaşadığı topluma duyurulur. Bu sebeple de sünnet törenlerinde erkek çocuklarına özel kıyafetler giydirilerek kutlamanın önemi vurgulanır. Toplumun geleneksel erkeklik algısında erkek adam olabilmek için çeşitli aşamalardan geçmek gerekmektedir. Bu aşamalar başarıyla tamamlandığı sürece tam manada adam olunmuş sayılır (Barutçu, 2015, s. 129-155; Özdemir, 2019, s. 90-107; Taşıtman, 2012, s.26).

Müslüman toplumlarda sünnet ritüeli dinî vecibeleri yerine getirmek amacıyla yapılmanın yanı sıra erkekliğe geçiş ritüelinin bir basamağı olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple de bu ritüelin etrafında çeşitli kutlamalar ve uygulamalar ortaya çıkmıştır (KK. 3, KK.13, KK.14, KK. 42, KK.43, KK.75, KK. 88, KK.92).

Sünnet yalnızca dinî amaçla yapılmamaktadır. Toplumda sünnetin ortaya çıkması ve kabul görmesinin sebebi çocuğun topluma kabul edilişindeki ilk basamak olmasından kaynaklanmaktadır. Çocuğu toplumsal yapının içerisine kabul etme, dışlanma ve toplumsal baskıdan kaçınma amaçlarıyla sünnet ritüeli yapılmaktadır. Bu amaçla da sünnet düğünleri ya sünnet törenleri düzenlenerek topluma, çocukların artık erkekliğe adım attıkları duyurulmak istenir. Sünnet olmak ve erkek olmak Türk toplumunda ayrılmaz ikilidir. Bu sebeple de bu kavramlar birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Bu basamak toplum tarafından bir sözleşme sayılmıştır. Bu sözleşmeyi yerine getirmeyen kişiler toplum tarafından dışlanmaya maruz kalmışlardır. Dünyada sünneti yasalara aykırı bulan çalışmalar mevcuttur. Türk hukukunda gerek sosyal hayatın etkisi gerekse dinî inançlar nedeniyle anne ve babanın rızası ile tıbbi kurallara uygun olarak yapılan sünnet uygulamasının hukuka aykırılığına ilişkin bir iddia ileri sürülemediği (Gedik ve ark., 2020, s. 84-95; Şenol, 2019, s. 1335-1337).

Mersin’de sünnete sosyolojik açıdan şu şekilde bakılmaktadır: Erkek çocukları için sünnet önemli bir ritüeldir. Öyle ki bir kadınla bir erkek evlendiğinde soyun devamlılığı için toplum erkek çocuk beklentisine girmektedir. Erkek çocuk dünyaya geldiğinde bu çocuğun tam anlamda birey sayılabilmesi için çeşitli basamaklardan geçmesi beklenir. Bu basamakların ilki ve en önemlisi sünnet ritüelidir. Aileler genellikle sünneti, erkek olmanın ve adam olmanın ön koşulu olarak kabul etmektedirler (KK.18, KK.22, KK.23, KK.39, KK.40, KK.44, KK.47, KK.87, KK.88, KK. 95).

Yörede katılımcı gözlem yöntemi kullanılarak yapılan tespitler şu şekildedir: Erkekliğin sünnet olmakla kazanıldığı görüşü yaygınlık göstermektedir. Sünnet olmayan kişiler dinsiz sayılmakta, toplum tarafından dışlanmakta, alay edilmekte ve kız verilmemektedir. Bu görüşlerin yaygın olmasındaki en büyük sebep bölge halkının büyük bir çoğunluğunun İslam dinini benimsemiş olmasıdır. Sünnet, Müslüman olmanın ön koşullarından sayılmış ve sünnet olmayan kişiler dinsizlikle suçlanmışlardır. Sosyolojik açıdan incelendiğinde sünnet, karşımıza genellikle “bir statü kazanma” olarak çıkmaktadır. Aileler çocuklarını sünnet ettirirken kirve seçiminden sünnetçisine,

mevlidinden eğlencesine, çocuğun kıyafetinden takılan altınına kadar hepsi kültürel bir kod içermekte ve bu kodlar ailelerin sosyolojik durumunu yansıtmaktadır. Yörede sünnet ritüeli uygulanmadan önce kirve belirlenmektedir. Kirvelik seçiminde genellikle ailenin maddi durumuna denk birisinin olması ve aile ile iyi anlaşabilen birisinin olmasına özen gösterilmektedir. Kirvesi seçilen çocuk daha sonra sünnet alışverişine götürülmektedir. Bu da sünnet törenlerinin ne kadar önemsendiğini ve toplum tarafından benimsendiğini göstermektedir. Seçilen kıyafetlerden, takılan festen ve maşallah yazılarından da toplumun sünneti ne kadar önemsendiği göze çarpmaktadır. Sünnet anında çocuğun evine gelen misafirler ve sünnet odasına giren kişilerin tekbirler getirmesi, duaların okunması da sünnet uygulamalarının dinî vecibelerden ve toplum birlikteliğinin ayrılmaz bir parçası olduğunun en büyük kanıtıdır. Bu sebeple yörede yapılan sünnet törenleri, eğlenceleri, mevlitleri vb. her şey toplumla beraber yapılmaktadır. Bu da toplumda sünnet sosyolojisinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

2.4. Değerlendirme

Sünnetin tanımı ve kapsamına değinildikten sonra sünnetin dayandırıldığı temeller üç ana başlıkta toplanmıştır. Bunlardan en önemlisi kültürel temellerdir. Kültürel temellerde daha çok sünnetin kökenine dair görüşler değerlendirilmiştir. Sünnetin ilk kez nerede ortaya çıktığı ve geçmişten günümüze kadarki değişimi tartışılmıştır. Sünnet genellikle erginlenme törenlerinde ya da bir kavmi diğer kavimlerden ayırmak için iz, işaret görevini üstlenen bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Sünnet ritüelinin geçmişini iyi anlayabilmek için mitolojik alt yapısına bakmakta fayda vardır. Bu sebeple tarih ve mitolojinin iç içe girmiş olduğu anlatılar, mitolojik temeller başlığı altında değerlendirilmiştir. Sünnetin ortaya çıkışını anlamlandırabilmek adına ilk olarak fallusa değinilmiştir. Fallus kavramı, mitolojik anlatılarda karşımıza genellikle bolluk ve bereketin sembolü hâline gelmiştir. Çeşitli mitolojik anlatılarda karşımıza çıkan bir uygulamadır.

Sünnetin güçlü dayanaklarından bir diğeri de dinî temellerdir. Semavi dinlerde sünnet uygulaması karşımıza çıkmaktadır. Sünnetin Yahudi diniyle birlikte yayıldığı ve önem kazandığı düşünülmektedir. Tevrat'a göre sünnet, Hz. İbrahim ile Tanrı arasındaki bir antlaşmaya dayanmaktadır ve bu antlaşmanın günümüze kadar Yahudiler tarafından sürdürüldüğü dikkat çekmektedir. Yahudilikte önemle üzerinde durulan ve katı kurallar dâhilinde, amacından şaşmadan gerçekleştirilen bir ritüeldir. Bunun sebebinin de hem köken olarak Yahudilik inancından çıkması hem de bebeğe bir erginlenme kazandırması olduğu göze çarpmaktadır. Hristiyanlık dinî Yahudilik dinini esas alarak ortaya çıkmış bir dindir. Bu dinde sünnet ritüeli şekil değiştirmiştir. İsa sünnetli olmasına rağmen sünneti zorunlu kılmamıştır. Hristiyanlık inancında önemli olan kalplerin sünnetli olmasıdır. Hristiyanlığın ortaya çıktığı ilk yıllarda sünnet uygulanan bir ritüelken zamanla kiliselerin görüş ayrılıklarından dolayı sünnet ritüelinin yerini vaftiz uygulaması almıştır. Bu uygulama da Hristiyan mezhepleri arasında farklı şekillerde yapılmaktadır. Semavi dinlerin sonuncu olan

İslamiyet’te sünnet zorunlu olan bir ritüel olarak karşımıza çıkmaktadır. Kutsal kitabında ne kadar sünnet konusundan bahsetmese de hadislerde sünnet ritüeli üzerinde durulmuştur.

Sünnet çeşitli disiplinlerde de kendisine bir yer bulmuştur. Sünnet konusuna tıbbi açıdan bakıldığında iki farklı görüş göze çarpmaktadır: Kimi uzmanlar sünnetin sağlık amacıyla yapılması gerektiğini savunurken kimi uzmanlar da yapılmaması gerektiğini savunmuşlardır. Bu iki yaygın görüş dünyada kendisine bir yer bulmuştur.

Psikolojik açıdan sünnet incelendiğinde çok fazla çalışma tespit edilmemiştir. Tespit edilen çalışmalarda genel olarak kastrasyon ve iğdiş edilme korkusu çok fazla ön plana çıkmaktadır. Sünnet yaşı çocuk için çok önemlidir. Fallik dönemde çocuğun sünnet edilmesi önerilmemektedir.

Sosyolojik açıdan konu ele alındığında toplum tarafından dışlanmanın söz konusu olduğu göze çarpmaktadır. Sünnet ritüelinin olduğu tüm toplumlarda sünnet edilmeyen erkeklerin toplum tarafından ötekileştirildiği dikkat çekmektedir. Sünnet olan erkeklerin ise yetişkinliğe ilk adım attığı görüşü yaygındır.

3. TÜRKLERDE SÜNNET

Türklerde Sünnet başlıklı bu bölümde; Türklerin İslamiyet'e girmesi ve sünnetle tanışması, Anadolu dışında yaşayan Türk topluluklarının sünnet uygulamaları, Anadolu'da yaşayan Türk topluluklarında sünnet uygulamaları, Türkiye Selçuklularında sünnet uygulamaları, Osmanlı döneminde sünnet uygulamaları, Cumhuriyet döneminde Anadolu'da sünnet uygulamaları değerlendirilmiştir. Yazılı kaynaklar incelendiğinde İslamiyet'ten önce Türklerin sünnet ritüeli hakkındaki görüşlerine dair bir bilgi tespit edilememiştir.

3.1. Türklerin İslamiyet'e Girmesi ve Sünnetle Tanışmaları

Türklerde sünnet hakkında bilgi vermeden önce Türklerin sosyal yapısı ve dinî yapısına bakmakta fayda vardır: Tarihte Türk adının ortaya çıkması MS 6.yy.'da Moğol- Çin kuzey sınırlarında Karadeniz'e kadar uzanan yerde iki kardeşin kurduğu bir devletle olmuştur. Doğu İmparatorluğunun kurucusu Bumin Kağandır. Batı İmparatorluğunun kurucusu ise İstemi Kağan'dır. Türkler 6. yy.'da ortaya çıkmasına rağmen Türklerin tarihinin daha eskiye dayandığı bilinmektedir. Türklerin Hun soyundan geldiği bilinmekle birlikte "Hun" kelimesinin kalkmasıyla da "Türk" adı kullanılmaya başlanmıştır (Guignes, 2021, s. 212-266). Türkler tarih boyunca çeşitli devletler kurmuştur ve Türkler İslamiyet ile tanışana kadar Yahudilik, Hristiyanlık gibi dinlerin mensubu olmuşlardır.

Ahmet Yaşar Ocak'a göre, Türklerin İslamiyet'i kabul süreci karmaşıktır. Türkler, dünyanın farklı coğrafyalarına yayılmış geniş bir toplumdur. Bu geniş toplumun geniş kitleler hâlinde İslamiyet'i kabul etmesi birçok etkene bağlıdır. Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecini ve etkenlerini üç ana başlıkta toplamak mümkündür:

1. Tarihî boyut: Türklerin çeşitli dinleri nasıl benimsediği ve yayıldığı,
2. Kültürel boyut: Çeşitli dinlerin Türk toplumunda bıraktığı etkiler,
3. Aktüel boyut: Dinlerin toplum üzerindeki etkileri ve etkilerin geçirdiği değişimler (2003, s.15).

Türkler, 7. yy.'ın ortalarında İslamiyet ile tanışmaya başlamışlardır. Sasani Devleti'nin yıkılışının ardında da Türk-Arap ilişkileri, karşılıklı çatışmalar şeklinde geçmiştir (Merçil, 1993, s.1). Türkler Araplarla olan mücadelelerinden dolayı İslamiyet'e tepkisiz kalmışlardır.

Türkler için İslamiyet'in başlangıç noktası Talas Savaşıdır (751). Bu savaşın sonunda Türkler İslamiyet ile tanışmışlardır. Bu dönemden sonra kitleler hâlinde İslam'a geçişler başlamıştır (Şeker, 2010, s. 142).

İslamiyet'ten sonra Türk destanlarında sünnet ritüeli karşımıza çıkmaktadır: En uzun destanlardan biri olan Manas destanında Manas doğduğunda sünnetlidir (Yurdakök, 2014, s. 62). Manas destanında sünnet şu şekilde anlatılmaktadır:

“Şimdi sünnet edelim, yiğitlerim,
Ederken Allah’a yalvaralım, yiğitlerim!” (Yılbır, 2006, s. 188).

“Asil doğan bir kahramana,
Şöhret salan bir pehlivana,
Başını sıkı tutturup,
Balta ile bastırıp
Kalmukların çükünü
Bıçak ile kestirdi” (Yılbır, 2006, s. 188).

Alpamış destanında ise sünnet ritüeli karşımıza şu şekilde çıkmaktadır: Baybörü ve Baysarı bir sünnet düğününe katılmışlardır. Çocukları olmadığından dolayı kimse bu iki beyin atlarının dizginini tutmazlar, onları kimse meydanda karşılamaz. Kendileri atlarını bağlar (Yoldaşlıoğlu, 2000, s. 25). Yukarıda verilen iki destanda sünnet ritüelinin örnekleri tespit edilmiştir.

Türklerin İslamiyet’i kabul etmesinden sonra sünnet ritüeli Türkler arasında uygulanan bir gelenek hâline gelmiştir. Kaynaklardan tespit ettiğimiz bilgilere göre en eski kayıt Türkiye Selçuklu sarayında sultanların çocukları için düzenlenen sünnet ritüeli hakkındaki bilgilerdir (İbn Bibi, 2023, s. 454).

3.2. Anadolu Dışında Yaşayan Türk Topluluklarında Sünnet Uygulamaları

Anadolu dışında yaşayan Türk toplulukları ile ilgili yazılı kaynaklardan yapılan incelemeler sonucunda Kırgızlarda, Irak Türkmenlerinde, Özbek Türklerinde, Ahıska Türklerinde, Türkistan, Kıbrıs Türklerinde ve Kosova Türklerinde sünnet gelenekleri hakkında bilgi tespit edilmiştir. Yapılan incelemelerde aşağıdaki bilgiler tespit edilmiştir.

Kırgızlarda sünnet ritüeline “sünnet toyu” denilmektedir. Erkek çocukları tek sayıya denk gelen günlerde sünnet edilmektedir. Kırgız Türklerinde aileler sünnet törenini genellikle maddi durumuna göre yapmaktadır. Sünnet çocuğunun ailesi varlıklı ise sünnete büyükbaş ya da at kesilmektedir. Bu geleneğe de “candamay küümü” denilmektedir. Şayet sünnet çocuğunun ailesinin durumu iyi değilse evde küçükbaş hayvan kesilir, akrabaları sünnet toyuna davet edilerek yemek ikram edilir. Misafirler genellikle çocuğa dua ederler. Bu sünnet toyunda çok önemli sayılmaktadır (Supataeva, 2019, s. 112).

Irak Türkmenlerinden olan Kerkük halkında sünnet merasimi için çocukların biraz yaş alması beklenir. Buradaki amaç çocukların yaşadıkları acının farkına varmaları ve ilerleyen yaşlarda sünnet törenini hatırlamalarıdır. Sünnet anında sünnet çocuğunun başına dört kişi gelerek baş ve ayak

köşelerine geçip bir çarşaf sererek bunu sallarlar, bir kişi de elinde lokum bulundurarak çocuğun dikkatini çekmeye çalışır. Sünnet esnasında defle eşlik edilir. Sünnet genellikle sabah saatlerinde ve yaz aylarında yapılmaktadır. Davetliler sünnet çocuğuna hediyeler getirir ve para verir. Sünnet törenini genellikle Türkiye’den gelen Türkler yapmaktadır (Orug, 2015, s.151).

Özbek Türklerinde babanın çocuğa karşı çeşitli sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukların ilki çocuğunu sünnet ettirmektir. Özbek Türklerinde sünnetin yedi yaşından önce yaptırılması gerekir. Özbek Türklerinde çocuğun sünnet olduktan sonra erkek olduğu ve Müslüman olduğu inancı yaygındır. Özbek Türkleri arasında sünnet ritüelinin erken yaşlarda gerçekleştirmesine özen göstermekle birlikte bu çocuğun erkeklik ve Müslümanlık kimliğine de adım attığı bir ritüel olarak değerlendirilmektedir (Çeltikçi, 2009, s. 518).

Ahıska Türklerinin ise sünnet geleneği Türkiye Türklerinininkine benzemektedir. Ahıska Türklerinde çocuk küçük yaşta sünnet edilir. Eğer büyük yaşta yapılacaksa çocuğun keyif alacağı yaş seçilir. Çocuğun kirvesi çocuğun ikinci ailesi sayılmaktadır ve annesinin akrabaları arasından seçilir. Sünnet anı boyunca kirve çocuğunun başından hiç ayrılmaz ve çocuğa moral verir. Sünnet günü akraba ve komşular şaka amacıyla sünnet çocuğunu kaçıır, çocuğun babasından ve kirvesinden bir fidye ister, bu da geleneksel bir uygulamadır. Sünnet ritüelinden sonra misafirler çocuğun yanına giderek hediyelerini verirler. Kirve ve yengesi, çocuğun yanından hiç ayrılmaz ve onunla özel olarak ilgilenirler. Bu, kirvenin sadece bir görev adamı değil, aynı zamanda duygusal bir destek sağlayan bir figür olduğunu göstermektedir (Ragibova, 2008, s.120; Sakallı, 2020, s.338).

Batı Türkistan’da ise sünnet genellikle on yaşında yapılır. Çocuklar sünnet olduktan sonra okuldan alınır. Burada sünnet operasyonunu mollalar tarafından yapılmaktadır. Sünnet derisinin ise bazı bölgelerde ip ile çocuğun sağ bacağına bağlandığı tespit edilmiştir (Peker, 1961, s. 42).

Kıbrıs Türklerinde, Kazaklarda ve Türkmenlerde ise sünnet yaşı genellikle tek sayı olan yaşlarda yapılması uygun görülür. Bunun sebebi ise İslami gelenekte tek sayıların erilliği temsil ederken çift sayılan dişilliği temsil etmesidir (Yeniasır, Gökbulut ve Öger, 2020, s. 304; Schimmel, 2004, s. 113).

Kosova Türklerinde sünnet ritüeli, berberler ve sünnetçiler tarafından gerçekleştirilir. Çocuk sünnet olacağı gün nunası yani teyzesi ya da halası tarafından yıkanarak sünnete hazırlanır. Sünnet kıyafetleri giydirilir ve sünnet işlemi yapılır. Kosova Türklerinde sünnet düğünü anında Yunus Emre’den, Niyazi Mısri’den ilahiler okunur (Eroğlu ve Köktan, 2023, s. 4-5).

3.3. Anadolu’da Yaşayan Türk Topluluklarında Sünnet Uygulamaları

Anadolu’nun zengin coğrafyasında yaşayan Türk toplulukları, tarihsel süreç içerisinde çeşitli gelenekler, görenekler ve dinî ritüellerle iç içe girmişlerdir. Bu topluluklar, yüzyıllar boyunca kendilerine özgü kültürel dokularını oluşturmuş ve bu kültürel mirasın nesilden nesile aktarımına

olanak sağlamıştır. Bu bölümde Türkiye Selçuklularında sünnet uygulamaları, Osmanlı döneminde sünnet uygulamaları ve Cumhuriyet döneminde Anadolu’da sünnet uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir.

3.3.1. Selçuklu Döneminde Sünnet Uygulamaları

Türkler, tarihin çeşitli dönemlerinde Orta Asya’dan Anadolu’ya göç etmişlerdir. Anadolu’nun Türk yurdu olma süreci 11. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Malazgirt Savaşı’nda, Bizans İmparatorluğu’nun tüm güçlerini kaybetmesiyle Türkler Anadolu’ya hızlı bir şekilde yayılmıştır. Bu zaferin kazanılmasıyla birlikte Anadolu’daki Türkmenler, Anadolu’nun fethini gerçekleştiren Süleyman Şah’ın liderliğinde bir araya gelerek yeni bir Türk devletinin temeli atılmıştır. Selçuklu Devleti’nin kurduğu devletler arasında en uzun ömürlü olan devlet Türkiye Selçuklu’dur. Bu devletin kurulmasıyla birlikte yeni Türk tarihî başlamıştır (Güler, 2019, s. 94).

Selçuklu Devleti’nde sünnet ritüelleri de çok gösterişli olarak gerçekleştirilmiştir. Türkiye Selçuklularında sünnet ritüeli hakkında tek bilgiye İbn Bibi’nin yazmış olduğu “El-Evâmirü’l-Ala’iye Fi’l-Umûri’l-Ala’iye” adlı eserde geçmektedir. İbn’i Bibi’nin aktardığı bilgilere göre, Sultan I. Alaaddin çocuklarını sünnet ettirmiş ve saltanatına yakışan bir sünnet düğünü organize ettirmiştir (2023, s.454-456).

Selçuklu Devleti dönemi hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde devlet kademelerinde görev alan kişilerinde sünnet töreni tertip ettiği tespit edilmiştir. Aydın Taneri’nin aktardığı bilgilere göre, Mevlâna oğulları Sultan Veled ve Alaaddin için sünnet töreni düzenlemiştir. Sultan Veled yedi yaşında, Alaaddin ise altı yaşında sünnet edilmiştir. Bu sünnet törenine Sultan Alaaddin ve emirleri katılmış, görkemli bir sünnet töreni yapılmıştır. Bu bilgiler ışığında sünnet törenine Sultan Alaaddin ve emirleri gibi önemli devlet adamlarının katılması, sünnetin toplumsal bir olay olarak kabul edildiği ve bu tür törenlerin yalnızca aile içinde değil aynı zamanda toplumun ileri gelenlerinin de katılımıyla gerçekleştirildiğini göstermektedir (1978, s. 68).

Ahmed Eflaki’nin aktardığı bilgilere göre Mevlâna bir sünnet düğününe katılmış ve bu sünnet düğünü on altı gün sürmüştür. On altı gün süren bu sünnet düğününde çeşit çeşit yemekler yapıp yenmiş, semahlar dönülmüştür. Emir Âli Çelebi’de bu sünnet çocuğunun kirvesi olmuş ve bu kişiyi sünnet olurken tutmuştur (1973, s. 327).

3.3.2. Osmanlı Döneminde Sünnet Uygulamaları

Osmanlı Devleti, kurulduğu yıllardan itibaren hızla büyüyerek devlet geleneği ve oluşturduğu kurumlarla bir medeniyet inşa etmiştir. Osmanlı kuruluş döneminden yıkılış dönemine kadar çeşitli vesilelerle yüzlerce şenlik ve tören düzenleyerek zengin kültürünü, imparatorluğunun görkemini sergilemiştir. Bu törenler, tarih boyunca birçok farklı kültürün buluşmasına ve etkileşimine olanak sağlamış, bu da onun uzun ömürlü ve çeşitli medeniyetlerin temsilcisi olarak tarih sahnesindeki yerini sağlamıştır.

Osmanlı şehzadelerinin sünnet düğünleri, sarayı ve toplumu hareketlendiren törenlerdir. Bu dönem şenlikleri, toplum hayatının önemli bir parçasını oluşturmuştur (Nutku, 1972, s. 140). Bu dönem şenlikleri, Osmanlı toplumunun kültürel ve sosyal dokusunu yansıtmaktadır.

Osmanlı şenlikleri birer erginlenme töreni olarak kabul edilir. Sünnet törenleri, tahta çıkma ve düğün gibi gelenekler yüzyıllardır insanlık tarihinde rol oynayan erkek iktidarını, büyük törenler ve şenlikler etrafında kutlanmasıdır (Şapçı, 2014, s.68).

Osmanlı döneminde sünnet ettirilecek çocukların sünnet yaşlarının tek sayı olması gerekmektedir. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinde olmasına özen gösterilmiştir. Sünnet çocuğunun sünnetine karar verildikten sonra annesi sünnet düğününden bir ay önce sünnete davet edeceği kişileri itibar derecelerine ya da yakınlığına göre bizzat yanlarına giderek davet eder. Gidemediği kişilere de bir kadın göndererek sünnet düğününe davet eder. Bu kadınlara “okuyucuya çıktı” denir. Sünnet geleneğine davet edilen kişilere göre kaç sofraya kurulacağı hesaplanarak yemeklere karar verilir. Sadece devlet erkânı değil aynı zamanda halk içinde sofralar kurulur (Abdülaziz Bey, 1995, s. 39-41). Sünnet törenindeki bu gelenekler, Osmanlı kültürünün bir parçası olarak sadece dinî bir tören değil aynı zamanda toplumsal bir dayanışmayı da simgelemektedir. Davetler, sofraya düzeni ve diğer detaylar, toplumun değerlerini, geleneklerini ve sosyal ilişkilerini yansıtan en önemli unsurlardır. Osmanlı döneminde sünnet gelenekleri, kültürel zenginliğin ve toplumsal düzenin bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür.

Osmanlı’da sünnet şölenlerine “Sur-ı Hıtân” denilmektedir. Kaynaklarda tespit edilen ilk sünnet töreni 1365’te Bursa’da I. Murad’ın oğulları Beyazıt ve Yakup için yapılmıştır. 1439 yılında II. Murat peş peşe kazandığı zaferlerden dolayı şehzadeleri Mehmet ve Alaaddin’e sünnet düğünü düzenlemiştir. Fatih Sultan Mehmed’in 1457 senesinde Edirne’de yaptırdığı sünnet töreninden sonra Osmanlı sarayında düzenlenen en gösterişli törenler olarak yerini almıştır. İstanbul’da ilk kez sünnet töreni yapan Fatih Sultan Mehmet’tir. 1471 yılında torunları Abdullah ve Şehinşah’ı; 1480’de torunları Ahmed, Korkud, Mahmud, Alemşah ve Selim’i; 1490 yılında ise şehzade Mehmed’i sünnet ettirmiştir. Osmanlı Devleti’nde sünnet ritüeli, toplumun ve sarayın önemli sosyal etkinliklerinden biridir. Osmanlı’da sünnet törenlerinin özel bir isimle adlandırılması bu ritüele ne kadar önem verildiğini göstermektedir. Sur-ı Hıtân kavramı, çocukluktan ergenliğe geçişi temsil ederken surun yıkılması da (duvarı) çocukluk döneminin bittiği erkeklığe geçişteki duvarların yıkılışını sembolize etmektedir (Önal, 2012, s.28-95; Nutku, 1972, s. 31).

Diğer bir sünnet töreni de II. Beyazıt’ın tahta çıktıktan sonra 1490 yılında oğlu şehzade Mehmed ve şehzade Şehinşah’tan torunu Mehmed için bahar ayında sünnet töreni tertip ettiği tespit edilmiştir. Bu sünnet törenine ülkenin dört bir yanından misafirler gelmiştir. Misafirler genellikle padişaha ve sünnet çocuklarına çeşitli hediyeler takdim etmiştir (Önal, 2012, s. 32-34).

At meydanında, Kanuni Sultan Süleyman iki defa sünnet töreni tertip etmiştir. İlk sünnet töreni 1530 yılında gerçekleştirilmiştir. Burada şehzade Mustafa, şehzade Mehmed ve şehzade

Selim'in sünnet töreni yapılmıştır. At meydanındaki sünnet töreni için Kanuni bir köşk yaptırmış sünnet törenine gelen misafirlerini burada ağırlamıştır. Sünnet töreni on üç gün sürmüştür, on üçüncü günde şehzadelerin sünneti gerçekleşmiştir. İkinci sünnet töreni ise 1539 yılında şehzade Beyazıt ve şehzade Cihangir için düzenlenmiştir. İlk sünnet töreni çok görkemli geçmesine rağmen ikinci düzenlenen sünnet töreni bu kadar görkemli geçmemiştir. Sünnet törenleri bazen evlilik törenleriyle birlikte yapılmıştır. 1539 yılında düzenlenen sünnet töreninde Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan ve Rüstem Paşa evlenmiştir (Önal, 2012, s. 34-35; Bayat, 1982, s. 39). Kanuni Sultan Süleyman'ın düzenlemiş olduğu bu sünnet düğünleri Osmanlı'nın ihtişamını ve zengin kültürünü yansıtan birer örnektir. Bu sünnet törenleri, sadece sünnet töreninin icra edilmesiyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda da devlet erkanının, sanatçıların ve halkın bir araya geldiği törenler olarak değerlendirmek mümkündür.

1582 yılında III. Murat'ın şehzadesi III. Mehmet için düzenlediği sünnet düğünü "en gösterişli, en masraflı ve en uzun süre devam eden" sıfatlarla adlandırılan sünnet törenidir. Bu sünnet töreni 52 gün sürmüştür. Devrin yabancı devlet adamlarına davetiye gönderilmiş, bazı ülkelere de (Rusya, Özbekistan, Lehistan) elçi gönderilmiştir. Sünnet düğünü başlamadan önce her sınıftan halka ziyafet verilmiştir. Törene katılan davetliler ve halk at meydanında toplanarak sünnet törenini izlerler. Sünnet olacak şehzadeler, Sultan'ın alayını izlerler. Şehzadelere genellikle altın ve kılattan kırmızı bir giysi giydirilir. Başında iki siyah sorguç ve bir kavuk taşır. Belinde de mücevherle süslenmiş bir kılıç ve tek kulağında yakuttan yapılmış bir küpe vardır. Şehzadelerin gelişi devletin ileri gelen kişileri tarafında yaya olarak izlenmekte, neşeli müzikler çalınmaktadır. Yabancı davetliler İbrahim Paşa Sarayı'na yerleştirilir ve çeşitli hediyeler dağıtılır. Sünnet törenine gelen davetliler padişaha ve şehzadelere çeşitli hediyeler takdim ederler. Sünnet törenlerinde hokkabazlar, cambazlar halkı eğlendirerek atmosferi değiştirirler (Özkan, 2003, s.90-93).

1603 yılında I. Ahmet padişah olarak tahta çıkmıştır. Tahta çıktıktan bir ay sonra Sadrazam Yavuz Paşa'nın konağında sünnet edilmiştir. 1622 yılında ise Sultan IV. Murat tahta çıkışının beşinci gününde sünnet edilmiş, 1648 yılında ise Sultan IV. Mehmet'in sünnet töreni gerçekleştirilmiştir. Sultan IV. Mehmet tahta çıktığında yedi yaşında sünnet edilmiştir. Bu üç sünnet töreni hakkında detaylı bir bilgi bulunmamaktadır (Ali Seydi Bey, t.y., s. 44-45).

1675 yılında IV. Mehmet'in şehzadesi Mustafa ve şehzadesi Ahmet'in sünnet düğünü yapılmıştır. 1720 yılında ise III. Ahmet'in şehzadeleri Süleyman, Mehmet ve III. Mustafa ve Beyazıt'ın sünnet düğünleri on beş gün sürmüştür (Nutku, 1972, s. 42-43; And, 1982, s. 14).

1847 yılında şehzade Abdülhamit ve şehzade M. Murat'ın sünnet töreni yapılmıştır. Bu tören, 12 gün sürmüştür. Yedi yüz tane çocuk sünnet ettirilmiş, Boğaziçi'nden sallar ile fişek atılmıştır. 1856 yılında şehzadelerden Mehmet Reşat, Burhanettin, Kemalettin ve Nurettin için sünnet töreni düzenlenmiştir. Bu sünnet töreni eski sünnet törenleri gibi gösterişli olmuştur. Bu törende 500-600 arasında çocuk sünnet ettirilmiştir. 1870 yılında ise şehzadelerden Yusuf İzzettin,

Mahmut Celalettin, Vahdettin, Selahattin ve Alaaddin Efendilerin sünnet törenleri yapılmıştır (Baykal, 2008, s. 71-73).

Osmanlı padişahları şehzadelerinin sünnet törenleri için sarayda ayrıca bir oda yaptırmıştır, bu oda da “sünnet odası”dır. Bilinen en eski sünnet odası Edirne Sarayı’na yapılmıştır. Bu odalarda şehzadeler dinlenmiştir, her türlü ihtiyacı karşılanmıştır. Sünnet ziyaretine gelen misafirler ise bu tarz odalarda ağırlanmıştır (Osman, 1957, s. 77).

Osmanlı devletinde görülen törenlerin birçok işlevi vardır. Baykal (2008) bu törenlerin işlevleri şu şekilde açıklamıştır:

1. Ekonomik işlev: Osmanlı şenliklerine genellikle yabancı konuklar, elçiler gözlemci olarak katıldıkları için bu tanıtım onlara yapılmaktadır. Yabancı konukların padişaha getirdiği hediyeler, çeşitli paşaların, sağdıcın ve devletin ileri gelenlerinin armağanları da ekonomik işleve örnektir. Sünnet düğünlerinde kirveler büyük giderleri karşılamaktadırlar.
2. Yenileme işlevi: Osmanlı’da idareciler yenilgiler ve felaketlerden sonra ülkenin moral çöküntüsünü unutturmak için gösterişli şenlikler yapmaktadır. Genellikle bu şenlikler sünnet şöenleridir. Buna örnek olarak Fatih Sultan Mehmet Belgrat yenilgisini unutturmak amacıyla Edirne’de oğlu Beyazıt ve Mustafa’ya sünnet töreni düzenlemiştir. Kanuni Sultan Süleyman ise Viyana’daki başarısızlığından dolayı dört oğlu için Haziran 1530’da sünnet düğünü tertip ederek ordunun tekrar güvenini kazanmak istemiştir.
3. Birleştirici, Bütünleyici işlevi: Törenler geleneklerin sürmesini, inançların taze kalmasını ve toplumun canlı bir biçimde ayakta durmasını sağlar. Düzenlenen sünnet törenlerinde de toplumsal sınıflandırmalar kalkmaktadır, toplumsal denge sağlanır. Sünnet törenleri genellikle aile büyükleri tarafından organize edilen, komşuluk ilişkilerini pekiştiren önemli bir sosyal etkinliktir.
4. Dinî işlev: Osmanlı’da törenlerin bazıları dinî amaçla yapılır. Osmanlı’da Müslümanlığı kabul eden kişilerin sünnet olduğu bilinmektedir.
5. Siyasî işlev: Osmanlı’da törenlerin ülke içinde ve dışında siyasi bir etkisi vardır. Padişah genellikle üstünlüğünü ispatlamak amacıyla bu tarz törenleri düzenler. Törenlerde genellikle tutuklu olan kişiler salınır, suçlular da bağışlanır (s.8-12).

Osmanlı Devleti, kuruluşundan yıkılışına kadar geniş bir coğrafyada etkili olmuş ve birçok farklı kültürü içinde barındırmıştır. Bu dönem boyunca düzenlenen şenlikler, törenler ve özellikle şehzadelerin sünnet düğünleri, Osmanlı Devleti’nin görkemli yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehzadelerin sünnet törenleri, sadece bir aile etkinliği olmaktan öte, toplumun bir araya gelmesini, dayanışmasını ve kültürel zenginliğini kutlama açısından da önemlidir. Bu törenler, ekonomik, yenileme, birleştirici, dinî ve siyasî işlevlere sahiptir. Osmanlı dönemindeki törenler,

imparatorluğun zengin kültürünü ve gücünü yansıtan önemli birer simge olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır.

3.3.3. Cumhuriyet Döneminde Sünnet Uygulamaları

Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemine girmesi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına zemin hazırlamıştır. TBMM, Lozan Antlaşması'ndan sonra 29 Ekim 1923'te Cumhuriyeti ilan etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti adında yeni bir devlet kurulmuştur. Kurulan bu devletin, topraklarının büyük bir kısmı Asya kıtasında yer alır. Asya kıtasında yer alan topraklara Anadolu adı verilmiştir. Bir kısmı da Avrupa kıtası üzerinde yer alır, bu bölüme de Trakya denilmektedir (Kırnık, 2022, s. 869; Tuncel, 1991, s.106).

Türkiye'de etnik algılama tarihsel dönemlerde genellikle inanç eksenlidir. Müslümanlar bir grup olarak görülmüş, gayrimüslimler ise farklı bir etnik grup olarak algılanmıştır (Yüksel, 2011, s. 4). Müslüman grubu ise yine inanç eksenli bir ayrılığa düşmüş ve İslam dinî içinde yer alan mezheplerin başlı başına bir grubu temsil ettiği, birbirinden oldukça ayrıldığı görülmektedir. Din temelli ayrılığın yanı sıra soy kökenli ayrılıkların da bir hayli çok olduğu dikkati çekmektedir.

Ülkenin çeşitli bölgelerinde yaşayan grupların örf ve geleneklerinde çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Bu sebeple sünnet uygulamalarının da ritüellerin de çeşitlendiği tespit edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde çeşitli bölgelerdeki sünnet ritüeli uygulamalarının ve bu uygulamalar etrafında gelişen örf ve geleneklerin değerlendirmesi yazılı kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında değerlendirilmiştir.

Anadolu coğrafyasında erkek ve kadın cinsiyetine atfedilen görevler farklılıklar göstermektedir. Erkek çocuklar, soyun devamını sağlayacak kişiler olarak kabul edilirler. Anadolu'da çocukluktan yetişkinliğe geçişin sembolü olarak sünnet ritüeli karşımıza çıkmaktadır. Sünnet olan çocuklara “delikanlı oldun” diye öğütler verilerek onların çocukluk döneminden ayrılması beklenir (Erdentuğ, 1977, s. 44). Genellikle erkeğin erginlenmesine yönelik bir uygulama olan sünnet gerek sözle gerek ritüellerle erkek çocuğuna büyüdüğünün mesajını vermektedir. Nitekim sünnet sonrasında çocuk için söylenen ifadeler bakıldığında “adam oldun”, “delikanlı oldun” gibi ifadeler kullanılarak evin ve ailenin sorumluluğuna dâhil olduğu mesajının çocuğun bilincine yerleştirildiği görülmektedir.

Cumhuriyet Dönemi Anadolu'da sünnet ile ilgili bilgilere yazılı kaynaklardan yapılan incelemeler sonucunda İskenderun, Van-Erciş, Malatya, Diyarbakır, Mardin, Aydın, Kars, Tunceli, Iğdır, Aksaray, Samsun, Denizli, Mersin Tahtacılarının sünnet gelenekleri hakkında bilgi tespit edilmiştir. Yapılan incelemelerde aşağıdaki bilgiler tespit edilmiştir:

İskenderun'da sünnet ritüeli genellikle dinî gereklilik ve sağlık amacıyla yapılmaktadır. Sünnet yörede genellikle “Abdal” adı verdikleri eğitim almamış kişiler tarafından yapılmaktadır. Sünnet işlemi bittikten sonra abdala çeşitli hediyeler verilmektedir. Yöredeki kaynak kişilerin aktardığı bilgilere göre gezen sünnetçilere “kirve” adı verilmektedir. Sünneti genellikle yörede

eğitim almamış, bu geleneği usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenmiş kişiler yapmaktadır. Burada en çok göze çarpan şey gezen sünnetçilere “kirve” denilmesidir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde diğer illerde kirve genellikle sünnet anında çocuğun yanında bulunan ve sünnetin kolay geçmesini sağlayan kişiye denilmektedir. Bu açıdan incelendiğinde İskenderun’da kirve kavramı farklı anlama gelmektedir (Sayıcı Haklı, 2023, s.59).

Van Erciş’te sünnet ritüelini genellikle berber, dişi, kasap gerçekleştirirken zamanla bu ritüeli sağlık çalışanları yerine getirmeye başlamıştır. Sünnet çocukları için eskiden yörede kıyafet dikimi özel yapılırken zamanla mağazalardan alınan hazır kıyafetler giydirilmeye başlanmıştır. Kıyafetler giydirilirken çeşitli dualar okunur ve mâniler söylenir. Sünnet ritüeli, erkekler arasında gerçekleşen bir uygulamayken geleneklerin ve âdetlerin uygulayıcıları yörede kadınlardır. Sünnetin kolay geçmesi için yörede kadınlar sünnet yerinde bulunmamaktadır ve anne sünnet anında bir kova suya ayaklarını koyarak soğuk su içinde bekletir. Bu inanış genellikle çocuğun canının az acıması için ve yaranın çabuk iyileşmesi için yapılır. Yörede sünnet ritüeli, sünnet düğünleri altıncı günde, “altı akşam” ismiyle şenliklerle şatafatlı bir şekilde kutlanır. Van Erciş yöresinde sünnet ritüeli erkekliğe geçişin en önemli adımı sayılmakla birlikte bu ritüelin etrafında çeşitli inanç ve ritüeller oluşmuştur. Sünnet anı her ne kadar ataerkil izlerden bir parça taşısa da sünnet ritüelindeki örf ve gelenekleri yerine getirenler ve bunları koruyanlar kadınlar olmuştur. Bu sebeple de yörede gelenekler uygulanmaya devam etmiştir (Akgün, 2019, s. 160-168).

Malatya’da sünnet zamanı için genellikle yaz ve sonbahar mevsimleri tercih edilmektedir. Şehir halkı genellikle kayısı üretimiyle uğraştığından dolayı kayısıların toplanması ve işlemlerin bitmesinden sonra sünnet ritüeli gerçekleştirilmektedir. Yörede sünnet düğünü için davetiye dağıtılmaktadır. İki binli yıllardan önce sünnet davetiyelerine sünnet çocuğunun babasının adı yazılırken iki binli yıllarda annenin adı da eklenmiştir. Yörede sünnet düğünleri yemekli olmak zorundadır. Eskiden sünnet öncesi çocuk at ile gezdirilirken günümüzde ise motor ya da araba ile gezdirilmektedir. Malatya’da sünnet ritüelinin yapılış zamanı genellikle ekonomik faaliyetlere göre şekillenmiştir. Sünnet davetiyeleri de zamanla değişim göstermiştir (Karaağaç, 2013, s. 100-123).

Diyarbakır’ın Ergani ilçesinde sünnet törenleri için genellikle imamlar davet edilir. Sünnet anında kirvesi çocuğu kucağına alır ve çocuğun dikkatini dağıtmaya çalışır. Sünnet anında salavatlar eşliğinde sünnet gerçekleştirilir. Sünnet bittikten sonra çocuğun ağzına lokum verilir. Eskiden bu gelenekler daha şatafatlı geçmektedir. Yörede davullar çalınır, “Dengbej” adı verilen ses sanatçıları dinlenerek sünnet düğününde yemekler ikram edilir. Yörede bazı anneler sünnetin kolay geçmesi ve yaranın çabuk iyileşmesi için ayaklarını köpeğin su içtiği yalağa koyarak sünnet anının bitmesi bekler. Yörede Ermeniler ve Müslümanlar birlikte yaşadığı için kız alıp vermeyi engellemek amacıyla aileler birbirine kirve yapılmıştır. Ergani’de yapılan bu çalışmada sünnet törenlerine imam davet edildiği tespit edilmiştir. Sünnet anında salavatlar getirilmesi, mevlit okutulması ve bir din adamının davet edilmesi sünnetin dinî amaçla da yapıldığının bir göstergesidir. Yörede farklı ırk,

mezhep ve farklı etnik gruptan insanlar yaşadığı için bunların evliliklerini engellemek adına “kirvelik kurumu” aktif bir şekilde kullanılmıştır. Kirvelerin çocuklarının birbiri ile evlenemeyeceği sosyal normundan dolayı farklı ırk ve mezheplerin evliliği de engellenmiştir (Altay, 2022, s. 52- 55).

Diyarbakır’da çocuklar doğar doğmaz sünnet ettirilir. Çocukların kirvesi aileden biri olmazsa Ermeni ve Müslümanlar arasından kirvelik seçilir. Yörede ailelerin kirvelige önem verdiği görülmektedir. Etnik grupların evliliğini engellemek amacıyla “kirvelik kurumu” kullanılmıştır (Garan, 2011, s. 93-94).

Mardin’in Midyat ilçesinde sünnet ritüelinin bir yaşı yoktur. Midyat ilçesinde daha çok Yezidiler yaşadığı için onların gelenekleri uygulanmaktadır. Eğer bir kişi sünnet olmadan vefat etmişse o kişi kefenlenmeden önce sünnet edilir sonra yıkanır ve kefenlenir. Yörede kirvelik önemlidir. Bu sebeple iki aile birbirine kirve olursa yedi nesle kadar evlilik yasaktır. Yezidilerde sünnet genellikle vaftizden hemen sonra yapılmaktadır. Günümüzde bölgede Yezidi halkı azaldığı için kirve genellikle Sünnilerden seçilmektedir. Sünnet olmayan kişilerin kestiği kurbanın yenilmesi yasaktır. Süryani halkında tıbbi bir zorunluluk olmadığı sürece çocuğun sünnet edilmesi uygun değildir. Yöre hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde, yörede farklı etnik gruplar yaşamaktadır. Bu yüzden de sünnet ritüeli etrafında farklı uygulamalar görülmektedir. Yezidiler ve Müslümanlar arasında sünnet ritüeli yaygınken Süryaniler sünnet ritüelini yerine getirmemektedir. Yörede Süryanileri diğer halktan ayıran en önemli şey sünnet olmamalarıdır. Süryanilerin vaftiz töreni, sünnete eş değer sayılmıştır. Sünnet yöre halkı için önemli bir ritüel sayıldığı için ölen kişi sünnet edilmemişse sünnet ritüeli yerine getirilmeden kişinin defnedilmesi yasaklanmıştır (Uygur, 2008, s. 92-94).

Adıyaman’ın Tut ilçesinde sünnet yaşı genellikle 1-12 yaş aralığıdır. 12 yaşından sonra yapılan sünnetler toplum tarafından hoş karşılanmaz, sünnet zamanı geçmiş kabul edilir. Yörede sünnet hazırlığı erkek çocuğunun sayısına göre belirlenir. Sünnet zamanı karar verildikten sonra çocuğun kirvesi belirlenir. Kirve belirlenirken ailenin maddi durumlarının denk olmasına özen gösterilir. Sünnet törenine davete “dürü dağıtma” denilir. Davet için dağıtılan eşyaya ise “dürü” denilir. Davet genellikle sünnet töreninden birkaç gün önce yapılır. Günümüzde teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte sünnet törenine davet genellikle telefon, Instagram, Whatsapp, Facebook gibi sosyal medya araçları ile yapılmaktadır. Yörede sünnet dinî bir zorunluluktur, sünnetsiz olmak bir kusur olarak kabul görürken sünnetsiz kişilere “dinsiz, gavûr” vb. kavramlar atfedilmiştir. Sünnetten sonra çocuğa takı takma töreni düzenlenir, yörede bu törene “ut” denilmektedir (Ertaş, 2023, s.44-55). Adıyaman’ın Tut ilçesinde yapılan Ertaş’ın bu çalışmasında sünnet ritüelinin genellikle dinî bir amaçla yapıldığı bilgisi verilmiştir. Yöredeki yaşam şartlarının değişmesiyle birlikte sünnet ritüelinin etrafında gelişen örf ve âdetlerde de birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Her ne kadar sünnet ritüelinde değişimler görölse de yörede sünnet ritüeli hâlâ canlılığını korumaktadır.

Kars ili ve çevrelerinde sünnet perşembe ve cuma günleri yapılır. Bu günler kutsal ve mübarek sayılır. Yörede farklı etnik gruplar yaşamaktadır. Yörede yaşayan Caferilere göre Muharrem ve Sefer ayı dışındaki tüm aylarda sünnet yapılır. Bunun sebebi ise bu ayların yas ayı olması ve bu zamanlarda kutlama, tören, şenlik vb. yapılamayacağıdır. Yörede sünnet derisi genellikle ya bir yere gömülür ya da bir taşın altına konulurken bazı köylerde de kesilen deri parçasının kız kardeşlerin birinin boynuna asılır (İşçi, 2016, s. 46-49). İşçi'nin yapmış olduğu bu çalışmada yörede sünnet ritüeli genellikle halkın kutsal kabul ettiği günlerde yapılır. Sünnet ritüelinde sünnet derisi kutsal kabul edildiği için bazı aileler gömerken bazı aileler de evdeki kızlarının boynuna kolye olarak asmışlardır. Bu uygulamanın hangi amaçla yapıldığı hakkında bu çalışmada bir bilgi tespit edilememiştir.

Tunceli'de sünnet ritüeli yörede çok eskiden beri uygulanan dinî bir gelenektir. Sünnet düğünü günü "Muhammed Honçası" denilen bir yemin etme töreni, ikrâr verme geleneği yapılır. Honça, tahtadan yapılmış bir sehpa türüdür. Kirvelik ikrârı verilirken bu honça indirilir, üzerine bir tepsi koyulur. Tepsinin içine havlu, onun üzerine de mendil serilerek kenarına sabun koyulur. Yörede bazı aileler sünnet aletlerini de bu tepsinin üzerine koymaktadırlar. Bununla beraber niyaz (yağlı ekmek) ve kesilen kurbandan da bir parça indirilerek Dede, Muhammed Honçasının arkasına geçerek kibleye doğru yönelir, kirve hakkında bilgi verilir, dua yapılır ve tepsi yere indirilerek para atılır. Bu tepsideki para sünnetçi, sünnet düğününe yardım eden kişiler arasında paylaşılır (Yıldırım, 2016, s. 146- 169).

Iğdır ilinde, sünnet törenleri geçmişte birkaç gün sürerken günümüzde tek günde yapmaya özen gösterilir. Yöre halkının inanışına göre bir evde tek erkek çocuğu varsa bu çocuk yalnız sünnet ettirilmez tek sünnet ettirilirse başına bir uğursuzluk geleceğine inanılır. Bu sebeple de sünnet günü birkaç çocuk beraber sünnet ettirilir. Sünnet anında da bahçede horoz kesilir (Erol, 2021, s. 93- 96).

Aksaray'ın Ortaköy ilçesinde sünnet ritüeli genellikle bebeklikten çıkmış çocuklara yapılır. Yöre halkı eskiden sünneti Abdallara yaptırırken günümüzde sağlık çalışanlarına yaptırılır. Yörede erkek çocuğu olmayan aileler üzülmessin diye sünnet ritüeli başka bir yerde gerçekleştirilir (Gözen, 2014, s.37).

Samsun'un Çarşamba ilçesinde de sünnet erkekliğe geçişte önemli bir aşamadır. Bu sebeple de yörede sünnet olacak çocuğun hazırlıklarına yöre halkı da yardım eder. Çarşamba ilçesinde sünnet yatağı oldukça gösterişli ve süslü olmalıdır. Eskiden sünnet yatağı, sünnetin yapılacağı mekân aileler tarafından süslenirken günümüzde bu görev organizasyon şirketlerine verilmektedir. Sünnet yatağına Kur'an, nazar boncuğu ve maşallah yazıları asılır. Çocuğa nazar değmesin diye de çocuğun yüzüne leke sürülür ya da sarımsak koyulur. Yörede az da olsa sünnet kınası yakan aileler de vardır. Durumu olmayan ailelerin çocuklarının sünnet törenleri belediyeler tarafından gerçekleştirilir (Yıldırım, 2019, s.113-147).

Denizli yöresinde sünnet ritüeli erkekliğe ilk adımın simgesi ve dinî bir vazife olarak varlığını sürdürmektedir. Son on yıldır sünnet törenine ait bazı uygulamalar unutulmaya yüz tutmuş ve bazılarında değişim ve dönüşümler olmuştur. Unutulmaya yüz tutan ve değişim dönüşüme uğrayan gelenekler şunlardır: Faytonla sünnet çocuğunu gezdirmeye, sünnet törenine mehteran takımının gelmesi, geleneksel kıyafetlerin yerini artık hazır kıyafetlerin alması vb. Denizli yöresinde sünnet törenleri ekonomik koşullara göre kutlanmaktadır (Öztürk, 2018, s. 153).

Mersin Tahtacıları arasında sünnet geleneği bir düğün şeklinde kutlanır. Sünnet genellikle 2-7 yaş aralığında yapılır. Sünnet anı ve sünnet düğünü farklı günlerde olur. Sünnet anı, sünnet düğününden birkaç gün sonra yapılır. Sünnet düğününe çağrılar genellikle aileler tarafından yapılır. Sünnete davet edilir ve şeker dağıtılır. Düğün sabahı dualar edilerek bayrak dikilir. Bayrağın yanında kurban kesilir. Sünnet düğününde kadın ve erkekler “mengi” oyununu oynarlar. Çocuğun sünnet kıyafetini musahipli bir kişi salavatlar eşliğinde giydirir. Geçmişte sünnet düğünleri birkaç gün sürerken günümüzde bir günde tamamlanmaktadır (Çıblak, 2005, s.180-181).

Anadolu’da sünnet uygulamaları yöreden yöreye farklılık göstermekle birlikte genellikle dinî gereklilik ve sağlık amacıyla yapılmaktadır. Sünnetin genellikle 0-12 yaş aralığında yapıldığı göze çarpmaktadır. Sünnet ritüelinin etrafında çeşitli gelenek ve görenekler gelişmiştir. Geçmişte sünnet ritüeli eğitim almamış, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmiş “Abdal” denilen kişiler tarafından yapılırken günümüzde bunu sağlık çalışanları yapmaktadır. Kirvelik kurumunun eskiden katı ve sert kuralları varken bu kurallar zamanla esnetilmiştir. Kırsal yaşantının hâkim olduğu alanlarda geleneklere sıkı sıkıya bağlı kalınmıştır. Kent hayatında ise gelenek ve göreneklerin uygulanma oranı azalmıştır. Ülkemizde batıdan doğuya doğru gidildiğinde sünnet ritüeli etrafında gelişen gelenek ve göreneklerde değişimlerin olduğu görülmektedir. Batı bölgesinde kirvelik kurumu çok fazla bilinmemektedir. Doğuya doğru gidildikçe “kirvelik kurumu” canlı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

3.4. Değerlendirme

Türkler hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde Türklerin İslamiyet öncesi sünnet gelenekleri hakkında yeterli bir bilgi tespit edilememiştir. İslamiyet öncesi Türk destanlarında da sünnete dair bir anlatı geçmemektedir. İslamiyet’ten sonraki Türk destanlarından Manas ve Alpamış destanlarında sünnet geleneği hakkında bilgilere rastlanılmıştır.

Anadolu dışındaki Türk topluluklarındaki sünnet geleneği Türkiye Türklerinin sünnet gelenekleriyle benzerlik göstermektedir. Bu topluluklar, sünneti genellikle tek sayılı (1,3,5) yaşlarda gerçekleştirmektedirler. Ancak, Anadolu dışındaki Türkler bu geleneği dinî bir zorunluluk olarak değil, kültürel miraslarını sürdürmek amacıyla yapmaktadırlar.

Selçuklular ile ilgili yazılı kaynaklardan yapılan incelemeler sonucunda sünnet ritüelini ve bu ritüelin etrafında ortaya çıkan sünnet gelenekleri hakkında yeterli bir bilgi tespit edilememiştir. Türkiye Selçukluları döneminde İbn Bibi tarafından “El-Evâmirü’l-Ala’iye Fi’l-Umûri’l-Ala’iye”

isimli eserde sünnet ritüeli hakkında verdiği bilgiler dikkat çekmektedir. Ayrıca, bu dönemde Mevlâna'nın oğulları için sünnet töreni yaptırdığı ve çocukların kirvesinin ise Emir Âli Çelebi olduğu bilgisi de bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde sünnet ritüelinin hem dinî hem de sosyal boyutları olan önemli bir gelenek olduğu göze çarpmaktadır. Padişahların şehzadeleri için düzenlediği sünnet törenleri, devletin gücünü ve zengin kültürünü sergileyen görkemli alanlar olduğu görülmektedir. Bu törenlerde, dönemin padişahı tüm maddi ve manevi gücünü ortaya koymuştur. Sünnet törenleri ekonomik, sosyal, dinî ve siyasi işlevler taşıyarak, yabancı devlet adamlarının katılımıyla Osmanlı'nın kültürel zenginliğini uluslararası alanda tanıtmaya fırsatı sunmuştur. Osmanlı toplumunun tüm sınıflarının bir araya geldiği bu törenler, toplumun birleştirici unsurlarından biri olmuş ve sünnetin toplum hayatının vazgeçilmez bir parçasıdır.

Cumhuriyet döneminde Anadolu'da uygulanan sünnet ritüeli erkek çocuklarının yetişkinliğe geçiş aşaması olarak kabul edilmektedir. Bu ritüel, genellikle dinî ve kültürel amaçlarla yapılmaktadır. Sünnet ritüelinin uygulanış biçimi, sünnet çocuğunun yaşı, sünneti yapan kişi yöreden yöreye farklılık göstermektedir.

Sünnet ritüelinin Türklerde köklü bir gelenek olmaktan ziyade İslamiyet ile birlikte yaşantılarına giren ve daha sonra dinî bir vecibe olarak uygulanması uygun görülen bir gelenek olduğu görülmektedir. Türklerin İslamiyet'ten önceki hayatlarında sünnet olup olmadıklarına dair bir bilgi tespit edilememiştir. İslamiyet sonrasında ise sünnet gerek halkın gerekse de padişahların/yöneticilerin maddi manevi gücü ölçüsünde gerçekleştirdikleri ve önemsedikleri törenlerden biridir.

4. MERSİN'DE KİRVELİK

Köklü bir geçmişe sahip olan kirveliliğin tanımı ve yayılışı, kirveliliğin kökeni, Türk dünyasında kirvelik, Anadolu coğrafyasında kirvelik, Mersin'de kirvelik geleneği, Mersin halk kültüründe kirveliliğin değişimi ve dönüşümü değerlendirilmiştir.

4.1. Kirveliliğin Tanımı ve Yayılışı

Kirvelik geleneği çok köklü bir geleneğe sahiptir. Anadolu coğrafyasının çeşitli bölgelerinde yayılan kirvelik, çeşitli gelişmeler sonucu bir gelenek olarak ortaya çıkmıştır.

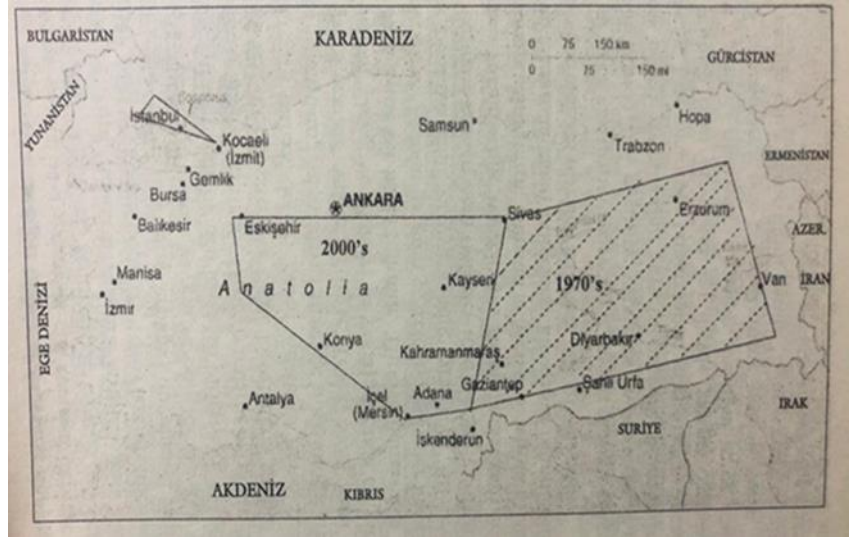
Kirve kelimesinin kaynağı hakkında çeşitli söylemler mevcuttur. Ünlü sosyolog Orhan Türkdoğan, kelimenin Farsça “Kirov” kelimesinden geçtiğini ileri sürmektedir (1969, s. 202).

Kirve kelimesinin kökeni Süryanice “*karīva*” yakın kişi, akraba, vaftiz babası sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Arapça *karīb* yakın kişi, akraba sözcüğü ile eş anlamlıdır. Kelimenin muhtemelen Farsçanın etkisiyle Türkçeye geçtiği düşünülmektedir. Basile Nikitine ait “*Les Kurdes et le Kurdistan*” adlı ünlü kitabında kirvelik kelimesinin Azerice kirvö, Asur-Kalde lehçesinde ise *kariva* olarak geçtiğini belirtir. Kirvelik geniş anlamda Dağıstan'dan Adana'ya, Tebriz'den Sivas'ın doğusuna, dar anlamda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya kadar yayılmış en eski Türk geleneklerindendir. Anadolu'da kirvelik kurumuna daha çok Sivas-Adana hattının doğusundaki Türkmenler bölgesinde rastlanmakta, hattın batısında Yörük olarak bilinen Türkmen topluluklarının yaşadığı yerlerde bunun hukuki ve sosyoekonomik anlamı bazen sağdıç kelimesiyle karşılanmaktadır (Etimoloji Türkçe, 2022; Nutku, 2002, s. 68 ; Kudat, 2004, s. 25).

Kirve, sünnet anından önce belirlenen, sünnet çocuğunun maddi ve manevi yanında olan, sünnet sırasında çocuğu kucağına alarak elini, kolunu tutan ve ömür boyunca çocuğun üzerinde babası gibi hak taşıyan kimseye denir. Kirvelik, çocuğun sünnet töreninin yük ve masraflarını, anne babasının dışında başka bir ailenin üzerine alması ile iki aile arasında kurulan sosyal akrabalıktır (TS, 2011, s. 1448 ; Kudat, 2004, s. 11).

Kirvelik sosyologlara göre de sosyal akrabalığın temelini oluşturmaktadır. Sosyal akrabalık, kan bağı ya da evliliğin getirdiği akrabalık türlerinden farklıdır. Sosyal akrabalık sosyal ilişkilerden meydana gelmiştir. Nitekim sütanne, sağdıç ve kirve sosyal akrabalığa örnek verilebilir. Bu kişilerin günlük hayat içindeki iyi ilişkilere sahip olunan insanlardan seçildiği bilinmektedir (Kudat, 2004, s. 55-56).

Kirve, sünnet merasiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Sünnet esnasında çocuğu tutmak, psikolojik olarak sünnete hazırlamakla sorumlu olan kişidir. Anadolu'nun farklı coğrafyalarında kirve kelimesi için; kirvo, kirva, kiriv, kivra vb. sözcükler kullanılır. Kirvelik sosyal bir akrabalık türüdür. Erkek çocuğun sünnet olurken yanında duran kirvesiyle bozulması imkânsız olan bir sosyal bağ kurulmuştur.

Fotoğraf 4.1. Türkiye haritasında kirveliğın en çok yaygın olduğu yerler (Kudat, 2004, s. 20).

Türkiye haritasında Kars, Sivas, Mersin'in çevrelediğı şehirler kirveliğın en yaygın olarak bilindiğı ve uygulandığı şehirlerdir. Bu şehirlere kuzey ve batıdan komşu olan şehirler törenin seyrek uygulandığı ve fazla tutulmadığı şehirlerdir. Artvin ile Samsun arasındaki Karadeniz sahil şeridi, Samsun ile Mersin arasında kalan kara şeridinin batısındaki bölgelerse kirveliğın bilinmediğı ve yerli halkın çoğunlukla töreden habersiz olduğı yerlerdir (Kudat, 2004, s. 19).

Ardahan ilinden Sivas iline kadar Sünni, Alevi, Şii ve Bektaşilerin hepsinde kirvelik geleneğı mevcuttur. Bununla birlikte göçebeliğı terk etmiş Türklerde de özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaygındır. Bakü-Amasya çizgisi üzerinde yaşayan bütün Karapapak Türklerinde kirvelik önemli ve canlı bir kurum olarak yaşamaktadır. Iğdır, Revan, Gümrü, Genç, Karabağ ve Tebriz yörelerinde kirvelik vardır. Kürtler arasında da kirvelik yaygındır. Hatta bu bölgelerde kirvelik kurumunun katı kuralları mevcuttur. Kürtlerden farklı bir boy olan Kırmançlar arasında da kirveliğın mevcut olduğı bilinmektedir (Türkdoğan, 1973, s. 200).

Türkiye haritasını ele alındığında kirvelik geleneğı kimi şehirlerde yaygın bir şekilde görülürken kimi şehirlerde de bununla karşılaşılmadığı tespit edilmiştir. Günümüzde doğu-batı, batı-batı, doğu-doğu iç göçler sebebiyle kirvelik geleneğı de geniş bir coğrafyaya yayılmış durumdadır. Kirvelik geleneğı toplumun yapısına ve yaşayış biçimine göre şekillenmiştir.

4.2. Kirveliğın Kökeni

Kirveliğın kökeni hakkında çeşitli düşünceler mevcuttur. Kesin olarak hangi coğrafyada ortaya çıktığı bilinmemektedir. Ziya Gökalp'e göre, eski Türklerde Potlaç geleneğı¹³ değişime uğrayarak Anadolu'da kirvelik geleneğı şeklini almıştır (1976, s. 72-83). TDK'ye göre potlaç, Kızılderililerin birbirlerine hediyeler verdiği dinî bayramdır (2011, s. 1942).

¹³ Potlaç: Hediye anlamına gelir. Potlaçın ana amacı, mal birikimini paylaşmaktır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde sünnet ritüeli, Eski Mısır'dan Yahudilere, Yahudilerden ise Müslümanlara geçmiştir. Dolayısıyla sünnetin ilk çıkış yerinde gerçekleşen birtakım pratikler ve bu pratiğin gerçekleşmesinde etkin rol alan kişilerde kültürler arasında aktarımına olanak sağlamıştır. Müslüman dünyasına Yahudilikten geçtiği bilinen sünnetin önemli bir kısmını oluşturan kirvelik olgusunun da kökeninin Yahudilik olduğunu düşünmek olasıdır.

Yabancı yazarlara göre kirveliğin kökeni Avrupa Çingenelerine dayanmaktadır. J. Clebert, Avrupa Çingenelerinin milattan bin yıl kadar sonra Hindistan'a, oradan da kollara ayrılarak Avrupa, Ortadoğu, Rusya'ya gittiklerini tespit etmiştir. Avrupa'da yaşayan Çingeneler incelendiğinde bunlar için vaftiz babalığının çok önemli olduğu tespit edilmiştir. Bir kadın ve bir erkek olmak üzere *kirvo* denilen iki kişinin, törende çocuğa eşlik ettiği bilinmektedir. J. Clebert'e göre kirvelik Avrupa Çingenelerinden doğmuş ve dünyaya yayılmıştır (Kudat, 2004, s. 88, 89).

Kirvelik bir nevi yardımlaşma kurumudur. Sünnetin masraflarını karşılamak amacıyla aile dostu birinin yardımına başvurulur, bu kişi de kirve olarak ölene kadar sünnet sahibi ailenin bir parçası kabul edilmiştir. Yahudilik dinindeki sandek, İslam dinine geçilmesiyle birlikte kirvelik kurumuna dönüşmüştür. Sandek ve kirve taban tabana birbiriyle aynı özellikleri taşımaktadır (KK.22, KK.23, KK.32, KK.35, KK.36, KK.47, KK.48, KK.70, KK.71).

4.3. Türk Dünyasında Kirvelik

Türk dünyasında sünnet önemli bir yer tutarken kirvelik geleneği yaygın değildir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde Türk dünyasında kirvelik kavram olarak bilinmekle birlikte bu geleneğin yalnızca Türklere özgü olduğu vurgulanmaktadır. Yapılan çalışmalarda da Türk dünyasında sünnet geleneklerinden bahsedilmiş, kirvelik ya da kirveliğin işlevleri hakkında bir bilgi tespit edilmemiştir. Sadece Türkmen, Ahıska ve Kazaklar hakkında yapılmış çalışmalarda kirvelik hakkında bilgilere rastlanılmıştır.

4.4. Anadolu Coğrafyasında Kirvelik

Türkiye'de yapılan halk bilimi çalışmalarında kirvelik konusu genellikle halk kültürü çalışmalarında, monografilerde ya da geçiş dönemi odaklı çalışmalarda sünnet geçiş döneminin alt başlığı olarak ele alınmıştır. Kirvelik geleneğinin görüldüğü yerlerde kültürel yapılara göre isimsel ve işlevsel farklılıkla vardır. Anadolu'ya bakıldığında zaman kirvelik geleneği kimi bölgelerde çok önemli ve sürdürülmeye değer bir gelenek iken kimi bölgelerde ise pek önemsenmeyen bir gelenektir.

Orhan Türkdoğan'a göre, Türkiye'de; Kars, Sivas, Mersin, Adana, Gaziantep, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Siirt, Hakkâri, Maraş, Adıyaman, Bitlis, Malatya, Elâzığ, Bingöl, Muş, Tunceli, Erzincan kirveliğin en yaygın ve benimsenmiş olduğu yerlerdir. Bu gelenekle Yozgat, Tokat, Çorum, Amasya gibi illerde de yukarıda verilen illerdeki kadar yaygın olmasa da kirvelik geleneği ile karşılaşmak mümkündür (1973, s. 200).

Batı ve Orta Anadolu’da Doğu Anadolu’daki *kirvelik* kurumuna karşılık *sağdıçlık*¹⁴ yaygındır. Sağdıçlar; sünnet çocukları ile bilhassa evlenme törenlerinde damada yol gösteren, gelenekleri öğreten kişilerdir (Bayat, 1982, s. 87).

Kirve, kimi yörelerde sağdıç olarak bilinmektedir. Temelde iki geçiş dönemi odağındaki kişinin yardımcısı konumunda olan sağdıç ve kirve aynı işleve sahiptir; sünnet çocuğu ile damadı maddi ve manevi olarak yeni hayatlarına hazırlamaktır (KK.21, KK.52, KK.70, KK.94).

Kirvelik geleneğinde en çok dikkat edilen nokta; kirvenin kim olacağı, kirve olacak kişinin özellikleri ve kirvenin görevleridir. Bu bağlamda yörelere göre kirve seçimi farklılık göstermektedir. Bu konuyu örneklemek gerekirse: Mardin’in Midyat ilçesinde genellikle kirveler Yezidiler ya da Müslümanlar arasından seçilmektedir. Yezidilerden seçilen kişilerin din adamı sınıfından olması zorunludur. Kirvenin farklı toplumdan seçilmesinin sebebi; sosyal yardımlaşmayı ilerletmektir. Kirvenin çocuğuyla beş ya da yedi nesle kadar evlilik yasaklanmıştır. Kirvelerin önemli bir görevi de cenazede cenazenin başında durmaktır (Uygur, 2008, s. 93-108). Elâzığ yöresinde kirveler genellikle akraba dışından seçilmektedir (Kızılaslan, 2019, s. 89). Erzincan’da kirve, ailenin akrabaları ya da dostları arasından seçilmektedir. Yörede hastane masraflarını ve çocuğun gelecekteki düğün masraflarını da kirve karşılamaktadır (Karahana, 2009, s.44). Iğdır Caferilerinde kirvelik önemli bir gelenektir. Kirvenin çocuğa karşı görevleri vardır. En çok dikkat çeken uygulama sünnetten bir hafta sonra kirve ve ailesi hediyelerle çocuğu ziyarete gelir. Buna külden çıkarma denir (Kara, 2019, s. 88). Samsun’da kirveler çocuğun sünnet masraflarını karşılamakla yükümlüdür (Özdemir, 2008, s. 223). Sakarya’nın Akyazı ilçesinde kirve, “kivra” ismiyle bilinmektedir. Bu yörede kivralar genellikle akrabalarından seçilmektedir. Daha çok çocuğun dayısı ya da amcası kivrası olmaktadır. Yörede kirvelik daha ziyade isim olarak bilinmektedir (Bilgin, 2011, s. 143-144). Çanakkale’nin Bayramiç ilçesinde kirveye “sağdıç” adı verilmektedir. Sağdıcin görevi sünnet çocuğunun yanında olarak ona destek vermektir. Sünnet törenleri üç gün sürmektedir. Sünnet çocuğunun annesi sağdıç annelerine tatlı ikramında bulunmaktadır. Sağdıç anneleri de bu ikrama karşılık çocuğa havlu, iç çamaşırı, çorap, çerez, yiyecek vb. ikramlarının bulunduğu bir bohça vermektedir (Meriç, 2019, s. 87). Isparta’nın Eğirdir ilçesinde kirvelikler genellikle ehil kişilerden oluşmaktadır. Kirvelik burada bir gelenek olarak değil daha çok isimsel olarak yerleşmiştir (Çifçi, 2018, s. 202). Adana Boşnaklarında kirvelik yaygın bir kurumdur. Kirvelige çeşitli isimler verilmektedir: Kirva, kirvelik, kirivlik vb. (Karagöz, 2019, s. 73).

Anadolu’dan verilen örneklerden hareketle şunu söylemek mümkündür; Türkiye’de kirvelik geleneğinin önemi yöreye göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte yöreye göre sağdıç, kirve, kirivlik ve kivra olarak farklı isimlere sahiptir. Karadeniz Bölgesi’nde kirvelik ismen bilindiği hâlde herhangi bir uygulama ile karşılaşılmamıştır. Akdeniz Bölgesi’nde ise kirvelik geleneği bilinmekle

¹⁴ Sağdıç: Sağdıç, dost anlamındadır. Diğer bir anlamı da düğünde gelin ve damada yol gösteren kişi veya kişilere verilen addır.

birlikte kirvenin görevleri çeşitlilik göstermektedir. Bölgede bazı aileler kirvelige önem verirken bazı aileler ise sadece ismen bilmektedir. Kirvelik geleneği Güneydoğu, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaygınlık göstermektedir. Kirvelinin bu bölgelerde doğup Türkiye'ye yayıldığı düşünülmektedir. Batı Bölgesinde ise kirvelik geleneği ismen bilinmekle birlikte sağdıç kelimesi ile karşılanmaktadır.

4.5. Mersin'de Kirvelik Geleneği

Mersin'in zengin kültürel mirasıyla birlikte ortaya çıkan kirvelik geleneği köklü bir geçmişe sahiptir. Bu gelenek toplumsal bağ ve dayanışma aracıdır. Kirvelik, sadece bir kişinin diğerine maddi destek sağlamasıyla değil, aynı zamanda birlikte yaşanan deneyimler ve karşılıklı yardımlaşma ile derinleşen bir gelenektir.

Mersin ili ve ilçelerinde kirvelik geleneği Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya göre pek yaygın bir kurum değildir. Mersin bölgesinin etnik yapısı ve aldığı göçler sebebiyle kirvelinin sınırlı bölgelerde yayıldığı tespit edilmiştir. Genel olarak kirvelik geleneği bir başka bölgeden gelen kişilerden öğrenilmiş ve kendi kültürlerine uyan çeşitli uygulamalar aktarılmıştır. Bu gelenek her ne kadar Mersin bölgesinde uygulanıyor olsa da Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki gibi katı ve sert kuralları yoktur.

Mersin ili ve ilçelerinden katılımcı gözlem yöntemiyle görüştüğümüz kaynak kişilerden elde ettiğimiz bilgiler merkez ilçelerden başlayarak alfabetik sırayla verilmiştir. Elde edilen bilgilerle yöredeki kirvelik geleneği hakkında şunları söylemek mümkündür:

Akdeniz ilçesinde kirvelik geleneği, bu bölgenin kültürel dokusunun önemli bir parçası olarak öne çıkmaktadır. İlçede yaşayan Doğulu ailelerin bu gelenekle olan güçlü bağları, kirvelinin burada yaygın bir şekilde sürdürülmesinin en büyük sebeplerinden biridir. Akdeniz ilçesi, Doğu kültürlerinin yoğun olarak yaşandığı bir yerleşim yeri olarak kirvelinin köklü bir şekilde devam ettiği bir merkez hâline gelmiştir. Akdeniz ilçesindeki kirvelik geleneği, sadece sünnet törenleriyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda hayat boyu devam eden bir kardeşlik ilişkisine dönüşmektedir. Bu gelenek, Akdeniz ilçesinde toplumsal dayanışma ve yardımlaşmayı artırmakta, aileler arasında güçlü bağlar kurulmasını sağlamaktadır. Akdeniz ilçesinde kirvelinin bu denli yaygın olması, ilçenin sosyal yapısının önemli bir unsuru olarak öne çıkmaktadır.

Mezitli ilçesi, modern ve kozmopolit bir yapıya sahiptir. İlçede farklı kültürel arka planlardan gelen insanların bir arada yaşaması, tek bir geleneğin baskın olmasını engellemektedir. Ayrıca, Mezitli'nin kentsel yapısı ve hızlı nüfus artışı, insanlar arasında geleneksel ve uzun vadeli sosyal bağların oluşmasını zorlaştırmaktadır. Kirvelik gibi güçlü sosyal ilişkiler gerektiren gelenekler, kırsal ve daha homojen topluluklarda daha yaygındır ancak Mezitli'nin şehirleşmiş yapısı, bu tür geleneklerin yaygınlaşmasına olanak tanımamaktadır. Bunun yanı sıra, Mezitli'de

yaşayan insanların büyük çoğunluğu, Batı kültürlerine daha yakın bir yaşam tarzını benimsemiş olup bu da doğu kökenli kirvelik geleneğinin bu bölgede tutulmamasına neden olmuştur.

Toroslar ilçesinde kirvelik geleneği, özellikle doğu kökenli aileler arasında yaşamaya devam etmektedir. İlçenin kırsal ve geleneksel yapısı, bu tür kültürel pratiklerin sürdürülmesine olanak sağlamaktadır. Kirvelik, Toroslar'da genellikle sünnet törenlerinde önemli bir rol oynamakta ve aileler arasında güçlü bağlar kurmayı amaçlamaktadır. Kirve olan kişiler, sadece törenlerde değil, hayat boyu birbirlerine destek olurlar ve bu durum toplumsal dayanışmayı güçlendirir. Ancak, modernleşme ve şehirleşme süreci, geleneksel pratiklerin uygulanmasını zorlaştırmakta ve genç nesiller arasında bu geleneğin yaşatılması daha az yaygın hâle getirmektedir.

Mersin'in Yenişehir ilçesinde kirvelik geleneği, ilçenin modern ve kentleşmiş yapısı nedeniyle yaygın olarak yaşatılmamaktadır. Yenişehir, Mersin'in en gelişmiş ve kentsel bölgelerinden biri olarak bilinir; bu durum, geleneksel uygulamaların yerini daha modern yaşam tarzlarına bırakmasına neden olmuştur. Bu nedenle, güçlü sosyal bağlar ve uzun vadeli ilişkiler gerektiren kirvelik gibi gelenekler, bu ilçede daha az önemsenmekte ve uygulanmamaktadır. Özellikle genç nesiller, modern ve bireysel yaşam tarzlarını tercih ettiklerinden, kirvelik gibi geleneklerin yaşatılması giderek azalmıştır.

Mersin'in Anamur ilçesinde kirvelik, ilçenin sosyokültürel yapısına bağlı olarak varlığını sürdüren ancak sınırlı bir yaygınlığa sahip olan bir uygulamadır. İlçede kirvelik, daha çok doğu ve güneydoğu kökenli aileler tarafından devam ettirilen bir gelenek olarak ön plana çıkmaktadır. Kirvelik, Anamur ilçesinde özellikle sünnet törenleri sırasında aileler arasında güçlü bağlar kurmak amacıyla yaşatılmaktadır. Yaşlı nesil kirvelik geleneğini bilirken özellikle genç nesiller arasında kirvelik geleneğinin bilinirliği ve uygulaması azalmış, daha çok kırsal alanlarda yaşayan aileler arasında bu gelenek yaşatılmaya devam etmiştir.

Mersin'in Aydıncık ilçesinde kirvelik geleneği, ilçenin kültürel yapısında sınırlı bir yer tutmaktadır. Aydıncık, Akdeniz'in kıyısında bulunan ve deniz turizmi ile tanınan bir ilçedir. Bu bağlamda, Aydıncık'taki kirvelik uygulamaları, genellikle diğer daha geleneksel bölgeler kadar yaygın değildir. Aydıncık ilçesinde kirvelik geleneğinin yaşatılmamasının birkaç nedeni bulunmaktadır. İlk olarak, ilçenin kıyı turizmi ve modernleşme süreci, geleneksel kültürel pratiklerin yaşatılmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle kıyı bölgelerinde, ekonomik ve sosyal yapı, geleneksel uygulamalardan ziyade daha modern ve şehir yaşamına uygun değerlerle şekillenmektedir. Bu durum, kirvelik gibi geleneklerin azalmasına yol açmaktadır. Aydıncık ilçesinde kirvelik geleneği, turizm ve modernleşme etkisi altında kalmış ve bu gelenek sınırlı bir şekilde yaşatılmaktadır.

Bozyazı'nın sosyokültürel yapısı, daha kapalı ve küçük topluluklar arasında geleneklerin yaşatılmasına elverişlidir. İlçede kirve olan kişiler, sadece sünnet törenlerinde değil, aynı zamanda aileler arasında yaşam boyu süren bir kardeşlik bağı oluşturur. Bu bağlar, toplumsal dayanışmayı

güçlendirir ve aileler arasındaki ilişkileri derinleştirir. Ancak, ilçenin genel olarak batı kültürlerine yakınlığı ve kentsel yapısı, kirvelik geleneğinin bölgede tam anlamıyla yaygınlaşmasını sınırlamaktadır.

Erdemli ilçesinde kirvelik geleneği, geçmişte önemli bir gelenek olarak görülmemiştir. Zamanla bölgenin aldığı göçlerle birlikte bu gelenek öğrenilip benimsenmiştir. İlçede kirve, çocuğun yakın akrabalarından seçilebildiği gibi ailenin komşuları ya da yakın dostları arasından da seçilebilir. Bu kişilerin askerlik yapmış, evli, sünnet çocuğunun babasıyla yaş ve statü açısından denk kişiler olmasına dikkat edilir. Günümüzde her çocuğun kirvesi olması gerekir.

Gülner ilçesinde yapılan tespitlere göre, kirvelik geleneği burada yaygın değildir. Bunun nedeni ise ilk olarak Gülner ilçesinin demografik yapısı ve kültürel geçmişidir, bu geleneğin yaygınlaşmasına elverişli değildir. İlçede, Doğulu ailelerin sayısının az olması, kirvelik gibi Doğu kökenli bir geleneğin Gülner’da kök salmasını zorlaştırmıştır. Diğer bir nedeni ise, Gülner’ın toplumsal yapısındaki farklılıklardır. Gülner, daha çok küçük ve dağınık bir yerleşime sahip bir bölgedir. Bu da insanların birbiriyle daha sınırlı sosyal ilişkilere sahip olmasına yol açmaktadır. Kirvelik gibi güçlü sosyal bağlar ve uzun süreli ilişkilere dayalı geleneklerin gelişmesi, böyle bir ortamda zorlaşmıştır. Bu nedenle de Gülner ilçesinde kirvelik geleneği yaygın değildir.

Mersin’in Mut ilçesinde “kirvelik” geleneği geçmişte yaygın bir gelenekken günümüzde bu geleneğin sadece ismi bilinmektedir. Bununla birlikte yöreye farklı illerden göç eden insanların Mut ilçesi yerlilerinin aksine bu geleneği hâlâ sürdürmektedir.

Silifke ilçesinde sünnet esnasında çocuğu tutan kişiye kirve denilmektedir. İlçede geçmişte bu görevi babanın erkek kardeşleri üstlenilirken günümüzde aileler daha çok yakın arkadaşlarını ya da yörenin tanınmış kişilerini kirve olarak seçmektedir. Toplu sünnet törenlerinde ise kirvelik rolünü üstlenen kişi belediye başkanıdır.

Tarsus ilçesinde son 25-30 yıldır kirvelik geleneği yöre halkı arasında yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Yörede kirve seçme görevi çocuğun babasına düşer. Sünnet çocuğunun babası kirveliği en yakın arkadaşına teklif eder, arkadaşı kabul ederse iki ailenin kirve olduğu duyurulur.

Mersin Konargöçerlerinde, kirvelik ismen bilinmektedir. Kirvelikle ilgili bir uygulama tespit edilememiştir.

Mersin’in ilçelerinde kirvelik geleneği, bölgenin sosyokültürel yapısına ve modernleşme süreçlerine bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Doğu kökenli toplulukların yoğun olarak yaşadığı Akdeniz, Toroslar ve Tarsus gibi ilçelerde kirvelik geleneği hâlâ yaygın ve canlı bir şekilde sürdürülürken Yenişehir, Aydıncık ve Mezitli gibi daha modern ve kentleşmiş bölgelerde bu gelenek ya tamamen unutulmuş ya da sınırlı bir şekilde yaşatılmaktadır. Göçle gelen topluluklar, doğu kültürlerine bağlı kalarak bazı bölgelerde kirvelik geleneğini yaşatmaya çalışsa da şehirleşme, nüfus

yapısındaki değişimler ve modern yaşam tarzlarının benimsenmesi bu geleneğin yaygınlığını giderek azaltmaktadır. Bu nedenle, Mersin'in genelinde kirvelik geleneği, ilçelerin toplumsal yapısı, modernleşme düzeyi ve nüfus hareketleri gibi etkenlere bağlı olarak farklı şekillerde varlık göstermektedir.

Mersin'de, çocuğun hayatı boyunca atacağı her önemli adımda yanında olacak kişiye kirve denilmiştir. Sünnet edilirken onu kucağında tutmuş, duasını etmiş, sünnet öncesinde çocuğa sünnet alışverişi yapmış, sünneti yapan kişiye ücretini ödemiş, sünnet tatlısını almış kısacası maddi ve manevi olarak çocuğun daima yanındadır.

Mersin ili ve ilçelerinde erkek çocuk dünyaya gelir gelmez çocuğun babası kirve arayışına girer. Bazı toplumlarda ise çocuk sünnet yaşına geldiği zaman çocuğun babası kirvelik teklifinde bulunur. Kirvelik toplum tarafından kutsallaştırılmıştır. Bu sebeptendir ki kirvelik teklifi reddedilmez. Toplumda kendi gücünü kanıtlamak isteyen kişilerde çocuğun kirvesi olmayı kabul ederler (K.11, K.12, KK.94, KK.95, KK.96).

Mersin ili ve ilçelerinde kirvelik geleneği toplumun kültürel dokusunun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu geleneğin önemli bir özelliği, çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte veya sünnet yaşına geldiğinde, babanın veya bazen güçlü bir kişinin kirve arayışına girmesidir. Bu, kirvelik kurumunun toplumun temel değerlerinden biri olarak kabul edildiğini ve kirvenin sadece maddi değil, aynı zamanda manevi destek de sağlayan bir figür olduğunu göstergesidir. Kirvelik teklifinin reddedilmez olması, bu geleneğin toplum içindeki kabulünü ve saygınlığını göstermektedir. Ayrıca, kendi gücünü kanıtlamak isteyen kişilerin kirve olmayı kabul etmeleri, kirveliliğin prestijli bir konumda olduğunu ve toplum içindeki statüyü belirleyen bir unsura dönüştüğünü göstermektedir. Bu değerler ve normlar, Mersin'deki toplumun sosyal yapılanmasını ve ilişkilerini şekillendirirken kirvelik geleneğinin de derin ve köklü bir tarihsel öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

İki tür kirvelik çeşidi vardır: Birincisi, hayır amacıyla yapılan kirveliktir ki bu kirvelik çeşidi sünnet çocuğunun ailesinin maddi durumunun olmaması, sünnet çocuğunun öksüz ya da yetim olması vb. sebeple yapılır. İkincisi ise, dostluk kurmak amacıyla ya da zengin insanlarla ilişki kurma amacıyla aileler tarafından kirvelik teklif edilen türdür (KK.11, KK.12, KK.94).

Mersin ili ve ilçelerinde ortaya çıkan iki farklı kirvelik geleneği, toplumun sosyal dokusunu ve değerlerini yansıtmaları açısından önemlidir. Birinci kirvelik türü olan hayır amacıyla yapılan kirvelik, toplumun içindeki dayanışma ve yardımlaşma kültürünün yansıtmaktadır. İkinci tür olan kirvelik ise maddi sıkıntı içinde olan aileler veya öksüz/yetim çocuklar için gerçekleştirilir. Her iki kirvelik türü de toplum içinde önemli bir role sahiptir ve farklı sosyal ihtiyaçları karşılamaktadır. Birincisi, dayanışma ve yardımlaşmanın bir ifadesi olarak değerlidir, ikincisi ise sosyal statü ve ilişkilerin güçlendirilmesi için bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu iki kirvelik türü, Mersin ve çevresindeki toplumun sosyal yapılanmasını ve kültürel dinamiklerini şekillendirmesi açısından önemlidir.

Kirvelik her şeyden önce denklik üzerine kuruludur. Kirve seçilecek kişi ile sünnet çocuğunun ailesinin gerek maddi gerek manevi birtakım değerlerinin birbirine denk olması beklenir. Nitekim halk arasındaki “deve denginde kalır, kirvelik denkten olur” sözü bu durumu net olarak ifade etmektedir (Kudat, 2004, s. 45).

İki aile arasındaki maddi ve manevi denklik, kirve seçiminin doğru bir şekilde yapılabilmesi için önemlidir. Sadece maddi açıdan değil, aynı zamanda manevi ve kültürel bir dengeyi sağlamakta önemlidir. İki aile arasındaki uyum ve denklik, kirvenin çocuğa etkili bir rehberlik sağlamasına ve bu manevi bağın güçlü bir temel üzerine inşa edilmesine yardımcı olur.

Kirve her zaman birbiriyle dost veya arkadaş olan kişilerin arasından seçilmez. Bazen yörenin önde gelenleri aralarında husumet bulunan aileleri barıştırmak için birbirlerine kirvelik yapmalarını sağlar (KK.10, KK. 24, KK.25, KK.26).

Kirvelğin beraberinde getirmiş olduğu sosyal akrabalık bağı aileler arasında barışı sağlamış olur. Bazı toplumlarda da dil, din vb. farklılıklardan dolayı iki ailenin, sosyal bağlarını güçlendirmek amacıyla birbirlerine kirvelik yaptığı tespit edilmiştir.

Kirvenin görevleri oldukça fazladır. Kirve olan kişi çocuğun sünnet masraflarını karşılar, eğitimine destek olur, onun bir ömür maddi ve manevi yardımcısı olur. Çocuk askerlik çağına geldiğinde askerlik uğurlamasını yapar, evlilik çağına geldiğinde düğününü yapar (KK.10, KK.24, KK. 26, KK. 45, KK.46).

Kirvelğin görevleri, kirvenin sadece maddi değil, aynı zamanda manevi bir destekçi olduğunu ve çocuğun hayatı boyunca onun yanında olacağını göstermektedir. Kirvenin bu görevleri, sadece aile arasında değil, aynı zamanda toplum içinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bu gelenek, toplumsal dayanışma ve birlik duygusunu güçlendirirken aynı zamanda birbirine destek olma ve karşılıklı yardım etme kültürünü sürdürmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle, kirvenin görevleri sadece bir kişiye değil, geniş bir topluluğa hizmet etme amacını taşımaktadır.

Kirve çocuğun elbisesini ve aileye aldığı hediyeleri sünnetten önce gönderir. Geçmişte kirve, sünnet çocuğunu hamama götürme ve faytonla gezdirmekle sorumluyken günümüzde bu uygulamalar yerini sünnet spasına ve arabayla gezdirmeye bırakmıştır. Sünnetten bir hafta sonra yani çocuğun sünnet yarası iyileştikten sonra kirve ziyaretine gidilir. Geçmişte bu ziyaret için çocuğun annesi bir bohça ya da sini hazırlarken günümüzde hediye paketi ile hediye götürülür. Yörede çocuğun babası sünnet masraflarını kirve ile paylaşır. Çocuğun ailesine de kıyafet almak kirvenin görevidir. Ayrıca törenden bir hafta önce sünnet evine erzak göndermekle yükümlüdür. Çocuğun babası sünnetten sonra kirveye bu masraflarından daha değerli bir hediye vermek zorundadır. Eğer çocuğun babasını değerli bir hediye almazsa halk arasında onurunu ve itibarını yitirebilir (KK.10, KK.24, KK.26, KK.44, KK.94).

Kirvelik bir sosyal sigorta mekanizmasıdır. Çocuğun ileriki yaşamında, gerektiğinde yardıma koşmak, ailesi okutamadığında okutmak, iyi yol göstermek; iş bulmasına, işinde yükselmesine yardım etmek ve sürekli çocuğu kollamak kirvenin görevleri arasındadır (Kudat, 2004, s. 57).

Kirveye yüklenen bu çeşitli görevler kirve ile sünnet çocuğunun arasında ve kirvenin ailesi ile sünnet çocuğunun ailesi arasında sıkı bir bağ kurulmasını sağlamıştır.

Fotoğraf 4.2. Sünnet davetiyelerinde kirve adı yazma geleneği (Mersin- Erdemli, 2022).

Kirve o kadar aileden biri olarak sayılmıştır ki bazı aileler çocukları için bastırdıkları sünnet davetiyesinde kirvenin adını yazdırmışlardır. Bu, kirvenin sadece bir misafir değil, aile için bir üye olarak kabul edildiğini ve törende onun da aktif bir rol oynadığının kanıtıdır. Kirvenin adının davetiyede yer alması, ona verilen değeri ve saygıyı gösterir. Aynı zamanda, kirvenin sünnet törenindeki varlığının önemini ve toplumdaki yerini pekiştirir. Bu adım, sünnetin sadece bir aile içi olay olmadığını, aynı zamanda geniş bir sosyal çevrenin katılımını ve desteğini içerdiğini belirtir.

4.5.1. Mersin’de Kirve Seçimi

Mersin’de kirve seçimi yalnızca bir gelenek değil aynı zamanda aileler arasındaki ilişkilerin ve toplum içindeki statünün bir yansımasıdır. Bu seçim süreci, dikkatle planlanır ve titizlikle yürütülür. Mersin’de kirve seçimi iki şekilde gerçekleşmektedir: Birincisi çocuğun anne ya da babası kirve olarak görmek istediği kişiye teklif eder. İkincisi ise kirve olmak isteyen kadın ya da erkek kirve olmak istediğini aileye bildirir.

Kirve olacak kişinin sosyoekonomik yapısı ile ailenin yapısı benzerlik göstermektedir. Bazen kirvenin sosyoekonomik bakımdan yüksek olduğu da bilinmektedir. Türkiye’de bazı bölgelerde akrabalarından kirve seçimi yasak olsa da Mersin bölgesinde böyle bir yasak tespit edilmemiştir. Sünnet olacak çocuğun dayısı, amcası, teyzesi, halası vb. akrabaları da kirve olabilir. Anne, baba ve kardeş hiçbir şekilde kirve olamaz. Türkiye’de yaygın olarak erkek kirve ile karşılaşılırken Mersin ili ve ilçelerinde kadın kirveler vardır (KK. 11, KK.12, KK.13, KK.45, KK.46, KK.47).

Kirve seçimi kadına bırakıldığı zaman kadınlar genellikle en yakın olduğu kişiyi kirvelik görevine lâyık görür. Bölgede sütannelik de çok yaygındır, sünnet çocuğuna sütannelik yapan kişiye kirvelik teklif edilmez çünkü İslâm dünyasında sütanesi ile çocuk arasında anne-çocuk bağı kurulmuştur (Kaşıkçı, 2007, s. 45).

Fotoğraf 4.3. Kadın Kirve (Mersin-Erdemli, 2023).

Mersin’de kadın kirveler çocuğun çok küçük olduğu dönemlerde seçilir. Kadın kirveler genellikle kendileri çocuğa kirve olmak isterler. Bunun sebebi ise yöre halkına göre şudur; kadınların erkeklere nazaran daha kolay dostluk ve aile bağı kurabilmesidir. Kurulan dostluk bağı bir ömür boyunca nesilden nesile aktarılır (KK.44, KK.45, KK.59, KK.68, KK.74, KK. 78, KK. 82, KK.83).

Mersin’de kadın kirvelerinin çocuğun çok küçük olduğu dönemlerde seçilmesi ve kendilerinin bu görevi üstlenmek istemesi, bölgedeki kültürel ve sosyal dinamiklerin önemli bir yansımasıdır. Kadınların, erkeklere nazaran daha kolay dostluk ve aile bağı kurabilmesi, bu tercihin arkasındaki ana sebeptir. Kadınlar, genellikle daha duygusal ve empatik oldukları düşünüldüğünde, çocuğa karşı daha yakın bir ilişki kurma eğilimindedirler. Bu, kirvenin çocuğa sağlayacağı manevi destek ve rehberlik açısından önemlidir. Kadın kirvelerin seçilmesiyle oluşturulan dostluk ve aile bağı, sadece bir kuşakla sınırlı kalmaz, aynı zamanda nesilden nesile aktarılır. Bu, kadın kirvelerin rolünün, sadece bireyler arasındaki ilişkileri değil, aynı zamanda aileler arasındaki bağları da güçlendirdiğini gösterir. Böylece, kirvenin çocuğun hayatındaki etkisi sadece bir kuşakla sınırlı kalmaz, aynı zamanda gelecek kuşaklara da aktarılmaktadır.

Belediyenin yapmış olduğu toplu sünnet şölenlerinde çocukların kirvesi genellikle belediye başkanı olmaktadır.

Mersin'in Erdemli ilçesinde geçmişte yapılan sünnet törenlerinde kirvesi eski belediye başkanı Mükerrerem Tolu olmuştur. Silifke ilçesinde toplu sünnet törenlerinde kirvesi belediye başkanı Sadık Altunok olmuştur. Akdeniz ilçesindeki toplu sünnet törenlerinde de kirvesi Mustafa Muhammed Gültak olmuştur.

Fotoğraf 4.4. Toplu sünnet şöleni, çocukların kirvesi belediye başkanı Sadık Altunok (Silifke- 2022).

Kirve seçilirken genellikle ailenin en yakın arkadaşına teklif götürülür ve o ailede çocuğa kirve olmayı kabul eder ve bu şekilde sanal akrabalığın ilk adımı atılmış olur. Yörede çeşitli etnik gruplar olduğu için genellikle kirve seçiminde aileler genellikle kendi etnik grubundan olmasına özen göstermişlerdir. Kirve seçilirken kirve seçecek aile çeşitli özelliklere bakarak kirve seçmiştir. Bu özellikler şu şekildedir: İki ailenin birbiri ile muhabbeti, kirvenin yaşı, kirvenin maddi durumu vb. Yörede bulunan fakir, öksüz, yetim çocukların sünnet törenlerinde kirveleri bölgenin en tanınmış kişilerinden oluşmaktadır. Kirvesi olmayan çocuk çok nadirdir (KK.7, KK.8, KK.9, KK.10, KK.45, KK.46, KK. 68, KK.70, KK.83, KK.91, KK.94).

Mersin'de kirve seçimi, sadece bir sünnet töreni adımı değil, aynı zamanda toplum içindeki ilişkilerin ve değerlerin bir ifadesidir. Bu süreç, toplumsal bağları güçlendirirken, aynı zamanda dayanışma ve yardımlaşma kültürünün sürdürülmesine katkıda bulunur.

4.5.2. Mersin'de Kirve ve Çocuğun Birbirine Karşı Görevleri

Mersin'de kirvenin üstlendiği görevler, geleneksel olarak sünnet töreninden önce başlayıp çocuğun yetişkinliğine kadar devam etmektedir. Mersin'de kirvenin üstlendiği görevler, toplumun kültürel ve sosyal dinamiklerine bağlı olarak şekillenir ve özellikle belirli görevler öne çıkar. Kirvenin rolü, sadece bir geleneksel ritüeli yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumun değerlerini ve beklentilerini yansıtır.

Mersin'de kirveye belli başlı görevler düşmektedir. Bu görevler şu şekilde sıralanmaktadır: Sünnetçiyi bulmak, sünnet çocuğunu alışverişe çıkarmak, sünnet öncesi çocuğa dua okumak ya da okutturmak, maddi gücü varsa ileride çocuğu askere göndermek, düğününü yapmak sayılabilir. Bu görevler geçmişten günümüze

değişmeden devam etmiştir (KK.40, KK.41, KK.42, KK.43, KK.60, KK.61, KK.62, KK.63, KK.64, KK.74, KK.75).

Maddi durumu iyi olan kirveler öncelikle çocuğu sünnet alışverişine götürürler. Sünnet öncesi kirvesi genellikle dua eder. Bu dua genellikle sünnetin kolay geçmesi ve sünnet çocuğunun vatanına milletine hayırlı bir evlat olması amacıyla yapılır. Duanın sonunda sünnet odasında bulunan herkes kirve ile beraber tekbirler getirerek sünnet işlemine başlanır (KK.58, KK.59, KK.60, KK.77, KK.78, KK.79, KK.88, KK.89).

Fotoğraf 4.5. Kirvenin sünnet öncesi duası (Mersin-2023).

Mersin’de sünnet esnasında kirve çocuğun ellerini tutmakla ve sünnet çocuğunu oyalamakla sorumlu kişidir. Sünnet işlemi bittikten sonra çocuğu sünnet yatağına götüren kişi de kirvedir. Kirve erkekse gelen misafirleri karşılamakla da sorumludur. Kirvenin ailesi de artık çocuğun ailesi sayıldığı için kirvenin eşi de gelen misafirlere ikramlarda bulunur. Kirvenin maddi imkânı varsa kurban keser ya da davetlilere yemek verir (KK.12, KK. 13, KK. 15, KK.82, KK.83, KK.91, KK.94).

Bölgede maddi durumu çok iyi olan kirveler çocukların eğitim masraflarını da karşılamaktadır. Kadın kirvelerin ise kirvesi olduğu çocukların askere giderken masraflarını karşıladığı ve kına yaktıkları bilinmektedir. Sünnet çocuğunun babası vefat ederse kirve babalık görevini üstlenir ve çocuğun düğün masraflarını karşılar (KK.7, KK. 10, KK. 11, KK.94).

Geçmişte ve günümüzde kirvenin ailesi ile sünnet çocuğunun ailesi arasında kız alınıp verilmez. Bunun sebebi kirvenin sünnet kanını görmesi, cinsel organını görmesi ve sünnet kanının kirvenin üzerine sıçramasıdır. Kanın sıçraması iki aile arasında bir bağ oluşturur (KK.7, KK.100, KK.101).

Fotoğraf 4.6. Berat'ın ailesinin ve kirvelerinin verdiği ortak yemek (Mersin-Erdemli, 2023).

Sünnet çocuğunun da kirveye dair görevleri vardır. Çocuk daima kirvesini üstün sayar onun sözü babasının sözüne denktir. Sünnet çocuğu kirvesine ve kirvesinin ailesine hediye alır. Bu hediyeler genellikle: Saat, gömlek, ayakkabı, takım elbise gibi şeylerdir (KK.13, KK.14, KK.15, KK.68, KK.69, KK.72, KK.73).

Geçmişte sünnet çocuğu kirvesine özel ayakkabı ve takım elbise diktirirken bu gelenek günümüzde hazır giyime kaymıştır (KK.7, KK.70, KK.73, KK.100).

Sünnetten birkaç gün önce kirve çocuğa alışveriş yapar. Çocuğa sünnet kıyafetleri ve bir takım elbisesi alır. Sünnet günü sünnet arabasını süsleterek sünnet çocuğunu bu arabayla gezidir. Kirveler baba sayıldığı için kirve ve sünnet çocuğunun ailesi arasında kız alınıp verilmez. Öz babanın çocukları kendi arasında nasıl evlenemezse kirvelik kurduğün ailenin de çocuklarıyla evlenemez (KK.7, KK.24, KK.28, KK.65, KK.66, KK.70, KK.82, KK.85, KK.94).

Mersin'de çocuğun kirveye karşı görevleri: Sünnet çocuğu kirvesiyle tanıştığı andan itibaren kendi babasıyla kirvesini eş değer görmektedir. Çocuk, kirvenin sözünden çıkmaz, onun istekleri doğrultusunda hareket eder. Kirvenin ailesini kendi ailesi olarak görür. Sünnet işlemi bittikten sonra kirvesi için özel hediye alır. Bu hediyeler şu şekildedir: Saat, ayakkabı, takım elbise vb. (KK.8, KK. 20, KK.94).

4.5.3. Mersin Halk Kültüründe Kirveliliğin Değişim ve Dönüşümü

Bir toplumun sosyoekonomik yapısında ortaya çıkan değişimler, örflerin ve âdetlerin de değişim ve dönüşümüne sebep olmuştur. Bir sosyal sermaye kurumu olan kirvelik, zaman içerisinde yeni boyutlar kazanmıştır.

Kirve ile çocuk arasındaki karşılıklı ilişkiler ve sorumluluklar, toplumsal değişmelerle birlikte önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Geçmişte bazı ilçelerde bilinmeyen kirvelik geleneği teknolojinin gelişmesiyle ve ilçenin aldığı göçler aracılığı ile bilinmeye ve uygulanmaya başlanmıştır.

Kirvelik geleneği, zamanla değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Geçmişte kirve seçimi belirli kurallar ve aile ilişkileri doğrultusunda yapılırken günümüzde geleneksel yöntemler yerini yeni uygulamalara bırakmıştır. Örneğin, çocuklara kirve seçimi yetkisi verilmiş ve bu da geleneğin

yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Günümüzde, kirvenin görevleri de önemli ölçüde değişmiştir. Artık kirveler, sünnet çocuğunun okula gönderilmesi, askere gitmesi veya düğün organizasyonları gibi geleneksel sorumlulukları üstlenmemektedirler.

Geçmişte kirve ailenin yakın akrabaları veya dostları arasından seçilirken ilerleyen yıllarda, bu geleneğin dinamikleri değişmiş ve kirve seçiminde dışarıdan gelen kişiler tercih edilmeye başlanmıştır. Özellikle öğretmenler, imamlar, askerler gibi toplumun saygın ve otoriter figürleri kirve olarak seçilmeye özen gösterilmiştir. Bu değişim, geleneksel kirvelik rolünü sadece aile içindeki ilişkilere dayanmaktan çıkararak daha geniş toplumsal ilişkilere dayalı bir yapıya dönüştürmüştür. Bu durum, Mersin'deki kirvelik geleneğinin toplumsal dinamiklere uyum sağlamasını ve zaman içinde evrilmesini göstermektedir.

Mersin ilinde kirvelik geleneği, yaygınlık açısından diğer bölgelere kıyasla daha az olsa da zaman içinde önemli değişimlere uğramıştır. Geçmişte kirveler sünnet çocuğunu faytonlarla alıp gezdirirlerken zamanla bu gelenek yerini arabalara bırakmıştır. Bu değişim hem ulaşımın modernize olmasıyla hem de toplumsal alışkanlıkların değişmesiyle ilişkilendirilebilir. Arabaların yaygınlaşmasıyla birlikte, faytonlar yerlerini otomobillere bırakmıştır. Bu da kirvelik geleneğinin görsel ve pratik yönlerinde bir değişimi beraberinde getirmiştir. Geleneksel faytonlar yerine arabaların tercih edilmesi, geleneksel pratikleri modern yaşamın gereksinimlerine uyumlu hâle getirmiştir.

Çocuğunun kirveye hediye alması, geçmişte önemli bir gelenek olarak kabul edilmiştir. Özellikle, kirveye özel olarak hazırlanan gömlekler veya ısmarlama deri ayakkabılar gibi özel hediyeler oldukça yayginken günümüzde, bu geleneğin uygulanma şekli değişmiştir. Artık maddi imkânı olan kişiler, çocuğunun kirvesine özel ve anlamlı hediyeler almayı tercih etmektedirler. Bu değişim, toplumun ekonomik yapısının ve alışkanlıklarının evrimini yansıtır. Geleneksel el işçiliği ürünlerin yerini hazır giyim ürünleri almıştır.

Geçmişte Mersin ilinde, maddi durumu iyi olan kirveler genellikle çocukların eğitim masraflarını karşılarlarken günümüzde ise bu masrafların karşılanmadığı tespit edilmiştir. Değişen ekonomik koşullar ve toplumsal yapı, kirvelik geleneğinin uygulanma şeklinde değişikliklere neden olmuştur. Eğitim masrafları aileler tarafından karşılanırken kirveler daha çok sembolik ve duygusal destek sunma eğilimindedirler. Kına yakma geleneği ise kültürel bir ritüel olarak yaşatılmaktadır ancak bu da daha modern bir şekilde gerçekleşmektedir.

Mersin ili ve ilçeleri, etnik çeşitliliği ve göçlerin etkisiyle farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir bölgedir. Bu nedenle kirvelik geleneğinde çeşitli görüşler ve uygulamalar göze çarpmaktadır. Bazı aileler için kirvelik kutsal bir görev olarak kabul edilirken bazıları için ise bu geleneğin önemi yoktur. Geleneksel olarak Türkiye'de kirveler erkeklerden seçilirken Mersin'de kadın kirvelerin de olduğu tespit edilmiştir. Bu, bölgenin farklı kültürel dinamiklerine ve toplumsal yapısına işaret

etmektedir. Kadınların da kirve olabilmesi, cinsiyet rolleri konusunda esneklik gösterilmesi ve toplumun değişimini yansıtmaktadır. Mersin'deki kirvelik geleneğinin bu şekilde farklılaşması, bölgenin kültürel zenginliği ve çeşitliliğinin bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Kirveliliğin zaman içerisinde kimi ilçelerde güçlü bir şekilde varlığını sürdürürken kimi ilçelerde sadece bir isim olarak kaldığı tespit edilmiştir.

Günümüzde kirvelik kurumu hâlâ yaygın olsa da kirveye yüklenen anlamlar ve görevler değişikliğe uğramıştır. Örneğin, kirve ve sünnet çocuğunun ailesi arasında evlilik yasakken zamanla çocukların birbiri ile evlendikleri tespit edilmiştir. Bu sebeple şunu söyleyebiliriz: Toplumların geliştirdikleri gelenek, görenek ve ritüeller zamanın değişmesine paralel olarak değişim ve dönüşüm geçirebilir.

4.6. Değerlendirme

Kirvelik, geçmişten günümüze kadar varlığını koruyan köklü bir gelenektir. Bu gelenek zaman içerisinde değişim ve dönüşümlere uğrasa bile asıl amacı olan sosyal akrabalık bağına hiçbir zaman koparmamıştır. Türkiye'de kirvelik geleneğinin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygın olduğu göze çarpmaktadır. Kirveliliğin kökeni hakkında çeşitli söylemler mevcuttur. Kirveliliğin hangi coğrafyada, kaçınıcı yüzyılda ve hangi sebeple ortaya çıktığı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Kirveliliğin kökenini uzmanlar, Çingenelere ve Yahudilere dayandırmaktadır. Kirveliliği bir gelenek olan potlacın devamı olduğunu öne süren çalışmalar da mevcuttur. Türk dünyasında yapılan çalışmalar incelendiğinde sünnet geleneği tespit edilmişken kirvelik geleneği yalnızca Türkmen, Ahıska ve Kazaklar arasında tespit edilmiştir. Anadolu coğrafyasında kirvelik geleneğinin bölgelere göre değişiklik gösterdiği göze çarpmaktadır. Genellikle ülkenin batı kısmında ise sağdıçlık ile kirvelik kurumu eş değer görülmüştür. Kirvelik seçimi Anadolu coğrafyasında iki şekilde gerçekleşmiştir. Toplumdan topluma farklılıklar gösterse bile genellikle ya çocuk doğar doğmaz kirvesi belli olmuştur ya da sünnet ettirilmeden önce kirvesi belirlenmiştir. Kirveliliğin iki aile arasındaki dostluğu, sosyal akrabalığa dönüştürülmesi amacıyla yapıldığı dikkat çekmektedir.

Mersin'in köklü kültürel zenginliklerinden biri olan kirvelik geleneği, toplumsal bağların ve dayanışmanın önemli bir simgesi olarak öne çıkmaktadır. Ancak, Mersin ve çevresinde bu gelenek, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya kıyasla daha sınırlı bir yaygınlığa sahiptir. Mersin'in etnik çeşitliliği ve aldığı göçler, kirvelik geleneğinin sadece belirli bölgelerde varlığını sürdürmesine yol açmıştır. Genel olarak Mersin'deki kirvelik, dışarıdan öğrenilmiş ve yerel kültüre uyarlanarak yaşatılan bir uygulama olduğu dikkat çekmektedir. Mersin'de kirve, çocuğun hayatı boyunca ona maddi ve manevi destek sağlayan, toplum tarafından kutsallaştırılmış bir kişi olarak kabul edilmektedir. Kirvelik teklifinin reddedilmemesi, bu geleneğin toplum içindeki kabulünü ve saygınlığını göstermektedir. Kirvenin görevleri, sünnet masraflarını karşılamaktan çocuğun eğitimine destek olmaya, askerlik ve evlilik süreçlerinde yanında bulunmaya kadar uzanmaktadır.

Bu bağlamda, kirvelik sadece bir gelenek değil, aynı zamanda güçlü bir sosyal dayanışma ve akrabalık bağı olarak da kabul edilmektedir. Mersin’de kirve seçimi, ailelerin sosyoekonomik yapılarıyla uyumlu bir şekilde yapılmakta ve bazen akrabalar da kirve olarak seçilebilmektedir. Türkiye’nin bazı bölgelerinde akrabalarından kirve seçimi yasaklanmış olsa da Mersin’de böyle bir sınırlama bulunmamaktadır. Kadın kirvelerin de yer aldığı Mersin’de, kirve seçimi bazen kadına bırakılmakta ve en yakın görülen kişi bu göreve layık görülmektedir. Kirvenin, toplumsal yapıyı şekillendiren önemli bir figür olduğu, Mersin’deki kirvelik geleneğinin güçlü bir sosyal bağ kurma aracı olarak sürdüğünü ortaya koymaktadır.

5. MERSİN'DE SÜNNET

5.1. Mersin Halk Kültüründe Sünnet

Mersin ili, nüfus yapısı bakımından çeşitlilik arz etmektedir. İlde Müslüman, Hristiyan ve Yahudi daha pek çok dinî ve etnik grup yaşamaktadır. Bu sebeple her dinî gruba mensup insanların sünnet bağlamında gelenek, görenek ve ritüellerinde birtakım değişiklikler olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde sünnet geleneğinin dinî boyutta daha iyi anlaşılabilmesi için İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik dinlerine özgü gelenek, görenek ve ritüeller ayrı başlıklar altında verilmiştir. Bölgede İslam dinine mensup kişilerin sayıca daha fazla olması nedeniyle sırasıyla İslamiyet'te sünnet, Hristiyanlıkta sünnet ve Yahudilikte sünnet ele alınmıştır.

5.2. Mersin'de Sünnet Geleneği

5.2.1. İslamiyet Bağlamında Sünnet

Tezin genel çevresini İslamiyet bağlamında sünnet oluşturmaktadır. Bu bağlamda ilgili bölümde sünnet çağı ve zamanından başlayarak sünnet öncesi hazırlıklara, sünnet törenlerine ve sünnet sonrası yaraları sağaltma yöntemleri değerlendirilmiştir.

5.2.1.1. Sünnet Çağı ve Sünnet Zamanı

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet törenleri, genellikle çocuklar ilköğretim çağına gelmeden yapılmaktadır. Mersin yöresinde kaynak kişilerden sorularımıza aldığımız yanıtlar doğrultusunda sünnetin genellikle sonbahar ve ilkbahar mevsimlerinde yapıldığı tespit edilmiştir.

Mersin ili ve ilçelerinde yapılan gözlem ve görüşmelerin büyük bir çoğunluğunda çocukların sünnet edilme çağı hakkında iki farklı görüş üzerinde fikirler toplanmaktadır: İlk görüşe sahip aileler genellikle çocukların 2-5 yaş arasında sünnet ettirdiklerini, bunun sebebi olarak da çocuklarının sünnet anına dair bir şey hatırlamamasını istediklerini bildirmektedirler. İkinci görüşe sahip aileler ise 7-12 yaş arasında sünnet ettirdiklerini, bunun sebebinin ise çocukluktan erkeklığe geçiş için en önemli bir basamak olarak görüldüğü için çocukların bu anı hayatları boyunca hatırlamalarını istemektedirler.

Sünnet çağına alt sınırı 7 gün kabul edilirken üst sınır olarak da çocuğun ergenliğe girdiği 14-15 yaşlar kabul edilmektedir. Yapılan mülakatlar sonucunda da sünnet yaşı 7 gün-15 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Bazı sebeplerden dolayı sünnet yaşının da ileri yaş aralıklarına sıçradığı bilinmektedir. Genellikle sağlıksal bir sebep dışında üst sınır olarak ergenlik yaşını geçiren bir kişi toplum tarafından dışlanmakta ve arkadaşlar arasında alay konusu hâline gelmektedir.

Sünnet sürecini ileri yaşlarda gerçekleştirmeyi tercih eden ailelerde, genellikle bu ritüel çocuklar için muhteşem bir anı hâlinde hafızalarında kalmalarını amaçlamaktadırlar. Sünnetin büyük yaşlarda olması bu özel anıların hatırlanmasını kolaylaştırmakla birlikte eğlenceli bir kutlama deneyimi yaşamalarını da sağlamaktadır (Büyükcüoğlu, 2015, s. 105-106).

Mersin yöre halkından sünnet çağı ve zamanına dair yapılan araştırmada edinilen bilgiler şu şekildedir:

Sünnet genellikle 0-2 yaş aralığında yapılmaktadır. Bu yaş aralığında yaptırmayan kişilerde genellikle 7 yaş ve ergenlik arasındaki yaş dilimini tercih etmektedir. 3-6 yaş arasında genellikle sünnet yaptırmak pek uygun değildir (KK.3).

Sünnet belli yaş aralığında yapılmazsa çocuklarda travmalara sebep olabilir. En uygun sünnet çağı 0-2 yaş aralığıdır. Çocuğun sıcaklardan etkilenmemesi için de ilkbahar ya da sonbahar mevsimleri önerilmektedir (KK.2).

Sünnet çağı geçen çocuklar genellikle gruplar arasında dışlanır. Sünnet yaşı geçen çocuklara sünnetsiz, adam olmamış denilmektedir (KK.15, KK. 92).

Sünnet yaşı hakkında kesin bir sınır yoktur. Bazı aileler maddi imkânsızlıktan dolayı çocuklarını zamanında sünnet ettirememişlerdir. Yörede az olmakla birlikte askere gitmeden sünnet olanlarda vardır (KK.15, KK.19, KK. 89, KK.90, KK.91, KK.92, KK.93, KK.94).

Sünnet yaşı için çocuğun hatırlayacağı yaşlar tercih edilir. Çocuğun kendisini bilmesi ve bu anı hatırlanması beklenir. Kucakta gezdirilebilecek yaşta olması ve kıyafetleri taşıyacak yaşta olmasına özen gösterilir (KK.24, KK.32, KK.45, KK. 87, KK.88, KK.91).

Sünnet yaz tatilinde yapılır. Çocuk okula gitmediği ve ailenin çalışmadığı zamana denk getirilmeye özen gösterilir. Hem tören eğlenceli geçsin hem de çevredeki insanlar törene katılım sağlaması amacıyla (KK.7, KK.10, KK.15, KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Sünnet çağı geciktirilen ailelere yörede “düğününü mü bekliyorsun” denir (KK.7, KK.11, KK.89, KK.91, KK.92, KK.93).

Sünnet çağı sağlık sebebiyle ertelendiyse toplum tarafından ayıplanma ya da dışlanma olmaz (KK.7, KK.10, KK.11, KK.12, KK.13, KK.14, KK.14, KK.15, KK.50, KK.94).

Sünnet genellikle yaz mevsiminde yapılır. Aileler çocukların yarısı bir an önce iyileşsin diye 4 günden sonra denize götürmeye başlar (KK. 7, KK.9, KK.11, KK.80, KK.82, KK.91, KK.92).

Sünnet genellikle bahar aylarında yapılır. Çocuğun bakımı kolay olur (KK. 7, KK.10, KK.15, KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Mut ilçesinde sünneti ağustos ayında yaptırılanlar da vardır bunun sebebi de sıcak havada insan vücudunun derisinin daha çabuk kaynamasıdır bu sebeple bu mevsimde yaptırılmaya özen gösterilir (KK. 11, KK.12).

Halk arasında sünnet çağının çocuğun gelişimini etkilediği inancı yaygın olarak görülmektedir:

Sünnet küçük yaşta yapılırsa çocuğun ileriki yaşlarında cinsel hayatını olumsuz etkiler (KK. 7, KK.9, KK.10, KK.12, KK. 89, KK. 92, KK.93, KK.94).

Sünneti geç yaptırılan çocukların penisi büyümmez (KK.9, KK.40, KK.45, KK.93, KK.94).

Sünnet yaşı geciktirilen çocuklar toplumda uyum sağlayamaz. Bu sebeple çocuklar kolay kolay arkadaşlık ilişkisi kuramazlar (KK.7, KK.90, KK.91, KK.92, KK.93, KK.94).

Sünnet geç yaşta yapılırsa gelişim geriliğine sebep olur (KK.7, KK.8, KK.9, KK.45, KK.50).

Sünnet yaşı ilerledikçe çocukların boy uzunluğu artmaktadır (KK. 20, KK.21, KK.90, KK.94).

Sünnetin geç yapılması psikolojik travmalara sebep olur (KK.4, KK.5).

Mersin ili ve ilçelerinde kaynak kişilerden alınan bilgilere göre çocuğun sünnet çağı ve zamanı ergenlik dönemine girmeden önceki yaş aralığı tercih edilmekte olduğu tespit edilmiştir. Yaş anlamında alt sınır 7 günlük bebektir, üst sınır ise ergenlik dönemine girmeden önceki yaş aralığını kapsamaktadır. Çocuğun erken sünnet edilmesinin toplum tarafından hiçbir sakıncası yoktur fakat geç vakitte sünnet ettirilmesi toplum tarafından uygun karşılanmaz ve toplum tarafından dışlanma, ayıplanma vb. tepkilere maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Sünnet yaşı geciktirilen çocuklar akran zorbalığıyla karşı karşıya kalmaktadır. Yörede sünnet zamanı konusunda yaptığımız araştırmalarda sünnet töreni için genellikle bahar ya da yaz ayları tercih edilmektedir. Kış mevsiminde sünnet yapılmamaktadır. Mersin ilinde bahar mevsiminde sünnet yarasının daha çabuk iyileştiğine inanılmaktadır. Yaz mevsiminde sünnet yaptırmayı tercih eden ailelerinde yaz aylarında yaylara göç ettikleri için bu mevsimde sünnet yaptırdığı bilinmektedir. Okul çağındaki olan çocukların, sünnet zamanı tatil dönemine denk getirilmeye çalışılmaktadır. Köylerde yaşayan aileler ise sünnet zamanını genellikle hasat sonuna denk getirmektedirler. Bu bilgiler ışığında, Mersin ili ve ilçelerinde sünnet geleneğinin çocuğun yaşam döngüsü ve doğa şartlarıyla uyumlu bir şekilde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

5.2.1.2. Sünnet Çocukları

Sünnet çocukları gelenek içinde çok önemli bir yere sahiptir. Evde sünnet edilecek yaşta birkaç tane çocuk varsa ailenin uyguladığı pratikler ve uygulamalar farklılık gösterebilir. Sünnet edilecek yaşa gelip ailesi tarafından sünnet ettirilmeyen çocuklara da çevrenin davranış ve tutumları farklılık göstermektedir.

Sünnet çocukları toplum içinde önemli bir konuma sahiptir. Kültürel ve sosyal faktörlere bağlı olarak farklılıklar görmek mümkündür. Sünnet edilecek çocukların sayısı önemli bir rol oynar. Bazı aileler sünnet törenini her çocuğu için ayrı düzenlerken bazı aileler tekrar masraf yapmamak adına birlikte yaparlar. Aileler, sünnet törenlerinde komşuları ve akrabalarına davet eder ve bu olayla toplumsal tanıtımlar güçlenir. Sünnet, bu farklı dinamiklerle zenginleşen ve toplumun dayanışması ve kültürel bağlarını yansıtan önemli bir gelenektir.

5.2.1.2.1. Sünnet Olacak Çocuğun Tek ya da Çift Olması Durumunda Yapılan Uygulamalar

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet çocuğun tek ya da birden fazla olmasıyla ilgili geçmişte olduğu gibi günümüzde de pek fazla fikir ayrılığı yoktur. Aileler sünnete karar verirken evde başka bir sünnet yaşında çocuk varsa onu da göz önünde bulundurarak bir sünnet merasimi planı yapılmaktadır.

Fotoğraf 5.1. Aynı ailedeki sünnet çocukları (Mersin-Erdemli, 2023).

Sünnet genellikle aynı ailedeki tüm erkek çocuklar için aynı törende gerçekleşir. Bu nedenle birden fazla erkek çocuk varsa bunların hepsi aynı törende sünnet edilir. Farklı yaşlarda sünnet ettirilmesi gereken iki çocuk varsa arada bir denge kurulması gerekmektedir. Büyük çocuğu yaşı daha fazla ilerlemeden küçük çocukla birlikte sünnet ettirilir. Hem geçmişte hem de günümüzde bu uygulamanın aynı şekilde devam ettiği tespit edilmiştir.

Yörede karşılaşılan uygulamalar şu şekildedir:

Evde yaş olarak büyük olan erkek çocuk varsa uygun olan ilk önce onun sünnet ettirilmesidir (KK.7, KK.12, KK.15).

Büyük çocuklar genellikle sünnetten korktuklarında ilk önce küçük çocuklar sünnet ettirilir (KK.12, KK.15, KK.18, KK.23).

Genellikle evde sünnet ettirilmemiş kaç tane çocuk varsa aynı gün sünnet ettirilir (KK.7).

Aileler birkaç kez masraf yapmamak için bütün çocuklarını aynı gün sünnet yaptırır (KK.8, KK.9, KK.10, KK.11, KK.12).

Evde birden fazla kişi sünnet ettirilecekse ev halkının kurban kesip, yemek ikramında bulunur (KK.7).

5.2.1.2.2. Akraba veya Komşu Çocuklarının Sünneti

Komşu çocuğu ile birlikte sünnet ettirme geleneği pek yaygın olmayan bir uygulamadır. Bunun temel sebebi, sünnetin aile içinde ve akraba grupları arasında bir birlik ve dayanışma simgesi olarak görülmesidir. Aileler sünnet törenlerini aile bağlarını güçlendiren ve akrabalar arasında bir dayanışma unsuru olarak kabul ettiklerinden genellikle akraba çocuklarını bir araya getirerek toplu sünnet törenleri düzenlemişlerdir. Ayrıca masrafların ortaklaşa ödenmesi, aile içinde ve özellikle baba tarafı akrabalar arasında ekonomik yükün paylaşılmasını sağlamış, bu da toplu sünnet uygulamasının akrabalar arasında daha yaygın olmasına neden olmuştur.

Yörede komşu veya akraba çocukların bir arada sünnet edilmesi ile ilgili tespit edilen bilgiler şu şekildedir:

Komşu çocuklarının birlikte sünnet töreni düzenlediği görülmemiştir. Her aile kendi içerisinde sünnet töreni düzenler. (KK.8, KK.9, KK. 21, KK.47, KK. 49, KK. 62, KK. 64).

Genellikle aynı yaş grubundaki amca ya da dayı çocukları birlikte sünnet ettirilir (KK.8, KK.9, KK. 73, KK. 74, KK. 80, KK.100).

5.2.1.2.3. Fakir, Yetim ve Öksüz Çocukların Sünneti

Fakir, öksüz ve yetim çocukların sünneti yöre halkı tarafından karşılanmaktadır. Bu durum, toplumsal dayanışmanın ve yardımlaşmanın en önemli örneğini temsil etmektedir. Maddi durumu iyi olmayan ailelere genellikle yörenin zenginleri yardım eder ya da çocuğuna kirve olur. Bu şekilde çocuğun sünneti yapılır. Geçmişte, bu tür dayanışma ve yardımlaşma faaliyetlerini yörenin zengin kişileri üstlenmiştir. Maddi durumu iyi olan aileler, ekonomik açıdan zorluk çeken ailelere destek sağlayarak toplumsal itibarlarını güçlendirmişlerdir. Bu süreçte, zenginler aynı zamanda kirvelik gibi önemli bir toplumsal rol üstlenerek sünnet törenlerine yaptıkları katkılarla toplumda saygın bir yer edinmişlerdir. Bu gelenek, toplumun sosyal bağlarını kuvvetlendiren ve dayanışmayı artıran bir uygulama olarak geçmişten günümüze süreklilik göstermiştir. Yörenin zenginleri tarafından üstlenilen bu rol, sadece maddi bir yardım sağlamakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal birlik ve dayanışmanın devamlılığını temin eden önemli bir sosyal sorumluluk olarak kabul görmüştür.

Yörede karşılaşılan uygulamalar şu şekildedir: Yörede öncelikle fakir, öksüz ve yetim olan çocuklar tespit edilir. Yörenin zenginleri ya da yörede yaşayan öğretmen, asker ve imamlar sünnet törenini üstlenir. Bu kişiler aynı zamanda çocuğun kirvesi kabul edilmektedir. Yörede fakir, öksüz ve yetim çocukların sünnetini kimse üstlenmezse sünnetçiler kendi hayırına yapmaktadır (KK.1, KK.11, KK.12, KK.13, KK.14, KK. 60, KK.61, KK.84, KK.87, KK.90, KK.94).

Silifke ve Akdeniz ilçesinde fakir, öksüz ve yetim çocukların sünnetini belediye yaptırır (KK.1, KK.11, KK.12, KK.13, KK.14, KK.45, KK.51).

Yörede fakir, öksüz ve yetim çocukların sünnet masrafları iki şekilde yapılmaktadır: Birincisi yörenin önde gelen zenginleri ya da yöre halkı tarafından sevilip sayılan meslek gruplarındaki insanlar tarafından yaptırılmaktadır. İkincisi ise yörede her sene düzenli olarak belediyeler tarafından toplu sünnet törenleri düzenlenmektedir, bu çocukların sünnetini belediye üstlenmektedir.

5.2.1.3. Sünnet Öncesi Hazırlıklar

Sünnet hazırlıkları “sünnet öncesi hazırlıklar” başlığı altında ele alınmıştır. Sünnet yatağı ve yatağın hazırlanma aşamaları, sünnet çocuğunun sünnete hazırlanması, çocuğun sünnetçiyle tanışması, sünnet elbiseleri ve bu elbiselerin değişim-dönüşümü, sünnet kınasının kim tarafından hazırlanacağı, kimin kınayı yakacağının belirlenmesi; sünnet hamamının nerede, ne zaman yapılacağı ve kimlerin davet edileceği, sünnet arabası ve sünnet yemeklerinin hazırlanışı, kimler tarafından hazırlanacağı ve hangi yemeklerin yapılacağı bu başlık altında tartışılmış ve bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Mersin yöresinde sünnet öncesi hazırlıklarına bazı aileler çok önem verirken bazı aileler pek önem vermediği tespit edilmiştir. Maddi durumu iyi olan ailelerin sünnet eğlencelerine ve törenlerine önem verdikleri göze çarpmaktadır. Yörede bazı aileler sünnet hazırlıklarına günler öncesinden başlamakla birlikte bazı aileler ise sünnet hazırlığına girmediği bilinmektedir.

5.2.1.3.1. Sünnet Yatağı

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet yatağı sünnet çocuğu için çok önemlidir. Çocuğun kendisine ait bir odası varsa ya da kardeşleriyle birlikte bir odası varsa sünnet yatağı o odaya hazırlanmaktadır. Kendisine ait odası olmayan çocuklar için de genellikle oturma odasında çekyatlar yatak olarak hazırlanmaktadır. Sünnet yatakları için bazı aileler özen göstermekte ve özel yatak odası takımları yaptırılmaktadır. Sünnet yatağın hazırlanmadan önce sünnet yatağının hazırlanacağı oda temizlenir ve süslenmeye başlanır. Aileler genellikle beyaz, mavi ve mavinin tonları seçilmeye özen gösterilir. Ailelere göre mavi rengi erkekliği temsil ederken beyaz renkte masumiyeti ve saflığı simgelediği düşünüldüğü için bu renkler tercih edilmektedir. Sünnet yatakları hazırlanış ve süsleniş itibarıyla erkekliğin ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. Sünnet annesi içinde çocuk artık erkekliğe adım atacağı için yatağın süslü olması, yatağın rahat olması vb. özelliklere dikkat edilmektedir. Sünnet yatağı hazırlama geleneği, geçmişten günümüze kadar süreklilik gösteren bir gelenek olarak devam etmektedir, bu da sünnet yatağının hazırlanışının kültürel ve toplumsal anlamda derin köklere sahip olduğunu göstermektedir.

Yörede sünnet yatağı için hazırlıklar şu şekilde yapılmaktadır:

Geçmişte, sünnet yatağının hazırlanma süreci, detaylı bir titizlikle günler öncesinden başlatılırdı. Anneler, sünnet çocukları için çeyizlerinden özel dantel örtülerini özenle çıkarır, yıkayıp ütülerdi. Sünnet için ayrılan oda, günler önce detaylı bir şekilde temizlenir, taze ve hoş kokularla ferahlatılırdı. Sünnet odasının dekorasyonu, annenin yakın akrabaları tarafından büyük bir özenle yapılırdı. Oda, rengarenk balonlarla süslenir, çeşitli çiçeklerle ile güzelleştirilirdi. Her detay, sünnet töreninin önemini vurgulamak ve çocuğun erkekliğe adım atma sürecini özel kılmak için titizlikle hazırlanırdı (KK, 70, KK.71, KK.100, KK.101, KK.102).

Fotoğraf 5.2. Sünnet Yatağı (Mersin-Gülnar, 2023).

Çocuğun annesi ve çocuğun kirvesinin eşi, sünnet odasının süslenmesinden sorumlu olan kişilerdir. Danteller, havlular sandıklardan çıkartılarak yatağın etrafı süslenir. Öncelikle odanın temiz olmasına özen gösterilir. Çarşıdan mavi tüller alınarak yatağın çevresi süslenir. Yatağa da genellikle mavi tonlarında ya da beyaz çarşaf ve pike takımları serilmektedir. Bazı aileler bugünü özel kılmak adına çocuğun adının işlendiği

örtüleri tercih etmektedirler. Yazın sünnet yaptıran aileler yatak süslemelerinde cibinlik yapmaya da özen göstermektedirler (KK.11, KK.21, KK.34, KK.38, KK.39, KK.49, KK.77, KK.90, KK.94).

Fotoğraf 5.3. Sünnet Yatağına Örtülen Mavi- Beyaz Yatak Örtüsü (Mersin- Anamur, 2023).

Sünnet yatakları genellikle sünnet merasiminden bir iki gün önce hazırlanmaya başlar. Çocuğun sünnet sonrasında rahat edeceği ve gelen misafirlerin çocuğu kolayca görebileceği bir oda tercih edilmeye özen gösterilir. Yörede süslenen yatakların yanına ya da kenarına büyük mavi nazar boncukları ve maşallah kartları asılır, bunu yaparak çocuğu nazardan korunacağına inanırlar. Bazı aileler nazardan koruma amacıyla çocuğun yatağına üzerlik otu asarlar, yastıklarının altına çörek otu ve kuru karanfil bırakırlar bu da aynı şekilde çocuğu nazar ve kem gözden koruyacağına inanılan pratiklerdendir.

Yörede yapılan araştırmalar sonucu sünnet yatağının nasıl hazırlandığı, hazırlarken nelere dikkat edildiği, kimler tarafından hazırlandığı ve sünnet yatağının süslenmesine dair edinilen bilgiler şu şekildedir:

Sünnet yataklarının hazırlıkları şu şekilde olmaktadır: Çocuğun kendi odası varsa orası sünnetten birkaç gün önce temizlenmektedir. Odayı genellikle anne ve annenin akrabaları hazırlamaktadır. Oğlan tarafından kimseden yatak hazırlıkları için yardım istenmez. Çocuğun kirvesi varsa kirvenin eşi ya da kız çocukları da bu hazırlıklara yardım etmek zorundadır. Evin genç bireyleri odayı ve odanın kapısını süslemek için balonlar, çeşitli süsler ve tüller alırlar. Dönemin değişmesiyle birlikte çeşitli kartlar alanlar da vardır. Sünnet yatağının örtüleri genellikle mavi ya da beyaz renktedir. Sünnet yatağına örtüler dualar eşliğinde serilir. Sünnet yatağını hazırlayan kadınların regl olmamasına özen gösterirler. Sünnet bir geçiş dönemi olduğu için bu yatağı hazırlayan kişilerinde temiz ve namaz kılabilir durumda olması beklenir. Yatak örtüleri yatağa serildikten sonra çevresine 2 büyük yastık ve 1 küçük yastık koyulmaktadır. Büyük yastıkların koyulmasının amacı çocuğun rahat ettirilmesini sağlamak ve olası bir tehlikeye karşı önlem amacını taşımaktadır. Küçük yastıklarda genellikle takı takılma amacıyla hazırlanmaktadır, bu yastığa genellikle dantel dikilmektedir. Bazı anneler de sünnet yatağının etrafını çeyizinden çıkarttığı yazma, dantel vb. süslerler (KK.46, KK.47, KK.94).

Bazı ailelerin maddi durumu olmadığı için çocuğa yatak süslemezler bunun yerine çocuklarına kıyafet giydirmeyi tercih etmektedirler (KK. 44, KK.45, KK.89, KK.94).

Büyük bir sünnet töreni yapmayacak aile sünnet yatağı süslemez (KK.7, KK.8, KK.50).

Sünnet yatağı bazen iki farklı yere yapılmaktadır: Bunlardan ilki çocuğun sünnet edileceği ve gelen misafirlerin onu kolayca göreceği yer tercih edilir. İkinci ise çocukların istirahat edeceği yerdir burada genellikle çocuğun odası tercih edilir (KK. 21, KK.22, KK.44, KK.45).

Sünnet yatağının kenarına sünnet çocuğu için küçük bir masa hazırlanır. Bu masada çocuğun en sevdiği yemekler ve tatlılar bulunurken hem de gelen misafirler için kolonya, şeker, ailenin hazırlamış olduğu hediyelik eşyalar yer alır (KK.21, KK.22, KK.23).

Sünnet yatağının kenarına para kutusu koyulur. Çocuğu ziyarete gelen kişiler altın takmayacaksa ve büyük bir para takmayacaklarsa kutuya maddi durumlarına göre para atarlar (KK.45, KK.47, KK.50).

Sünnet olacak çocuğa tek kişilik bir yatak hazırlanır. Sandıktan kanaviçeler çıkartılır ve yatak süslenir. Kırılentlere özel örtüler serilerek yatak süslemeye özen gösterilir. Takı yastığı Tarsus ve Çamlıyayla ilçelerinde yaygındır (KK.44, KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Sünnet yatağının hazırlanması, sünnet merasimi öncesinde ailelerin büyük bir özenle gerçekleştirdiği bir gelenektir. Bu hazırlıklar, çocuğun kendisine ait bir odası varsa odada gerçekleştirilir ve genellikle anneler ve annenin akrabaları tarafından yapılmaktadır. Odanın temizlenmesi ve süslenmesiyle başlayan süreç, mavi ve beyaz renklerin tercih edilmesiyle devam etmiştir. Bu renkler, erkekliği temsil ederken aynı zamanda masumiyeti ve saflığı simgelemektedir. Sünnet yatağı, çocuğun erkekliğe adım atacağı önemli bir geçiş dönemini simgeler ve bu nedenle süslemesi ve hazırlanması büyük bir önem taşımaktadır. Aileler, çocuğun sünnet sonrasında rahat edeceği bir ortam oluşturmayı ve gelen misafirlerin çocuğu kolayca görebileceği bir yer tercih etmeyi amaçlamışlardır. Süslenen yatakların yanına nazardan koruma amaçlı boncuklar veya bitkilerin asılması, kültürel inançların bir yansımasıdır.

Fotoğraf 5.4. Yeni moda sünnet yatak örtüleri (Mersin- Erdemli, 2023).

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet yatağı süsleme geleneği zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Geçmişte sadece yatak süslenirken günümüzde bu durum değişiklik göstermiştir. Zaman içinde yörenin göçler alması, teknolojinin gelişmesiyle birlikte yeni yeni yatak süsleme âdetleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan en göze çarpanı ise yatak örtülerinde artık dantel işlemlerinin yerini daha çok sünnet anına özel çocuğun isminin işlendiği pikeler ve yatak örtüleri almıştır.

Yörede bazı aileler süsleme işini organizasyonlara bırakmış durumdadır bu sebeple yöre halkının bir kısmı evde kendileri yatak süslemeleri yaparken bir kısmı da organizasyonla anlaşarak sünnet mekânını süsletirler. Mersin'in merkez ve merkez ilçelerinde sünnet yatağı hazırlama geleneği ile pek fazla karşılaşmamıştır.

5.2.1.3.2. Sünnet Elbisesi

Yörede sünnet töreni hazırlığın en önemli parçası sünnet elbisesidir. Sünnet günü çocuk için çok önemli olduğundan bu özel günde çocuğun sünnet kıyafeti özenle hazırlanır. Sünnet çocuğunun kıyafeti yörede genellikle birkaç hafta önce alınmaktadır. Yörede sünnet elbisesini kirve tarafından alınmaktadır. Kirveler almazsa çocuğun anne- babası ya da amcaları da alabilir. Yörede il ve ilçelerde aynı elbiseler tercih edilmektedir. Değişen moda anlayışıyla birlikte sünnet kıyafetlerinde geçmişten günümüze değişiklikler tespit edilmiştir.

Sünnet kıyafeti tercihinde renk özgürlüğü bulunsa da özellikle günümüzde insanların beğenisini kazanan ve sıklıkla tercih edilen bir seçenek “prens kıyafeti” olarak sunulan takımlardır. Bu şık takımlar; pelerini, şapkası, maşallah yazılı kuşağı ve bastonu içerir. Bu kıyafetler, çocukları prens gibi hissettirir ve kendilerinin özel hissetmelerini sağlar. Sünnet kıyafeti seçiminin en önemli faktör olduğu unutulmamalı, çocuğun bu özel gününde kendini rahat hissetmesi ve kıyafeti beğenmesi gerekir. Günümüzde, sünnet kıyafetleri konusunda daha fazla çeşitlilik vardır. Yörede genel olarak karşımıza pelerinli takımlar ve şehzade takımları çıkmaktadır.

Sünnet hazırlıkları, sünnet elbisesi ve çocuğun giyim kuşamına dair yöre halkından edindiğimiz bilgiler şu şekildedir:

Sünnet çocuğunun kıyafeti birkaç hafta önceden kirvesi tarafından alınır ve hediye edilir. Sünnet kıyafetlerinde herhangi bir renk seçimi yoktur. Çocuğun en sevdiği elbise alınmaya özen gösterilir. Sünnet kıyafetlerinde şapka ve asa çok önemlidir. Sünnet çocuğu giydirilirken bir tane görevli çağrılır, bu görevli işi bilen kişidir. Çocuğu masanın üzerine koyarlar, çalgılarla, manilerle, oyunlarla çocuğu giydirirler. Çocuk giydirildikten sonra kirvesinin elini öpmeye gider ve kirve tarafından çocuğa altın saat takılır. Çocuk sünnet kıyafetlerini giyerek sünnet başlamadan önce kıyafetiyle köyü dolaşır ve köylüyü sünnetine davet eder (KK.7, KK.8, KK. 9, KK.14, KK.15, KK.27, KK.44, KK.47, KK.49, KK.55, KK.59, KK.60).

Evde abisinden ya da akrabasından kalma sünnet kıyafeti varsa yeni bir kıyafet alınmaz (KK.45, KK.48, KK.49, KK.50).

Yaz mevsiminde sünnet ettirilen çocuklara elbise giydirilmez genellikle tulum giydirilir (KK.33, KK.34).

Sünnet çocuklarını kıyafetlerinde çok fazla çeşitlilik vardır: Şehzade kıyafetleri, prens kıyafetleri, Çizgi film karakterleri vb. (KK.11, KK.12, KK.13, KK. 14, KK.18, KK.19, KK.20, KK.60, KK.74, KK.94, KK.100).

Fotoğraf 5.5. Sarıkeçeli Yörük Sünnet Kıyafeti (Mersin, 2022).

Mersin ili ve ilçelerinde Yörük toplulukları da yaşamaktadır. Yörük topluluklarının sünnet kıyafeti, onların geleneksel yaşam tarzlarını ve kültürel değerlerini yansıtmaktadır. Bu kıyafetler, keçeden yapılmıştır ve Yörüklerin geleneksel tekstil malzemelerini kullandıklarını göstermektedir. Sünnet kıyafeti, estetik açıdan zengin detaylarla süslenmiştir; peçiş taşı, düğme ve boncuklarla işlenmiştir. Çocuğa sünnet günü nazar değmesin diye de kıyafete muska dikilmiştir. Kıyafetin üzerine sünnet günü çocuğun nazardan korunması amacıyla muska dikilmesi, bu gelenekteki ritüel unsurlarının bir örneğidir. Muska, çocuk üzerinde nazar ve kötü ruhlardan korunma amacı güden geleneksel bir inançtır. Bu ritüel, çocuğun sünnet sürecinin hem fiziksel hem de manevi açıdan korunmasını sağlamak için yapılmaktadır. Kıyafet, elbise şeklinde olup sünnet öncesi ve sonrasında giydirilerek bu özel ritüelin her aşamasında çocuğun korunmasını sağlamaktadır. Yörük kültüründe sünnet kıyafetinin bu şekilde hazırlanması, toplumun kültürel mirasını yaşatmanın yanı sıra, sünnet töreninin manevi değerlerini de öne çıkarmaktadır.

Fotoğraf 5.6. Sünnet Öncesi Pelerin Kıyafeti (Mersin- Erdemli, 2023).

Yörede sünnet işlemi yapılmadan önce dualar eşliğinde çocuğa sünnet kıyafeti giydirilir. Sünnet çocuğu bu kıyafetleriyle gelen misafirleri karşılar ve akranlarıyla oyun oynar. Sünnet işlemine başlanılmadan önce yine dualar eşliğinde bu kıyafetler çıkartılır ve sünnet çocuğunun belden altına temiz bir örtü serilir.

Fotoğraf 5.7. Sünnet Sonrası Sünnet Örtüsü Bağlama (Mersin- Erdemli, 2023).

Sünnet işlemi tamamlandıktan sonra, çocuğun sünnet yerindeki acıyı hafifletmek ve bölgenin hijyenini sağlamak amacıyla belden aşağısına temiz bir örtü sarılır. Bu uygulama, yaranın iyileşme sürecinde çocuğun daha rahat etmesini ve bölgenin enfeksiyon riskinden korunmasını amaçlar. Bazı aileler ise bu dönemde çocuğa örtü yerine etek giydirir. Bu gelenek, çocuğun hareketlerini kısıtlamadan, sünnet yarasının hava almasını ve daha hızlı iyileşmesini sağlamak için tercih edilmektedir (KK. 90, KK. 91, KK.92, KK.93, KK.94, KK.100, KK.101).

Fotoğraf 5.8. Padişah Sunnet Kiyafeti (Mersin- Gülnar, 2023).

Sünnet çocuğunun kıyafetleri, ailelerin maddi durumuna ve kültürel tercihlerine göre farklılıklar göstermektedir. Geleneksel kıyafetler genellikle sade ve işlevsel olurken son yıllarda bu alanda büyük bir çeşitlilik yaşanmıştır. Bu çeşitliliğin artması, ailelerin sünnet törenlerine verdikleri önemi ve bu özel gün için yapılan hazırlıkları da değiştirmiştir. Özellikle şehirleşme ve modernleşme süreçleri, geleneksel sünnet kıyafetlerinin yerini yeni ve daha gösterişli modellerin almasına sebep olmuştur. Artık sünnet çocukları için özel olarak tasarlanan padişah kıyafetleri, son yıllarda oldukça popüler hâle gelmiştir. Bu kıyafetler, Osmanlı padişahlarının ihtişamını yansıtan ayrıntılarla süslenmiş; görkemli ve dikkat çekicidir.

Fotoğraf 5.9. Şehzade sünnet kıyafeti (Mersin, Aydıncık- 2023).

Şehzade kıyafetleri, sünnet törenlerinde en çok tercih edilen kıyafetlerden biridir. Şehzade kıyafetleri, genellikle ince işlemelerle süslenmiş, zengin kumaşlardan dikilmiş pelerinler ve başlıklardan oluşmaktadır. Kıyafetin rengi genellikle beyaz veya krem tonlarında olurken altın veya

gümüş işlemelerle zenginleştirilmiştir. Bazı aileler, bu kıyafetin tamamlayıcısı olarak çocuğa şatafatlı bir başlık, kuşak ve işlemeli ayakkabılar da giydirmektedir. Şehzade kıyafetlerinin tercih edilmesinin önemli sebebi, bu kıyafetlerin sembolik anlamıdır. Osmanlı döneminde şehzadeler, devletin devamlılığını ve gücünü simgelerdi. Bu nedenle, bir çocuğun şehzade kıyafeti giymesi, aile için sadece estetik bir seçim değil aynı zamanda geçmişle kurulan bir bağ ve güç, asalet gibi kavramların sembolik bir ifadesidir. Şehzade kıyafetleri, aileler için çocuğun gelecekteki başarısını ve gücünü simgeleyen bir temsiliyet taşımaktadır. Son yıllarda sünnet törenlerinde şehzade kıyafetlerinin popüleritesinin artmasının bir diğer nedeni ise bu kıyafetlerin görseelliği ve törensel anlamı nedeniyle sosyal medyada geniş yer bulmasıdır. Fotoğrafların ve videoların paylaşıldığı bu platformlarda çocukların şehzade kıyafetleri içindeki görüntüleri, bu kıyafetlerin daha da yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır. Bu durum, ailelerin hem geçmişle olan bağlarını güçlendirmelerine hem de modern dünyada kendilerini ifade etmelerine olanak tanımıştır.

Fotoğraf 5.10. Sünnet Tulumu (Mersin- Silifke, 2023).

Mersin ili ve ilçelerinde yaz aylarında çocuklarını sünnet ettirecek aileler genellikle sünnet kıyafeti olarak sünnet tulumunu tercih etmektedirler bunun sebebi de yaz aylarının çok sıcak geçmesi ve diğer alternatif sünnet kıyafetlerinin uzun kollu olmasıdır. Sünnet tulumu, kısa kollu veya kolsuz olarak tasarlanmış, hafif ve nefes alabilen kumaşlardan üretilmiştir. Bu kıyafet, sıcak havalarda çocuğun vücut ısınısını dengelemesine yardımcı olurken aynı zamanda sünnet yarasının hava almasını ve iyileşme sürecinin daha rahat geçmesini sağlamaktadır.

Fotoğraf 5.11. Pelerinli Sünnet Kıyafetleri (Mersin- Silifke, 2022).

Sünnet kıyafetleri, geleneksel dokunuşlarla birlikte çağdaş etkileri bir araya getirerek özel bir sembole sahiptir. Günümüzdeki, sünnet elbiseleri şunu temsil etmektedir: Sünnet edilen çocuğun masumiyeti ve özel gününü. Bu kıyafetlerin genel özellikler maşallah yazılı pelerin, taşlarla süslü şapka ve genellikle beyaz tonlardaki kıyafetlerdir. Beyazın renk; saflığı ve temizliği sağlanması, aynı zamanda diğer renklerle kolayca uyum sağlayabilmesinden dolayı seçilmiştir. Sünnet kıyafetleri çağdaş ve geleneğin birlikte harmanlandığı kültürel bir yansıma sağlamaktadır.

5.2.1.3.3. Sünnet Kınası

Sünnet törenlerinden birkaç gün önce ya da sünnetten sonra yapılan sünnet eğlencelerinde “sünnet kınası” yakma âdeti bu törenlerin vazgeçilmez birer parçası olmuştur. Mersin il merkezinde bu uygulamayla karşılaşılmasa da genellikle Mersin’in ilçelerinde karşılaşılan bir uygulamadır.

Yörede erkek çocuğuna hayatı boyunca 3 kez kına yakılır: Sünnet töreninde, askere uğurlanırken ve düğününde (KK.12, KK.17, KK.18, KK.19 KK.21).

Popüler kültürle birlikte son zamanlarda Mersin’de kına âdeti vazgeçilmez bir uygulama olduğu tespit edilmiştir.

Yöre halkının aktardığı bilgiler şu şekildedir: Kına yakma âdetinin kökeni İbrahim Peygamber’in oğlu İsmail’i kurban etmesine dayandırılmaktadır. İsmail tam kurban edilecekken Allah tarafından kınalı bir koç indirmiştir. O günden sonra kurban kesimi âdeti ortaya çıkmıştır. Kurbanın kınalanması, süslenmesi de bir gelenek hâline gelmiştir. Bu bilgiler ışığında el içlerine, parmaklara, boyunlara, ayaklara ve topuklara yakılan kına kişiye kutsallık ve o kişiyi adanmışlık atfedilmiştir. Bu sebeple erkek çocuğunun kendisini Allah adadığını göstermek amacıyla hem sünnet ritüeli yerine getirilir hem de sünnet çocuğuna kına yakılmaktadır (KK. 12, KK. 18, KK.21).

Fotoğraf 5.12. Sünnet Çocuğunun Serçe Parmağına Kına Yakma Âdeti (Mersin- Anamur, 2023).

Yörede sünnet kınası şu şekilde yakılmaktadır: Çocuğun kirvesinin eşi birkaç gün önceden sünnet evine kınayı getirir. Eğer çocuğa sünnet eğlencesi yapılacaksa sünnet eğlencesinden sonra kirvenin eşi kınayı çay ve su ile yoğurur. Çay kullanmadaki amaç kınanın renginin çocuğun eline daha iyi vermesidir. Kına tepsisine kına koyulur ve üzerine mum dikilerek çocuğun serçe parmağına ya da sağ eline yakılır. Sol eline yakılması uygun karşılanmaz. Ailesi ve kirvesiyle karşılıklı oynayarak sünnet töreni biter. Kına burada çocukluktan erkekliğe geçişi temsil etmektedir (KK.12, KK.17, KK.19, KK.44, KK.45, KK.46).

Yörede eskiden sünnet kınası yalnızca askere giden kişilere yakılırken günümüzde ise sünnet çocuklarına yakılmaktadır (KK.7, KK.9, KK.62, KK.63, KK.64).

Sünnet kınasından birkaç gün önce kirve ile çocuk alışverişe çıkar. Bu alışverişte kına da alınır (KK.17, KK.20, KK.21, KK.39, KK.45, KK.47).

Yörede sünnet kınası sünnet operasyonundan birkaç gün önce yapılır (KK.7).

Bazı aileler sünnet kınasını sünnet eğlencesi anında yakar (KK.8, KK.9).Yörede sünnet düğünleri davul zurna eşliğinde yapılır. Çocuğa kına kirvesinin eşi tarafından yakılır ve çocuk tepsinin içine oturtularak mahalle mahalle gezdirilir (KK.7, KK.8, KK.9, KK.10).

Sünnet töreni üç gün sürer: İlk gün çocuğun evine bayrak asılır, ikinci gün çocuğa kına yakılır, üçüncü günde sünnet operasyonu gerçekleşir (KK.9, KK.44, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Kına tepside getirilir ve çocuğun etrafında kınayla birlikte dönülür. Beraber oyunlar oynanır en sonunda da kına yakılır (KK.46, KK.47).

Sünnet kınasını genellikle evliliği mutlu olan kişiler tarafından yakılması uygun karşılanır (KK.46, KK.47, KK. 93, KK.94).

Kına yakıldıktan sonra gelen misafirlere kına ve kuruyemiş dağıtılır. Durumu iyi olan aileler ise hediyelik eşyalar dağıtır (KK.46, KK.47).

Fotoğraf 5.13. Sünnet Çocuğunun Avuç İçine Kına Yakılması (Mersin- Gülnar, 2023).

Sünnet çocuğuna kına yakma geleneği çok yaygın bir gelenek olmamakla birlikte bazı aileler tercih etmektedir. Sünnet kinası, sünnetten birkaç gün önce yapılmaktadır. Sünnet kinası eğlencesinde çocuğun kız kardeşleri, yakın akrabaları ve kız arkadaşları sünnet çocuğunun etrafında türküler eşliğinde dönerler. Bu dönme işlemi bittikten sonra kına yakması için çocuğun kirvesinin eşi meydana çağrılır. Kirvenin eşi çocuğun serçe parmağına ya da sağ avucuna kına yakmaktadır. Sol ele kına yakmak yöre halkı tarafından hoş karşılanan bir gelenek değildir (KK.12, KK.17, KK.18, KK.19 KK.21, KK.100, KK.101).

Fotoğraf 5.14. Sünnet Kinası Süslemesi (Mersin, 2023).

Bazı aileler sünnet kinasını, organizasyona vermektedir. Organizasyon şirketleri bir konsept belirleyerek eğlence mekânını buna göre ayarlanmaktadır. Bu tarz büyük organizasyonlarda sadece çocuk değil ve ailesi de özenle hazırlanarak gelmektedir. Sünnet çocuğunun annesi gelinlik ya da beyaz bir elbise tercih ederken babası ise damatlık tercih etmektedir. Sünnet çocuğu eğlence mekânına anne ve babasının elinden tutarak ya da organizasyonun ayarladığı bir at eşliğinde gelmektedir. Çocuğun

sünnet kınası yakılana kadar çocuk arkadaşları ile oyunlar oynamaktadır. Kına yakılacağı an sünnet çocuğu kına kızları tarafından bir sandalyeye oturtularak omzuna yeşil bir örtü atılmaktadır. Kınayı yakacak kişi olan kirvenin eşi çağrılır ve kınayı yakar. Kına yakma işlemi bittikten sonra çocuk önce yakın aile bireyleriyle daha sonra da arkadaşlarıyla çeşitli oyunlar oynar. Kına eğlencesinin bitmesine yakında gelen misafirlere sünnet kınası ve hediyelik eşya dağıtılır (KK.19, KK.21, KK. 45, KK. 68, KK. 70, KK. 94).

5.2.1.3.4. Sünnet Hamamı ve Sünnet Spası

Türk kültüründe temizliğin çok büyük bir önemi vardır. Mersin’de hamam kültürü pek yaygın olmamakla birlikte bazı aileler çocuklarına “sünnet hamamı” yapmaktadır. Mersin’de çocuk sünnet edilmeden birkaç gün önce kirvesi ve babasının arkadaşlarıyla hamama götürülür. Hamam da bazı aileler ziyafet verir. Bazı ailelerde çalgılı bir eğlence düzenlenmektedirler. Çok yaygın olmayan sünnet hamamı yerini yeni nesil bir uygulama olan sünnet spasına bırakmıştır. Aileler genellikle çocuklarını sünnet ettirmeden birkaç ay önce sünnet spasına götürmektedirler. Suyun arındırıcılığı ve bebeği rahatlatmasından dolayı aileler birkaç seans çocuklarına aldırırmaktadırlar.

Sünnet hamamı hakkında yöre halkından tespit edilen bilgiler şu şekildedir: Su arındırıcıdır bu sebeple sünnet ettirmeden önce çocuk hamama götürülür. Hamama sünnet çocuğunun babası, erkek akrabaları ve kirvesi gitmektedir. Çocuğu kirvesi yıkar. O keseler ve o giydirir. Sünnet hamamı yerini sünnet spasına bırakmıştır. Gülnar ve Anamur’da sünnet hamamı diye bir gelenek yoktur (KK.7, KK.8, KK.13, KK.14, KK. 21, KK.22, KK.23, KK.98).

Fotoğraf 5.15. Sünnet Spası (Mersin, 2023).

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet hamamı zamanla değişim ve dönüşüme uğrayarak yerini “sünnet spasına” bırakmıştır. Sünnet spasına belirli yaş grubu (3 ay- 2 yaş) çocuklar kabul edilmektedir. Çocuklar sünnet öncesi sünnet spasına götürülerek sünnet ritüeli gerçekleşmeden önce sünnet derisin yumuşaması ve sünnetin bu sebeple kolay geçmesine olanak sağlamaktadır (KK. 21, KK.22, KK.23, KK. 105, KK.106).

Mersin’de geleneksel sünnet hamamı kültürü, yaygın olmamakla birlikte bazı aileler tarafından tercih edilmektedir. Bu uygulamada çocuklar, sünnet öncesinde kirvesi ve babasıyla

birlikte sünnet hamamına götürülmektedir. Gülnar ilçesi ve Anamur ilçesinde ise sünnet hamamı yerini, kirve evinde duş geleneğine bırakmıştır. Zaman içerisinde bu uygulama yerini sünnet spasına bırakmıştır. Bu yeni uygulama sayesinde çocuklar sünnet öncesinde spa merkezlerine götürülmektedir. Suyun arındırıcı özelliğinden ve cilt yumuşatıcı özelliklerinden faydalanarak sünnetin daha kolay geçmesine olanak sağlamaktadır.

5.2.1.3.5. Sünnet Arabası

Mersin’de sünnet töreni öncesinden çocuğu gezdirmek çok eski zamanlardan beri uygulanan bir gelenektir. Sünnet arabası genellikle kirve tarafından sabahın erken saatlerinde süsletilerek sünnet çocuğunun evine getirilir. Sünnet çocuğunun evinin önüne bütün arabalara havlu bağlanarak sünnet başlamadan önce konvoy yapılır.

Arabanın yaygın olmadığı dönemlerde de sünnet çocukları eski Mersin Belediyesinin önünden faytonlara bindirilerek kirvesiyle gezdirilmiştir (KK.8, KK.9).

Mersin ilinde eskiden sünnet çocukları fayton ile gezdirilirdi. Bu gezide Mersin turu yaptırılır ve Mersin’in turistik yerlerinde fotoğraf çekimi yaptırılır (KK.8, KK.9).

Sünnet arabalarını genellikle çiçekçilerde süsletilir. Genellikle mavi ve beyaz renkler tercih edilir (KK.10, KK.11, KK.12, KK.14, KK.15).

Sünnet arabası kirve tarafından süsletilir sonra da çocuğun evine gidilerek davullar zurnalar eşliğinde sünnet çocuğu evden alınır. Diğer arabalara da havlu asılarak hep birlikte konvoy yapılarak gezilir (KK.10, KK.11, KK.12, KK.14, KK.15).

Sünnet arabasının önünü kesen çocuklar için zarflara para ve şeker koyulur (KK. .10, KK.11, KK.12, KK.14, KK.15).

Belediyelerin düzenlediği toplu sünnet şölenlerinde sünnet arabası belediye tarafından ayarlanarak sünnet şöleninin yapılacağı alana belediyeye ait otobüslerle ve kutlama araçları ile götürülürler (KK.44, KK.45, KK.46).

Fotoğraf 5.16. Sünnet Arabası Süslenmesi (Mersin, 2023).

Sünnet arabası sünnet günü çocuğun kirvesi tarafından çiçekçiye götürülerek süslenir. Genellikle mavi ve beyaz renklerle süslenen arabalar sünnetle ilgili çeşitli kalıp sözler; “kestirdik mutluyuz”, “ucundan azıcık”, “yaktın beni baba”, “üzülmeyin kızlar hepsini kestirmedim” ve sünnet çocuğunun adı yazılır. Arabanın içine çocuklara dağıtmak için

zarf ve şeker koyulur. Arabanın önünü kesen çocuklara verilir (KK. 20, KK.21, KK.40, KK.41, KK.48, KK.50, KK.61, KK.62).

Mersin’de sünnet törenlerinde sünnet çocuğunu gezdirme geleneği uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Geçmişte arabalar yerine faytonlar tercih edilmiştir. Faytonlarla gerçekleştirilen bu gezilerde, çocuğa Mersin’in turistik bölgeleri gezdirilmiştir. Günümüzde ise sünnet törenlerinde sünnet çocuğu arabalarla konvoy eşliğinde gezdirilmektedir. Sünnet arabası, kirve tarafından sabahın erken saatlerinde süsletilerek sünnet çocuğunun evine getirilir ve genellikle çiçekçiler tarafından süslenmektedir. Belediyelerin toplu sünnet şölenlerinde de sünnet arabaları belediyeler tarafından özel olarak hazırlanmaktadır. Sünnet çocukları, sünnet şöleninin yapılacağı alana belediye tarafından götürülmektedir. Bu, geleneksel sünnet pratiklerinin modern organizasyonlarla buluştuğu bir örnektir. Sünnet arabasının süslenmesi ve çocuğun evine getirilmesi, sünnetin toplumda coşkuyla karşılanan bir olay olarak kutlanmasını sağlar. Bu geleneksel ritüeller, zaman içinde değişikliklere uğrasa da hâlâ Mersin’in kültürel dokusunun önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

5.2.1.3.6. Sünnet Yemekleri

Sünnet yemekleri, Türk mutfak kültüründe önemli bir yere sahiptir. Önceden sadece eve gelen misafirlere yemek ikramında bulunurken artık yemekli sünnet şölenleri yapılmaya başlanmıştır (Güler, 2010, s. 29).

Sünnet şölenlerinde yemekler bol miktarda yapıldığından “imece” denilen yardımlaşma usulüyle yapılır. İlk olarak yapılacak yemeklere karar verilir ve ona göre gerekli malzemeler temin edilir, komşular bir araya gelerek yemekler yapılır ve şölen anında birlikte yenilir (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Yörede en çok tercih edilen yemekler: Lahmacun, kavurma, pilav, yüksük çorbası, dövme pilavı, baklava, kek, poğaça vb.

Yörede yapılan yemekler şu şekildedir:

Lahmacun: Yörede artık uğraş gerektirmeyen yemekler tercih edilmeye özen gösterilmiştir. Sünnet sabahı kadınlar evde lahmacun içini hazırlarlar. Pişirim için de fırınlara gönderilir. Bazı ailelerde pişirimi kendileri yapmaktadır. Fırında pişirilen lahmacunlar büyük olurken evde yapılan lahmacunların küçük olmasına özen gösterilir. Bu lahmacun türüne yörede “findık lahmacun” denilmektedir (KK. 45, KK.46, KK.47).

Kavurma: Yörede büyük sünnet şölenlerinde genellikle kurban kesildiği için kurban etinden kavurma yapılmaktadır. Kadınlar köyde bir araya gelerek imece usulü kavurmayı pişirirler. Ailenin maddi durumu iyiye ikram edeceği yemeklerde et olması beklenir (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Pilav: Yörede genellikle kavurmanın yanında ikram edilir. Yörenin kadınlarından en güzel pilav yapan kişi bu pilavı yapmakla sorumlu olan kişidir. Genellikle sünnet yemeklerinde pirinç pilavı ikram edilir (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Yüksük Çorbası: Sünnet törenlerinin başında yüksük çorbası gelmektedir. Her ne kadar bu çorba düğünlerle özdeşleşse de Mersin ili ve ilçelerinde sünnet, askerlik ve cenaze törenlerinde de ikram edilir (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Dövme Pilavı : Mersin ili ve ilçelerinde sünnet yemeği denilince diğer akla gelen yemeği dövme pilavıdır. Düğün, asker uğurlaması, cenaze, sünnet gibi birçok törende bu yemeği görmemiz mümkündür (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet törenlerinde genellikle tatlı olarak baklava ikram edilir. Aileler tatlıyı dışarıdan tatlıcıdan alırlar. Sünnet çocuğunu görmeye gelen aileler genellikle yanlarında kek ve poğaça hazırlayarak ev sahibine getirmektedirler (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Fotoğraf 5.17. Toplu Sünnet Yemeği (Mersin-Silifke, 2023).

Yörede sünnet yemekleri hakkında tespit edilen bilgiler şunlardır:

Sünnet düğünü yemekli yapılacağı zaman aileye yardım edecek kişi genellikle kadın olur. Maddi durumu kötü durumda olan kadınlar davet edilir. Bu kadınlara yemekçi denir. Bu kadın sünnet düğünü için davet edilecek kişilerin evlerini gezerek mendil ve yağlık dağıtırlar (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50, KK.94, KK. 101, KK. 104, KK.109).

Sünnet düğününde önce sıkma yapılır. Sıkma Mersin ili ve ilçelerinin yöresel bir lezzetidir. Sıkma'yı genellikle kasabanın "ekmekçi" diye adlandırdığı kadınlar yapar. Sıkma'yı yiyen misafirlerde gönlünden kopan hediyeleri (para, havlu, yazma vb.) ekmekçi kadına verirler. Sünnet düğünü bittikten sonra da sünnet sahibi de kadınlara bir miktar ve sabun verirler (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50, KK. 109). Mersin merkezde sünnet öncesi kahve ve tatlı verilir, tatlı yiyip tatlı konuşma amacıyla. Sünnet işlemi bitince de yemek verilir. Yörede özel yemekler yoktur o gün evde ne piştiyse o ikram edilir (KK.47, KK.48, KK.49, KK.50, KK.100, KK.101, KK.102, KK.108, KK.109).

Yörede sünnet yemekleri ailenin maddi durumuna göre verilir (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Hastanede sünnet yaptıran aileler genellikle yemek ikramı yapmamaktadırlar (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Toplu bir yemek verilecekse komşular birbirine yardıma gider (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Sünnet günü ailenin durumuna göre kurban kesilir (koyun, keçi), kan akıtmak hayırlıdır. Kurban kesiminden sonra yemekler pişirilir gelenlerle hep beraber yenilir. Kalan kurban etleri de yörede durumu iyi olmayan ailelere dağılır (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Yemekler plastik tabaklarda verilir, yemek bittikten sonra ortalık kolay toplansın diye (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Pandemiden önce yemek törenleri yaygın yapılırken pandemiden sonra büyük yemek organizasyonlarına yöre halkından katılım sağlanmamaktadır (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Muhafazakâr olmayan ailelerin sünnet törenlerinde alkol tüketir (KK.8, KK.9).

Sünnet yemekleri Mersin ili ve ilçelerinde önemli bir gelenektir. Sünnet törenlerinde imcece usulü hazırlanan yemekler sunulmaktadır. Bu törenlerde tercih edilen yemekler şu şekildedir: Lahmacun, kavurma, pilav, yüksük çorbası, dövme pilavı vb. Bu yemekler gelen misafirlere ikram edilir. Yemekler ailenin maddi durumuna göre değişiklik gösterdiği de tespit edilmiştir. Pandemiden sonra sünnet törenlerinde büyük yemek törenlerinin azaldığı tespit edilmiştir.

5.2.1.3.7. Sünnet Davetiyeleri

Türkçe Sözlük'te "davet" kelimesi; çağrı, çağırma anlamlarında kullanılırken; "davetiye" ise, bir toplantıya ya da bir yere çağırma için hazırlanan davet yazısı olarak geçmektedir. Davete çağrıda bulunan kişilere ise "çağrılık" denilmekte bu çağırma eylemi sırasında verilen hediyelere "okuntu" bunu gerçekleştiren kişilere ise "okuyucu" denilmektedir (2011, s. 599).

Sünnet merasimlerinde en önemli olaylardan biri de sünnete davettir. Sünnete aileler bazen davetiye ile davet edilirken bazı aileler telefon ya da mesajla davet etmektedir.

Mersin yöresinde eskiden sünnet davetiyesi bastırıp dağıtmak önemli bir gelenektir ama artık bu gelenekle pek fazla karşılaşmamaktadır (KK. 44, KK. 48, KK. 93, KK.94, KK.100, KK.101, KK.109).

Sünnet davetiyelerine anne ve baba adı, çocuğu adı, kirvesinin adı ve özlü bir söz yazılır. Bu sözler genellikle matbaacılar tarafından bulunmaktadır. Sünnet davetiyesi modelleri kişinin zevkine göre değişmektedir. Kimi aile nazar boncuklu davetiye tercih ederken kimi aile de çizgi film karakterlerinden seçerek davetiye hazırlatmaktadır.

Geçmişten günümüze sünnete davet çok önemli bir olaydır. Sünnet günü belli olan aileler davetiye bastırmaya giderler. Davetiye basıldıktan sonra aileler yakın çevresine okuntuyla birlikte götürülür ve sünnet şölenine davet edilir. Yörede bazen sünnet davetiyelerini sünnet çocukları kapı kapı dolaşarak kendisi ve kirvesi sünnete davet eder.

Eskiden davetiye geleneği ne kadar yaygın olsa da bu gelenek artık kendini telefonla mesaj atma, aranma ya da oldukları mahallenin camisinden anons etmeye bırakmıştır. Günümüzde de bazı aileler davetiye bastırmaktadır. Bastırılan bu davetiyelere özellikle kirvenin adının yazılması bir gelenek hâline gelmiştir. Davetiyelere sünnetle ilgili özlü sözler yazılmaktadır (KK.7, KK.11, KK.15).

Sünnet daveti genellikle aile büyükleri tarafından yapılırken bazen de sünnet çocukları tarafından yapılmaktadır. Ailelerin bir kısmı davetiye bastırırken bir kısmı da mesaj ya da telefonla davet etmektedir. Davetiyeye genellikle özlü sözler yazılır: "Erkekliğe adım atacağım bu özel günde siz sevgili dost ve akrabalarımızı aramızda görmekten onur duyacağız". "Sünnet sünnet dediler, beni kandırıverdiler, sünnet olmazsan eğer sana kız yok dediler. İşte sünnet oluyorum bütün sevdiklerimi sünnet şölenime bekliyorum". Davet edilen ailelere okuntu götürmek âdettir. Okuntu olarak genellikle kadınlara yazma ya da şalvarlık erkeklere ise atlet, gömlek götürülür. Sünnet töreni

yemekliyse aile bunu davet edeceği kişilere söyler (KK.7, KK.9, KK.11, KK.13, KK.15, KK.18, KK.21, KK.22, KK.23, KK.81, KK.94).

Mersin ili ve ilçelerinde geçmişten günümüze sünnet davetleri, önemli bir gelenek olarak varlığını sürdürmüştür. Geçmişte sünnet törenleri için davetiye bastırma geleneği yaygın olsa da günümüzde pek karşılaşılan bir uygulama değildir. Davetlere genellikle kirvenin adının yazılması ve sünnetin yemekli olup olmadığının belirtilmesi de geleneksel uygulamalardandır. Davete gelen misafirlere okuntu götürme geleneği de önemli bir adettir. Günümüzde aileler daha çok, telefon açma ve mesaj yoluyla iletişime geçmektedirler. Bu gelenekler, sünnetin toplumsal bir olay olarak kutlanmasında ve aileler arası dayanışmanın pekiştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Sünnet davetiyelerinin en önemli unsurlarından biri de davetiye sözleridir. Davetiye sözleri geleneğin en önemli parçalarındadır.

Yörede sünnet davetiyeleri sözleri hakkında tespit edilen bilgiler şu şekildedir:

Biricik oğlumuz Yavuz'un sünnet düğününde sizleri de aramızda görmekten mutluluk duyarız (KK.7).

Erkeklige adım atacağım bu özel günde siz sevgili dost ve akrabalarımızı aramızda görmekten onur duyacağız (KK.7, KK.8, KK.9, KK.11, KK.12, KK.13, KK.60, KK.61, KK.70, KK.71).

Başıma taktım fes aniden oldum prens korkmuyorum doktor amca istediğin kadar kes (KK.33, KK.34).

Oğlumuz diyor ki: Ben Mustafa, bugün sünnet oluyorum. Siz sevdiklerimi aramızda görmek istiyorum (KK.7).

Azıcık ucundan kesecekler. Korkmuyorum (KK.80, KK.82).

5.2.1.3.8. Sünnet Törenleri

Sünnet törenleri, İslam toplulukları arasında insanları bir araya gelmeyi, gelenek ve inançları paylaşmayı teşvik eden önemli bir sosyal etkinliktir. Bu törenlerde, sünnet dinî bir vecibe olmakla birlikte, toplumsal bir dayanışma ve yardımlaşmayı da simgelemektedir. Gezme ve türbe ziyaretleri, bu merasimlerin manevi sıcaklığı vurgularken sünnetçi ile buluşma, çocuğun toplumun bir parçası olarak kabul edildiği anı temsil etmektedir. Eğlence, müzik ve danslar, coşku ve neşenin ifadesidir ve bu özel günde bir araya gelen kişilerin güzel vakit geçirilmesi sağlanır. Mevlit okumaları ise dua ve ibadetle birleşir, bu da sünnetin dinî atmosferini yansıtmaktadır. Toplu sünnet şölenleri, komşular ve akraba topluluklarını bir araya getirir ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmektedir. Sünnet törenlerinin belgelenmesi ise bu anıların gelecek nesillere aktarılmasını sağlar ve bu geleneksel merasimlerin sürekliliğini sağlamaktadır.

5.2.1.3.8.1. Gezme ve Dinî Mekân Ziyaretleri

Sünnet, İslam kültüründe erkek çocuklar için önemli bir ritüeldir. Sünnet öncesinde çocuğun gezdirilmesi ve dinî mekânlara götürülmesi hem çocuğun bu önemli dönemeçte manevi olarak desteklenmesini sağlamak hem de ailenin toplumsal ve dinî değerlerle olan bağını güçlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Bu uygulama, çocuğun dinî kimliğini pekiştirmektedir. Bu gelenek hem çocuğun hem de ailenin hayatında derin bir anlam taşımaktadır. Çocuk, bu özel gününde ailesinin ve toplumun desteğini hissederken manevi değerlerle de tanışır. Dinî mekanlara yapılan ziyaretler,

sünnetin sadece fiziksel bir eylem olmadığını, aynı zamanda dinî bir yolculuğa da girdiğini temsil etmektedir. Bu tür gelenekler, geçmişten günümüze aktarılan değerlerin ve inançların canlı tutulmasını sağlamaktadır.

Sünnet çocuğunun sünnet ettirilmeden önce dinî mekânları ve akrabalarını gezmesi âdettendir. Çocuklar sünnet kıyafetlerini giyerek önceden hazırlanmış sünnet arabasına bindirilerek şehirde konvoy eşliğinde kirve ile beraber gezdirilir. Konvoy bittikten sonra çocuk ve ailesi davetiye dağıtımına çıkarlar.

Yörede dinî mekânların sayısı çok fazla olduğu için sünnetten birkaç gün önce çocuklar sünnet elbisesini giyerek bu mekânlarını ziyaret ederler. Burada aileleri ile birlikte sünnetin kolay geçmesi için dua ederler bazı ailelerde adak adayarak oradan ayrılırlar (KK.44, KK.45).

Fotoğraf 5.18. Ashâb-ı Keyf (Mersin- Tarsus, 2023).

Yörede özellikle sünnetten birkaç gün önce çocuk Ashâb-ı Keyf mağarasına götürülür. Aileler ve çocuklar burada sünnetin kolay geçmesi için dua ederler. Çocuklar dua ettikten sonra dışarıda şeker dağıtırlar. Bazı aileler Ashâb-ı Keyf mağarasından çıktıktan hemen sonra çocuklarının eline kına yakmaktadır. Allah'a çocuğu kurban etmek amacıyla (KK.11, KK.44, KK.45, KK.46, KK.52, KK.83, KK.84, KK.85, KK.86, KK.102, KK.103).

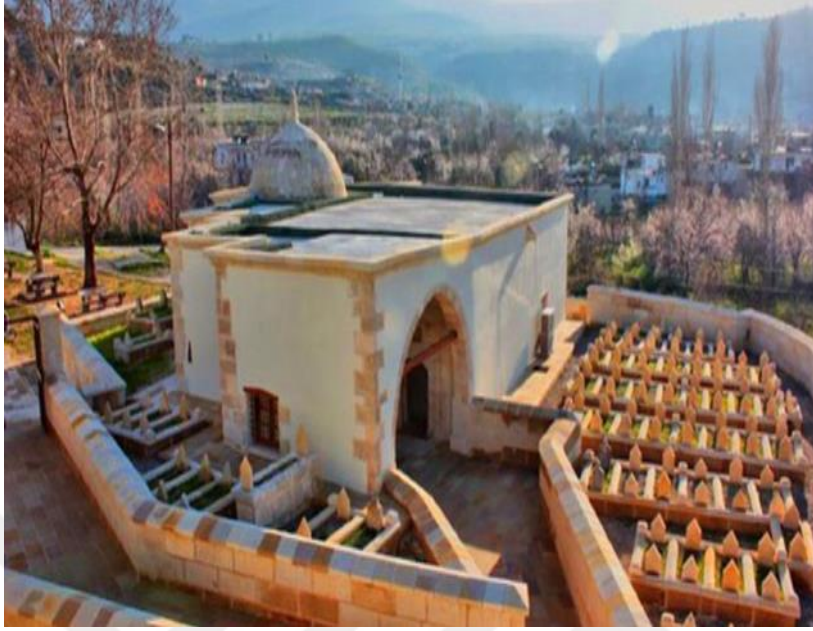
Yörede gezme ve dinî mekân ziyaretleri hakkında tespit edilen bilgiler şu şekildedir: Sabah erken saatlerde kalkarak kahvaltı yapılır. Çocuğa sünnet kıyafeti giydirilerek konvoy arabasının gelmesi beklenir. Araba geldikten sonra çocuk ve diğer misafirler konvoyla katılarak şehir merkezinde tura çıkılır. Tur bittikten sonra arabalar sahile çekilerek davullar zurnalar eşliğinde oynanır (KK.45, KK.46).

Mersin'in Tarsus ilçesinde sünnet öncesinde Ashâb-ı Keyf mağarası ziyaret edilir. Çocuklar burada şeker dağıtırlar. Dua ederek sünnetin kolay geçmesi için temennilerde bulunurlar (KK.45, KK.46).

Tarsus'ta genellikle Ashâb-ı Keyf ve Danyal Peygamberin makâmı ziyaret edilir (KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.49, KK.50).

Gülнар'da Zeyne Türbesi ziyaret edilir ve adaklar adanır (KK.7, KK.11).

Yöre eskiden sünnet çocukları gezdirilir, dinî mekânlara götürülerek “vatana, millete hayırlı bir evlat olması” temenni edilirken artık bu adetle pek fazla karşılaşılmamaktadır(KK.8, KK.9, KK. 38, KK.39, KK.100, KK.101).

Fotoğraf 5.19. Zeyne Türbesi (Mersin- Gülnar, 2023).

Mersin ili Gülnar ilçesinde çocuklar sünnet öncesinde Zeyne türbesine götürülür. Çocuklar burada aileleri ile birlikte dua ederler. Sünnet operasyonu sorunsuz bir şekilde bittiğinde tekrar bu türbeye gidilir ve dua edilir. Çocuklar burada lokum dağıtır (KK.21, KK.22, KK. KK. 70).

Mersin ili ve ilçelerinde dinî mekânların ziyaret edilmesi sünnet törenlerine manevi bir boyut kazandırmıştır. Sünnet çocukları ve aileleri, sünnet öncesinde bu mekânları ziyaret ederek Allah’a sünnet ritüelinin kolay geçmesi için dualar ederler.

5.2.1.3.8.2. Sünnetçiyle Buluşma ve Sünnet Operasyonu

Sünnet operasyonundan önce sünnetçi ile buluşma âdettendir. Yörede sünneti genellikle sünnetçiler ya da doktorlar yapmaktadır. Sünnet yaptırmayı planlayan aileler sünnet operasyonunu gerçekleştirecek kişiyi yörede araştırarak bulurlar. Genellikle daha önce sünnet yaptırmış kişilere sorarak sünnetçi ya da doktoru bulurlar.

Operasyonu evinde gerçekleştirmek isteyen aileler günler öncesinden sünnetçiden sünnet hakkında bilgi alarak günü ve saati belirlerler. Çocuk için hangi operasyon uygunsa o şekilde sünnet yapılır. Yörede bazı aileler sünneti hastanelerde yaptırmaktadırlar. Hastanede Çocuk Cerrahisi bölümünde sünnet operasyonu yapılmaktadır. Çocuk belirli testlerden geçtikten sonra çocuğun sünnet edileceği gün ve saat belirlenerek hastanede yapılmaktadır.

Mersin Konargöçerlerinde çocukların sünneti yedi yaşına kadar yapılmaktadır. Sünneti doktor ve sağlıkçılar yapmamaktadır. Sünneti meslek hâline getiren kişiler tarafından yapılır (Bali, 2015, s. 230).

Mersin yöresinde geçmişte sünnetleri “abdallar ve berberler” yapmışlardır. Abdalların ne zaman o bölgeye geleceği belli olmadığı için her aile sünnete hazırlıklı bir şekilde

bekletilmektedir. Şu anda yörede yaşayan Abdallar olmasına rağmen sünnet konusunda pek fazla tercih edilmemektedir (KK.83, KK.90, KK.100, KK.101).

Fotoğraf 5.20. Sünnet çocuğunun sünnetçiyle buluşması (Mersin- Erdemli, 2023).

Çocukla sünnetçi önceden tanıştırılarak çocuğun korkmasının önüne geçilir. Belli yaş grubunun üzerindeki çocuklara sünnet operasyonu hakkında bilgi vermek gerekir. Psikolojik olarak çocuğu hazırlamak çok önemlidir. Burada iş anne, baba ve sünnetçiye düşer. Çocuğa sünnet öncesinden neden sünnet edildiğini, bu işlemin ne kadar sürede biteceği hakkında kısa bir konuşma yapılması önemlidir (KK.1, KK.2, KK.3, KK.5, KK.7).

Yörede bazı aileler sünnet işlemini çocukların sünnet gününde yaptırmaktadırlar. Tarsus'tan Abdallar gelir ve çocuğu sünnet edip hediyelerini alarak giderler. Bu Abdalların bazıları Roman gruplarından bazıları da Türklerden oluşmaktadır. Tek işleri sünnet yapmak olmayan bu Abdallar berberlik ve davulculukta yapmaktadır. Abdallar toplum tarafından çok sevilen ve saygı duyulan kişilerdir (KK.7, KK.8, KK.9).

Sünnet yapan Abdal gruplarının dedeleri ve babaları da bu işi yapan kişilerdir. Abdallar usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmiş kişiler tarafından yapılmaktadır. Abdallar genellikle Tarsus'un Bekirli Köyünde yaşarlar (KK.8, KK.9, KK.80, KK.91, KK.92, KK.93, KK.94, KK.100, KK.101, KK.102).

Silifke'de yaşayan Abdallar genellikle Say mahallesinde yaşamaktadırlar. Burada yaşayan Abdallar sünneti alaylı olarak icra etmektedirler (KK.52, KK.54).

Çocuğun kıyafetleri değiştikten sonra babası ve kirvesiyle oyunlar oynar. Sünnet işlemine geçilir. Sünnet yapılmadan önce kirvenin önüne "alaçaput" denilen örtü bağlanır. Kirve çocuğu kucağına alır ve bu şekilde kesilir (KK.7, KK.12, KK.14). Sünnet operasyonu yapılırken acısını azaltmak için ağzına bir lokum verilir. Ağzı tatlanan çocuk birazda olsa sakinleşir (KK.7, KK.11, KK.14, KK.15, KK.16, KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.50).

Sünnet anında bazı anneler odada bulunmak istemez yan odaya geçerek ağlarlar. İlk erkek çocuğunu sünnet ettirecek babalarda biraz tedirginlik olduğu için sünnet anında çocuğa bir şey olacağından korkarlar ve orada bulunmaz istemezler. Evdeki başka bir erkek üye sünnete şahitlik eder (KK.7, KK.11, KK.14, KK.15, KK.16, KK.45, KK.46, KK.47, KK.48, KK.50).

Geçmişte yörede sünneti Abdal denilen kişiler gerçekleştirmiştir. Bu kişiler, sünnet işlemi bittikten sonra bir tepsinin üzerine sünnet derisini koyarak tepsiyi misafirlere gönderirler, misafirlerde emeklerinin karşılığı olarak bu tepsiye bir miktar para bırakmaktadır (KK. 8, KK.9).

Günümüzde sünneti doktorlar ve sağlıkçılar yapmaktadır (KK.1, KK.2, KK.3, KK.4, KK.5, KK.60, KK.61, KK.70, KK.74, KK.81, KK.83).

Hastanelerin Çocuk Cerrahisi bölümünde sünnet; sorunlu, kalp hastası, kan hastası, peygamber sünneti, otizmlimi çocuklar, psikolojik sıkıntıları olan çocukları genel anestezi altında uyutarak yapılmaktadır. Üroloji bölümünde ise lokal anestezi ile sorunu olmayan çocuklar sünnet edilir. Hastane ortamında bir sünnet operasyonu 5-15 dakika arasında sürer. Anestezi altında yapılan sünnetler ise 30-35 dakika arasında sürmektedir (KK.5, KK.6).

Günümüzde sünnet annesi çocuğa bir duş aldırır ve rahat kıyafetler giydirir. Sünnetçi geldikten sonra odada çocuğun annesi, babası ve kirvesi bulunur. Kalabalık olmamaya özen gösterilir. Kirvesi önce çocuğa dualar okur, tekbirler getirilerek çocuk sünnet yatağına yatırılır. Uyuşması için önce bir iğne yapılır, uyuşma işlemi tamamlandıktan sonra sünnet operasyonuna başlanır. Sünnet bittikten sonra aileye yapılacaklar ve ilaçların nasıl kullanılacağı anlatılır (KK.7, KK.12, KK.13, KK.14, KK.15, KK.16, KK. 70, KK.71, KK.73, KK.81, KK.92, KK.93).

Kirve sünnetçinin parasını öder, sünnetçiye aileler seccade, havlu vb. hediyeler verilir. Seccade vermedeki amaç her namazında oğlumuza hayır dua etmesi (KK.7, KK.9, KK.45, KK.46, KK.48).

Mersin ili ve ilçelerinde sünnetçi ile buluşma, sünnet çocuğunun sünnet ritüeline önce hazırlanmasında önemli bir adımdır. Bu süreçte, sünnet çocuklarının korkularının önlenmesini ve psikolojik olarak hazırlanması açısından önem arz etmektedir. Günümüzde, sünnet ritüelini sünnetçiler ve doktorlar gerçekleştirmesi yaygın bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, geçmişte geleneksel olarak yörede sünneti Abdalların yaptığı bilinmektedir. Yörede geleneksel sünnetçilik yerini modern tıbbın gerektirdiği profesyonel uygulamalara bırakmıştır. Sünnet ritüelinden önce çocuğa ve aileye bilgi verilmesi, çocuğun sürece uyum sağlamasını kolaylaştırması açısından önemlidir. Günümüzde hastanelerde yapılan sünnet, özellikle sağlık sorunları olan çocuklar için daha güvenli bir seçenek olduğu tespit edilmiştir.

5.2.1.3.8.3. Eğlence

Mersin ili ve ilçelerinde gerçekleştirilen sünnet törenlerinde eğlence, törenin en önemli unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Sünnet işlemi öncesinde düzenlenen bu eğlenceler, sadece bir kutlama değil aynı zamanda toplumsal bir birliktelik ve paylaşım anı olarak da büyük bir anlam taşımaktadır. Yöredeki aile dostları, akrabalar ve komşular bu eğlencelere davet edilerek merasimin coşkusu hep birlikte yaşamaktadır. Eğlenceye katılanlar arasında genellikle erkekler ve kadınlar bir arada bulunmaktadır.

Geçmişte Mersin ve çevresinde düzenlenen sünnet törenleri, yalnızca bir günde gerçekleştirilen törenler olmaktan ziyade günlerce süren kutlamalardan oluşmuştur. Bu törenler, ailenin sosyal statüsüne ve maddi durumuna göre farklılıklar göstermiştir. Sünnet düğünleri, genellikle birkaç gün öncesinden başlayan hazırlıklarla başlar ve törenin ardından devam eden eğlencelerle adeta bir şenlik havasında gerçekleştirilmiştir. Törenlerin günlerce sürmesi, sünnet merasimini sadece bir dinî ritüel olmaktan çıkarıp aynı zamanda toplumsal bir etkinlik hâline getirmiştir. Bu uzun süreli kutlamalar sırasında, konuklar hem aileye destek olur hem de sosyal

ilişkilerini güçlendirme fırsatı bulmuşlardır. Günümüzde ise bu geleneksel uzun süreli eğlenceler, modern yaşam koşulları ve zamanın sınırlı olması gibi nedenlerle daha kısa süreli hâle gelmiştir.

Fotoğraf 5.21. Sünnet eğlencesi (Mersin- Erdemli, 2023).

Yörede eğlence ile ilgili edinilen bilgiler şu şekildedir: Genellikle davulcu ve zurnacı davet edilir. Mahalleli ile birlikte köy meydanında oynanır (KK.7, KK.12, KK.13, KK.14, KK.100, KK.101).

Çalgılı sünnetler yapılır (KK.7, KK.12, KK.13, KK.14, KK.100).

Sünnet işlemi başlamadan önce eğlenceler başlar. Yöredeki yöresel türküler söylenir (KK.7, KK.12, KK.13, KK.14).

Yörenin önde gelen aileleri eğlencelere halk oyunları ekibini çağırır, gösteri yaptırır (KK.7, KK.12, KK.13, KK.14).

Toplu sünnet şölenlerinde çocukları eğlendirme adına palyaço ve uzun adamlar çağırarak çocuklar eğlendirilir (KK.7, KK.11., KK.17, KK.18, KK.19, KK.20).

Fotoğraf 5.22. Yöresel Oyun Ekibi (Mersin- Silifke, 2023).

Toplu sünnet şölenleri yörede belediyeler tarafından yapılmaktadır. Belediyelerde sünnet eğlencesi amacıyla yörenin folklor halk ekibini getirerek yöreye özgü “Ham çökelek, Silifke’nin yoğurdu” vb. oyunlar oynanmaktadır.

Yörede âşık ve mâşuk oyununu bilen kişiler bu oyunu sahneye çıkararak oynarlar (KK.33, KK.34).

Fotoğraf 5.23. Âşık ve Mâşuk (Mersin- Erdemli, 2023).

Âşık ve mâşuk oyunu: Bu oyun iki erkek oyuncu tarafından icra edilmektedir. Göbeklerine biri erkek (âşık) biri kadın (mâşuk) yüzü çizilmiş kostümleri ve kocaman şapkalarıyla iki erkek dansçı birbirine kur yapar. Arkada şarkı çalar. İkili birbirine kavuşunca yöresel dans ederler ve gelen misafirleri eğlendirirler (KK.20, KK.33, KK.34, KK.51, KK.74, KK.75, KK.76, KK.77, KK.78).

Yörede yapılan araştırmalar sonucunda yörede artık sünnet eğlenceleri ile pek fazla karşılaşmamaktadır. Bunun sebebi de bir süre herkesin pandemi boyunca evde kalması ve ülkemizde yaşanan deprem felaketinden sonra bölgenin aldığı iç göçler sebebiyle eğlence yapılmamaya başlanmıştır.

5.2.1.3.8.4. Mevrit

Mevrit, doğma, doğum ve doğum yeri gibi kavramları karşılamak için kullanılırken; sonraları bu kavram özel bir kullanım şekline gelerek Hz. Muhammed'in dünyaya gelişini, doğduğu anı, doğum yerini ve mucizelerini konu edinen bir türün genel adı olmuştur. Mi'râç, Kadir, Berât ve Regaip geceleri gibi önemli zamanlarda, doğum, sünnet, evlenme, hac ve ölüm gibi çeşitli nedenlerden dolayı çeşitli mevritler okutulmaktadır (Alyılmaz, 1999, s. 196 ; Timurtaş, 1980, s.11). Mersin ili ve ilçelerinde sünnet mevrit geleneği yaygın olan bir uygulamadır.

Mersin ve çevresindeki sünnet merasimlerinde önemli bir gelenek olan sünnet mevlidi, kadınlar arasında düzenlenen özel bir dinî törendir. Mevrit, sünnet işleminin gerçekleşmesinden birkaç hafta sonra yapılır ve aileler için hem dinî hem de sosyal açıdan büyük bir anlam taşımaktadır. Mevlidin günü ve saati, mevlidi okuyacak kişinin uygunluğuna göre ayarlanmaktadır. Mevritlerde Kur'an okunur, ilahi söylenmektedir. Süleyman Çelebi'nin Mevlid-i Şerif'i okunmaktadır. Mevrit bittikten sonra yemek ikramı yapılmaktadır. Mevritten sonra aileler hediye dağıtır. Bu hediyeler şu şekildedir; tespih, seccade, yazma, Yasin-i Şerif (KK.7, KK.10, KK.12, KK. 72, KK.73, KK.94).

Mersin ve çevresinde sünnet mevlidi, köklü bir geçmişe sahip olan ve günümüzde de canlılığını sürdüren önemli bir gelenek olarak büyük bir özenle yaşatılmaktadır.

5.2.1.3.8.5. Toplu Sünnet Şölenleri

Toplu sünnet şölenleri, çocukların sünnet gibi önemli bir dönüm noktasını korku yerine eğlence ve kardeşlik içinde yaşamasını sağlamaktadır. Törenler çeşitli etkinlikler, oyunlar ve hediyelerle zenginleştirilir, bu da çocukların bu özel günü coşku ve sevinç içinde geçirmelerine olanak tanır. Ayrıca, toplu sünnet törenleri, toplumun farklı kesimlerinden insanların bir araya gelerek dayanışma göstermesine ve ortak değerler etrafında birleşmesine vesile olur. Bu etkinlikler, sadece bireysel bir anı olmaktan çıkarak, toplumsal bir kutlama ve paylaşım hâline dönüşmektedir.

Toplu sünnet şölenleri hakkında genelde çıkarılmıştır. Bu genelgeye göre; toplu sünnet uygulamalarında İl Sağlık ve Müdürlüğünden izin alınmalıdır. Toplu sünnet uygulamasında sorumlu uzman bulunması zorunludur. Sünnet uygulaması 1219 sayılı kanunda tanımlanmıştır bu kanuna göre, sünnet yetkisi bulunmayan kişi sünnet yapamaz. Bir kişi günde en fazla 8 çocuğu sünnet edebilir. Toplu sünnet şölenlerinde görev alacak sağlık personeli, sünnette kullanılacak malzemeler, sünnet yapacak kişilere ödenecek ücret Sağlık Müdürlüğü'ne yazılı olarak bildirilir (Ataseven, 2005, s.70). Toplu sünnet şölenleri belediyeler tarafından yapılmaktadır. Sünnet yapılmadan 2-3 ay öncesinde belediyeler ilana çıkarak sünnet ettirilecek çocuklar tespit edilir. Çocukların tespitinden sonra çocukları sünnet ettirileceği klinikler, hastane ve sağlıkçılar belirlenerek çocukların kim tarafından, ne zaman sünnet edileceği belirlenir ve sünnet işlemi yapılır. Yörede toplu sünnet şölenlerine Mersin ilinde, Erdemli, Akdeniz ve Silifke ilçesinde rastlamaktayız.

Yörede toplu sünnet şölenleri hakkında tespit edilen bilgiler şu şekildedir:

Silifke'de her yıl toplu sünnet şöleni yapılır. Sünnet ettirilen çocukların kıyafetleri belediye karşılar ve bu çocukların kirvesi belediye başkanı olur (KK.51).

Toplu sünnet şölenlerinde kutlamaya yerine büyük araçlarla, davullu- zurnalı bir şekilde gidilir (KK.7, KK.51).

Sünnet şölenlerinde çocukları eğlendirmek amacıyla yüz boyama, pamuk şeker yapımı, palyaço etkinlikleri düzenlenmektedir (KK.51).

Geçmişte Erdemli 'de de toplu sünnet törenleri olurdu. Bu tören çamlıkta kandil gününde yapılırdı. Dualar eşliğinde. Sünnet operasyonu da orada gerçekleştirdi (KK.1, KK.80, KK.81, KK.92, KK.93).

Halkı eğlendirmek adına halk oyunları ekibi gösterisi yapılır (KK.51, KK. 74, KK.75, KK.76, KK.77, KK.78, KK.79, KK.92, KK.93).

Belediye tarafından kız ve erkek çocuklara hediye dağıtılır (KK.7, KK.51, KK.74, KK.75, KK.76, KK. 92).

Pandemi döneminde iki sene toplu sünnet şöleni yapılmamıştır. Pandemi bittikten sonra aynı şekilde devam etmiştir (KK.51, KK.74, KK.75, KK.76, KK.77).

Fotoğraf 5.24. Geleneksel Toplu Sünnet Şöleni Çocukların Mekâna Girişi (Mersin- Silifke, 2023).

Mersin ili Silifke ilçesinde her sene toplu sünnet şölenleri yapılmaktadır. Belediye sünnet şöleninden birkaç ay önce sünnet edilecek çocukları ve sayılarını tespit etmektedir. Tespitlerinden sonra çocukların hangi klinik ve hastanelerde sünnet ettireceği ayarlanarak sünnet operasyonu gerçekleştirilmektedir. Sünnet operasyonu bittikten birkaç ay sonra genellikle Ekim ayında belediye toplu sünnet şölenleri düzenleyerek sünnet olan çocukları, ailelerini ve bölgede yaşayan halka bir eğlence programı düzenlemektedir. Silifke ilçesinde düzenlenen toplu sünnet şölenlerine yöre halkı ve çocukları sünnet eden doktorlar ve sağlık memurları davet edilmektedir. Bu törende öncelikle sünnet operasyonunu gerçekleştiren sağlık çalışanlarına plaket ve çiçek verilmektedir. Daha sonra da yörenin folklor ekibi gelerek gösteri yapmaktadır. Çocuklar, belediye başkanı ve gelen misafirler coşku ile şarkılara eşlik ederek eğlenmektedirler. Törenin bitmesine yakın çocuklar ve belediye başkanı pasta kesmektedir.

5.2.1.3.8.6. Sünnet Merasiminin Belgelenmesi

Sünnet ritüeli erkekliğe geçişin en önemli adımındır. Aileler de bugünü özel ve anlamlı bir hâle getirebilmek için bu anları kayıt altına almak isterler. Yörede sünnet merasimlerinin belgelenmesi üç şekilde gerçekleşmektedir: 1. Ailenin merasime ait çektiği resimler, videolar, 2. Sünnet işlemi bittikten sonra çocuğa verilen belge. 3. Sünnetçiye verilen teşekkür belgesi.

1. Ailenin merasime ait çektiği her şey: Sünnet törenleri aileler için önemlidir. Teknoloji çağının yaygınlaşmadığı dönemlerde fotoğraf albümleri çok önemli bir yere sahipti. Bu sebeple anı ölümsüzleştirmek adına en önemli günler fotoğraflandırılmaya özen gösterilmiştir. Aileler sünnet resimlerini ve videolarını çekerek bu anları birer belge hâline getirirler. Sünnetin bu fotoğraflarla belgelenmesi, ailelerin bu geleneklere ve ritüellere bağlılığının kanıtıdır (KK.11, KK.12, KK. 60, KK.61, KK.70, KK.71, KK.72, KK.80, KK.89, KK.94).

Fotoğraf 5.25. Ailenin Sünnet Merasimini Belgelemesi (Mersin, 2000).

2. Sünnet işlemi bittikten sonra çocuğa verilen belge: Sünnet operasyonu bittikten sonra sünnetçiler çocuklara “Üstün cesaret belgesi” verir. Bu belge bir nevi erkekliğe geçişi sembolize etmektedir. Toplu sünnet şölenlerinde de bu belgeyi belediye çocuklar adına düzenleyerek bir tören eşliğinde dağıtır (KK.74, KK.75, KK.76, KK.77, KK.78).

Fotoğraf 5.26. Sünnet Merasiminin Belgelenmesi (Mersin- Silifke, 2023).

3. Sünnetçiye verilen teşekkür belgesi: Toplu sünnet uygulamalarında sünnet operasyonu bittikten sonra sünneti düzenleyen belediyeler sünnetçiye “teşekkür belgesi” verilir (KK.1, KK. 82, KK.83).

Fotoğraf 5.27. Sünnetçiye Verilen Teşekkür Belgesi (Mersin- Erdemli, 2013).

Sünnet ritüeli, erkeklığe geçişin en önemli adımlarından biri olarak kabul edilir ve aileler bu özel günü ölümsüzleştirmek için çeşitli yöntemler kullanır. Bu ritüelin belgelenmesi üç ana şekilde gerçekleşmektedir: Ailelerin çektikleri resim ve videolar, çocuklara verilen üstün cesaret belgeleri ve sünnetçilere verilen teşekkür belgeleri. Aileler, sünnet törenini fotoğraf ve videolarla kaydederek bu anı kalıcı hâle getirir ve geleneklere olan bağlılıklarını gösterirler. Sünnet operasyonu sonrası çocuklara verilen üstün cesaret belgeleri, erkeklığe geçiş simgeleri ve toplu sünnet şölenlerinde belediyeler tarafından bir törenle dağıtılır. Ayrıca, sünneti organize eden belediyeler, operasyonu gerçekleştiren sünnetçilere teşekkür belgeleri vererek onların katkılarını takdir etmektedirler. Bu belgeler, sünnet ritüelinin toplumsal ve bireysel önemini pekiştirir ve bu özel günün hafızalarda canlı kalmasını sağlar.

5.2.1.3.8.7. Hediye

Mersin ili ve ilçelerinde 3 çeşit hediye görmek mümkündür: 1. Çocuğa getirilen hediyeler, 2. Kirveye verilen hediyeler, 3. Sünnetçiye verilen hediyeler.

1. Çocuğa getirilen hediyeler: Sünnet çocuğuna hediye getirmek Mersin’de çok yaygın bir gelenektir. Çocuğu ziyarete gelen herkes büyük küçük hediye getirir. Çocuğun büyük annesi ve büyük babası genellikle altın takar. Komşuları da para ya da oyuncak getirirler (KK.7, KK.12, KK.13, KK.17, KK.80, KK.85, KK.94).

Fotoğraf 5.28. Sünnet çocuğuna gelen hediyeler (Mersin-Anamur, 2023).

2. Kirveye verilen hediyeler: Kirveye hediye genellikle bohça hazırlanarak ya da sini süslenerek götürülmektedir. Sünnet işlemi bittikten bir hafta sonra çocuk ve ailesi tarafından kirve ziyaretinde götürülmektedir. Yörede kirve genellikle baştan ayağa giydirilir. Kirveye altın saat alınır, eskiden ayakkabı yapan ustalar vardı onlara ayakkabı yaptırılırdı. (KK.7 , KK.8 , KK. 45, KK.94).

Fotoğraf 5.29. Kirve ve kirvenin eşine verilen hediyeler (Mersin, 2023).

3. Sünnetçiye verilen hediyeler: Sünnetçiye genellikle kirve tarafından para verilir. Aile tarafından da tesbih, seccade vb. verilir (KK.1, KK.7, KK.8, KK.9, KK.13).

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet törenlerinde verilen hediyeler üç ana kategoride toplamak mümkündür: Çocuğa getirilen hediyeler, kirveye verilen hediyeler ve sünnetçiye verilen hediyeler. Sünnet çocuğuna hediye getirmek yaygın bir gelenek olarak tespit edilmiştir. Çocuğun büyükannesi ve büyükbabası altın takarken, komşular para veya oyuncak getirmektedirler. Kirveye verilen hediyeler ise genellikle bohça veya sini içinde sunulur ve sünnetten bir hafta sonra aile tarafından kirveye götürülür. Kirve, baştan ayağa giydirilir ve altın saat gibi değerli hediyelerle onurlandırılır. Sünnetçiye ise kirve tarafından para verilirken, aile tarafından tesbih ve seccade gibi manevi değeri yüksek hediyeler takdim edilir. Bu geleneklerin Mersin ili ve ilçelerinde sünnet ritüelinin sosyal ve kültürel bağlarını güçlendirmesi açısından önemli olduğu tespit edilmiştir.

5.2.1.3.8.8. Sünnet Sonrası Yaraları Sağaltma Yöntemleri

Halkın, olanak bulamadığı dönemlerde ya da başka sebeplerden dolayı doktora gidemediği zamanlarda hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı için başvurduğu yöntemlerin tamamına “halk hekimliği” denilmektedir (Boratav, 1999, s. 122).

Sünnet yaraları çabuk iyileşsin diye kantaron yağı yaparız. Kantaron yağı şu şekilde yapılır: Yöreden toplanmış kantaron bitkileri öncelikle kurutulur. Yapraklarını teker teker ayırarak bir kavanozun içerisine toplayarak önce ezeriz sonra üzerine zeytinyağı ekleriz. Sünnet işleminden birkaç saat sonra çocuğu büyüklüğüne göre kantaron yağı damlatarak masaj yapılır. Bu şekilde hem çocuk az ağrı çeker hem de yaraları çabucak iyileşir (KK. 45, KK.48, KK.50).

Salyangozun kabuğu toz hâline getirilerek sünnet işlemi bittikten sonra sünnet yarasına sürülür (KK.45, KK.46, KK.50).

Büyük soğanlar haşlanarak soğanın zarı alınarak yara bandı olarak sünnet bölgesine koyulur (KK.45, KK.46, KK.50).

Bazı aileler kesilen sünnet parçasını alırlar. Evde toz hâline getirilen sünnet derisi sabun, yağ ve mum eklenerek bir krem hâline getirilir. Genellikle sünnet derisinin iyileşmesi için sünnet yerine sürülür (KK.44).

Kül tedavisi yapılır. Bu mevsime göre değişiklik gösterir. Genellikle mevsime göre meyve ağaçlarından yapraklar toplanarak yakılır. Soğuduktan sonra sünnet yerine sürerek onu bir bezle sararlar. Kül çabuk iyileştirir (KK.44, KK. 45).

Kantaron otu, zeytinyağı ve sumak ile bir karışım hazırlanır. Zeytin yapraklarının üzerine sürülerek sünnet derisinin üzerine sarılır (KK.44, KK.52).

Tesbih ağacının kabukları soyularak bir metal kaba koyularak dövülür. Sonra bu karışıma kör diken kabuğu karıştırılarak içine biraz zeytinyağı dökülerek karışım tekrar dövülür. Bu karışım sünnet derisinin üzerine sürülür ve bir çaput sarılır yaranın iyileşmesi beklenir (KK.52).

Kılınç otu kurutularak toz hâline getirilir, sünnet yarasına sürülür. Sünnet yarası iki gün içinde iyileşir (KK.44, KK.45, KK.52).

Şap taşı ve yumurta akı yoğurularak bir krem elde edilir. Sünnet yarasına düzenli olarak sürülür (KK.8, KK.9).

Tomurcuk mantar tozu ezilerek sünnet yarasına sürülür (KK.44, KK.52).

Sinir otu sünnet derisine sarılır ve iyileşmeye bırakılır (KK.44, KK.52).

Halk hekimliği, toplumların inançları, gözlemleri ve deneyimlerine dayanarak ortaya çıkmış bir alandır. Tarihî insanlık tarihî kadar eski olan bu alanın amacı, insanları hem fiziksel hem de zihinsel sağaltımına yardımcı olabilmektir. Yörede yaptığımız araştırmaların sonucu olarak sünnet yaralarının daha çabuk iyileşmesi için daha çok yörede yetişen bitkilerle ve hayvanlarla çeşitli sağaltmalar yapıldığı tespit edilmiştir.

5.3. Hristiyanlık Bağlamında Sünnet

Mersin ili, Hristiyan toplumunun yaşadığı yerlerdendir. Tez çalışması boyunca Mersin’in Akdeniz ilçesinde Aziz Cebrail Aziz Mikail Rum Ortodoks Kilisesi ve Aziz Antuan Latin Kilisesi, Tarsus ilçesinde Aziz Pavlus Kilisesi, Silifke ilçesinde Azize Thecla Yeraltı Kilisesi olmak üzere 4 kiliseye gidilmiş ve buralarda ilgili kiliselerin pederleri ve görevlileriyle görüşülmüştür.

Mersin ilinde yaşayan Hristiyan toplumunun sünnetle ilgili gelenek, görenek ve ritüelleri şu şekildedir:

Mersin’de yaşayan Hristiyanlar arasında sünnet zorunlu bir ritüel değildir. Sünnet ritüelinin yerini vaftiz töreni almıştır. Vaftiz töreni, kiliseler arasında farklılık göstermektedir. Katolik mezhebinde su serperek vaftiz gerçekleştirilirken Ortodoks mezhebinde ise bütün bedenin suya daldırılması şeklinde gerçekleştirilir. Vaftiz kilisede kutsal su, meyrun isimli yağ ve papaz tarafından dua edilerek yapılır. Vaftiz anında çocuğun vaftiz annesi ve vaftiz babası bulunur. Bunu genellikle hala ya da amca üstlenmektedir. Genellikle baba tarafından olmaya özen gösterilir. Vaftiz anne ve babasının görevleri anne ve babaya maddi ve manevi destek olmaktır. Çocuğun annesi ve babasına bir şey olduğunda çocuğun bütün sorumluluğunu vaftiz annesi ve babası üstlenir. Hristiyanların bir kısmı sünneti çocuğun kendi isteğine bırakmıştır. Bazı aileler de çocuğa danışmadan sağlık açısından ileride cinsel enfeksiyonlar kapmaması için sünnet yaptırmıştır. Hristiyan kadınlarda sünnet ritüeli hiçbir şekilde yoktur vaftiz uygulaması ise zorunludur. İncil’de sünnet ve vaftizin aynı şey olduğu kabul edilmiştir. Vaftiz sonrasında aile bir kutlama yemeği yapar (ev yemekleri, kurabiyeler ve pastalar). Davetliler çocuğa hediye getirir. Vaftizin bir saati, günü, mevsimi yoktur. Hristiyanlık dininde vaftiz edilen çocuk vaftiz annesinin ve vaftiz babasının çocukları ile evlenemez (KK.30, KK.31, KK.43).

Fotoğraf 5.30. Mersin Aziz Cebraail Aziz Mikail Rum Ortodoks Kilisesi, Vaftiz Mekânı (Mart-2023).

Çocuklarını sünnet ettiren aileler çocukları iyileştikten sonra kiliseye getirerek vaftiz töreni düzenlemektedir. Kilisede vaftiz töreni öncesinde aile vaftiz yerini ve kutsal vaftiz kasesini süslerler. Vaftiz başlamadan önce süsleme işlemleri biter. Misafirler içeri kabul edilerek, tören yerinde yerlerini alırlar (KK.30, KK.31).

Fotoğraf 5.31. Mersin Aziz Cebail Aziz Mikail Rum Ortodoks Kilisesi, Vaftiz Mekânının Süslemesi (Mart-2023).

Vaftiz bittikten sonra kilisenin avlusuna çıkılır. Ailenin hazırlatmış olduğu ikramlar yenir ve fotoğraf çekimi gerçekleştirilir (KK.30, KK.31).

Mersin ili ve ilçelerinde Hristiyanlık dinine mensup ailelerde sünnet ritüeli mecburi olmamasına rağmen sünnetin faydalarının olduğu düşünülerek sünnet uygulaması gerçekleştirdikleri ve sünneti genellikle hastane ortamında yaptırdıklarını ifade etmişlerdir. Yapılan mülakatlar sonucunda Müslüman bir ülkede yaşamalarına rağmen sünnet uygulamasını dışlanma, toplum tarafından baskı vb. sebeplerden dolayı yaptırmadıkları tespit edilmiştir.

5.4. Yahudilik Bağlamında Sünnet

Sünnet geleneği, Yahudilerde diğer dinî inançlardan daha önemli bir yere sahiptir. Bunun sebebi sünnet geleneğinin arkaik kökenlerinin Yahudilik dinin içinde oluşmuş olmasıdır. Mersin'in pek çok yerinde Yahudi yaşıyor olmasına rağmen sünnet ritüeli Mersin'de gerçekleştirilmemektedir. Merkez olarak belirlenen yer İstanbul'dur. Bunun sebebi de sinagogların aktif olarak İstanbul'da yer alması, sünneti gerçekleştiren mohel/hahamın Türkiye'de iki tane bulunması ve bu iki mohel/hahamın da İstanbul'da yaşıyor olmasıdır. Türkiye'de yaşayan tüm Yahudiler sünnet işlemi için buraya gitmek mecburiyetine sahiptir. Çocuğun doğumunun ardından sekizinci günde sünnet ettirmek üzere mohel/hahamdan sünnet için randevu alınır ve ilgili aile hangi şehirde yaşıyorsa İstanbul'a gider. Tez çalışması sırasında Yahudilikte sünneti belirleyebilmek adına İstanbul'da bulunan Ets Ahaim Ortaköy Sinagoguna gidilmiş ve burada yapılan sünnet törenine şahitlik edilmiştir. Yahudiler sünnete "Birit Milah" adını vermektedir ve Birit Milah'a dair gelenek, görenek ve ritüeller şu şekildedir:

Birit Milah, bebek doğduktan sonra sekizinci gün gerçekleşir. Bu törenden sonra çocuğa isim de verilir. Yahudilik inancında sekiz sayısı sonsuzluğu ifade ettiği için sekizinci gün sünnet yaptırılması Yahudi toplumunun sürekli var olacağını inancının bir göstergesidir. Bu sebeple bu tören sekizinci günde yapılır (KK.32, KK.35).

Türkiye’de Yahudiler bebeklerinin Birit Milah töreni için hahambaşından randevu almaktadır. Türkiye’deki Yahudiler Hahambaşı kurumuna bağlıdırlar. Bebek doğduktan sonra doğum belgesi ve anneden imzalı (annenin izin belgesi olmadan bu tören gerçekleştirilmez) bir belge hahambaşına getirilir. Birit Milah töreni için randevu alınır ve sünneti hangi mohelin yapacağına karar verilir. Ardından bebeğin dünyaya gelişinin sekizinci gününde Birit Milah töreni gerçekleşir. Bununla birlikte çocukta herhangi bir sorun gelişirse bu tören ertelenebilir. Yahudi olmayan bir doktorun yaptığı sünnet kabul edilmez. Bu sebeple, çocuk sünnet edilmişse bile Birit Milah töreni tekrar çocuğa uygulanır ve çocuğun cinsel organından kan akıtılarak antlaşma sağlanmış olur (KK.32, KK.35, KK.36, KK.37).

Yahudilerde sünnet din adamları tarafından yapılmaktadır ve din adamları hem dinî bir eğitimden hem de sağlık eğitiminden geçmektedirler. Din adamlarına özel bir ad verilmektedir “mohel” ya da “haham”. Yahudilerin sünnetini o dine mensup olmayan kişiler gerçekleştiremez.

Din adamları sünneti usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenmişlerdir. Türkiye’de yeterince “Birit Milah” töreni göremeyen hahamlar, İsrail’de de sünnet eğitimi almışlardır. Sünnet usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenildiği için çok fazla sayıda sünnet ritüeli görmek zorunluluktur. Diğer bir zorunluluk da hahamların din eğitimleri almasıdır. Din eğitimi almamış kişi veya kişiler haham olamazlar. Din eğitimlerini tamamlayan ve usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişen hahamlar diploma almaya hak kazanır (KK.32, KK.35).

Yapılan araştırmalardan hareketle şunları söylemek mümkündür: Çocuk sünnet edilmeden bir gece önce evin her tarafına mumlar yakılır, gece yarısına kadar dualar ve Tevrat okunur. Misafirler evden ayrılmadan önce kötülükler, doğum yapan annenin yanından gitsinler diye Şema (Yahudilerin inançları ve esasları) başucunda yüksek sesle dua okunur ve evin kapısına “Âdem ve Havva içeri, Lilith dışarı” yazılır.

Fotoğraf 5.32. Ets Ahayim Ortaköy Sinagogu Birit Milah Töreni (İstanbul, 2023).

Birit Milah törenleri genellikle sinagoglarda yapılmaktadır. Evde yapan aileler de vardır. Aile bu törene akrabalarını ve yakın arkadaşlarını davet eder. Törenin yapılacağı yer ve saat günler

öncesinden bellidir. Gelecek kişilerin listesi birkaç gün önceden Sinagoga verilir. Törenin genellikle sabah erken saatlerde yapılması uygundur.

Fotoğraf 5.33. Bebek giydirme odası (İstanbul, 2023).

Birit Milah törenine başlamadan önce çocuk giydirilme odasına alınır. Bu odada çocuğa teyzesi ya da yakın akrabaları tarafından bu elbise giydirilir. Çocuk giydirilirken odanın kalabalık olmamasına özen gösterilir (KK.36, KK.37).

Fotoğraf 5.34. Birit milah sünnet kıyafeti (İstanbul, 2023).

Birit Milah töreninde çocuğa beyaz bir elbise ve beyaz bir şapka takılır. Beyaz olmasının sebebi beyazın saflık, temizlik ve masumiyetle ilişkilendirilmesinden kaynaklanır. Bu nedenle, özellikle dinî törenlerde beyaz renk tercih edilmektedir. Beyaz renk, bir tür yeniden doğuşu veya yenilenmeyi temsil etmektedir. Birit Milah, Yahudi geleneğinde bir çocuğun Tanrı'ya adanması ve cemaate katılması anlamına gelir. Beyaz giydirme, yeni başlangıcı ve çocuğun yeni bir dinî topluluğa

katılımını sembolize eder. Bu elbise yün ve keten karışımı olmamalıdır. Kabala'ya (mistik görüş) göre bu ilk cinayeti hatırlattığı için giyilmesi yasaklanmıştır.

Fotoğraf 5.35. Çocuk sünnet yerine getirilirken koyulan yastık (İstanbul, 2023).

Bebek giydirildikten sonra büyükannesinin kucağında, beyaz yastığın üzerinde sinagogda yapılacak yere getirilir. Beyaz yastığın üzerine dua ve İlyas'ın sandalyesi işlemlidir.

Çocuğu kucakta taşıyan kişiye “kvatter” denir. Kvatter aileden biri olabildiği gibi çocuk sahibi olmayan bir kişi de olabilir. Çocuk o gün kutsal sayılacağı için çocuğu taşıyan kişi de bereketli ve kutsal sayılacaktır. Bebek getirilirken herkes ayağa kalkmak zorundadır, dualar eşliğinde bebek tören yapılacak yere getirilir. Törenden önce sünnet yerinde minyanın (sünnet edilecek bebeğin arkasında 10 erkek bulunmasına verilen ad) bulunması gerekir. Minyanda kişi sayısı azsa bu tören başlamaz. Minyanda bulunacak erkek çocuklardan en küçük çocuğun yaşı on üç olabilir (KK.32, KK. 35, KK.36, KK.37).

Genellikle minyan olarak sünnet olacak bebeğin babası, amcası, dayısı, dedesi ve erkek kardeşi bulunur. Minyan sayısı tamamlanmazsa misafirlerden bir erkek davet edilir.

Sünnet anında bebeği tutma görevi “sandek” adı verilen kişilere verilir. Sandek genellikle büyükbabalardır. Ailenin ilk erkek çocuğuyrsa bebeğin babasının babası, ikinci çocuğuyrsa bebeğin annesinin babası tutar. Bu ritüelde ataerkil bir toplumun izlerini görmek mümkündür. Diğer uygulamalarda pek fazla rastlanılmaz. Bunun sebebi de çocuğun Yahudi olarak dünyaya gelmesi için Yahudi bir anneden doğmasının gerekmesidir (KK.32, KK.35).

Yahudilik dinî anaerkil bir yapıya sahip olsa da sandek görevini yalnızca erkekler üstlenmektedir. Erkeklerin aktif rol oynadığı ve ataerkil yapının izleri sadece bu gelenekte tespit edilmiştir.

Fotoğraf 5.36. İlyas'ın sandalyesi ve sandeğin oturduğu sandalye (İstanbul, 2023).

Her sünnet anında Eliya'nın (İlyas'ın) Yahudilerin hâlâ ayakta olduğunu görmek için sünnet uygulamasının yapılacağı yere geldiğine inanılır. Onun için her zaman bu törende boş bir sandalye konulur. Eliya'nın her sünnet uygulamasına Tanrı tarafından davet edildiği ifade edilmiştir (Çinpolat, 2017, s. 115-117). Gelen misafirler sünnet anı boyunca Eliya'ya sevgi ve hoşnutluk göstermek için ve onun duasını alabilmek adına herkes ayakta durur.

Eski Ahit'te Eliya'nın Tanrı'ya şöyle dediği aktarılır: “Her şeye egemen olan Tanrım büyük bir istekle sana kulluk ettim. İsrail halkı senin antlaşmanı reddetti ve sunaklarını yıkarak peygamberlerini kılıçtan geçirdiler. Yalnız ben kaldım, beni de öldürmeye çalışıyorlar” (Eski Ahit, I. Krallar Bap 19/10).

Eski Ahit'te bahsedilen ayete göre Yahudilik dinine mensup olan peygamberlerin çoğu kılıçtan geçirilmiştir. Yalnızca Eliya kalmıştır. Bu sebeple de Tanrı'dan kendisini korumasını istemektedir.

Zohar'a (Tevrat'ın mistik yorumu) göre ise Tanrı O'na şöyle cevap verdi: “Her ne zaman ki benim oğullarımın etine bu kutsal işaret işlenecektir, sen (Eliya'yı) davet edileceksin... Ve Yisrael'in (İsrail) Ahit'i ihlal ettiğine şahit olan ağız, onların Ahit'e uyduklarına şahit olacaktır (Besalel, 2001, s. 108).

Tespit edilen verilere göre sandeğin oturduğu sandalyenin sağ tarafında “Nebi Eliya'nın sandalyesi” adı verilen bir sandalye yer alır. Sünnet edilecek çocuk önce bu sandalyeye konulur ve şu şekilde duası yapılır: “Bu sandalye Nebi Eliya'nın sandalyesidir. Onun edinimleri hem bu bebeğe hem de bize kalkan olsun. Bebeği koruduğu gibi sünnete katılan herkesi de korusun. Ülkemizi, ülkemizi yönetenleri de korusun” denilir. Bu sebeple de önce çocuğun duası Eliya'nın sandalyesinde

yapılır sonra sünnet ritüelinin gerçekleşmesi için diğer sandalyede sandeğin kucağındaki iki beyaz yastık üzerine konulur. Bunun sebebi her doğan erkek çocuğun beklenen Mesih olma olasılığıdır.

Fotoğraf 5.37. Tallit (İstanbul, 2023).

Sünnet işlemi başlamadan önce sandeğin omuzlarına Tallit adı verilen beyaz örtü atılır. Bu örtünün uçlarında püsküller ve düğümler mevcuttur. Düğümlere Tsitsit adı verilir. İbranice harflerin sayısal birer değeri olduğu için buradaki tsitsitlerde sırasıyla 10 düğüm, 5 düğüm, 6 düğüm ve 5 düğüm vardır. Bir püskül 8 ipten oluşmaktadır. Tanrı'nın isminin İbranicedeki yazılışı olan YHWH harflerinin rakamsal karşılıklarına denk gelir. Tsitsit 5 çift düğüm ve 8 ipten oluşur. İkisinin toplamı olan 13, Tsitsit'in sayısal değeri olan 600 ile toplandığında 613 sayısı elde edilir ki bu da Tora'daki (yazılı Tevrat) emirlerinin sayısına eşittir. Tanrının isimleri, tanrının tekliğini vurgulamak içindir. 13 önde, 13 arkada olmak üzere toplam 26 tsitsit bulunur. Bu da Tanrının 26 adına denk gelir (KK.32, KK.35).

Fotoğraf 5.38. Mohel'in sünnete başlama anı (İstanbul, 2023).

Mohel tarafından bebek ikinci sandalyeye alındıktan sonra tekrar duası yapılır. Yahudi dininde sünnet dinî bir ritüel olarak görüldüğü için dualar eşliğinde gerçekleşmektedir.

Mohel, çocuğu sandeğin kucağına yerleştirdikten sonra şu şekilde dua eder: “Sen emrettin, bu dinin çocuklarından hiçbiri isteyerek ya da istemeyerek din değiştirmesin. Dinlerine ve Musa’nın yasalarına bir ömür bağlı kalsınlar. Onların dinî ve imanlarıyla dalga geçip alay edenlere karşı kalplerini güçlendir ve akıllarını güçlendir ki bu dünyada rezil olmasınlar, ahiret hayatında da rezil olmasınlar. Senin istediğin olsun Tanrım, Atalarımın Tanrısı. Elyas’ın örneğinin ve ruhun bu törende gerçekleştirilmesi için de beni etkilemesi için de şimdi sünnet olmak üzere olan bu çocuğu sağlıklı kıl. Hastalıktan uzak kalsın, zamanı gelince bu ayinden hakkıyla geçebilsin. Bu kutsal hizmetimdeki sunağında fedakârlıkları kabul ettiğin ve sevgi dolu iyiliğinden, bolluğundan İshak’ın bağlılığı gibi de sana da hoşnut olsun. Babamız, bu çocuğun senin antlaşmanı kabul etti. Hiçbir etkiye maruz kalmayacağına dair kefil ol, Yahuda kralı Hizkiya’yı hastalığından iyileştir. Annesine şifa ve hayat ver. Peygamber Miriam ve Jnnaman’ı iyileştirdiğin gibi, Marah’ın acı sularını kulun Musa’nın eliyle, Eriha’nın sularını da Elisa’nın eliyle iyileştirdiğin gibi bunları da iyileştir. Bu antlaşmayı yerine getirdiği için bu çocuk gözünde şerefli olsun. Bizi koru. Pek çoklarını senin bilgisine ulaştıran atamız İbrahim’in kemaline ulaşmama izin ver; yazıldığı gibi (Eski Ahit, Yaratılış Bap 12/5)”. Bu dua bittikten sonra oradaki bulunan misafirler de “amen” deler. Mohel’ de sünnet ritüelini gerçekleştirmek için elini bir tepside su ile yıkar ve sünnet ritüeline başlar.

Mohel/ Haham sünnet ritüelini üç aşamada gerçekleştirmektedir:

1. Milah: Bir bıçakla (izamel) yapılır. Günümüzde ise bu tıbbi uygun bir şekilde mangel adı verilen cihaz ile orantılı kesimi sağlanır. Bu cihaz, cinsel organın düzgün bir şekilde kesimini kolaylaştırarak Hahamlara büyük bir kolaylık sağlamaktadır.
2. P’riah: Derinin altındaki sünnet derisindeki zarın giderilmesidir. Zar usta bir şekilde kesilerek sünnetin en önemli aşaması gerçekleştirilir.

Fotoğraf 5.39. Mohel tarafından p’riah işleminin yapılması (İstanbul, 2023).

3. M'tzitzah: Yaradaki kanın emilmesidir. Geçmişte moheller bunu dudaklarıyla yaparken günümüzde kan emme aparatına kan çekilir.

Fotoğraf 5.40. Mohel tarafından m'tzitzah işleminin yapılması (İstanbul, 2023).

Mohel sünneti gerçekleştirirken bu 3 aşamayı topluluğun göreceği şekilde yapmaktadır. Minyan adı verilen kişiler de sünnet anı boyunca sünnetin kolay geçmesi için Tevrat'tan dualar okurlar. Bu dualar yalnızca erkeklere öğretilen dualardır.

Fotoğraf 5.41. Birit Milah ritüeli anında şarabın hazırlanması/ kutsanması (İstanbul, 2024).

Birit milah yapılırken çocuğun emziği kutsanmış şaraba batırılarak çocuğa birkaç kez verilir. Bunun nedeni ise çocuk bu işlem sırasında bir miktar ağrı ve rahatsızlık yaşadığından dolayı şaraba batırılmış emzik, çocuğun ağlamasını hafifletmeye ve rahatlamasına yardımcı olmaktadır (KK.32, KK.35).

Fotoğraf 5.42. Birit Milah ritüeli anında dua (İstanbul, 2024).

Sünnet esnasında bebeğin babası ve dinî görevli dua eder: “Hamdolsun sana, ebedî olan Tanrımız, bizi buyruklarıyla kutsallaştıran ve bu çocuğu Abraham’ın cemaatine katmayı bize emreden, dünyanın hükümdarı” dediğinde orada hazır bulunanlar da “Cemaate nasıl girdiyse, dine, evliliğe, iyi işlere de öylece girsin” diyerek dua ederler. Bu şekilde Tanrı ve Abraham anılmış olur (KK.32, KK.35).

Fotoğraf 5.43. Birit Milah ritüeli sonrası dua (İstanbul, 2024).

Sünnet işleminden sonra çocuğun sünnet anında arkasında bulunan minyanlar elini çocuğun üzerine koyarak dua ederler, dua etme işlemi bittikten sonra çocuğa isim koyma töreni gerçekleşir. Çocuğa verilen isim ile ilgili kısa bir açıklama yapılarak dualar edilir. En son sünnet çocuğu anneye teslim edilir. Dolapta bulunan el yazması Tevrat açılır, dönemin Cumhurbaşkanı ve ülke yöneticilerine dua edilerek “Birit Milah” töreni bitirilir. Dönemin cumhurbaşkanı ve yöneticilerine dua etme geleneği Osmanlı döneminden günümüze kadar gelen bir uygulamadır. Diğer dinlere ve Yahudilere inanç özgürlüğü sağlandığı için bu uygulama yüzyıllardır devam etmektedir (KK.32).

Fotoğraf 5.44. Birit Milah ritüeli sonrası kutsanan şarabın dağıtılması (İstanbul, 2024).

Birit milah töreni bittikten sonra gelen misafirlere kutsanmış şarap ikramı yapılır. Herkes içmek zorunda değildir. Kutsanan şarabın ikramı bu sevinci ve mutluluğu misafirlerle paylaşmanın bir yolu olarak değerlendirilebilir. Törenden sonra oradaki kişiler, sandekten sırasıyla bereket duası alırlar. İnanişâ göre sünnet anında bütün günahlar silinir. Hz. Musa'nın Sina Dağı'ndan Tevrat'ı alıp gelmesindeki seviye ne kadar yüksekse o gün sandeğin aldığı derece de o kadar önemlidir ve oradaki kişilere dualar eder (KK.32, KK.35).

Fotoğraf 5.45. Birit Milah Kutlama Töreni (İstanbul, 2023).

Sünnet işlemi bittikten sonraki uygulamalar daha çok yemek (kek, kurabiye, poğaçâ, pasta, börek vb.) eşliğinde bir kutlama havasında devam eder. Tanrı ile antlaşmanın yapılmasının şerefine törende hazır bulunan davetlilere “Seudat Birit Milah” ya da “Seudat Mitsva” denilen bir yemek ziyafeti verilir. O gün oradaki bütün yemekler kutsal sayıldığı için yiyen kişinin de kutsandığına inanılır.

Tören ve Seudat Mitsva ziyafeti bittikten sonra, mohel çocuğu tekrar kontrol eder. Çocuğun ailesine sünnette kestiğı deri parçasını verir. Yahudi inancına göre çocuktan alınan bu deri parçası toprağı gömölür. Sebebi şudur: 1. İnsanoğlu topraktan gelmiştir toprağı geri dönecektir. İnanca göre Mesih geldiğı zaman ölünün dirilmesi söz konusudur. Ölünün dirilmesinin sağlanması ancak bu sünneti uygun şekilde gerçekleştirmek, sünnet derisini gömölmesi, ölünün dirilmesi konusunda bu işlemi başlatacak bir olaydır. Bu yüzden derinin gömölmesi gerekir. 2. Kabala'ya göre İlk yaratılan insan sünnetli yaratılmıştır. Sonra ilk günahı işleyip cennet bahçesinden kovulduktan sonra insanlar sünnet derisi ile yaratılmıştır. Tanrı Hz. İbrahim gelene kadar sünnet antlaşmasını dünyaya getirmemiştir. Hz. İbrahim'le bu antlaşmayı yapmıştır. Toprağı gömölür çünkü ilk insanı günaha sevk eden yılanıdır. Yılan da toprakta yaşadığı için sünnet derisi toprağı yem olsun ve yılan da bizden uzak dursun mantığıyla toprağı gömölür (KK.32).

Fotoğraf 5.46. Sünnet derisinin toprağı gömölmesi (İstanbul, 2023).

Sünnet derisi toprağı gömölüldükten sonra gelen misafirler çocuğı hediyesini sunarlar ve “Birit Milah” töreni gerçekleşmiş olur. İnanişaya göre çocuğı iki kere can bahşedilir. İlk doğduğı anda ikincisi ise sünnet anında verilir. Bu sünnette verilen can, Tanrısal bir candır. Kabala'ya göre bu an, sanki Tevrat'ı alıyormuş gibi önemli bir kutsiyet içerir. Bu sebeple Yahudilik inancında sünnet önemli bir olaydır.

Mohel yaptığı sünnetten ücret talep etmez. Bu onun görevidir. Ücret talebinde bulunursa cemaat tarafından kınamaya maruz kalır ve cemaatten dışlanır (KK.32, KK.35).

Yahudi dininde sünnet önemli bir yere sahiptir. Hem dinî hem de sağlık amacıyla sünnet yapılmaktadır. Türkiye’de Yahudi toplulukları azınlıkta ve belirli bölgelerde yaşamaktadır. Türkiye’de Yahudi sünnetini yapan iki tane mohel vardır. Mohellerin ikisi de İstanbul’da yaşamaktadır. Bu tören yalnızca İstanbul’da gerçekleşmektedir bunun sebebi de Türkiye’deki diğer sinagogların aktif faaliyet göstermemesidir. Yahudilik dinî anne soyundan geldiğı için sünnet yaptırmayan erkekler cemaat tarafından dışlanmaktadır.

5.5. Mersin Halk Kültüründe Sünnet Geleneklerinin Değişim ve Dönüşümü

Gelenek ve görenekler, toplumların kimliğini ve sosyal dokusunu şekillendiren önemli unsurlardır. Ancak, bu unsurlar zamanla sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreç bazen yavaş ve kademeli bir şekilde ilerlerken bazen de ani ve köklü değişimler şeklindedir. Mersin ili sünnet geleneği bağlamında bakıldığında değişim ve dönüşümün tespit edildiği mekânlardan biridir. Sünnet kültürü, yıllar içinde geleneksel uygulamalardan modern uygulamalara doğru evrilmiştir. Toplumun ihtiyaçları ve değerleriyle şekillenen bu değişim, Mersin'in sosyal yapısının ve kültürel mirasının bir yansıması olarak dikkat çekmektedir. Sünnet törenlerinin düzenlenme şekli, uygulanan ritüeller ve törenlere katılan kişilerin rolleri gibi unsurlar, bu dönüşüm sürecinde önemli değişiklikler göstermiştir.

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet geleneği, zaman içerisinde belirli yönleriyle sabit kalırken belirli yönleriyle ise değişim göstermiştir. Geleneksel olarak sünnet yaşı, ergenliğe girmeden önceki dönem olarak kabul edilmiştir ve bu yaş aralığı zamanla değişmeden kalmıştır. Sünnetin genellikle çocukların ilkökul çağına gelmeden yapılması, ailelerin bu konudaki tutumlarının sabit olduğunu göstermektedir. Ancak sünnet törenlerinin zamanlaması ve düzenlenme şekilleri, sosyal, ekonomik ve kültürel dinamiklerin etkisiyle bazı değişiklikler yaşamıştır. Mersin yöresindeki bazı aileler sünnetin genellikle sonbahar ve ilkbahar mevsimlerinde yapılması tercih ederken bazı aileler sıcak havanın iyileşme sürecini hızlandırdığına inandıkları için yaz mevsimini tercih etmektedir. Bu mevsimsel tercihlerin, çocuğun bakımının daha kolay olması ve toplumun sosyal aktivitelere katılımının yüksek olduğu dönemlere denk getirilmesi gibi nedenlere dayanmaktadır.

Sünnet çağının belirlenmesinde iki ana görüş ortaya çıkmıştır: Birinci gruptaki aileler, çocukların sünnet anını hatırlaması için 2-5 yaş aralığını tercih ederken ikinci gruptaki aileler 7-12 yaş aralığını seçerek bu anın çocuğun hayatında önemli bir dönüm noktası olarak hatırlamasını istemektedirler. Bu iki farklı yaklaşım, ailelerin çocuklarının psikolojik ve sosyal gelişimlerine dair farklı beklentiler taşıdığını göstermektedir. Erken yaşta sünnet ettirmenin travmatik etkiler yaratabileceğine dair endişeler ve geç yaşta sünnetin sosyal dışlanmaya yol açabileceği korkusu, sünnet yaşının belirlenmesinde önemli faktörlerdir. Ekonomik zorluklar nedeniyle sünnetin ertelenmesi, toplumda bazı ailelerin bu ritüeli planlanan zamanda gerçekleştirememesine yol açmıştır. Bu gibi durumlarda, toplumun genellikle anlayış gösterdiği ve sağlık nedenleriyle ertelenen sünnetlerde herhangi bir dışlanma yaşanmadığı tespit edilmiştir. Buna karşın, ergenlik çağına kadar sünnet edilmeyen çocuklar sosyal baskı ve alay konusu olma riskleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Mersin ili ve ilçelerinde sünnet yaşı sabit kalırken sünnetin gerçekleştirilme zamanı ve çeşitli faktörlerin etkisiyle değişim ve dönüşüm göstermektedir. Bu süreç, toplumun maddi durumları, mevsimsel koşullar ve ailelerin çocuklarına dair psikolojik ve sosyal beklentileri doğrultusunda

şekillenmiştir. Geleneklerin sürekliliği ile toplumsal ve kültürel dinamiklerin etkisi altında gerçekleşen bu değişim, Mersin'in sünnet geleneğinin dinamik yapısını ortaya koymaktadır.

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet geleneği, köklü bir kültürel pratik olarak varlığını sürdürürken sünnet yatağı süsleme gibi ayrıntılar zamanla değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Sünnet yatağının hazırlanması, çocuğun erkekliğe adım attığı bu önemli geçiş döneminde büyük bir sembolik değer taşımaktadır. Bu nedenle, aileler çocuğun rahat edeceği, misafirlerin kolayca görebileceği ve özenle süslenmiş bir ortam yaratmak için çaba göstermektedir. Bu sürecin hem geleneksel hem de modern unsurları bir araya getirdiği tespit edilmiştir. Geleneksel olarak sünnet yatağı hazırlıkları çocuğun annesi ve annenin akrabaları tarafından gerçekleştirilir ve hazırlıklara kirvenin eşi de dâhil olur. Yatak odası, beyaz ve mavi tonlarında çarşaf, pike takımları ve tüllerle süslenir; bu renkler, erkekliği, masumiyeti ve saflığı simgelemektedir. Yatak süslemesinde danteller, havlular ve nazar boncukları gibi geleneksel öğeler kullanılmakta ve süslemenin yapıldığı kişilerin temiz ve ibadet edebilir durumda olmalarına dikkat edilmektedir. Ancak, zaman içerisinde bu geleneklerde çeşitli değişimler ve dönüşümler yaşanmıştır. Eskiden sadece yatak süslenirken günümüzde teknolojinin gelişmesi ve modern tasarımların yaygınlaşmasıyla birlikte süslemelerde çeşitlilik artmıştır. Yatak örtülerinde artık dantel işlemler yerine, çocuğun adının işlendiği özel pikeler ve yatak örtüleri tercih edilmektedir. Ayrıca, bazı aileler süsleme işini profesyonel organizasyon şirketlerine devrederek bu süreci daha kolay ve modern bir hâle getirmişlerdir. Bu durum, özellikle Mersin'in merkez ve merkez ilçelerinde daha yaygın hâle gelmiştir. Mersin ili ve ilçelerinde sünnet yatağı süsleme geleneği hem geleneksel köklerini koruyarak hem de modern unsurların birleşmesiyle zenginleşmiştir. Bu değişim ve dönüşüm, toplumun sosyoekonomik dinamikleri, teknolojik gelişmeler ve bireysel tercihler doğrultusunda şekillenmiş, sünnet yatağı hazırlama geleneğini daha çeşitli hâle gelmiştir.

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet kıyafeti geleneği, zaman içinde geleneksel yapısını korumakla birlikte çağdaş unsurları içine alarak bir değişim geçirmiştir. Geleneksel olarak sünnet elbiseleri genellikle birkaç hafta öncesinden kirveler tarafından alınır ve hediye edilir. Ancak günümüzde, renk ve model çeşitliliği artmış ve özellikle prens kıyafeti gibi modern seçenekler sıkça tercih edilmektedir. Eskiden sünnet takımı olarak genellikle takım elbise tercih edilirken şimdi ise pelerinli takımlar ve şehzade kıyafetleri popüler hâle gelmiştir. Ayrıca, yaz aylarında sıcak havaları göz önünde bulunduran aileler genellikle sünnet tulumunu tercih etmektedir. Bu değişimler, sünnet kıyafetlerinin sadece masumiyeti değil, aynı zamanda çocuğun özel gününü ve kişiliğini yansıttığı bir sembol hâline gelmesini sağlamıştır.

Mersin ilinde sünnet törenlerinin vazgeçilmez bir parçası olan “sünnet kınası” geleneği, zaman içinde değişim ve dönüşüme uğramıştır. Geleneksel olarak sünnet öncesinde veya sonrasında

çocuğa kına yakma geleneği, genellikle Mersin'in ilçelerinde sıkça karşılaşılan bir uygulama olarak tespit edilmiştir. Ancak son yıllarda, bu gelenek il merkezinde de popüler hâle gelmiştir. Bu değişim, sünnet kınası geleneğinin kökeni olan İbrahim Peygamber'in oğlu İsmail'in kurban edilmesi hikayesinden kaynaklanan adanmışlık ve kutsallık sembolizminin günümüzdeki sünnet törenlerine yansmasıyla da ilişkilendirilmiştir. Eskiden sünnet kınası yalnızca askere gidenlere yakılırken günümüzde sünnet çocuklarına da uygulanan bir gelenek hâline gelmiştir. Bu geleneğin şekli ve zamanlaması da değişime uğramış, bazı aileler sünnet kınasını sünnet eğlencesi sırasında yakmayı tercih etmiştir. Zamanla sünnet kınası eğlenceleri büyük organizasyonlar hâline gelmiş, çocuklar ve aileleri özenle hazırlanarak özel konseptler altında kutlanmaktadır. Değişen zamanla birlikte sünnet kınası geleneği, kültürel dönüşüm ve modern etkilerle bir araya gelerek yeniden şekillenmiştir.

Sünnet öncesi temizlik ritüelleri, zaman içinde değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Geleneksel olarak yaygın olmayan ancak bazı aileler tarafından tercih edilen sünnet hamamı uygulaması, çocukların sünnet öncesinde temizlenmesi ve hazırlanması için uygulanan bir gelenektir. Bu geleneksel uygulamada çocuklar, sünnet öncesinde hamama götürülür, burada kirvesi ve babası tarafından yıkanır, keselenir ve giydirilir zamanla bu uygulama yerini modern bir yaklaşım olan "sünnet spası"na bırakmıştır. Sünnet spasında belirli yaş grubundaki çocuklar, sünnet öncesinde ciltlerinin yumuşaması ve sünnetin daha kolay geçmesi için özel bakıma alınırlar. Bu değişim ve dönüşüm, sünnet öncesindeki temizlik ritüellerinin modernleşmesi ve daha etkili yöntemlerin benimsenmesiyle gerçekleşmiştir. Gülnar ve Anamur gibi bazı ilçelerde ise sünnet hamamı geleneği yerini, kirve evinde duş geleneğine bırakmıştır. Bu dönüşüm, kültürel uygulamaların zamanla değişerek yeni ihtiyaçlara ve koşullara uyum sağlamasıyla açıklanabilir.

Mersin'de sünnet törenleri öncesinde sünnet çocuğunu gezdirme geleneği, uzun bir geçmişe sahiptir ve zaman içinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Geçmişte faytonlarla gerçekleştirilen bu gezilerde, çocuklara Mersin'in turistik bölgeleri gezdirilirken günümüzde ise sünnet arabaları tercih edilmektedir. Bu arabalar, sabahın erken saatlerinde kirve tarafından süslenerek sünnet çocuğunun evine getirilir. Sünnet arabasının süslenmesi geleneği, günümüzde mavi ve beyaz renklerin tercih edilmesiyle birlikte sünnetle ilgili çeşitli kalıp sözlerin yazılmasıyla zenginleşmiştir. Ayrıca arabaların içine çocuklara dağıtmak üzere zarf ve şeker konulması geleneği de devam etmektedir. Özellikle belediyelerin düzenlediği toplu sünnet şöenlerinde, sünnet arabaları belediyeler tarafından özel olarak hazırlanmakta ve sünnet çocukları, özel kutlama araçlarıyla sünnet şöeninin yapıldığı alana götürülmektedir. Bu durum, geleneksel sünnet uygulamalarının modern organizasyonlarla birleştiği örneklerden biridir. Geçmişte faytonlarla yapılan gezilerin yerini arabalarla yapılan konvoylar almıştır, ancak bu değişimle birlikte sünnet törenlerinin coşkuyla kutlanması ve toplumun bir araya gelmesi geleneği devam etmektedir. Bu geleneksel ritüeller, zaman içinde değişikliklere uğramış olsa da hâlâ Mersin'in kültürel dokusunun önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Mersin’de sünnet yemekleri geleneksel bir öneme sahiptir. Geçmişte sadece evde misafirlere ikram edilen yemekler, artık genellikle yemekli sünnet şöenleri şeklinde düzenlenmekte ve imece usulüyle hazırlanmaktadır. Bu, toplumsal dayanışmanın ve komşuluk ilişkilerinin bir yansımasıdır. Geleneksel sünnet yemeklerinin yanı sıra, yeni tercihlerin de ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu, sünnet törenlerinin daha zengin ve çeşitli bir yemek kültürünü yansıttığını göstermektedir. Sünnet yemeklerinin sunumu ve servisi de değişime uğramıştır. Eskiden yemekler genellikle plastik tabaklarda sunulurken, günümüzde daha estetik sunumlar tercih edilmekte ve özel olarak hazırlanan sofralarda servis edilmektedir. Pandemi sürecinin etkisiyle ise büyük yemek organizasyonlarının azaldığı ve daha küçük çaplı etkinliklerin tercih edilmektedir. Bu durum, toplumun sağlık ve hijyen konularına daha fazla önem vermesinin bir yansıması olabilir. Sonuç olarak, Mersin’de sünnet yemekleri geleneği zamanla değişiklik göstererek günümüz koşullarına uyum sağlamış ve çeşitlenmiştir.

Sünnet davetlerinde geçmişten günümüze önemli değişimler ve dönüşümler yaşanmıştır. Öncelikle, geçmişte sünnet davetleri için bastırılan davetiyelerin yaygın olduğu ancak günümüzde bu geleneğin pek fazla sürdürülmediği tespit edilmiştir. Bunun yerine telefonla mesaj atma veya arama gibi daha modern iletişim yöntemleri tercih edilmektedir. Bu durum, teknolojinin gelişimi ve iletişim alışkanlıklarının değişmesiyle açıklanabilir. Sünnet davetiyelerindeki metinlerde de değişim ve dönüşüm gözlemlenmektedir. Geçmişten daha geleneksel ve resmî ifadeler kullanılırken günümüzde daha samimi ve özgün metinlere yer verilmektedir. Davetiye sözlerinde sünnetin önemi vurgulanmakta ve davet edilen kişilerin özel hissetmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca, sünnet davetlerinde okuntu geleneği de önemli bir değişime uğramıştır. Geçmişten kadınlara yazma veya şalvarlık, erkeklere atlet veya gömlek gibi geleneksel hediyeler götürülürken günümüzde daha çeşitli ve modern hediyeler tercih edilmektedir. Geleneksel davetiyelerin yerini modern iletişim yöntemleri almış, davet metinleri ve hediyelerde de yenilikçi yaklaşımlar benimsenmiştir. Bu değişimler, toplumsal ve kültürel yapıdaki genel değişime paralel olarak gerçekleşmiştir.

Sünnet ritüeli, Mersin ve çevresinde uzun bir geçmişe sahip olan ve toplumun dinî ve kültürel dokusunu derinlemesine etkileyen önemli bir gelenektir. Ancak zaman içinde sünnet öncesinde gerçekleştirilen gezme ve dinî mekân ziyaretleri ile ilgili önemli değişimler yaşanmıştır. Geçmişte sünnet öncesi gezme ve dinî mekân ziyaretleri, çocuğun manevi olarak desteklenmesini sağlama ve sünnetin fiziksel eylemiyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda bir dinî yolculuk olmasını temsil etme amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çocuklar, sünnet kıyafetleri giydirilerek sünnet arabasıyla şehirde konvoy eşliğinde gezdirilir, dinî mekânlara götürülür ve dua edilirken günümüzde bu geleneğin sıkça gerçekleştirilmediği, bazı ailelerin sünnet öncesinde dinî mekân ziyaretlerine pek fazla önem vermediği ve bu geleneğin azaldığı tespit edilmiştir. Sünnet öncesi ziyaret edilen dinî mekânlar da değişime uğramıştır. Özellikle Mersin’in Tarsus ilçesinde Ashâb-ı Keyf mağarası ve Danyal

Peygamberin makâmı gibi önemli ziyaret noktaları bulunmaktadır. Bu mekânlarda dua edilir, sünnetin kolay geçmesi için temennilerde bulunulur ve çocuklar şeker dağıtır. Ancak geçmişte sünnet çocuklarının gezdirilerek dinî mekânlara götürülmesi geleneği günümüzde azalmış ve pek fazla tercih edilmemiştir. Bu geleneklerim azalmasıyla birlikte sünnet ritüelinin dinî atmosferinin biraz daha azaldığı tespit edilmiştir.

Geçmişte sadece abdalların gerçekleştirdiği sünnet operasyonuna günümüzde modern tıbbın cerrahi yöntemlerle yaptığı sünnet uygulamaları da etkilemiştir. Geleneksel yöntemlerin yanına modern tıbbın da eklemesinin birkaç nedeni mevcuttur: Bunlardan ilki profesyonel sağlık hizmetlerinin yaygınlaşmasıdır. Herkesin erişebildiği bu imkanlar dahilinde sünnet operasyonunun daha hijyenik ve güvenilir bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Diğer faktörlerden biri ebeveynlerin bilinçlenmesidir. Ebeveynlerin çocuklarının sağlık ve güvenliği konusundaki bilinçlenmesi ve eğitilmesi, sünnet öncesinde çocuğun psikolojik olarak hazırlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların sünnet öncesi süreçte korkularının giderilmesi ve sürece uyum sağlamaları, bu bilinçlenme ve eğitim süreciyle desteklenmektedir. Sünnet öncesinde psikolojik hazırlık, günümüzde sünnet öncesinde çocukların psikolojik olarak hazırlanması ve korkularının giderilmesi önemsenmektedir. Ebeveynler ve sünnetçiler, çocuğa sünnet operasyonu hakkında bilgi vererek ve onu destekleyerek bu süreci kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar. Bu değişim ve dönüşümler, sünnet ritüelinin toplum içindeki algısını ve uygulama şeklini önemli ölçüde etkilemiştir. Geleneksel uygulamaların yerini modern tıbbın gerektirdiği profesyonel yaklaşımlar almış ve bu sayede sünnet operasyonlarının daha güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.

Halk hekimliği, bir toplumun geçmişten günümüze kadar taşıdığı derin bir bilgelik ve tecrübe birikimidir. Yıllar boyunca, insanlar hastalıklarını iyileştirmek ve sağlıklarını korumak için doğadan gelen kaynaklara başvurmuşlardır. Ancak, zamanla teknolojik ve bilimsel ilerlemelerle birlikte, tıp alanında büyük değişimler yaşanmış ve modern tıp, hastalıkların tanı ve tedavisinde önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Sünnet ritüeli de bu değişim ve dönüşümlerden etkilenen alanlardan biridir. Geleneksel olarak sünnet sonrası iyileşmeyi hızlandırmak için çeşitli bitkisel ve doğal yöntemler kullanılmıştır. Kantaron yağı, salyangoz kabuğu tozu, haşlanmış soğan zarı, hatta sünnet parçasının toz hâline getirilerek çeşitli karışımlarla krem yapılması gibi yöntemler, halk hekimliğinin zengin mirasını yansıtmaktadır. Ancak, günümüzde modern tıbbın yaygınlaşması ve sağlık hizmetlerine erişimin artmasıyla birlikte, halk hekimliği uygulamaları azalmıştır. Hastalar artık daha çok doktorların reçetelerine güvenmekte ve hastalıklarını tedavi etmek için modern ilaç ve tedavi yöntemlerini tercih etmektedirler. Bu değişim ve dönüşüm hem olumlu hem de olumsuz etkilere sahiptir. Modern tıbbın sağladığı bilimsel ve teknolojik imkânlar sayesinde hastalıkların daha etkili bir şekilde tedavi edilmesi ve insanların yaşam kalitesinin artması mümkün olmuştur. Ancak, bu

süreçte bazı geleneksel uygulamaların unutulması ve yerel bilgi birikimlerinin göz ardı edilmesi de söz konusu olmuştur.

Sünnet merasimlerindeki eğlence anlayışı, zaman içinde farklılaşmış ve bu değişimler toplumun yapısına ve yaşadığı koşullara bağlı olarak şekillenmiştir. Geçmişte, sünnet merasimlerinde geleneksel müzikler eşliğinde oyunlar oynanırken davul-zurna eşliğinde köy meydanlarında kutlanırken bu geleneksel eğlence anlayışı yerini daha modern ve organizeli etkinliklere bırakmıştır. Belediyelerin sünnet şölenlerini düzenlemesi ve profesyonel halk oyunu ekiplerini davet etmesi, sünnet merasimlerini daha büyük ve gösterişli hâle getirmiştir. Bu şölenlerde yöreye özgü oyunlar sergilenirken toplumun bir araya gelerek geleneksel değerleri yaşatmasına ve kutlamasına olanak sağlamıştır. Bununla birlikte, son dönemde yaşanan pandemi süreci ve doğal afetler gibi olumsuz olaylar, sünnet merasimlerinde değişime yol açmıştır. Pandemi nedeniyle toplu etkinliklerin kısıtlanması ve evde kalma gerekliliği, sünnet merasimlerindeki eğlencelerin azalmasına neden olmuştur. Ayrıca, doğal afetler sonucu yaşanan iç göçler de toplumun yapısını etkileyerek geleneksel etkinliklere katılımı azaltmıştır. Mersin ili ve ilçelerindeki sünnet merasimlerindeki değişim ve dönüşümler, toplumun yaşadığı sosyal ve kültürel dinamiklere paralel olarak şekillenmektedir. Geleneksel eğlencelerin yerini modern etkinliklere bırakması, toplumun yapısal ve sosyal dönüşümünü yansıtan önemli bir göstergedir. Ancak, bu değişimlerin yanı sıra, geleneksel kültür ve değerlerin korunması ve yaşatılması da önemlidir.

Geçmişte sünnet mevlitleri daha çok geleneksel ritüellerle gerçekleştirilirken günümüzde bu geleneğin bazı önemli değişimlere uğradığı tespit edilmiştir. Öncelikle, sünnet mevlitlerinin zamanlaması ve içeriği belirli bir standarttan ziyade, mevlidi okuyacak kişinin uygunluğuna ve ailenin tercihlerine göre ayarlanmaktadır. Bu, geçmişte belirli bir geleneksel takvime dayalı olarak yapılmasından farklıdır ve bireysel tercihlerin önem kazandığını gösterir. Ayrıca, sünnet mevlitlerinin içeriği de zamanla değişmiş ve zenginleşmiştir. Geleneksel olarak Kur'an okunması, ilahi söylenmesi ve Süleyman Çelebi'nin Mevlid-i Şerif'inin okunması gibi unsurlar günümüzde de devam etmektedir. Ancak, bu etkinliklerin yanı sıra yemek ikramında bulunulması ve hediyelerin dağıtılması gibi uygulamalar da sünnet mevlitlerine eklenmiştir. Bu, mevlidin daha sosyal bir etkinlik hâline gelmesini sağlamış ve toplumsal dayanışma ve paylaşma duygularını pekiştirmiştir. Bununla birlikte, sünnet mevlitlerinde kullanılan hediyelerin içeriği ve çeşitliliği de zamanla değişmiştir. Geleneksel olarak tespih, seccade, yazma ve Yasin-i Şerif gibi hediyeler dağıtılırken günümüzde bu hediyeler çeşitlenmiş aileler daha çok anahtarlık, mum, kahve vb. dağıtmaya başlamıştır. Mersin ili ve ilçelerindeki sünnet mevlit geleneği, zaman içinde belirli değişimler ve dönüşümler geçirmiş olsa da temelde aileler arasındaki birlik ve dayanışmayı pekiştiren önemli bir gelenek olarak varlığını sürdürmektedir.

Toplu sünnet şöenlerinde geleneksel uygulamalardan modern etkinliklere doğru geniş bir yelpaze meydana gelmiştir. Öncelikle, toplu sünnet şöenlerinin organizasyonunda sağlık ve güvenlik standartlarına daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Özellikle sağlık personelinin görev alması ve sünnet işlemini gerçekleştirecek kişilerin belirli yetkilere sahip olması gerektiği gibi konuların belirlenmesi, toplu sünnet şöenlerinin daha profesyonel bir şekilde düzenlenmesini sağlamıştır. Bu, çocukların sağlığı ve güvenliği açısından önemli bir adımdır. Ayrıca, toplu sünnet şöenlerinin içeriği de zamanla değişmiş ve zenginleşmiştir. Geleneksel olarak davullu-zurnalı kutlamalar ve halk oyunları gösterileri devam etmekle birlikte, çocukları eğlendirmek adına yeni etkinliklerin eklenmesiyle şöenler daha renkli ve çeşitli hâle gelmiştir. Yüz boyama, pamuk şeker yapımı, palyaço etkinlikleri gibi aktiviteler çocukların keyifli vakit geçirmesini sağlamış ve şöenlere ayrı bir coşku katmıştır. Bununla birlikte, toplu sünnet şöenlerinin organizasyonunda belediyelerin rolü ve katkısı da artmıştır. Belediyeler, sünnet edilecek çocukların tespitinden sünnet işleminin gerçekleştirileceği yerin belirlenmesine kadar birçok aşamada aktif rol oynamaktadır. Bu, toplu sünnet şöenlerinin daha planlı ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamakta ve toplumda pozitif bir etki yaratmaktadır. Ancak, pandemi gibi beklenmedik olaylar, toplu sünnet şöenlerinin düzenlenmesinde değişimlere yol açmıştır. Sonuç olarak, Mersin ili ve ilçelerindeki toplu sünnet şöenleri, zaman içinde önemli değişimler ve dönüşümler geçirmiş ve toplumun ihtiyaçlarına ve koşullarına uyum sağlamıştır. Geleneksel uygulamaların korunması ve modern etkinliklerin eklenmesiyle, bu şöenler çocuklar için unutulmaz bir hâle gelmiştir.

Sünnet ritüelinin belgelenme yöntemleri arasında teknolojik gelişmelerin etkisi büyüktür. Geleneksel olarak fotoğraf makineleri ve kameranın kullanıldığı dönemlerde, sünnet törenleri albümlere ve videolara kaydedilerek belgelenirken günümüzde dijital fotoğraf makineleri, akıllı telefonlar ve diğer teknolojik cihazlar sayesinde bu belgeleme süreci daha kolay ve erişilebilir hâle gelmiştir. Fotoğraflar ve videolar sosyal medya platformlarında paylaşılabılır hâle gelmiş, böylelikle sünnet ritüeli daha geniş bir kitleye ulaşmıştır. İkinci olarak, sünnet sonrası çocuklara verilen “üstün cesaret belgesi” geleneği önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Bu belge, sünnetin erkeklik ve cesaret simgesi olarak algılanmasını pekiştirirken toplu sünnet şöenlerinde belediyeler tarafından dağıtılmasıyla toplumsal bir nitelik kazanmıştır. Bu belge, çocukların sünnet sonrası gururlarını ve başarılarını kutlamak için önemli bir araç hâline gelmiştir. Sünnetçilere verilen teşekkür belgeleri, sünnet ritüelinin organize edilmesinde ve gerçekleştirilmesinde emeği geçen kişilere yönelik bir takdir ifadesidir. Belediyeler tarafından verilen bu belgeler, sünnetçilerin ve diğer sağlık çalışanlarının emeklerini takdir etmek ve onlara teşekkür etmek için önemli bir araçtır. Genel olarak sünnet ritüelinin belgelenmesi, teknolojik gelişmeler, toplumsal normlar ve belediyelerin rolü gibi faktörlerden etkilenmiş ve değişim geçirmiştir. Ancak bu belgelerin temel amacı, sünnetin özel ve anlamlı bir gün olarak hatırlanmasını sağlamak ve bu geleneğin gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır.

Çocuğa getirilen hediyelerdeki değışim, geleneksel altın takılarla sınırlı olan hediyeleşmenin, günümüzde daha çeşitli ve modern hediyelere bırakmıştır. Kirveye verilen hediyelerdeki değışim ve dönüşüm, geleneksel bohça veya sini içinde sunulan hediyelerin daha modern ve çeşitli hâle gelmesini yansıtmaktadır. Artık kirveye, altın saat gibi değerli eşyaların yanı sıra kişisel bakım ürünleri ve elektronik eşyalar gibi hediyeler de verilmektedir. Şehirleşme ve modernleşmeyle birlikte, kirvenin giydirilmesi gibi geleneksel uygulamalar azalmış, onun yerine daha modern hediyeler tercih edilir hâle gelmiştir. Sünnetçiye verilen hediyelerde ise değışim ve dönüşüm, zamanla hediyelerin çeşitliliği ve değerinin artmasını yansıtmaktadır. Genellikle manevi değeri yüksek eşyalardan oluşan bu hediyeler, günümüzde daha geniş bir yelpazede sunulmaktadır. Bununla birlikte, ekonomik koşulların ve kültürel etkileşimlerin de bu değışimde etkisi büyüktür. Genel olarak Mersin ili ve ilçelerinde sünnet törenlerinde verilen hediyelerdeki değışim ve dönüşüm, geleneksel uygulamaların modernleşme ve şehirleşme süreçleriyle etkileşim içinde olmasıyla şekillenmiştir. Bu değışim ve dönüşüm, kültürel değerlerin korunması ve toplumsal bağların güçlenmesi açısından önemlidir.

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet kültüründe tespit edilen değışim ve dönüşümler, sünnet olacak çocukların sayısı ve ailelerin bu konudaki tercihleri üzerinde de etkili olmuştur. Sünnet olacak çocukların sayısı ve bu çocukların aynı aileden olması durumunda uygulamalarda bir değışim gözlemlenmektedir. Geçmişte her çocuk için ayrı sünnet törenleri düzenlenirken günümüzde bazı aileler maliyetleri azaltmak ve pratiklik sağlamak adına bütün çocuklarını aynı gün sünnet ettirilmektedir. Aileler bunu sünnet masrafını azaltma amacıyla yapmaktadır. Ayrıca, evde sünnet ettirilmemiş kaç tane çocuk varsa genellikle aynı gün sünnet ettirilmesi geleneği değışmemiştir. Ancak, bu durumda dikkate alınması gereken bir faktör, sünnet olacak çocukların yaşları arasında denge kurulmasıdır. Büyük çocuğun sünnet ettirilmesi gerektiği durumlarda, bazı aileler öncelikle büyük çocuğu sünnet ettirirken bazıları ise küçük çocukların öncelikli olarak sünnet ettirilmesini tercih etmektedir. Sosyal ve ekonomik faktörlerin etkisiyle bazı aileler sünnet törenlerini birlikte yaparak masraf yapmamayı tercih ederken diğerleri ise aile içinde birlikteliği ve toplumsal dayanışmayı pekiştirmek adına ayrı törenler düzenlemeyi tercih etmektedirler. Evde birden fazla kişinin sünnet ettirileceği durumlarda, ev halkının kurban kesip ve yemek ikramında bulunması gibi toplumsal dayanışma ve misafirperverlik gösterileri de değışim göstermeksizin devam etmektedir. Bu uygulama, sünnet törenlerinin toplumsal birliği ve dayanışmayı pekiştiren önemli bir gelenek olarak kalmasını sağlamaktadır.

Mersin ili ve ilçelerinde komşu veya akraba çocukların bir arada sünnet edilmesi geleneği, geçmişte yaygın olan bir uygulama değildir. Zaman içinde bu uygulamada belirgin değışim ve dönüşümler yaşanmamıştır. Geleneksel olarak bu tür toplu sünnet törenlerinin komşular arasında düzenlenmesi sık rastlanan bir durum değildir. Akraba çocukları arasında birlikte sünnet ettirme

uygulaması ise daha belirgin görülmektedir. Özellikle aynı yaş grubundaki amca çocukları arasında birlikte sünnet ettirme geleneği yaygındır.

Mersin ili ve ilçelerinde fakir, öksüz ve yetim çocukların sünneti konusunda tespit edilen uygulamalarda değişim ve dönüşüm, toplumsal yapıda ve yardımlaşma kültüründe yaşanmıştır. Geleneksel olarak bu çocukların sünnet masrafları genellikle yöredeki zenginler veya toplumun saygın kişileri tarafından karşılanırken günümüzde bu uygulama pek çok yönden değişmiştir. Öncelikle, yörede yaşayan öğretmenler, askerler, imamlar gibi meslek gruplarından gelen yardımların yanı sıra belediyelerin düzenlediği toplu sünnet törenleri gibi organizasyonlar da bu çocukların sünnet masraflarını karşılamaktadır. Bu, toplumsal dayanışmanın daha kurumsal bir şekilde sağlanması ve ekonomik yükün paylaşılması anlamına gelmektedir. Yörede fakir, öksüz ve yetim çocukların sünnet masraflarını karşılayan kişilerin ve kurumların profili de değişmiştir. Önceden sadece zenginler veya saygın meslek gruplarından gelen destekler gözlemlenirken Günümüzde belediyeler gibi kamu kurumları da bu sürece dâhil olmuştur. Bu değişimler, toplumun sosyoekonomik yapısıyla ele alınılabilir. Özellikle, ekonomik dengesizliklerin ve sosyal yardım politikalarının değişimi, bu tür geleneksel uygulamalarda da değişikliklere neden olmuştur. Dolayısıyla fakir, öksüz ve yetim çocukların sünnet masraflarının karşılanması konusunda yaşanan bu değişim ve dönüşümler, toplumun genel dinamiklerindeki değişimlerin bir yansımasıdır.

Yörede sünnet kültüründe yaşanan değişim ve dönüşüm, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu değişimler, sünnetin geleneksel ritüellerinden, hazırlıklarına kadar birçok alanda kendini göstermektedir. Öncelikle, sünnet yaşının sabit kalması, bu adımın ergenlik öncesinde atılmasının önemini yansıtmaktadır. Ancak, sünnet yatağı ve hazırlıklarında görülen değişimler, kültürel tercihlerin ve moda trendlerinin etkisi altında olduğunu göstermektedir. Geçmişte şatafatlı sünnet yataklarının yerini daha sade tasarımlar almıştır. Sünnet elbiselerinde de benzer bir değişim yaşanmış, takım elbiseler yerine pelerinli takımlar ve şehzade kıyafetleri tercih edilmeye başlanmıştır. Ayrıca, sünnet öncesinde yapılan hazırlıklarda da farklılık gözlemlenmektedir. Sünnet yatağı örtülerinin dantel yerine isme özel pike takımları tercih edilir hâle gelmesi bu değişimin bir yansımasıdır. Sünnet kınası geleneğinin ortaya çıkması ve sünnet öncesi bayrak asma geleneğinin azalması da dikkat çekicidir. Bununla birlikte, sünnet törenlerinin organizasyonunda da değişiklikler yaşanmış, pandemi nedeniyle toplu yemeklerin yapılmaması gibi mecburi durumlar oraya çıkmıştır. Bu değişimlerin bir sonucu olarak sünnet belgelenmesi uygulaması ve davetiyelerin modern iletişim araçlarıyla yapılması gibi yeni adımların ortaya çıkması da kaçınılmazdır. Tüm bu değişimler, Mersin halkının sünnet geleneğine olan yaklaşımında zamanla yaşanan değişimi ve toplumsal dönüşümü göstermektedir.

5.6. Değerlendirme

Mersin ili gerek nüfus yapısındaki çeşitlilik bakımından gerekse bu çeşitliliğin kazandırdığı kültürel zenginlik bakımından medeniyet tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bahsi geçen kültürel zenginliklerden biri olan sünnet geleneği, üç semavi dinin farklı farklı şekilde icra etmesi ve bünyesinde birtakım inanış ve ritüeli barındırması bakımından incelenmeye değerdir. Tezin büyük kısmını teşkil eden Mersin’de yaşayan Müslüman kesimin sünnet törenlerinin de pek çok gelenek, görenek ve ritüeli bünyesinde barındırdığı dikkat çekmektedir. Sünnet öncesinden sonrasına kadar pek çok aşamanın takip edildiği ve özenle gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir. Mersin yöresinde yaşan Müslüman kesim sünnet olma yaşı olarak 0-2 yaş aralığını tercih ettiği görülmektedir. Bununla birlikte daha büyük yaşlarda da sünnet yaptırılmaktadır. Genellikle sünnet yarasının çabuk iyileşmesi için de bahar ayları tercih edilmektedir. Sünnet hazırlıklarına bakıldığı zaman sünnet kıyafeti, sünnet yatağı, sünnet arabası, davetiye, yemekler önceden hazırlanan ve önemle üzerinde durulan unsurlardır. Sünnet kıyafetinde yoğunluklu olarak işlemeli beyaz ve mavi renklerin tercih edildiği dikkat çekmektedir. Bununla birlikte sünnet yatağında da aynı renklerin hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Davetiyeyle ilgili çeşitli değişim dönüşüm yaşanmış, dijitalle yönelmede ciddi bir artış görülmüş olsa da hâlâ insanların bu tören için davetiye bastırdığı görülmektedir. Davetiyelerde çeşitli söz kalıpları kullanılmakta ve manilere yer verilmektedir. Sünnet yemeklerine baktığımızda günümüzde daha pratik yemekler yapıldığı göze çarpmaktadır. Daha yöresel yemekler sunmak isteyenlerin ise imece usulüyle kavurma, yüksük çorbası, dövme pilavı, pilav gibi yemekleri hazırladıkları görülmektedir. Kına yakma geleneği diğer bazı geçiş dönemlerinde de görülmekle birlikte sünnet töreninde yakılmasının manası pek tabii Hz. İbrahim ve Hz. İsmail arasındaki kıssaya dayandırılmaktadır. Kurban olma fikrini taşıyan kına yakma eyleminin Mersin yöresinde de aynı uğurda gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir. Bununla birlikte sünnet kınasının günümüzde oldukça gösterişli, eğlenceli olduğunu söylemek mümkündür. Sünnet geleneğinin diğer bir önemli aşaması ise sünnet hamamıdır. Bu aşama da zamanla değişime uğramış ve sünnet hamamının yerini sünnet spası almıştır. Her iki uygulamada da amaç sünnet çocuğunu su ile teması ile arınması ve kutsanması fikrini taşımaktadır.

Mersin yöresinde yaşayan Hristiyan dinine mensup kişilerin fiilen sünnet olması zorunlu olmamakla birlikte vaftiz töreni sünnetle eşdeğer sayıldığı görülmektedir. Fiilen sünnet olmak ise çocuğun kendi iradesine bırakılmıştır.

Mersin ilinde yaşayan Yahudi kesime bakıldığında sünnetin kendi kökenlerinden çıkmasından ötürü önemle üzerinde durulduğu dikkat çekmektedir. Hem Mersin’de hem de Türkiye’nin diğer yerlerinde yaşayan Yahudilerin sünneti gerçekleştirmek üzere İstanbul’a gittikleri bunun da sebebinin sadece İstanbul’da aktif sinagogların bulunduğu olduğu

görülmektedir. Çocuğun doğumunun ardından sekizinci günde sünneti gerçekleştirmek üzere randevu alınır ve bu doğrultuda birtakım hazırlıklar yapılır.

Genel hatlarıyla bakıldığında Mersin yöresinde sünnet geleneğinin Müslüman, Hristiyan ve Yahudi kesimlerde çoğunlukla farklılıklar barındırmakla birlikte uygulandığı, kutsandığı ve kutlandığı görülmektedir. Özellikle Müslümanların sünneti ele alış biçimlerinde modernitenin oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür.

6. MERSİN'DE SÜNNETÇİLİK

Mersin'de sünnetçilik geleneği geçmişten günümüze bir gelenek olarak varlığını sürdürmüştür. Geçmişte özellikle Abdallar arasında sünnetçilik mesleği yaygındı. Bu toplum, göçebe yaşam tarzına uygun olarak çeşitli mesleklere uğraşırken sünnetçilikte de bu meslekler arasında önemli bir yer tutmuştur. Sünnet ritüeli, toplumsal ve dinî bir ritüel olarak büyük bir önem taşıdığından Abdallar bu görevi yerine getiren saygın kişiler olarak kabul edilmiştir. Günümüzde ise sünnetçilik, modern tıp uygulamalarının yaygınlaşmasıyla birlikte fennî sünnetçilere yani tıbbi eğitim almış uzmanlara bırakmıştır. Çalışmanın bu bölümünde geleneksel sünnetçiler ve fennî sünnetçiler değerlendirilmiştir.

6.1. Geleneksel Sünnetçiler

Mersin Abdallarının sosyal ve kültürel yaşam tarzı, diğer bölgelerde yaşayan Abdallarla benzerlik göstermektedir. Bu benzerliklerin başında, icra ettikleri meslekler gelmektedir. Abdalların genellikle göçebe hayatına uygun meslekleri; çiftçilik, berbercilik, müzik ve sünnetçilik gibi meslekleri yaptıkları tespit edilmiştir.

Mersin ili ve ilçelerinde tespit edilen bilgileri şu şekilde değerlendirmek mümkündür: Geçmişte sünnet Abdal ya da Avdal adı verilen kişiler tarafından yapılmıştır. Abdallar, sünnetçilik mesleğini nesilden nesle aktarılan usta- çırak geleneği çevresinde öğrenmişlerdir. Bu geleneksel eğitim süreci, deneyimli bir sünnetçinin yanında çırakların, yıllar içerisinde hem sünnet tekniğini hem de dinî ve toplumsal ritüeller konusunda birikimler kazanmasını sağlamıştır. Usta, çırağına yalnızca sünnetin tıbbi yönünü değil aynı zamanda bu ritüelin toplumsal ve kültürel değerlerini de öğretmiştir. Mersin'de yaşayan Abdallar, sünnet ritüelini gerçekleştirmek için köy köy, ilçe ilçe dolaşmışlardır. Göçebe yaşam tarzlarına uygun olarak sadece Mersin ili ve ilçeleri değil çevredeki tüm illere de hizmet vermişlerdir. Bu yolculukları sırasında, Abdallar sünnet yapacakları ailelerin evlerine misafir olmuş, toplumla yakın ilişkiler kurmuştur. Sünnet karşılığında çoğu zaman para yerine dönemin ekonomik koşullarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak buğday, arpa, koyun vb. hediyeleri kabul etmişlerdir.

Mersin yöresinde yapılan araştırmalar sonucunda yörede yaşayan ve geçmişte sünnetçilik mesleğini icra etmiş olan Abdalların sayısının oldukça azaldığı tespit edilmiştir. Günümüzde Mersin'de bu geleneksel mesleği sürdüren iki Abdal kalmıştır.

Mersin'de geleneksel sünnetçiler hakkında tespit edilen bilgiler şu şekildedir:

Yörede yaşayan 2 tane Abdal tespit edilmiştir. Bu kişiler, Şuayip Kurşunsaçan ve Yusuf Yücel'dir (KK.100, KK.101).

Geçmişte ilçe ilçe gezerek sünnet yaşı gelmiş çocuklar sünnet edilirdi (KK.100, KK.101).

Sünnet karşılığında para alınmazdı (KK.100, KK.101).

Mersin’de en çok sünneti yapan Abdal’ın adı Baki Dölek’tir. Kısa süre önce vefat etti (KK.100, KK.101, KK.102).

Sünnet ritüeli şu şekilde gerçekleştirilmektedir: Kirve, sünnet olacak çocuğu kucağına alır ve bacaklarını diz kapağından kırarak çocuğun beline doğru sıkıca tutardı. Bu pozisyon hem çocuğun hareket etmesini engellemek hem de sünnet işlemini kolaylaştırmak amacıyla seçilirdi. Abdal, işlemi gerçekleştirmek için özenle sakladığı usturasını çıkarır ve çocuğu dikkatlice sünnet ederdi. Ustura, bu tür törenler için özel olarak hazırlanmış, son derece keskin ve hijyenik bir alettir. Abdal, hızlı ve ustalıkla çalışarak çocuğun acısını en aza indirmeye özen gösterirdi (KK.100, KK.101).

Mersin’deki geleneksel sünnetçilerin kullandığı malzemeler şu şekildedir:

1. Kısaç/Tutturaç: Sünnet derisinin kesilme yerinin belirlenmesi için kullanılır. Mersin’de de diğer Anadolu bölgelerinde olduğu gibi, kısaçlar genellikle kendilerini yapan kişilerin isimleri ile anılmaktadır (KK.100, KK.101).
2. Mil: Sünnet derisini germek için kullanılan bir alettir. Mersin’de, bu tür araçlar geleneksel sünnet uygulamalarında yer alır ve sünnetçilerin işini kolaylaştırmaktadır (KK.100, KK. 101).
3. Ustura: Sünnet derisini kesmek için kullanılan alete verilen isimdir. Mersin’de, ustura berberlerin sakal tıraşı için kullandığı usturalardan seçilmektedir. Bunun haricinde, bazı Abdalar sünnet için çakı da kullanılmaktadırlar (KK.100, KK.101).

6.1.1. Şuayip Kurşunsağan

Şuayip Kurşunsağan, yörede yaşayan Abdallardandır. 1949 yılında dünyaya gelmiştir. Sünnet yapma işlemini usta- çırak ilişkisi içinde babasından öğrenmiştir. İlk sünnet operasyonunu 18 yaşında yapmıştır. Askere gittiği dönemde askere gelen sünnetsiz kişileri sünnet etmiştir. Tezkeresini aldıktan sonra Mersin iline gelerek burada sünnetçiliğe devam etmiştir. Kendi imkânlarıyla ilçe, köy köy gezerek sünnet yapmıştır.

Fotoğraf 6.1. Şuayip Kurşunsağan- Geleneksel Sünnetçi- Abdal (Mersin, 2024).

Şuayip Kurşunsaçan, babasından öğrendiği sünnet yöntemini geliştirerek sünnet operasyonunda damara düğüm atma ve dikiş atma yöntemlerini geliştirmiştir. 2000’li yıllara kadar sünnet yapmıştır. Geçmişte yaptığı sünnetlerden para almamış para karşılığında buğday, arpa, keçi vb. ürünler almıştır.

Kendine özgü bir sünnet yarasını iyileştirme yöntemi geliştirmiştir. Bu yöntemde, asma yaprağının tozları eleyip zeytinyağı ile karıştırarak özel bir ilaç hazırlamıştır. Bu ilaç, sünnet yaralarının üzerine sürüldüğünde, yaranın 2-3 gün içinde hızla iyileşmesini sağlamıştır.

Şuayip Kurşunsaçan, usta-çırak ilişkisi içinde bu mesleği kendi çocuklarına da öğretmek istemiştir. Ancak, çocukları bu mesleği öğrenmeye ilgi göstermediği için Kurşunsaçan, bilgi ve deneyimleri yeğenlerine aktararak mesleği onlara öğretmiştir. Tıbbın ilerlemesi ve fennî sünnetçiliğin yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel sünnetçilik mesleği unutulmaya yüz tutmuştur.

6.1.2. Yusuf Yücel

Yusuf Yücel, 1950 doğumludur. Aslen Adanalıdır. Bölgede Abdal adı verilen sünnetçilerden olan Yusuf Yücel, 54 senedir sünnetçilik yapmaktadır. Sünnetçiliği ilk başta usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenmiştir. Yusuf Yücel, Mersin yöresinde “İğneci Yusuf” olarak tanınmaktadır. Mesleki hayatına küçük yaşlarda başlamış, mesleki bilgi ve becerilerini usta-çırak ilişkisi içinde kazanmıştır. Çıraklık yıllarında, bölgenin saygın sünnet ustalarından biri olan ustasının yanında çalışarak sünnet yapımının inceliklerini öğrenmiştir. Yusuf Yücel, bu süreçte sadece sünnet yapımını değil, aynı zamanda iğnecilik ve eczane kalfalığı gibi alanlarda da kendini geliştirmiştir. Yusuf Yücel, bu geniş meslek yelpazesi ile hem geleneksel hem de modern sağlık uygulamalarına hâkim bir uzman olarak tanınmıştır.

Devlet, Abdal olarak adlandırılan geleneksel sünnetçilerin sünnet yapmasını yasakladığında, Yusuf Yücel’in meslek hayatında da köklü bir değişiklik meydana gelmiştir. Bu yasak, geleneksel yöntemlerin yerini daha modern ve bilimsel yaklaşım olan fennî sünnetçiliğe bırakmıştır. Yusuf Yücel, bu dönemde fennî sünnetçilik üzerine eğitim alarak son 15 senedir fennî sünnetçilik yapmıştır.

Yusuf Yücel hem geleneksel sünnetçilik hem de fenni sünnetçilik alanında gösterdiği başarılar sayesinde, Mersin ve çevresinde tanınan ve saygı duyulan bir isim hâline gelmiştir. Sadece mesleki yetkinliği ile değil, aynı zamanda insanlara karşı gösterdiği şefkat ve anlayışla da hatırlanan bir figürdür. Yaptığı işlerle bölge halkının güvenini kazanmış ve bu güveni yıllar boyu sürdürmüştür.

6.2. Fennî Sünnetçiler

Fennî sünnetçilik, sünnet işlemlerini modern tıp standartlarına uygun bir şekilde gerçekleştiren bir yaklaşımdır. Geleneksel sünnet yöntemlerinin aksine fennî sünnetçilik, tıbbi bilimlerin prensiplerine dayanarak daha sistematik ve bilimsel bir süreç izlemektedir. Bu yöntem, öncelikle yüksek hijyen standartlarına odaklanır. Kullanılan tüm aletler ve ekipmanlar, işlem öncesinde detaylı bir şekilde sterilize edilir. Sterilizasyon, enfeksiyon riskini en aza indirmek ve

hijyenik bir ortam sağlamak için kritik bir adımdır. Ayrıca fennî sünnetçiler, genellikle tıp eğitimi almış uzmanlardır ve bu eğitimleri süresince cerrahi teknikler, anestezi yöntemleri ve komplikasyon yönetimi konusunda bilgi edinmişlerdir. Sünnet işlemi sırasında, hastanın ağrı seviyesini en aza indirmek amacıyla lokal anestezi uygulanabilir. Lokal anestezi, sadece sünnet bölgesinin uyuşturulmasını sağlar ve hastanın bilincinin açık kalmasına olanak tanır. Bu yaklaşım, işlem sırasında daha az rahatsızlık yaşanmasına yardımcı olur. Bazı durumlarda ise genel anestezi tercih edilebilir, bu durumda hasta tamamen bilinçsiz hâle gelir ve işlem sırasında ağrı hissetmez.

Fennî sünnetçilik, ayrıca modern tıbbi teknolojilerin kullanımını içerir. Bu teknolojiler, sünnet işlemini daha hassas ve güvenli bir şekilde gerçekleştirir. Örneğin, bazı fennî sünnetçiler, lazer teknolojisi veya elektrokoter kullanarak daha doğru ve kanamasız bir işlem yapabilirler. Bu yöntemler hem işlem süresini kısaltır hem de iyileşme sürecini hızlandırır.

Sünnet sonrası bakım da fennî sünnetçiliğin önemli bir parçasıdır. İşlem sonrası, hastanın iyileşme süreci dikkatle izlenir. Yara bakımı, enfeksiyon riskinin azaltılması ve iyileşme sürecinin desteklenmesi için gerekli tüm tıbbi müdahaleler yapılır. Sünnet edilen bölgenin düzenli olarak temizlenmesi ve iyileşme sürecinin takip edilmesi, komplikasyon risklerini en aza indirir.

Sonuç olarak fennî sünnetçilik, sünnet işlemlerini daha bilimsel ve tıbbi standartlara uygun bir şekilde gerçekleştirir. Bu yaklaşım hem hijyen hem de tıbbi teknolojilerin kullanımı açısından önemli avantajlar sunar ve sünnet işlemini daha güvenli ve konforlu hâle getirmektedir.

6.3. Değerlendirme

Mersin’de sünnetçilik geleneği, zamanla geleneksel yöntemlerden modern uygulamalara doğru bir değişim geçirmiştir. Bu dönüşüm hem sünnetçilik mesleğinin niteliğini hem de bölgedeki sağlık hizmetlerinin kalitesini etkilemiştir. Geleneksel sünnetçiler ve fennî sünnetçiler arasındaki farklar, bu mesleğin tarihsel ve kültürel gelişimini anlamak açısından oldukça önem arz etmektedir.

Mersin’deki geleneksel sünnetçilik, Abdallar adı verilen kişiler tarafından yapılmıştır. Abdallar, göçebe yaşam tarzlarına uygun olarak çeşitli mesleklerle meşgul olmuştur, sünnetçilik de bu meslekler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Geleneksel sünnetçilik, usta-çırak ilişkisi çerçevesinde öğrenilmiş ve uygulamaya dökülmüştür. Usta sünnetçi, çıraklarına sadece tıbbi bilgi değil, aynı zamanda sünnet ritüelinin toplumsal ve kültürel boyutlarını da öğretmiştir. Bu geleneksel sürecin önemli bir özelliği, sünnetin toplumsal bir etkinlik olarak görülmesidir. Abdallar, köy köy dolaşarak sünnet işlemlerini gerçekleştirir, genellikle para yerine çeşitli hediyeler almışlardır. Sünnet işlemi, kirveler ve toplumun diğer üyeleriyle birlikte gerçekleştirilen sosyal bir ritüel olarak kabul edilmiştir. Geleneksel sünnetçilerin, işlem sırasında hızlı ve dikkatli bir şekilde çalışarak çocuğun acısını minimumda tutmaya özen gösterdiği, bu sürecin ayrılmaz bir parçasıdır. Modern tıp

uygulamalarının yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel sünnetçilik mesleği azalmakta, geleneksel sünnetçilerin sayısı giderek azalmaktadır. Günümüzde Mersin’de bu geleneksel mesleği sürdüren az sayıda kişi kalmıştır. Şuayip Kurşunsaçan ve Yusuf Yücel gibi isimler, geleneksel yöntemlerin son temsilcilerindendir. Şuayip Kurşunsaçan, geleneksel yöntemleri geliştirerek çeşitli iyileştirme yöntemleri sunmuş, Yusuf Yücel ise fennî sünnetçilik eğitimini alarak mesleğinde dönüşüm sağlamıştır.

Fennî sünnetçilik, geleneksel yöntemlerin aksine modern tıp standartlarına uygun bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu yaklaşım, hijyen, sterilizasyon ve bilimsel yöntemlerin ön planda olduğu bir süreci içermektedir. Fennî sünnetçiler, genellikle tıp eğitimi almış uzmanlardır ve sünnet işlemini daha sistematik ve bilimsel bir şekilde gerçekleştirmektedirler. Bu modern yaklaşımda, sünnet öncesinde tüm aletler detaylı bir şekilde sterilize edilir, enfeksiyon riskini en aza indirmek amacıyla yüksek hijyen standartlarına uyulmaktadır. Ayrıca fennî sünnetçiler, modern tıbbi teknolojileri kullanarak işlem sürecini daha hassas ve güvenli hâle getirmektedirler. Lazer teknolojisi veya elektrokoter gibi yöntemler, hem işlemin daha hızlı ve kanamasız gerçekleşmesini sağlar hem de iyileşme sürecini hızlandırmaktadır. Sünnet sonrası bakım, fennî sünnetçiliğin bir diğer önemli parçasıdır. Bu süreçte, yaranın iyileşme süreci dikkatle izlenir, enfeksiyon riskleri değerlendirilir ve gerekli tıbbi müdahaleler yapılmaktadır. Bu, hem sünnet edilen bireylerin konforunu artırmakta hem de komplikasyon risklerini azaltmaktadır.

Sonuç olarak geleneksel ve fennî sünnetçilik arasındaki farklar, sünnet işlemlerinin tarihsel ve kültürel bağlamda nasıl değiştiğini göstermektedir. Geleneksel sünnetçiler, toplumsal ve kültürel ritüellerin bir parçası olarak hizmet ederken, fennî sünnetçiler modern tıp standartlarını ve teknolojiyi kullanarak sünnet işlemlerini daha bilimsel ve güvenli bir şekilde gerçekleştirmektedir. Her iki yaklaşım da sünnetçilik mesleğinin farklı dönemlerdeki toplumsal ve tıbbi ihtiyaçlarına cevap vermektedir.

7. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE SÜNNET ETRAFINDA GELİŞEN İNANÇLAR VE RİTÜELLER

Mersin yöresinde sünnet geleneği etrafında çeşitli inançlar ve ritüeller gelişmiştir. Bu inanç ve ritüeller zamanla ne kadar değişim ve dönüşüme uğramış olsa da kırsal kesimlerde bu inanç ve ritüellerin birçoğunun hâlâ geçerliliğini koruduğunu ve uygulanmakta olduğu görmek mümkündür. Kırsal kesimlerde devam etmesinin sebebi ise kırsal kesimlerin demografik yapısının bozulmamasından kaynaklanmaktadır. Geçiş dönemlerinin her bir aşamasının kendine özgü gelenek, görenek, inanç ve ritüelleri vardır. Geçiş dönemlerinde erkek çocuğun erginlenmesine yönelik bir uygulama olan sünnet geleneği, Mersin yöresinde özenle icra edilmekte ve bünyesinde birçok inanç ve ritüeli barındırmaktadır. Bununla birlikte ilgili geleneğin geçmişi ile bugüne bakıldığında; geçmişte uygulanmakta olan inanç ve ritüellerin günümüzde şehir ortamında pek uygulanmadığı göze çarpmaktadır. Bunun sebebi dünyanın gerek teknolojik gerek sosyoekonomik değişimine bağlı olarak yörenin de çeşitli değişim ve dönüşümler geçirmesidir. Yörede kırsal kesimler şehir merkezine göre kendini koruduğu, en azından sünnet geleneğinin bünyesinde barındırdığı birçok inanç ve ritüele sadık kalındığı tespit edilmiştir. Kırsal kesimlerin kendini korumasının sebebi; teknolojik ve sosyoekonomik olanakların az olması nedeniyle dünyanın geçirdiği değişim ve dönüşümlerden çok daha sonra haberdar olmasıdır.

7.1. Sünnet Zamanı ile İlgili İnanç ve Ritüeller

Güne dair inançların birçoğunda dinî temeller yatmaktadır. Günlere dair inançlar genellikle tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışı ile ortaya çıkmış ve anlam kazanmıştır. Anadolu'ya ise bu inançların yayılışının Romalılardan geçtiği düşünülmektedir (Eyupgolu, 1987, s. 75-76).

Mersin yöresinde bazı aileler yaz mevsiminde okulun bittiği dönemde yaptırırken bazı aileler de sıcaklardan çok etkilenmesin diye ilkbahar ve sonbahar mevsimlerini tercih etmektedir. Çoğu aile de sünnet mevsimini okul döneminin bitmesine denk getirmektedir. Sünnet günü ile ilgili çeşitli inançlar mevcuttur.

Mersin halk kültüründe sünnet günü ile ilgili inançlar şu şekildedir:

Aileler sünnet gününü genellikle perşembe ve cuma günü olarak tercih eder. Sünneti genellikle öğle namazı ile ikindi namazı saatleri arasında yaptırılır. Bunun sebebi yörede bu namaz vakitleri arasında yapılan sünnetlerin çocuğa yaşamı boyunca huzur getireceği ve çocuğun sakin olacağı inancından kaynaklanmaktadır. Sünnet günü evde düğümlü olan her şey çözülür. Çözülmezse sünnetin zor geçeceğine inanılır. Sünnet günü çocuğun annesi sünnet yerinde bulunmaz. Sünnet yerinde bulunursa sünnetin zorluğu geçeceği inancı yaygındır. Sünnet anında sünnet kolay geçsin diye oda da bulunan erkekler tekbir getirirken odanın dışında bulunan anneler elinde oklava çevirir. Sünnet günü çocuğa nazar değmesin nazar boncuğu takılır, sünnet yatağına çörek otu serpilir ve sünnet odasına Kur'an asılır bunun sebebi ise çocuğu manevi olarak korunmak istenmesidir. Sünnet bittikten hemen sonra sünnet derisi toprağa gömülür. Bu uygulama sünnet çocuğunun hayatı uzun olması amacıyla yapılmaktadır (KK.7, KK.8, KK.11, KK.27, KK.28, KK.43, KK.44, KK.45).

Mersin halk kültüründe sünnet gününe dair çeşitli inançlar mevcuttur. Evde düğümlü olan her şeyin çözülmesi, sünnet ritüelinin kolay geçmesine ve çocuğun hayatı boyunca zorluk yaşamamasına yönelik bir ritüel olarak değerlendirilirken, sünnet çocuğuna nazar değmemesi için alınan önemlerde geleneksel koruma ve bereket anlayışını yansıtmaktadır. Sünnet için tercih edilen günlerin İslamiyet'te mübarek günler olarak kabul edilmesi ise dinî ve manevi bir anlam taşımaktadır. Bu inançlar, Mersin'in zengin kültürel dokusunun ve derin köklerinin bir yansımasıdır.

Fotoğraf 7.1. Sünnet anında kesilecek kurban (Mersin-Elvanlı, 2023).

Yörede durumu iyi olan aileler sünnet anında çocuk için kurban keserler. Sünnet kanı ve kurban kanının aynı anda akması aileye bolluk ve bereketin getireceği inancı yaygındır. Bu sebeple de sünnetin gerçekleştiği saatte kurban kanı akıtılır (KK.10, KK.14, KK.24, KK.80, KK.85, KK.87, KK.90, KK.91).

7.2. Sünnet Çocuğu Etrafında Gelişen İnançlar ve Ritüeller

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet çocuğunun etrafında çeşitli inançlar gelişmiştir. Bu inançlar toplum tarafından kabul görmüş ve ailelerin sünnete bakış açısını değiştirmiştir.

Mersin halk kültüründe sünnet çocuğunun etrafında gelişen inançlar ve ritüeller şu şekildedir:

Peygamber sünneti ile doğan çocukların (doğuştan sünnetli) yedi yaşına kadar yörede saçı kesilmez. Yedi yaşından gün aldığı da bir kurban kesilir ve o gün içinde saçları kesilir. Sünnet esnasında anne odadan çıkartılır. Anne ağlarsa gelini ile iyi anlaşılamayacağı sünnette bir sorun çıkacağına inanılır. Sünnet esnasında aile bireylerinden birinin eline oklava verilir ve iki eliyle oklavayı çevirir, bu şekilde çocuğun sünnetinin kolay geçeceğine inanılır. Sünnet esnasında çocuğun ağzına lokum ya da helva verilir. Çocuğun ağzı tatlısın bugünü kötü hatırlamasın diye. Sünnet çocuğuna bir hafta boyunca acı ya da ekşi yemek yedirilmez. Çocuk sünnet acısından başka bir acı çekmesin diye (KK.46, KK.47, KK.52, KK.81, KK. 85, KK.87, KK.88, KK.91).

Sünnet çocuğunun yaşı ergenliği geçtiyse ileride karısı ile birlikte olamayacağına inanılır. Bu yüzden yörede çok boşanan çift vardır. Çocukların küçük yaşta sünnet ettirilmesine yörede özen gösterilir (KK.44, KK.45, KK.46, KK.52, KK. 60, KK.61). Sünnet çocuğu giydirilmeden önce kıyafetleri tepsinin üzerine koyulur. Çocuk bir masanın üzerine çıkartılır ve kıyafetleri başının üzerinden 3 defa çevrilir. Kıyafetler çevrilirken üç defa salavat getirilir. “Allah’ın emriyle peygamberin kavliyle İmam Cafer’imizin mezhebi üzerine çocuğu giydiriyorum” der ve çocuk giydirilir (KK.53). Kıyafetlerin başının üzerinden çevrilmesi ve salavat getirilmesi, çocuğun manevi olarak korunması ve üzerine bereket gelmesi için yapılır. Salavat getirilmesi, Hz. Muhammed’e duyulan sevgi ve saygıyı ifade ederken, bu sayede çocuğun Peygamber’in himayesine girmesi niyeti taşımaktadır.

Sünnet anında çocuğun annesi için bir kova hazırlanır ve kovanın içine su koyulur. Sünnet bitene kadar kovanın içinde anne oklava çevirir (KK.45, KK.46, KK.47, KK.52, KK.60, KK.65, KK.94). Sünnet kolay geçsin diye yapılır.

Sünnet gününden bir gün önce köylerde sünnet evinin damına bayrak asılır. Bayrağın ucuna ayna ya da elma asılır. Sünnet bittikten sonra ayna ve elma tabanca ile vurulur. Bayrağı evden indiren kişiye de para takdim edilir (KK. 7, KK.10, KK. 62, KK. 81, KK.83, KK. 90, KK.94, KK.95). Sünnet gibi önemli bir tören öncesinde bu tür sembollerin kullanılması, çocuğun korunması ve olası kötü etkilerden uzak tutulması amacıyla yapılan manevi bir eylem olarak değerlendirmek mümkündür.

Sünnet yatağını hazırlayan kadının temiz ve namaz kılabilir bir durumda olmasına özen gösterilir. Diğer türlü yatağı hazırlayanın çocuğa uğursuzluk getireceğine inanılır (KK.44, KK.45, KK.46, KK.47).

Sünnet çocuğunun kınasını genellikle evli mutluğu olan kişinin yakması beklenir. Çocuğunda ileride bu şekilde bir evliliği olsun diye (KK.47, KK.48).

Fotoğraf 7.2. Nazar değmesin diye çapraz kırmızı örtü bağlama (Mersin- Mut, 2023).

Yörede bazı aileler çocuğu doğumunun ilk haftası sünnet ettirir. Bu sebeple çocuğun sünnet günü gelene kadar kundağına kırmızı çapraz örtü bağlanır. Bu bağın çocuğu sünnet edileceği güne kadar nazardan koruyacağına inanılır.

Fotoğraf 7.3. Sünnet anında kurban kesilmesi ve Türk bayrağına kan değdirme inancı (Mersin-Bozyazı, 2023).

Sünnet çocuğu için kurban kesilir. Bu kurbanı Hz. İsmail'in kurban edilmekten kurtulduğu ve sonrasında sünnet olduğu inancı yaygın olduğu için yörede ya erkek çocuğu doğduğunda kurban kesilir ya da çocuğun sünnet ettirileceği gün. Kurban kanı Türk bayrağına sürülür. Vatana millete hayırlı bir erkek olsun diye. Kurban kanı ve eti şifalıdır çocuğa nazar değmesin diye alınır bu kandan sürülür gelen misafire de bu kurbandan ya pay verilir ya da yemek yapılır, ikram edilir (KK.44, KK.45, KK.46, KK.64).

Yörede sünnet çocuğunun etrafında gelişen inançlar, toplumun derin kültürel izlerini yansıtmaktadır. Tüm bu inançlar ve ritüeller, Mersin halkının sünnet ritüelini sadece tıbbi bir gereklilik olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve manevi bir olay olarak gördüğünü göstermektedir.

7.3. Mersin'de Halk Kültüründe Sünnet Etrafında Gelişen İnançlardaki Değişim ve Dönüşümler

Mersin ili ve ilçelerinde sünnet etrafında gelişen çok fazla inançla karşılaşmamıştır. İnançlar daha çok kırsal kesimlerde tespit edilmiştir. İnançların çoğu sünnet çocuğunun etrafında gelişmiştir. Sünnet mevsimi ve sünnet günü ile ilgili çok fazla inanç bulunmamaktadır.

Geçmişte sünnet çocuğunun sünnetinin kolay geçmesi için annenin su içinde oklava çevirmesi gibi gelenekler yaygınken günümüzde bu tür geleneklerin yaygın olmadığı tespit edilmiştir. Modern tıp ve sağlık hizmetlerinin gelişmesi, sünnetin hastane ve kliniklerde, uzman doktorlar tarafından gerçekleştirilmesi nedeniyle bu tür geleneksel uygulamalar önemini yitirmiştir.

Geçmişte, sünnet sırasında annenin sünnet odasında bulunması pek hoş karşılanmaz ve genellikle anne odadan çıkartılır. Bu geleneksel yaklaşım, toplumsal normlar ve cinsiyet rolleri çerçevesinde şekillenmiştir. Günümüzde bu durum önemli ölçüde değişmiştir. Modern anlayış ve ebeveynlik yaklaşımlarının etkisiyle, anneler artık sünnet sırasında çocuklarının yanında bulunarak

onlara moral ve destek vermektedirler. Annenin elinden tutması ve çocuğuna güven vermesi, çocuğun bu süreci daha rahat ve az korkuyla geçirmesine yardımcı olmaktadır. Bu değişim, sadece sünnet ritüelinde değil, genel olarak ebeveyn-çocuk ilişkilerinde de daha duyarlı ve destekleyici bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir.

Geçmişte sünnet gününde çeşitli geleneklerin uygulandığı görülmektedir; evlere bayrak asılır, ayna asılır ve bu nesneler silahla vurulurken günümüzde güvenlik ve kamu düzenini sağlamak amacıyla bu gelenek yasaklanmıştır.

Eskiden, sünnet derisinin gömülmesi veya evde saklanması yaygın bir gelenek olduğu dikkat çekmektedir. Bunun sebebi ise insan bedeninin parçalarının, bireyin kimliğini ve özelliklerini taşıdığına dair yaygın bir inancın olmasından kaynaklanır. Günümüzde bu gelenek büyük ölçüde değişmiştir. Hijyen anlayışının etkisiyle, sünnet derisi artık aileler tarafından çöpe atılmaktadır. Bu dönüşüm, toplumun geleneksel uygulamalardan uzaklaşıp daha pratik ve sağlıklı yöntemlere yönelmesiyle ilişkilidir. Sünnet derisinin gömülmesi veya saklanması gibi geleneklerin terk edilmesi, modern yaşamın ve bilimsel bilincin toplum üzerindeki etkisini yansıtmaktadır.

Yörede geçmişte sünnet sırasında çocuğun ağzına lokum verilmesi, çocuğun dikkatini dağıtmak ve acısını hafifletmek amacıyla yapılan yaygın bir gelenekken günümüzde bu gelenekle pek fazla karşılaşmamaktadır. Modern tıbbın ve psikolojik yaklaşımların gelişmesiyle birlikte, sünnet işlemi sırasında çocukların rahatlatılması için daha etkili ve güvenli yöntemler tercih edilmektedir. Örneğin, lokal anestezi ve çocuklara yönelik rahatlatıcı konuşmalar gibi yöntemler kullanılmaktadır. Ayrıca, modern ebeveynlik anlayışı, çocukların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına daha fazla odaklanmayı teşvik etmektedir. Bu değişim, geleneksel uygulamaların yerini daha bilimsel ve güvenli yöntemlere bırakmasının bir örneğidir.

Eskiden, peygamber sünnetiyle doğan çocukların saçları kesilmez ve bu durum, toplumda önemli bir gelenek olarak kabul edilirken günümüzde bu gelenek büyük ölçüde değişmiştir. Artık pek çok aile, çocuğun saçını kesmekte daha esnek davranmakta ve bu geleneği pek önemsememektedir. Bu değişim, toplumdaki geleneksel inanç ve uygulamalara yönelik tutumun evrildiğini yansıtmaktadır. Modern yaşamın getirdiği hızlı değişim ve kültürel etkileşimler, bazı geleneksel uygulamaların önemini yitirmesine neden olmuştur.

Günümüzde sünnet törenlerinde sıkça karşılaşılan uygulamalardan biri olan sünnet anında kurban kesme geleneğiyle artık pek fazla karşılaşmamaktadır ve unutulmaya yüz tutmuştur. Geçmişte sünnet geleneğinin bir gereği olarak çocuğun sünneti sırasında bir kurbanın kesilmesi, toplumda önemli bir ritüel olarak kabul edilirken zamanla bu gelenek azalmış ve günümüzde neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır.

7.4. Değerlendirme

Mersin yöresinde sünnet ritüeli etrafında gelişen inanç ve ritüellerin değişimi, bölgenin sosyoekonomik ve kültürel yapısındaki dönüşümün bir yansımasıdır. Geleneksel olarak sünnet, sadece tıbbi bir işlem olmanın ötesinde, toplumsal ve manevi bir olay olarak görülmüş ve bu çerçevede zengin bir inanç ve ritüel ağıyla çevrelenmiştir. Modern tıbbın ve şehirleşmenin etkisiyle bu inançlar ve ritüeller, özellikle şehir merkezlerinde giderek azalmış ve yerini bilimsel yaklaşımlara bırakmıştır. Örneğin, sünnet sırasında annenin odaya alınmaması gibi eski gelenekler, modern ebeveynlik anlayışlarının etkisiyle yerini annenin çocuğun yanında bulunarak ona destek olduğu bir duruma bırakmıştır. Ayrıca, sünnet derisinin gömülmesi gibi uygulamalar, hijyen anlayışının gelişmesiyle önemini kaybetmiştir. Bunun yanında, geçmişte sünnet esnasında kurban kesilmesi yaygın bir ritüel iken, günümüzde bu gelenek neredeyse tamamen unutulmaya yüz tutmuştur. Bu değişimler, modernleşme sürecinde geleneksel inanç ve ritüellerin nasıl dönüşüm geçirdiğini ve yerini daha pratik, bilimsel yöntemlere bıraktığını göstermektedir. Aynı zamanda, kırsal kesimlerde bu geleneklerin hâlâ yaşatılıyor olması, bu bölgelerin kültürel yapısının modernleşmeden daha az etkilenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Kırsal alanlardaki bu direniş, yerel kültürel değerlerin ve geleneklerin korunması açısından önemlidir.

8. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE SÜNNETLE İLGİLİ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

Geçiş dönemlerinin önemli bir basamağı olan sünnet ritüelinin etrafında gerçekleştirilen törenlerde de halk edebiyatı unsurları yer alır. Bu ürünler manzum ve mensur olarak ikiye ayrılır. Manzum ürünler; türkü, ninni, mâni, ağıt, bilmece, mensur ürünler ise efsane, menkıbe, masal, fıkra; manzum- mensur ürünler; atasözü, deyim, bilmece, dua, beddua. Mersin ili ve ilçelerinde yapılan saha çalışmasında sünnet ile ilgili 5 türkü, 11 mâni, 4 kalıplaşmış söz tespit edilmiştir. Mersin ili ve ilçelerinde sünnetle ilgili tespit edilemeyen diğer halk edebiyatı ürünlerine çalışmada yer verilmemiştir.

8.1. Türküler

Türkü, toplumun iç âlemini yansıtan, doğumdan ölüme kadarki bütün geçiş dönemlerini içine alan edebî üründür. Türkü adını taşıyan manzumelerde kesin bir şekil ve ölçü yoktur. Yalnızca saz şairleri tarafından üretilen, sanat düşüncesiyle meydana getirilen türkülerde belirli kurallar vardır. Anonim Türk halk edebiyatında ezgilerle söylenen hem nazım birimi hem de nazım türüdür. Duraklı ve duraksız olabilir. Hece ölçüsünün bütün kalıplarıyla söylenebilir (Öztelli, 1953, s. 3-7; Artun, 2018, s. 109).

Mersin halk kültüründe sünnet ile ilgili türkü yoktur. Yöre halkı sünnet törenlerinde elektronik kültür ortamından öğrendikleri türkülerini söylemeyi tercih etmişlerdir ve bu türkülerin bazı kısımlarını kendilerine göre değiştirmişlerdir. İnceleme alanı Mersin’de 5 tane türkü tespit edilmiştir. İnceleme alanında tespit edilen türküler MST (Mersin Sünnet Türküleri) kısaltmasıyla aşağıda verilmiştir.

MST-1

Sünnet düğününe girişte şu türkü söylenmiştir:

Hoş geldiniz a dostlar
Sünnet düğünümüze
Gelin kına yakalım
Biricik oğlumuza
...

Aldı oğlum nihayet
Erkeklik diploması
Hayra vesile olsun
Sünnet kınası (KK.7)

MST-2

Sünnetimiz var bu gece
Halayını çekelim bu gece
Oğlumuzun maşallahı var
Kınayı yakalım bu gece (KK.8, KK.9).

MST-3

Kırvem derki yanındayım üzülme
Erkekliğin türküsünü bundan sonra sen söyle

Kirvem derki yanındayım üzülmeye
Erkekliğin kuralı böyle (KK.7, KK.8, KK.9).

MST-4

Kirvem bu yıl Toroslarda
Sensiz yazın tadı olur mu
Selamı sabahı kestin
Bir selamın lafı sözü olur mu (KK.7, KK.11).

MST-5

Düze çıkmaz oldu yolumuz
Çiçek açmaz oldu dalımız
Ne olacak bu hâlimiz
Söyle kirvem söyle

Akan suda iz olur mu
Kirvesiz sünnet olur mu
Ne olacak bu hâlimiz
Söyle kirvem söyle (KK.7, KK.11).

8.2. Mâniler

Mâni, dört mısra ve yedi heceden oluşan, üçüncü mısrası serbest ve diğer mısraları ise kendi arasında kafiyeli olan türün adıdır. Mânilerde verilmek istenen mesaj üçüncü ve dördüncü mısrasında verilmektedir (Alptekin, 2013, s. 45; Artun, 2018, s. 102).

İnceleme alanı Mersin’de tespit edilen maniler MSM (Mersin Sünnet Manileri) kısaltmasıyla aşağıda verilmiştir.

MSM-1

Başıma taktım fes
Aniden oldum prens
Korkmuyorum doktor amca
İstedğin kadar kes (KK.33, KK.34).

MSM-2

Doktor amca beğendi tipimi
Hafta sonu kesecek pipimi
Fazla olan parça kesilirmiş
Başa gelen her şey çekilirmiş (KK.7, KK.11., KK.15).

MSM-3

Oldu da bitti maşallah
Nazar değmez inşaallah
Yumurtanın sarısı
Gitti Ali’nin yarısı (KK.19, KK.45, KK.46, KK.50).

MSM-4

Sünnet sünnet dediler
Başımın etini yediler
Sünnet olmazsan eğer
Sana kız yok dediler (KK.34).

MSM-5

Arılar yapar petek
Erkekler giymez etek
Sünnet olmayanlara
Nasıl söylerler erkek (KK.7, KK.8, KK.9, KK.10).

MSM-6

Evin tek oğluyum
Babamın sağ koluyum
Çok sevgili büyüklerim
Artık ben de sünnet oluyorum (KK.15, KK.16).

MSM-7

Erkekliğin şartı ikidir
Birincisi sünnet olmak
İkincisi asker olmak
Şimdi sünnet oluyorum
Hepinizi sünnetime bekliyorum (KK.52).

MSM-8

Biraz korkum olacak
Rengim solup sararacak
Sünnetçi amca gelip
Bir parça alacak (KK.52).

MSM-9

Türk oğlu Türküm
Değilim ürkek
Gelin görün
Olacağım sünnet
Herkes görsün
Nasıl olurmuş erkek (KK.52).

MSM-10

Peygamber emridir sünnet
Bana da nasıpmış bu mürüvvet
Duyanlar duymayanlara duyursun
Sevabına nail olmak isteyen bulunsun
Ellerinizden öperim
Hepinizi sünnetime beklerim (KK.52).

MSM-11

Senelerdir kaçtım
Şimdi yakalandım
Beni sünnet ediyorlar
Hiç acımaza diyorlar
Başa gelen çekilir
Fazla olan kesilir (KK.52).

Mersin ili ve ilçelerinde yapılan araştırma sonucu sözlü kaynaklardan 11 adet mâni tespit edilmiştir. Bu mânilerin bir kısmı elektronik kültür ortamında da karşımıza çıkmaktadır.

8.3. Kalıplaşmış Sözler

Kalıplaşmış söz, bir toplum tarafından bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında ortaya çıkan ve kullanılması âdet olan söz gruplarına verilen isimdir (Aksan, 1996, s. 35).

Sünnet ritüeli öncesinde ve sonrasında insanların kendi aralarındaki konuşmalarından söz grupları ortaya çıkmıştır. Bu sözler, daha çok sohbet anında sünnet çocuğunu sakinleştirmek için ve sünnet çocuğunun ailesine serzenişinden bahsetmek için kullanılmaktadır. İnceleme alanı Mersin’de 4 tane kalıplaşmış söz tespit edilmiştir. Tespit edilen kalıp sözler MSKS (Mersin Sünnetinde Kalıplaşmış Sözler) kısaltması ile aşağıda verilmiştir.

MSKS-1

Bu işin azmettirici babam, cinayeti işleyen sünnetçi, yardım ve yataklık yapan annemdir (KK.33, KK.34)

MSKS-2

Oğlum, erkek adam olacaksın. Gülüne boncuk takacaklar, kına yakacaklar (KK.7, KK. 63).

MSKS-3 Anamla babam karar vermiş, çocukluğum sona ermiş, Allah’ın emri ne yapmalı, en iyisi kendimi satırın altına atmalı (KK.8, KK.9, KK.13, KK.15).

MSKS-4

Sünnet oldum maşallah, büyük adam olurum inşallah (KK.16, KK.17, KK.24, KK. 59, KK. 62).

8.4. Değerlendirme

Anonim halk edebiyatı, sözlü kültür ortamında doğan ve zaman içerisinde yaratıcısının unutulduğu, nesilden nesile aktarımı yapılırken yeniden üretilen edebî ürünleri kapsamaktadır. Anonim halk edebiyatında manzum ürünlerden tekerleme, yanılmaca ve ninni tespit edilememiştir. 5 türkü, 11 adet mâni, 4 adet kalıplaşmış söz tespit edilmiştir.

SONUÇ

Sünnet ritüeli, Mersin ili ve ilçelerinde tarih boyunca birçok gelenek ve göreneği barındıran bir geçiş aşaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkekliğe geçiş aşamasının ilk olan bu ritüel hem dinî bir vecibedir hem de erkek çocuğun erginlenme sürecinde çeşitli semboller ve kodlar içermektedir.

Mersin halk kültüründe sünnet isimli bu çalışma, başlıca sekiz bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, araştırma alanı olarak belirlenen Mersin ilinin; coğrafi yapısı, tarihî yapısı, nüfus ve ekonomik yapısı, sosyokültürel yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra sünnet ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir. Sünnet ritüelini ele alan bu çalışmalardan 8 kitap, 1 doktora tezi, 13 yüksek lisans tezi, 12 makale, 2 bildiri, 4 ansiklopedik madde, surnâme ve kasideler tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde sünnet ritüelini ele alan çalışmaların farklı disiplinler tarafından da ele alındığı görülmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, teorik açıdan sünnet ele alınmıştır. Bu bölümde sünnetin tanımı verildikten sonra sünnet ritüelinin dayandırıldığı temeller sırasıyla; mitolojik temeller, kültürel temeller ve dinî temeller çerçevesinde değerlendirilmiştir. Daha sonra sünnet ritüelinin disiplinler arasındaki konumu tespit edilmiştir. Sünnet ritüeli, tarihsel ve kültürel kökenleri derinlemesine incelendiğinde, toplumların kimlik ve aidiyet unsuru olarak benimsediği, farklı dinî, mitolojik ve sosyolojik temellere dayanan çok yönlü bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel ve mitolojik anlatılarda bolluk, bereket ve erginlenme sembolü olarak yer bulan sünnet, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi semavi dinlerde farklı şekillerde anlam kazanmış, zamanla bazı dinî pratiklerin yerini alarak ya da onlara eşlik ederek toplumsal yapılar içinde önemli bir ritüel hâline geldiği tespit edilmiştir. Tıbbî ve psikolojik açılardan çeşitli tartışmalara yol açsa da sosyolojik olarak toplumda ötekileştirilmeme ve erkekliğe geçişin sembolü olarak önemini korumaktadır. Bu çok boyutlu yapısı, sünnetin, geçmişten günümüze kadar hem bireysel hem de toplumsal düzeyde güçlü bir ritüel olarak varlığını sürdürebilmesinin temel nedenlerinden biridir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Türklerde sünnet ritüeli üzerine durulmuştur. Türklerin İslamiyet'e girmesi ve sünnetle tanışması, Anadolu dışında yaşayan Türk topluluklarında sünnet uygulamaları, Anadolu'da yaşayan Türk topluluklarında sünnet uygulamaları; Selçuklu dönemi, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olarak sınıflandırılarak yazılı kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Türklerin sünnet geleneği, İslamiyet öncesinde belirgin bir yer tutmayan ve bu döneme ait destanlarda rastlanılmayan bir ritüel olarak karşımıza çıkmaktadır. İslamiyet'in kabulüyle birlikte, Türk toplumunda sünnet, dinî bir vecibe olarak benimsenmiş ve zamanla hem halk arasında hem de yönetici sınıf tarafından maddi ve manevi değer taşıyan önemli bir gelenek hâline gelmiştir. Selçuklular döneminde sınırlı bilgiye sahip olunsu da Osmanlı döneminde sünnet, padişahların şehzadeleri için düzenlediği görkemli törenlerle devletin gücünü ve kültürel zenginliğini yansıtan bir gelenek olduğu tespit edilmiştir. Cumhuriyet döneminde

ise, Anadolu'da sünnet, erkek çocuklarının yetişkinliğe geçişinin önemli bir aşaması olarak kabul edilmekte ve dinî-kültürel bir gelenek olarak yaşatılmaktadır. Bu durum, sünnetin Türk toplumunda İslamiyet ile birlikte köklü bir yer edindiğini ve zamanla Türk kimliğinin bir parçası hâline geldiğini göstermektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, Mersin'de kirvelik ele alınmıştır. Öncelikle kirveliliğin tanımı ve yayılışı, kirveliliğin kökeni, Türk dünyasında kirvelik, Anadolu coğrafyasında kirvelik, Mersin'de kirvelik geleneği, Mersin halk kültüründe kirveliliğin değişimi ve dönüşümü ele alınıp değerlendirilmiştir. Mersin'deki kirvelik geleneği, köklü kültürel zenginliklerinden biri olarak toplumda güçlü sosyal bağlar ve dayanışma ağı oluşturma amacıyla varlığını sürdürdüğü tespit edilmiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine kıyasla daha sınırlı bir yaygınlığa sahip olmasına rağmen, Mersin'in etnik çeşitliliği ve göçlerle şekillenen kültürel yapısı, kirvelik geleneğini yerel kültüre uyarlanmış bir biçimde yaşatmaya devam etmektedir. Kirve, sadece sünnet ritüelinin bir parçası değil, aynı zamanda çocuğun hayatı boyunca ona maddi ve manevi destek sağlayan, toplum tarafından kutsal kabul edilen biridir. Kirveliliğin Mersin'de, akrabalar ve kadınlar arasında da yaygın olduğu, sosyoekonomik uyum ve toplumsal kabul açısından önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu durum, Mersin'de kirveliliğin, geleneksel bir uygulamanın ötesine geçerek toplumsal yapıyı şekillendiren güçlü bir sosyal dayanışma aracı olarak işlevini devam ettirdiğini gösterdiği tespit edilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünde, Mersin'de sünnet sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilerle ele alınıp değerlendirilmiştir. Mersin ili, sahip olduğu nüfus çeşitliliği ve bu çeşitliliğin getirdiği kültürel zenginliklerle medeniyet tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, Mersin'de yaşayan Müslüman, Hristiyan ve Yahudi kesimlerin sünnet ritüelleri, farklı inanç sistemlerinin etkisiyle şekillenmiş ve bu ritüeller zaman içinde değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Müslüman kesim, sünneti detaylı hazırlıklarla ve modern unsurlarla harmanlayarak kutlarken, Hristiyanlar için vaftiz töreni sünnetin yerini almış, Yahudilerde ise dinî bir vecibe olarak yapıldığı gözlemlenmiştir. Mersin'de sünnet geleneği, dinî farklılıklar çerçevesinde farklı şekillerde uygulanmakta, ancak her kesimde kutsal ve toplumsal bir ritüel olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle Müslümanların sünnet uygulamalarında modernitenin etkisi belirgin bir şekilde hissedilmekte, bu da sünnetin hem geleneksel hem de modern unsurları barındıran bir toplumsal olgu olarak devam ettiğini göstermektedir.

Çalışmanın altıncı bölümünde, Mersin'de sünnetçilik ele alınmıştır. Mersin'deki sünnetçilik geleneği, tarihsel süreçte geleneksel yöntemlerden modern tıbbi uygulamalara doğru önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Abdallar tarafından yürütülen geleneksel sünnetçilik, toplumsal ve kültürel ritüellerle iç içe geçmiş, ustadan çırağa aktarılan bir meslek olarak yıllarca varlığını göstermiştir. Ancak modern tıbbın yaygınlaşmasıyla birlikte, fennî sünnetçilik hijyen, sterilizasyon ve modern tıbbi teknolojilerle donatılmış, daha bilimsel ve güvenli bir yaklaşımı temsil eder hâle gelmiştir.

Geleneksel ve fennî sünnetçilik arasındaki bu farklar, Mersin'deki sünnetçilik mesleğinin hem kültürel hem de tıbbi gelişim süreçlerini ortaya koymakta, toplumsal değişimlerle birlikte mesleğin nasıl değiştiğini gözler önüne sermesi açısından önemlidir.

Çalışmanın yedinci bölümünde, Mersin halk kültüründe sünnet etrafında gelişen inançlar ve ritüeller sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilerle değerlendirilmiştir. Mersin yöresinde sünnet ritüeli etrafında gelişen inanç ve ritüellerin zamanla geçirdiği değişimler, bölgenin sosyoekonomik ve kültürel yapısındaki dönüşümün doğrudan bir yansımasıdır. Geleneksel olarak derin manevi ve toplumsal anlamlar taşıyan bu ritüeller, modern tıbbın ve şehirleşmenin etkisiyle özellikle şehir merkezlerinde giderek azalırken, daha bilimsel ve pratik yaklaşımlar ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Ancak kırsal kesimlerde bu gelenekler, modernleşmenin etkilerinden daha az etkilenerek varlığını sürdürmekte, böylece yerel kültürel değerlerin korunmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu durum, Mersin'deki sünnet ritüelinin, toplumsal değişimlerle nasıl dönüşüm geçirdiğini ve farklı bölgelerdeki kültürel direnişin bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Çalışmanın sekizinci bölümünde, Mersin halk kültüründe sünnetle ilgili halk edebiyatı ürünleri ele alınıp incelenmiştir. Anonim halk edebiyatı, sözlü kültür ortamında doğarak zamanla yaratıcısının unutulduğu ve nesilden nesile aktarılırken yeniden üretilen edebî ürünleri kapsamaktadır. Mersin yöresinde yapılan incelemelerde, anonim halk edebiyatına ait olarak 5 türkü, 11 mâni ve 4 kalıplaşmış söz tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Mersin yöresindeki sünnet ritüeli, tarih boyunca birçok gelenek ve göreneği barındıran ve dinî, kültürel, sosyal boyutlarıyla önem taşıyan bir geçiş aşaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Mersin'de sünnet ritüeli, bölgenin coğrafi, tarihi ve kültürel çeşitliliğini yansıtarak, farklı etnik ve dinî gruplar arasında maddi, kültürel ve dinî yönlerden çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Çalışma, Mersin'deki sünnet geleneğinin teorik temellerinden başlayarak, Türk toplulukları ve bölgesel uygulamalarına kadar geniş bir kapsamda incelenmiştir. Ayrıca, geleneksel ve modern sünnetçilik arasındaki dönüşüm, kirvelik geleneği, sünnet etrafındaki inanç ve ritüeller ve anonim halk edebiyatı ürünleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bağlamda, sünnet ritüelinin kültürel ve toplumsal işlevlerinin zaman içindeki evrimi ve modernleşme sürecindeki değişimleri belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Mersin'de sünnet, geleneksel kültürel değerlerin korunmasında önemli bir rol oynamaktadır.

KAYNAKLAR

Sözlü Kaynaklar

Kaynak kişilerle ilgili bilgiler “adı- soyadı, doğum tarihi, medenî durumu, öğrenim durumu, mesleği, ikametgâhı” sıralaması göz önünde bulundurularak verilmiştir.

KK.1: İhsan Patan, 1966, Evli, Lisans, Sağlık Memuru, Erdemli/Mersin

KK.2: Arman Api, 1973, Evli, Tıpta Uzmanlık, Çocuk Cerrahi Uzmanı, Mersin

KK.3: Berdil Doğan Sancak, Evli, 1986, Lisans, Psikolog, Mersin

KK.4: Osman Samet Kocaman, Evli, 1986, Yüksek Lisans, Psikolog, Mersin

KK.5: Nuri Şimşek, 1970, Evli, Tıpta Uzmanlık, Çocuk Cerrahi Uzmanı, Mersin

KK.6: Müslüm Kul, 1975, Evli, Tıpta Uzmanlık, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Psikiyatri, Mersin

KK.7: Yasin Aksu, 1985, Evli, Lise, Simit Ustası, Erdemli/ Mersin

KK.8: Bayram Daylan, 1958, Evli, İlkokul, Davulcu, Mersin

KK.9: Ali Daylan, 1972, Evli, İlkokul, Roman Derneği Başkanı, Mersin

KK.10: Kadir Özdemir, 1974, Evli, Lise, Simit Ustası, Erdemli/ Mersin

KK.11: Melike Ceren, 1988, Evli, Lisans, Hemşire, Tarsus/ Mersin

KK.12: Meryem Dudu, 1995, Evli, Lisans, Hemşire, Erdemli/ Mersin

KK.13: Bahadır Demirel, 1986, Evli, Lisans, Fizyoterapist, Silifke/ Mersin

KK.14: Tuğba Sarı Eker, 1994, Evli, Lisans, Hemşire, Erdemli/ Mersin

KK.15: Saliha Kesen, 1977, Evli, Lisans, Hemşire, Erdemli/ Mersin

KK.16: Bahadır Yaşar, 1999, Bekâr, Lisans, Öğrenci, Mersin

KK.17: Ramazan Çelik, 1998, Bekâr, Yüksek Lisans, Öğretmen, Mersin

KK.18: Ezgi Yaşar, 1997, Bekâr, Yüksek Lisans, Diyetisyen, Mersin

KK.19: Afidenur Çalış, 1996, Bekâr, Ön Lisans, Kâtip, Erdemli/ Mersin

KK.20: Mehmet Doğan, 1941, Evli, İlkokul, Esnaf, Silifke/ Mersin

KK.21: Ganimet Barışan, 1973, Evli, Lisans, Emekli hemşire, Gülnar/ Mersin

KK.22: Pınar Kılıç, 1993, Ön lisans, Bekâr, Sekreter, Gülnar/ Mersin

KK.23: Gül Ata, 1993, Evli, Lisans, Hemşire, Mezitli/ Mersin

KK.24: İsa Şahin, 1988, Evli, Lise, Esnaf, Mut/ Mersin

- KK.25:** Halis Salma, 1979, Evli, İlkokul, Esnaf, Mut/ Mersin
- KK.26:** Vail Harfuş, 1991, Evli, Lise, Bilgisayar Programcısı, Mut/ Mersin
- KK.27:** Dibek Osman, 1985, Evli, Lisans, Özel Sektör, Anamur/ Mersin
- KK.28:** Murat Vural, 1956, Evli, İlkokul, Esnaf, Mut/ Mersin
- KK.29:** Malut Yaprak, 1970, Bekâr, Lisans, Kilise Çalışanı, Mersin
- KK.30:** Ferit Nasraoğlu, 2002, Bekâr, Ön Lisans, Kilise Çalışanı, Toroslar/ Mersin
- KK.31:** Selim Balatoğlu, 1997, Bekâr, Lise, Kilise Çalışanı, Mersin
- KK.32:** Albert Garşon, 1975, Evli, Yüksek Lisans, Din Görevlisi (Haham/ Mohel/ Yahudilik dininde), İstanbul
- KK.33:** Gülşen Dal, 1972, Evli, İlkokul, Emekli, Silifke/ Mersin
- KK.34:** Nida Miray Işık, 1996, Evli, Lisans, Öğretmen, Silifke/ Mersin
- KK.35:** Daniel Rizahi, 2000, Bekâr, Lisans, Doktor, İsfahan
- KK.36:** Tami Sevil, 1990, Bekâr, Lisans, Öğretmen, İstanbul
- KK.37:** İsmail Tavin, 1962, Evli, Lise, Emekli, İstanbul
- KK.38:** Naile Keskin, 1964, Evli, Lise, Ev Hanımı, Anamur/ Mersin
- KK.39:** Ayşe Arslan, 1956, Evli, İlkokul, Ev Hanımı, Aydıncık/ Mersin
- KK.40:** Ali Avcı, 1985, Evli, Ön Lisans, Hidroterapist, Erdemli/ Mersin
- KK.41:** Aysel Gönen, 1968, Evli, İlkokul, Emekli, Bozyazı/ Mersin
- KK.42:** Ayşe Kayhan, 1962, Evli, İlkokul, Ev Hanımı, Bozyazı/ Mersin
- KK.43:** Dilara Biçer, 1990, Bekâr, Lisans, Özel Sektör, Mersin
- KK.44:** Şebnem Yılmaz, 1975, Evli, Lise, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.45:** Fadime Kurtuluş, 1971, Evli, Lise, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.46:** Fatma Ozan Koçak, 1977, Evli, Lise, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.47:** Handan İlgaz, 1963, Evli, Okuryazar değil, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.48:** Dönmez Helek, 1961, Evli, İlkokul, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.49:** Senem Güngör, 1945, Evli, Okuryazar değil, Ev Hanımı, Çamlıyayla/ Mersin
- KK.50:** Mustafa Güngör, 1949, Evli, Okuryazar değil, Çiftçi, Çamlıyayla/ Mersin
- KK.51:** Sadık Altunok, 1973, -, Evli Silifke Belediye Başkanı, Silifke/ Mersin

- KK.52:** Miyaser Taş, 1949, Evli, Okuryazar değil, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.53:** A***** S*****, 1950, Evli, Okuryazar değil, Ev Hanımı, Erdemli/ Mersin
- KK.54:** K***** Ç*****, 1956, Evli, Lise, Emekli, Erdemli/ Mersin
- KK.55:** A** B**, 1960, Evli, İlkokul, Çiftçi, Gülnar/ Mersin
- KK.56:** F***** Y*****, 1958, Evli, İlkokul, Esnaf, Anamur/ Mersin
- KK.57:** Hasan Kaş, 1948, Evli, İlkokul, Aşçı, Gülnar/ Mersin
- KK.58:** Cevriye Eren, 1957, Evli, İlkokul, Ev Hanımı, Çamlıyayla/ Mersin
- KK.59:** Sunay Yemez, 1966, Evli, İlkokul, Manav, Anamur/ Mersin
- KK.60:** Muhittin Satıcı, 1928, Evli, İlkokul, Çiftçi, Anamur/ Mersin
- KK.61:** K**** B****, 1940, Evli, İlkokul, Emekli, Gülnar/ Mersin
- KK.62:** Hasan Çınar, 1927, Evli, Okuryazar değil, Emekli, Bozyazı/ Mersin
- KK.63:** Yaşar Özdemir, 1957, Evli, Lise, Şoför, Aydıncık/ Mersin
- KK.64:** R***** Ş*****, 1939, Evli, Okuryazar değil, Mut/ Mersin
- KK.65:** Abdullah Dal, 1972, Evli, İlkokul, Emekli, Silifke/ Mersin
- KK.66:** Gülhan Yüce, 1988, Evli, Lisans, Ev Hanımı, Erdemli/ Mersin
- KK.67:** Eren Ege, 1996, Evli, Ön Lisans, Esnaf, Erdemli/ Mersin
- KK.68:** Gamze Ergül, 1991, Evli, Lisans, Memur, Erdemli/ Mersin
- KK.69:** Yavuz Ergül, 1990, Evli, Lisans, Emekli, Erdemli/ Mersin
- KK.70:** Mehmet Dalkılıç, 1954, Bekâr, İlkokul, Hayvancılık, Gülnar/ Mersin
- KK.71:** İbrahim Tekin, 1964, Evli, İlkokul, Çoban, Mut/ Mersin
- KK.72:** Birgül Özdemir, 1942, Evli, Ortaokul, Ev Hanımı, Mersin
- KK.73:** Erdoğan Sevin, 1945, Evli, Ön Lisans, Emekli Öğretmen, Mersin
- KK.74:** Müzeyyen Avcı, 1958, Evli, İlkokul, Ev Hanımı, Silifke/ Mersin
- KK.75:** Mehmet Muku, 1969, Evli, Lise, Özel güvenlik, Silifke/ Mersin
- KK.76:** Gizem Kaya, 2002, Bekâr, Lisans, Hemşire, Silifke/ Mersin
- KK.77:** Zeynep Eren, 1980, Evli, İlkokul, Ev Hanımı, Silifke/ Mersin
- KK.78:** Tuğçe Çoşkun, 2002, Bekâr, Lisans, Öğrenci, Silifke/ Mersin
- KK.79:** Eşe İslim, 1966, Evli, İlkokul, Ev Hanımı, Silifke/ Mersin

- KK.80:** Levent Ceyhan, 1973, Lisans, Evli, Muhasebeci, Erdemli/ Mersin
- KK.81:** Sema Ceyhan, 1982, Evli, Lisans, Muhasebeci, Erdemli/ Mersin
- KK.82:** Gül Ekinci, 1980, Evli, Lise, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.83:** Barış Satır, 1983, Evli, Lise, Serbest meslek, Tarsus/ Mersin
- KK.84:** Selma Satır, 1963, Evli, İlkokul, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.85:** Sultan Özer, 1965, Evli, İlkokul, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.86:** Murat Çelik, 1977, Evli, Lise, Serbest meslek, Tarsus/ Mersin
- KK.87:** Yazgülü Şimşek, 1985, Evli, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.88:** Zülay Yaşar, 1973, Evli, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.89:** Kaplan Satır, 1955, Evli, Emekli, Tarsus/ Mersin
- KK.90:** Ayşe Özer, 1962, Ortaokul, Evli, Ev Hanımı, Tarsus/ Mersin
- KK.91:** Aziz Kurucan, 1952, Ortaokul, Evli, Emekli, Tarsus/ Mersin
- KK.92:** Filiz Ceyhan, 1980, Üniversite, Evli, Çalışmıyor, Erdemli/ Mersin
- KK.93:** Halil İbrahim Ceyhan, 1967, Üniversite, Evli, Meslek belirtmedi, Erdemli/ Mersin
- KK.94:** Tülin Esen, 1957, Lise, Bekâr, Emekli, Tarsus/ Mersin
- KK.95:** Hasan Tipi, 1974, İlkokul, Evli, Çiftçi, Mut/ Mersin
- KK.96:** Ahmet Baş, 1941, Okur-yazar, Evli, Emekli, Tarsus/ Mersin
- KK.97:** Resul Korkmaz, 1970, Lisans, Evli, Serbest Meslek, Mersin
- KK.98:** Jess Maya, 1974, Lisans, Evli, Çalışmıyor, Mersin
- KK.99:** Halil Öcal, 1980, Lisans, Evli, Müteahhit, Erdemli/ Mersin
- KK.100:** Şuayip Kurşunsaçan, 1949, Okur-yazar, Evli, Abdal, Akdeniz/ Mersin
- KK.101:** Yusuf Yücel, 1950 Okur-yazar, Evli, Abdal- İğneci, Mersin
- KK.102:** Cemile Aydın, 1947, Okuma yazması yok, Evli, Ev Hanımı, Mut/ Mersin
- KK.103:** Fatma Güdük, 1946, Okur-yazar, Evli, Ev Hanımı, Mut/ Mersin
- KK.104:** Veli Aydın, 1944, Okur-yazar, Evli, Emekli, Mut/ Mersin
- KK.105:** Mehmet Kurşun, 1934, Okur-yazar, Evli, Emekli, Anamur/ Mersin
- KK.106:** Ayhan Kutlay, 1939, Okur-yazar, Evli, Emekli, Anamur/ Mersin
- KK.107:** Mehmet Bilgen, 1949, Okur-yazar, Evli, Esnaf, Erdemli/ Mersin

KK.108: Ahmet Esin, 1955, İlkokul, Evli, Emekli, Erdemli/ Mersin

KK.109: Mehmet Çolak, 1944, İlkokul, Evli, Hayvancılık, Toroslar/ Mersin

Yazılı Kaynaklar

- Akgün, Ö. (2019). *Van-Erciş geçiş dönemleri ve geçiş dönemleri bağlamında kadın* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Al, E. (2019). *1720 Sûr-ı hümayûn hazırlıkları ve organizasyonu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Ali Seydi Bey. (t.y). *Teşrifat ve Teşkilatımız*. (N. Ahmet Banoğlu, Haz.). Kervan Kitapçılık.
- Altay, Ö. (2022). *Ergani ve çevresindeki halk inanışları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Alyılmaz, S. (1999). Mevrit ve Türk edebiyatında mevrit türü. *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (13), 195-202.
- Ana Britannica Ansiklopedisi. (2004). Sünnet. İçinde *Ana Britannica Ansiklopedisi*. Ana Yayıncılık.
- And, M. (1982). *Osmanlı şenliklerinde Türk sanatları*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Antalya Sünnet (t.y). <https://antalyasunnet.net> adresinden 17 Haziran 2022 tarihinde alınmıştır.
- Antalya Üroloji (t.y). Sünnet. <https://www.antalyauroloji.com> adresinden 17 Haziran 2022 tarihinde alınmıştır.
- Antik Mısır (t.y). <https://www.antikmısır.com> adresinden 4 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Arslan, M. (1990). *Divan edebiyatında manzum surnâmeler* (Osmanlı saray ve şenlikleri). [Doktora tezi, Gazi Üniversite].
- Artun, E. (2017). *Türk Halkbilimi*. Karahan Kitabevi.
- Ataseven, A. (2005). *Tarih Boyunca Sünnet*. (1. Baskı). Boğaziçi Yayınları.
- Âtıl, E. (1999). *Levni ve Surname (Bir Osmanlı Şenliğinin Öyküsü)*. (1. Baskı). Koçbank.
- Bali, A. (2015). *Mersin halk kültüründe inanışlar ve bunlara bağlı uygulamalar* [Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Balkan, E. ve Kılıç, N. (2005). Sünnet ve komplikasyonları. *Güncel Pediatri Dergisi*, 3(1), 22-23.
- Barutçu, A. (2013). *Türkiye’de erkeklik inşasının bedensel ve toplumsal aşamaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Barutçu, A. (2015). A steady basis with “the loss of a small piece”: a relationship between male circumcision and hegemonic masculinity in turkey. *Masculinities: A Journal Of Identity And Culture*, (3), 129-155.
- Bayat, A. H. (1982). Osmanlı devri saray sünnet şenlikleri (sûr-i hümayunlar). *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Yıl XI (3), 53-76.
- Bayat, A. H. (1982). *Osmanlı İmparatorluğu Türkiye’sinde saray dışı sünnet merasimleri*. C.4 [Bildiri sunumu] , II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. Ankara,Türkiye.
- Bayat, A. H. (2016). *Genel Tıp Tarihi*. İstanbul Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği.
- Baykal, E. (2008). *Osmanlılarda Törenler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Bedir, M. (2010). Sünnet maddesi. İçinde *TDV İslam ansiklopedisi*. (s. 150-153). Türkiye Diyanet Vakfı
- Benedict, R. (2011). *Kültür Örüntüleri* (M. Topal, Çev.). İletişim yayınları.
- Berger, H. (2005). *Çingene Mitolojisi* (M. Y. Sağlam, Çev). BilgeSu yayıncılık.

- Besalel, Y. (2001). *Yahudilik Ansiklopedisi*. C. 1. (1. Baskı). Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayını.
- Besalel, Y. (2001). *Yahudilik Ansiklopedisi*. C. 2. (1. Baskı). Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayını.
- Besalel, Y. (2001). *Yahudilik Ansiklopedisi*. C. 3. (1. Baskı). Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayını.
- Beyhakî, E. B. A. (2003). *El-Hüseyn, Es-Sünenü'l-Kübrâ. (Zeylinde İbnü't-Türkmânî'nin (Ö.745h.) El-Cevheru'n-Nakî'si ile Birlikte)*, I-X, Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- Beyhakî, E. B. A. (t.y). *Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyn el-Beyhakî. Es-Sünenü'l-kübrâ (Zeylinde İbnü't Türkmânî'nin el-Cevheru'n-nakî'si ile birlikte)*. C.10, Dâru'l-Fikr.
- Bilgin, Z. (2011). *Akyazı üzerine monografik bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Blank, S., Brady, M. ; M., Buerk, M. ; E., Carlo, M. ; W., Diekema, M. ; D., Freedman, M. ; A., Maxwell, M. ; L., Wegner, M. ; S. ve Md, (1998). American academy of pediatrics task force on circumcision. *Circumcision Policy Statemen Pediatrics* , (130), 585-586. doi.org/10.1542/peds.2012-1989
- Boyras, Ş. (1994). *Surname-i hümayun'da folklorik unsurlar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi
- Burhanidinova, S. (2009). *Fergana Türklerinin doğum, sünnet, düğün ve ölüm merasimleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Büyükcünal, C. (2015). Toplumumuzda sünnet uygulamaları ve tarihi gelişimine bir bakış. *Çocuk Cerrahisi Dergisi* , 29 (3), 104-120. doi:10.5222/JTAPS.2015.104.
- Campbell, J. (2004). *İlkel Mitoloji, Tanrıların Maskeleri I* (K. Emiroğlu, Çev.). Isık Yayınları.
- Campbell, J. (2013). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* (S. Gürses, Çev). Kabalcı Yayınları.
- Cırp (t.y). Sünnet. <https://www.cirp.org/library> adresinden 25 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.
- Cohen, S. (2015). *Orthodox Judaism*. Brill.
- Çağ Üniversitesi (t.y). Genel bilgi. <https://www.cag.edu.tr> adresinden 2 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Çelebi, E. (2011). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* 9. Kitap (S. A. Kahraman, Yay Haz.). YKY.
- Çeltikçi, O. (2009). Türk dünyası kültüründe doğum üzerine ortak uygulamalar. *Journal Of Azerbaijani Studies*, 511-521. <http://jhss-khazar.org/wp-content/uploads/2010/06/42.pdf>.
- Çetin, C. (2006). Anadolu'da bereket kültü ve Anadolu Türk köylüsü seyirlik oyunlarına yansımaları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 46 (S.1), 189-210. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2153353>.
- Çıblak, N. (2005). *Mersin Tahtacıları* (1. Baskı). Ürün Yayınları.
- Çıplak, M. N. (2003). *İçel tarihi* (1. Baskı). Selim Ofset Matbaacılık.
- Çifçi, M. (2018). *Akdoğan köyü monografisi (Eğirdir-Isparta)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Çinpolat, S. (2017). Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da sünnetin yeri. *Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2 (3), 109-126. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/304459>.
- Çobanoğlu, Ö. (2007). *Türk mitolojisinde al dinî ve okra ilişkisi*. [Bildiri sunumu]. 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi II (ss.981-986), Tarih ve Medeniyetler Tarihi. Ankara, Türkiye.

- Çobanoğlu, Ö. (2012). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Akçağ Yayınları.
- Dağlı Tüzemen, F. (2021). *Afrika'dan Türkiye'ye Kadın Sünneti*. Berfin Yayınları.
- Dalcı, O. S. (1997). *İslâm'da Sünnet ve Merasimleri* (1. Baskı). Şelale Yayınevi.
- Darby, R. (2005). The riddle of the sands: circumcision, history and myth. *The New Zealand Medical Journal* , 118 . ISSN: 1175 8716.
- Delaney, C. (2018). *Tohum ve Toprak* (S. Somuncuoğlu ve A. Bora, Çev.). İletişim Yayınları.
- Demirci, K. (1998). *TDV İslâm ansiklopedisi*. C. 17. TDV Yayınları
- Demirtaş, A. (1995). *İçel İli İncelemeleri*. MEB Yayınları.
- Develi, Ş. (1991). *Dünden Bugüne Mersin*. Yorum Basım.
- Ditaş, M. (t.y). Sünnet davetiyelerine feminist antropolojik bir bakış. <https://www.academia.edu/30002205>.
- Dunsmuir, W.D. and E.M., Gordon (1999). The history of circumcision. *British Journal Of Urology Internaciona* 11-12. doi: 10.1046/j.1464-410x.1999.0830s1001.x.
- Durkheim, E. (2005). *Dinî Hayatın İlkel Biçimleri*. (F. Aydın, Çev.). Ataç Yayınları.
- Dünya Sağlık Örgütü, (2006). Sünnet. <https://www.who.int/adresinden> 13 Ağustos 2022 tarihinde alınmıştır.
- Ebû Dâvûd, S. (2004). *Kitâbü's-Sünen*. (C.6). (M. Avvâme, Haz.). Müessesetü'r-Reyyân.
- Eflaki, A. (1973). *Menakbü'l-Arifin*. (C. 1). (T. Yazıcı, Çev.). Hürriyet Yayınları
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. KTB Yayınları.
- Eliade, M. (1995). *Dinlerin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu*. (M. Aydın, Çev.). Din Bilimleri Yayınları.
- Eliade, M. (2018). *Şamanizm* (İ. Birkan, Çev.). İmge Yayınevi.
- Erdentuğ, N. (1977). *Sosyal Âdet ve Gelenekler*. Kültür Bakanlığı.
- Erdoğan, G. (2007). Düğünlerde kutsanan erkeklik. www.academia.edu/36711453/3671145.
- Erhat, A. (2007). *Mitoloji Sözlüğü*. Remzi Kitapevi.
- Eroğlu, E. (2021). *Erkek Sünnetinin Öyküsü*. Kopernik Yayınları.
- Eroğlu, E. ve Oktar, T. (2010). Sünnet ritüelinin mitolojik değerlendirmesi. *Androloji Bülteni* (40), 1-3.
- Erol, S. (2021). *Iğdır halk kültüründe sünnet geleneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Iğdır Üniversitesi.
- Ertaş, İ (2023). *Adıyaman / Tutu halk kültürü araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi.
- Eryiğit Bader, A. (2018). Sünnet olma ve kadın sünneti. *Eskiye*, (37), 81-107. dergipark.org.tr/download/article-file/587563.
- Etimoloji Türkçe (t.y). <https://www.etimolojiturkce.com> adresinden 8 Nisan 2022 tarihinde alınmıştır.
- Evrin Ağacı (t.y). Sünnet. <https://evrimagaci.org/kadin-sunneti> adresinden 10 Kasım 2023 tarihinde alınmıştır.

- Female Genital Mutilation (2006). Retrieved March 3. <https://www.rcn.org.uk>.
- Frazer, J. (2004). *Altın Dal. Büyü ve Din Üzerine Bir Çalışma* (M. H. Doğan, Çev.). YKY
- Freud, S. (2012). *Musa ve Tek Tanrılı Din* (O. Kasap, Çev.). Say Yayınları.
- Freud, S. (2018). *Psikanaliz Üzerine Yeni Araştırmalar ve Bulgular* (A. A. Öneş, Çev.). Say Yayınları.
- Freud, S. (2022). *Bir Çocuk Nevrozu: Kurt Adam Hikâyesi* (D. Muradoğlu, Çev.). Say Yayınları.
- Freud, S. (2022). *Çocukta Fobinin Analizi: Küçük Hans Vakası* (D. Muradoğlu, Çev.). Say Yayınları.
- Garan, F. S. (2011). *Diyarbakır monografisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Gedik, E. ve Çoşkun, A. (2020). Bir inşaa süreci olarak erkeklik: Yozgat örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 84-95.
- Gezgin, İ. (2012). *Fallusun Arkeolojisi*. Sel Yayıncılık.
- Gök, B. (1995). *Semavi dinlerde sünnet geleneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Gökalp, Z. (1996). *Türk Medeniyet Tarihi* (İ. Aka ve K. Y. Kopraman, Çev.). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gözen, S. (2014). *Aksaray/ Ortaköy ilçesi monografisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Gülaçtı, B., H. G., Pekaslan, E., ve Şahin Acar, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin sünnet olma deneyimlerine dair otobiyografik anılarının içerik analizi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 56 (1), 355-373.
- Güler, R. (2019). *Süleyman Şah ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Güler, S. (2010). Türk mutfak kültürü ve yeme içme alışkanlıkları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (26), 24-30.
- Gün, N. (2005). *Sünnet, Sünnetle İlgili Yalanlar ve Gerçekler*. Kuraldışı Yayıncılık
- Günay, U. (2018). *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Akçağ Yayınları
- Gürkan, L. (2002). Sünnet. İçinde *TDV İslam ansiklopedisi* (s. 155-157). Diyanet Vakfı Yayınları.
- Güven, F. (2019). Bireyden topluma erginlenme ve cinsiyetlere ilişkin cinsellik temeli algı farklılıkları. *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 7 (20), 60-71.
- Güzel, R. (2009). *Sağlık Açısından İslam'da Sünnet ve Sünnet Şölenleri, Hitân*. Irmak Yayınları.
- Hanbel, A. (2024). *Müsned*. (C.6). Beka Yayınları.
- Herbermann, C. (1907). Circumcision, the catholic encyclopedia, Volume 3: Brownson Clairvaux.
- İbn Bibi. (2023). *El-Evâmirü'l-Alâiyye Fi'l-Umûr El-Alâiyye* (A. S. Erzi, Yay. Haz.), (M. Öztürk, Çev.). Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- İbni Mace. (2013). *Sünen-i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi*. Kahraman Yayınları.
- İbnü'l-Kayyim, Ebû A. Muhammed b. Ebî Bekr, (1996). *Tuhfetü'l-Mevdûd bi Ahkâmi'lmevlûd*. (Salâhuddîn Makbûl Ahmed, Yay. Haz.) Dâru İlfâfi'd-Düveliyye.
- İbnü'l-Münzir. (1988). *Ebû Bekr Muhammed B. İbrâhîm B. El-Münzir: el-İknâ'*. (C.2). (A. Abdülazîz el-Cibrîn, Yay. Haz.). Riyad.

- İşçi, İ. (2016). *Kars ili ve çevresindeki manevi halk inançlarının dinler tarihi açısından değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Kahraman, S. A. (2008). 1720 şehzadelerin sünnet düğünü. *Kültür A.Ş.*
- Kara, A. (2019). *Iğdır Caferileri halk bilimi araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Karaağaç, M. (2013). *Malatya'da geçiş dönemleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Karagöz, Y. (2019). *Adana Boşnakları halk bilimi araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Karataş, G. (1983). *Sünnetin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Yönleri*. İstanbul Üniversitesi.
- Kaşıkçı, O. (2007). Radâ'. İçinde *TDV İslam ansiklopedisi* (s.384-386). TDV Yayınları.
- Kerem, F. (2009). *Mersin Ören Yerleri, Kaleler, Müzeleri*. Ekin Grubu.
- Kıranatlıoğlu, M. (2018). Yahudilikte sünnet. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (C. 32). (44), 99-119.
- Kıratlıoğlu, M. (2021). Hristiyanlıkta sünnet. *Mütefekkir*, 8 (16), 121-134.
- Kırnık, C. (2022). Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulu tarihi üzerine bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 867-900.
- Kızılaslan, C. (2019). *Elâzığ Baskil ilçesi monografisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halis Üniversitesi
- Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*. (2004). Kitabı Mukaddes Şirketi.
- Koca, F. (2010). Sünnet. İçinde *TDV İslam Ansiklopedisi* (s.154-155). TDV İslam Ansiklopedisi.
- Köksal, H. (1991, Kasım, 20-24). *Güneydoğu illerimizde kirvelik geleneği*. [Sözlü Sunum]. II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri. Adana, Türkiye.
- Kudat, A. (1974). *Kirvelik Sanal Akrabalığın Dünü ve Bugünü*. Ütopya Yayınevi.
- Kudat, A. (2004). *Kirvelik Sanal Akrabalığın Dünü ve Bugünü (Genişletilmiş Hâli)*. Ütopya Yayınevi.
- Kuşçu, E. (2011). *Din Fenomenolojisi (Wilfred Contwell Smith Örneği)*. Sarkaç Yayınları.
- Kutsal Kitap ve Deuterokanonik Kitaplar* (2003). Kitabı Mukaddes Şirketi.
- Lacan, J. (1994). *Fallus'un Anlamı* (S. M. Tura, Çev.). Afa Yayınları.
- Laure, G.A. (1991, April 30- May 3). *Regilious traditions and circumcision*. Presented At The 2nd İnternational, Sysmposium Of On Circumcision. San Francisco, California.
- Lehçeler (t.y). Sünnet. [https:// www.turklehceleri.org](https://www.turklehceleri.org) adresinden 1 Mart 2023 tarihinde alınmıştır. lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Malinowski, B. (2020). Büyü, Bilim ve Din (S. Özkal, Çev.) Kabalcı Yayınları.
- Maşalı, M. E. (2006). Mushaf. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*. TDV Yayınları.
- Merçil, E. (1993). *Müslüman- Türk Devletleri Tarihi*. TTK Yayınları.
- Meriç, C. (2019). *Bayramiç folkloru*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Mersin Üniversitesi (t.y). Genel tanıtım. <https://www.mersin.edu.tr> adresinden 2 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.

- Meydan Larousse. (C.11). (1992). Sabah Yayınları.
- Morris B.J, Bailis S.A, Wiswell T.E. (2014). Circumcision rates in the U.S.: Rising or falling? What effect might the new affirmative pediatric policy statement have? Mayo Clin Proc 89, 677-86. <https://doi.org/10.1016/j.mayocp.2014.01.001>.
- Narçın, A (2008). *A'dan Z'ye Mısır*. Ozan Yayıncılık.
- Naskali, E. ve Koç, A. (2009). *İğdiş, Sünnet, Bedene Şiddet Kitabı*. Kitapevi.
- Nişanyan Sözlük (t.y). Sünnet. <https://www.nisanyansozluk.com> adresinden 1 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
- Ocak, A. Y. (2003). *Türkler, Türkiye ve İslam*. İletişim Yayınları.
- Ondokuz Gen (t.y). İncil. <https://www.ondokuzgen.tr> adresinden 5 Eylül 2023 tarihinde alınmıştır.
- Osman, R. (1957). *Edirne Sarayı* (Süheyl Ünver, Yay Haz.). TTK Yayınları.
- Ölçer Özünel, E. (2005). Kan olgusunun soyun devamlılığı bağlamındaki dönüştürücülüğü. *Milli Folklor Dergisi*, 17 (65), 40-45
- Öncül, K. (2019). Kültürleşme açısından Türk kültüründe sünnet. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7 (20), 123-129. doi: 10.33692/avrasyad.664189
- Örnek, S. V. (1977). *Türk Halkbilimi*. İş Bankası Yayınları.
- Özdemir, E. (2008). *Samsun ili Havza ilçesi Karga köyü monografisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi.
- Özdemir, H. (2019). Toplumsal cinsiyet perspektifinde erkeklik ve kadınlık algısı: bir alan araştırması. *Asya Studies*, 4 (10), 90-107. <https://doi.org/10.31455/asya.612384>.
- Özdemir, N. (1972). *IV. Mehmet'in Edirne Şenliği*. TTK Yayınları.
- Özdemir, N. (2002). Kirve. İçinde *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 26). (68-69). TDV Yayınları.
- Özen, M. A. ve Egemen, E. (2019). Sünnetin ebeveyn geri bildirimi ve tıbbi sonuçlar açısından değerlendirilmesi. *Çocuk Cerrahisi Dergisi*, 33 (2), 65-71. doi:10.5222/JTAPS.2019.65982
- Özkan, N. (2003). Bir İtalyan arşiv belgesine göre şehzade Mehmet'in sünnet düğünü (1582). *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Yıl: 4 (S. 4), 89-109.
- Öztürk, Y. (2018). *Geçmişten günümüze Denizli yöresi sünnet törenleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Cumhuriyet Üniversitesi.
- Peker, S. (1961). *Fenni Sünnetçilik*. İstiklal Matbaası.
- Ragibova, İ. (2008). *Kırgızistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin folkloru* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Refaey, K (2019). Quinones GC, et al. The Eye of Horus: The Connection Between Art, Medicine, Sakallı, E. (2020). Ahıskalı Türklerde Sünnet Geleneği. *Folklor Akademi Dergisi*. 3 (2), 332 – 346.
- Sakaoğlu, S. (1997). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi XV*. İSAM.
- Sakaoğlu, S. ve Alptekin, A. B. (2006). Anonim halk edebiyatı. *Türk Edebiyatı Tarihi*, (IV), 587-614.
- Sarp, N ve Tosun, A. (2011). Duygu ve otobiyografik bellek. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. Current Approaches in Psychiatry*. 3(3), s. 446- 465.

- Sayıcı Hakkı, E. (2023). *İskenderun geçiş dönemleri üzerine halk bilimsel bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Iğdır Üniversitesi.
- Schimmrl, A. (2004). *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri: İslam'a Görüngü Bilimsel Yaklaşım*. Kabalcı Yayınları.
- Sezal, Z. (2007). *Su Simgeçiliği ve İlahi Dinlerde Arınma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Shafeeq, A. T. (2021). *Kerkük Türkmen gelenekleri ve düğün/ kına gecesi türkülleri üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Selçuk Üniversitesi.
- Soysal, A. ve Bodur, Ş. (2005). *Görkem Büyüyor: Sünnet*. Sted, 17 (7), 4-5.
- Supataeva, S. (2019). *Kırgız Türklerinde çocuk folkloru* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Şapçı, H. I. (2014). *Bizans'tan Osmanlı'ya Şenlikler, Törenler ve Cihat Burak Resmine Yansıması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Işık Üniversitesi.
- Şeker, M. F. (2010). *İslamlaşma Sürecinde Türklerin İslam Tasavvuru*. TDV Yayınları.
- Şencan, A., Çayırılı, H. ve Şencan, A. (2015). Sünnet teknikleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2 (4).
- Şenol, A. N. (2019). Sünnet ve çocuğun menfaati. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 25(2). doi: 10.33433.
- T.C. Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (t.y). Mersin'in tarihî. <https://mersin.ktb.gov.tr> adresinden 5 Mart 2022 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Mersin Valiliği (t.y). <https://www.mersin.gov.tr> adresinden 10 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.
- Taberî, M (1954). *Câmiu'l- Beyân An Tevîli Âyi'l- Kur'an*. Mısır.
- Taneri, A. (1978). *Türkiye Selçukluları Kültür Hayatı: Menâkıbü'l Arifin Değerlendirmesi*. Bilge Yayınları.
- Tarsus Üniversitesi (t.y). <https://www.tarsus.edu.tr> adresinden 2 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Taşıtman, A. (2013). *Terbiye edilen bedeller, tecrübe edilen erkeklik: sünnet ritüeli* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Temiztürk, H. (2020). Hristiyanlıkta bebek vaftizinin meşruiyeti üzerine tartışmalar. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 24 (1), 27-46. <https://doi.org/10.18505/cuid.668908>.
- Timurtaş, F. (1980). *Mevlid Süleyman Çelebi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Toros Üniversitesi (t.y). Genel bilgiler. <https://www.toros.edu.tr> adresinden 2 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Tuncel, M. (1991). Anadolu. İçinde *TDV İslam ansiklopedisi* (C.3). TDV İslam ansiklopedisi.
- Tunç, E. (2012). *Sivas'ta sünnet merasimleri ve kirvelik kurumu* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Tutu, S. B. (2004). Kula'da sünnet gelenekleri. *Millî Folklor Dergisi*, 16 (64), 141-146.
- Türkçe Sözlük (2011)*. (Ş. H. Akalın vd., Haz.). Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Türkdoğan, O. (1966-1969). *Türklerde Kirvelik ve Sünnet Geleneği*. Türk Kültürü Araştırmaları Yıllığı III, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.

- Türkdoğan, O. (1966-1969). *Türklerde Kirvelik ve Sünnet Geleneği*. Türk Kültürü Araştırmaları Yıllığı IV, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- Türkdoğan, O. (1966-1969). *Türklerde Kirvelik ve Sünnet Geleneği*. Türk Kültürü Araştırmaları Yıllığı V, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- Türkdoğan, O. (1966-1969). *Türklerde Kirvelik ve Sünnet Geleneği*. Türk Kültürü Araştırmaları Yıllığı VI, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- Türkdoğan, O. (1969). *Türklerde Kirvelik ve Sünnet Geleneği*. Türk Kültürü Araştırmaları.
- Uygur, H. K. (2008). *Midyat halk kültürü monografisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Dicle Üniversitesi.
- Ülken, H. Z. (2006). *Anadolu Kültürü ve Türk Kimliği Üzerine*. Ülken Yayınları.
- Yasa, Y. (2011). *1920-2009 tarihlerinde Konya'da kullanılan sünnet giysilerinin fotoğraflarda incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Selçuk Üniversitesi.
- Yasubağa, S. (2012). Son dönem Osmanlı toplumunda eğlence kültürü açısından sünnet düğünleri. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 675- 690. doi: 10.9775/Kausbed.2021.037
- Yavuz, M., Demir, T. Ve Doğangün, B. (2012). Sünnetin çocuk ruh sağlığı üzerine. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(1), 63-70.
- Yavuz, Ş. (2014). İktidar olma sürecinde erkeklerin erkeklikle imtihanı. *Milli Folklor Dergisi*, 13 (104), 110- 127.
- Yeniasır, M., Gökbulut, B. ve Öger, A. (2020). Kazak, Türkmen ve Kıbrıs Türklerinde halk inançları ile gelenekleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Folklor Edebiyat Dergisi*, 26 (102), 297-316
- Yılbır, S. (2006). *Türk destanlarında inanç ve inanışlar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Sakarya Üniversitesi.
- Yıldırım, E. (2011). Tunceli Alevlerinde sünnet ve kirvelik geleneği uygulamaları. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 83-99.
- Yıldırım, H. (2016). *Tunceli'de doğum, sünnet, nikâh ve cenaze merasimlerinin dinler tarihi açısından tahlili* [Yayımlanmamış doktora tezi], Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Yıldırım, Z. (2019). *Dünden bugüne Samsun- Çarşamba ilçesinde geçiş dönemleri (doğum-evlenme-ölüm-askerlik-hac)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Yılmaz, Y. Özsoy, S. ve Ardahan M. (2008). Annelerin sünnet hakkındaki davranış ve bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Ege Tıp Dergisi*, 47 (2), 93-101.
- Yoldaşlıoğlu, F. (2000). *Alpamış Destanı* (A. Conedat ve A. Öz, Akt.). AKM Yayınları.
- Yurdakök, M. (2014). Eski Türklerde yenidoğan hekimliği. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, (57), 61-71.
- Yurt Ansiklopedisi (1982). *Yurt Ansiklopedisi* (C. 5). Anadolu Yayıncılık.
- Yüksel, B. (2011). *Türkiye 'de diller* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Fırat Üniversitesi.

EKLER

EK 1. FOTOĞRAFLAR

Aşağıda yer alan fotoğraflar Mersin ili ve ilçeleri saha araştırması sırasında çekilmiştir. Yahudilik ile ilgili resimler ise İstanbul'da çekilmiştir. Fotoğrafların altına ne ile ilgili oldukları hakkında kısa bilgi verilmiştir.

Opr. Dr. Nuri ŞİMŞEK/ Mersin Şehir Hastanesi Çocuk Cerrahisi/ Pandemi döneminde çekilmiştir (Mersin, 2022).

Opr. Dr. Arman APİ/ Mersin Şehir Hastanesi Çocuk Cerrahisi (Mersin, 2022).

Psikolog Berdil DOĞAN SANCAK/ Mersin Şehir Hastanesi Psikolog (Mersin, 2022).

Psikolog Samet KOCAMAN/ Mersin Şehir Hastanesi Psikolog (Mersin, 2022).

Yahudilikte Sünnet/ Mohel Albert Gerşon (İstanbul, 2023).

Yahudilikte Sünnet/ Sünnet anında cemaatin ayakta bekleyişi (İstanbul, 2023).

Birit Milah anında şarabın kutsanması (İstanbul, 2024).

Birit Milah anında dağıtılan hediyeler (İstanbul, 2023).

Birit Milah Partisi (Mersin, 2023).

Hristiyanlık Dininde Vaftiz Töreni ¹⁵ (Mersin, 2023).

¹⁵ Hristiyanlık dininde vaftiz uygulaması sünnet ile eş değer sayılmaktadır. Çocuklara sünnet ritüeli yerine vaftiz töreni uygulanmaktadır.

Sünnet öncesi kesilen kurban (Mersin- Bozyazı, 2023).

Sünnet anı (Mersin- Bozyazı, 2023).

Sünnet anı (Mersin- Anamur, 2023).

Toplu sünnet şöleni/ Halk oyunları ekibi (Mersin- Silifke, 2023).

Sünnet odası (Mersin- Anamur, 2023).

Sünnet yatağı süslemesi (Mersin- Bozyazı, 2023).

Sünnet Yeleği ve Havlu (Mersin- Bozyazı, 2023).

Sünnet odasının kapı süsü (Mersin- Bozyazı, 2023).

Sünnet kıyafeti (Mersin, 2023).

Sünnet Kıyafeti (Mersin- Aydıncık, 2023).

Sünnet pelerini (Mersin, 2024).

Şehzade modeli sünnet kıyafeti (Mersin- Silifke, 2024).

Sünnet kıyafetli çocuk (Mersin-Erdemli, 2022).

Toplu sünnet şölenine giriş ve arabaların süslenmesi (Mersin- Silifke, 2022).

Sünnet çocuğuna nazar değmesin diye bağlanan kırmızı örtünün çözülmesi (Mersin- Mut, 2023).

Sünnet çocukları ve sünnet annesinin sünnet törenine girişi (Mersin- Erdemli, 2024).

Sünnet çocuklarına Türk bayrağı hediye edilmesi (Mersin-Erdemli, 2024).

Sünnet çocuklarının hediye edilen Türk bayrağını açması (Mersin-Erdemli, 2024).

Sünnet çocuklarının tahta getirilme anı (Mersin-Erdemli, 2024).

Sünnet çocuklara kına yakılması için eline altın koyulması (Mersin-Erdemli, 2024).

Sünnet kınası yakılması (Mersin- Çamlıyayla, 2022).

Sünnet çocuklarının kına yakılmasından sonra aile bireyleri ile oyun oynaması (Mersin-Erdemli, 2024).

Sünnet kinasında çocuğun sırtına atılan ay yıldızlı örtü (Mersin- Gülnar, 2023).

Takı yastığı (Mersin- Erdemli, 2023).

Sünnet havlusu ve takı kurdelesı (Mersin- Tarsus, 2022).

Sünnet fesi, sünnet çarığı ve sünnet kılıcı (Mersin, 2023).

Sünnet eğlence alanının süslenmesi (Mersin, 2022).

Sünnet yemeği yapılma anı / Dövme Pilavı (Mersin, Silifke, 2023).

Hediyelikler, sunnet havlusu, Maşallah yazısı (Mersin- Anamur, 2023).

Kırmızı sırt örtüsü üzerine maşallah, isim ve ay yıldız işlemesi (Mersin- Anamur, 2023).

Maşallah işlemeli takı yastığı (Mersin- Erdemli, 2023).

Sünnet çocuğunun meyve suyu ve su içme bardağı (Mersin- Gülnar, 2023).

Sünnet Çocuğunun Misafirleri Selamlaması (Mersin- Erdemli, 2024).

Nedimelerle Sünnet Çocuğu (Mersin- Erdemli, 2024).

Sünnet Şölenine Giriş (Mersin- Erdemli, 2024).

Sünnet çocukları için Osmanlı gösterilerinin yapılması ve çocukların tahtan izlemesi (Mersin- Erdemli, 2024).

Sünnet çocuğunun sünnet eğlencesinde kılıcı ile oynaması (Mersin-Erdemli, 2024).

Sünnet pastası kesimi (Mersin-Erdemli, 2024).

EK 2. KARE KOD UYGULAMASI

Kare Kod- 1: Osmanlı Sünnet Odası- Dolmabahçe Sarayı 1 Haziran 2023 tarihinde İstanbul'da çekilmiştir.

Kare Kod-2: Yahudi İncasında Sünnet 30 Mayıs 2023 tarihinde İstanbul'da çekilmiştir.

Kare Kod-3: Yahudilik İncasında Sünnet 07 Ağustos 2023 tarihinde Daniel Rizahi Rizani tarafından çekilmiştir.

Kare Kod-4: Toplu Sünnet Şöleninde Yöresel Oyun 2 Eylül 2022 tarihinde Silifke'de çekilmiştir.

Kare Kod-5: Toplu Sünnet Şöleni Âşık ve Mâşuk Oyunu 10 Eylül 2023 tarihinde Silifke'de çekilmiştir.

Kare Kod-6: Toplu Sünnet Şöleni Eğlencesi 2 Eylül 2022 tarihinde Silifke'de çekilmiştir.

Kare Kod-7: Mersin- Erdemli Sünnet Şöleni 13 Şubat 2024 tarihinde Erdemli'de çekilmiştir.

EK 3. SAHA SORULARI

1. Sünnet operasyonu sağlık amacıyla mı yoksa dinî bir amaçla mı yapılmaktadır ?
2. Sünnet hangi yaş arasında yapılır neden ?
3. Sünnet operasyonunda yaş sınırı var mıdır?
4. Yaş sınırı geçtiği zaman sünnet olmayan kişiye çevresindeki kişilerin tutumu nedir ?
5. Sünnet olmayan kişilere çevrede tarafından söylenen sözler nelerdir ?
6. Sünnet yaşı çocuğun psikolojisini etkiler mi ?
7. Sünnet çocuğunun yaşının tek ya da çift sayılı olması gibi tercihler var mıdır?
8. Sünnet en çok hangi mevsimde yapılır, neden bu mevsim tercih edilir ?
9. Bölgede fakir çocukların sünnetini kim yaptırır ?
10. Öksüz ve yetimlerin sünnetini kim yaptırır ?
11. Mersin ili ve ilçelerinde sünnet operasyonunu geçmişte kim yapmaktaydı?
12. Abdallar hakkında bilgi verebilir misiniz?
13. Mersin ili ve ilçelerinde günümüzde sünnet operasyonu kim tarafından yapılıyor ?
14. Mersin ili ve ilçelerinde sünnet töreni nasıl yapılmaktadır?
15. Sünnet öncesi ve sünnet sonrası çocuğa alışveriş yapılır mı? Alışverişte ne gibi hediyeler alınır ?
16. Sünnet çocuğunun kıyafeti nasıldır?
17. Hangi renkler tercih edilir, bu renklerin tercih edilmesindeki amaç nedir ?
18. Geçmişten günümüze kadar ki sünnet kıyafetlerindeki değişim ve dönüşümler nelerdir ?
19. Sünnet töreni yemekli mi olur ?
20. Yemekli olacaksa hangi tür yemekler yapılır?
21. Bu yemekler neden tercih edilir ?
22. Sünnet olacak çocuğun yatağı kim tarafından hazırlanır ?
23. Yatak hazırlanırken nelere dikkat edilir ? Yatak nereye hazırlanır ?
24. Sünnete çağrı nasıl yapılır ? (Okuntu- davetiye- mesaj, telefon vb.)
25. Sünnete çağrıyı kimler yapmaktadır, bu kişinin özellikleri nelerdir ?

26. Sünnete davet yapılırken çağrılacak kişilere okuntu dağıtılır mı ? (Kumaş, hediyelik eşya, yazma, şalvarlık vb.)
27. Sünnet çocuğu giydirilirken ne gibi geleneksel uygulamalar yapılır ?
28. Sünnet çocuğu sünnet öncesinde gezdirilir mi, kutsal mekanlara götürülür mü ?
29. Sünnet operasyonu nerede yapılır ?
30. Sünnet operasyonunun kolay geçmesi için yapılan geleneksel uygulama var mı?
31. Sünnet operasyonunda kesilen deri parçasına ne olur ?
32. Sünnet işlemi bittikten sonra davetlilere yemek verilir mi?
33. Yemek verilirse nerede verilir, yapılan yemeklerin adı nelerdir?
34. Sünnet törenleri mevlitli mi olur çalgılı mı ?
35. Sünnet törenlerinden önce mi yapılır sonra mı ?
36. Sünnet çocuğuna hediye getirilir mi?
37. Getiriliyorsa getirilen hediyeler nelerdir ?
38. Sünnette hediye getiren kişilerle ilgili bir liste tutulur mu ?
39. Sünnete getirilen hediyeler ne zaman ve ne şekilde verilir ? (Sünnet öncesi mi, sünnet sonrası mı ?)
40. Sünnet çocuğunun ilk gün bakımı nasıl yapılmaktadır?
41. Sünnet çocuğuna duş ne zaman yaptırılır ?
42. Sünnet olan çocuk ilk bir hafta nelere dikkat etmelidir ?
43. Bir çocuğun sünnetli doğması iyi sayılır mı ?
44. Mersin ili ve ilçelerinde kirve var mı ?
45. Varsa kirve nasıl seçilir, kirvenin görevleri nelerdir ?
46. Çocuğun kirveye karşı görevleri nelerdir ?
47. Kirvelik ve sanal akrabalık kavramları size ne çağrıştırıyor ?
48. Sünnet sonrasında; kirve- çocuk, kirvenin ailesi- çocuğun ailesi arasındaki durum ve vazifeler nelerdir ?
49. Sünnet zamanı ile ilgili inançlar nelerdir ?
50. Sünnet mevsimi ile ilgili inançlar nelerdir ?

51. Sünnet günü ile ilgili inançlar nelerdir ?
52. Sünnet saati ile ilgili inançlar nelerdir?
53. Sünnet çocuğu etrafında gelişen inançlar nelerdir ?
54. Sünnet töreni etrafında gelişen inanç ve ritüeller nelerdir ?
55. Sünnet etrafında gelişen anonim ürünler nelerdir ?
56. Kadın sünneti hakkında bir bilginiz var mı ?
57. Mersin ili ve ilçelerinde kadın sünneti var mı ?
58. Mersin ili ve ilçelerinde kadın sünnetini neden yapılır ?
59. Sünnet işlemi kim tarafından uygulanır ?
60. Sünnetçiye verilen hediyeler nelerdir ?
61. Sünnet töreninin belgelenmesi nasıl yapılır ?
62. Yahudi dininde sünnet uygulaması var mı ?
63. Yahudi dininde sünnet töreni dinî amaçla mı yapılır sağlık amacıyla mı ?
64. Yahudi dininde sünnet uygulamasının özel bir adı var mı?
65. Yahudi dininde sünnet kim tarafından yapılır ? Yapan kişinin özel bir adı var mıdır ? Sünnet nerede yapılır ?
66. Yahudi dininde sünnet anında dua yapılır mı, hangi dualar okunur ?
67. Sünnet çocuğu kaç yaşında olmalıdır, neden ?
68. Sünnet anında gerçekleşen uygulamalar, ritüeller ve inançlar nelerdir ?
69. Yahudi inancında da kirvelik kurumu var mı ? Varsa bu kurum ne işe yarar, çocuk ve kirve arasındaki ilişki nedir ?
70. Sünnet töreni yemekli mi olur ? Yemek kim tarafından hazırlanır, yemek nerede verilir ?
71. Sünnet çocuğuna hediye gelir mi ?
72. Sünneti yapan kişiye hediye getirilir mi ?
73. Sünnet işleminden sonra kesilen parça ne yapılır ?
74. Hristiyanlık dininde sünnet uygulaması var mı ?
75. Vaftiz uygulaması ve sünnet arasındaki ilişki nedir ?
76. Vaftiz kelimesi size ne çağrışım yaptırıyor ?

77. Vaftiz nasıl yapılır ?

78. Çocuğun vaftiz annesi ve vaftiz babası nasıl seçilir ? Bunun kirvelik kurumu ile ilgili bir bağlantısı var mı ? Vaftiz anne ve vaftiz babanın görevleri nelerdir ?

79. Vaftiz esnasında dua yapılır mı ?

EK 4. GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU

GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU

Kadriye PATAN tarafından yürütülen “Mersin Halk Kültüründe Sünnet” başlıklı araştırmaya davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz sorabilirsiniz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkında sahipsiniz. Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır. Bu çalışmadan elde edilen veriler tez, makale, bildiri vb. amacıyla kullanılacaktır.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın genel amacı, Mersin ili ve ilçelerinde erkekliğe geçiş ritüeli olarak uygulanan sünnet merasimlerini ve söz konusu merasimlerle bağlantılı olarak ortaya çıkan kirvelik kurumunu halk bilimsel açıdan incelemek ve konuyla alakalı olarak öncü bir kaynak oluşturmaktır.

Araştırmanın Nedeni: Tez Çalışması, Makale, Bildiri vb.

Çalışmaya Katılım Onayı:

“Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce gönüllüye / katılımcıya verilmesi gereken bilgileri gösteren Aydınlatılmış Onam Formu adlı metni kendi anadilimde okudum ya da bana okunmasını sağladım. Bu bilgilerin içeriği ve anlamı, yazılı ve sözlü olarak açıklandı. Aklıma gelen bütün soruları sorma olanağı tanındı ve sorularıma doyurucu cevaplar aldım. Çalışmaya katılmadığım ya da katıldıktan sonra çekildiğim durumda, hiçbir yasal hakkımdan vazgeçmiş olmayacağım. Bu koşullarla, söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.”

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:

İmzası:

Tarih:

EK 5. VELİ ONAY FORMU

VELİ ONAY FORMU

Sayın Veliler,

Mersin Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans yapmaktayım. Çalışmamda Mersin ili sınırları içerisinde olan sünnet, sünnet folkloru ve sünnet uygulamalarını halk bilimi çerçevesinde inceleyeceğim. Vesayetiniz altındaki kişiyi, **Kadriye PATAN** tarafından yürütülen “**MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE SÜNNET**” başlıklı araştırmaya davet ediyorum. **Bu çalışmaya katılmak tamamen GÖNÜLLÜLÜK esasına dayanmaktadır.**

Çalışmanın amacına ulaşması için katılımcıdan beklenen, bütün sorulara, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları vermesidir. Bu formun okunup onaylanması, araştırmaya katılmanın kabul edildiği anlamına gelecektir. Katılımcı, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Ancak ilgili veriler anonimleştirildikten sonra çalışmadan ayrılmak mümkün değildir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel araştırma amacı ile kullanılacak olup **kişisel veriler gizli tutulacak**, bunların dışında paylaştığınız bilgiler anonimleştirilerek bilimsel yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında, şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız, araştırmacıya şimdi sorabilir veya aşağıdaki iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz.

Araştırmacı Tarafından Doldurulacak			
Katılımcının kişisel bilgilerinin gizli tutulacağını, katılımcının çalışma kapsamında sağlayacağı tüm verilerin etik kurallara göre işleneceğini ve bu etik kuralların ihlali durumunda, ortaya çıkacak tüm sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.			
Unvanı/Adı-Soyadı:	Yüksek Lisans Öğrencisi / Kadriye PATAN		
E-posta:			
Telefon:			
Tarih:	/ /	İmza:	

Katılımcının Velisi/Vasisi Tarafından Doldurulacak	
☐ Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve bu çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü katılımcılara düşen sorumlulukları anladım.	
☐ Çalışma hakkında yazılı/sözlü açıklama araştırmacı tarafından yapıldı ve katılımcının kişisel verilerinin gizlilik kurallarına uygun olarak özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Çalışmaya onay verip vermeyeceğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanıdı.	
☐ Bu koşullarda, velisi/vasisi bulunduğum..... araştırmaya katılmasını, araştırma kapsamında elde edilen verilerinin bilimsel amaçlarla anonimleştirilerek kullanılmasını, yayınlanmasını hiçbir baskı ve telkin altında kalmaksızın tamamen kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.	
Adı-Soyadı:	
Tarih:	
İletişim Bilgileri (İsteğe bağlı):	

- Bu form, katılımcının velisi/vasisi tarafından imzalandıktan sonra araştırmacıya teslim edilecektir. Ayrıca talep edildiği takdirde, bu formun bir nüshası katılımcıya verilecektir.

Katılımcının İmzası

EK 6. KAYNAK KİŞİLER HAKKINDAKİ BİLGİLER FORMU

Kaynak Kişi Hakkındaki Bilgiler (Kişinin kendi el yazısıyla doldurulacak)

Adı- Soyadı:

Doğum yeri ve tarihi:

Cinsiyeti:

Mesleği:

Öğrenim durumu:

İkâmet adresi:

Derlemenin yapıldığı tarih:

Derlemenin yapıldığı yer:

Anlattığını kimden veya kimlerden duyduğu, gördüğü (Anlatı türü için cevaplanacak):

BENZERLİK RAPORU ÖZET SAYFASI

MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE SÜNNET			
ORJİNALLIK RAPORU			
%13	%10	%4	%7
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
BİRİNCİL KAYNAKLAR			
1	Submitted to Mersin Üniversitesi Öğrenci Ödevi	%4	
2	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%2	
3	kitamer.kilis.edu.tr İnternet Kaynağı	%1	
4	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1	
5	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	%1	
6	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<%1	
7	turkiyeilrehberi.com İnternet Kaynağı	<%1	
8	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<%1	
9	iksadyayinevi.com İnternet Kaynağı	<%1	

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Kadriye PATAN

Doğum Tarihi :

E-mail :

Öğrenim Durumu :

Derece	Anabilim Dalı/ Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2019
Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Mersin Üniversitesi	2024

ESERLER

Patan, K. (2022). “Sünnetin Tarihsel Süreçteki Gelişimi ve Dayandırıldığı Temeller”, I. Ulusal Genç Araştırmacılar Bilgi Şöleni (24 Haziran 2022), Çağ Üniversitesi.